JEAN BAUDRILLARD

ŞEYTANA SATILAN RUH

YA DA KÖTÜLÜĞÜN EGEMENLİĞİ

Çeviri: Oğuz Adanır

DOĞUBATI

JEAN BAUDRILLARD (1929-...)

1929'da Reims'de doğdu. 1966 yılında Nanterre Üniversitesi'nde Henri Lefebvre ile çalışmaya başladı, aynı üniversitede sosyoloji dersleri verdi. Baudrillard, simülasyon kuramıyla günümüz düşünce dünyasının en çarpıcı isimlerinden biridir. Türkçe'ye kazandırılan metinleri arasında, *Simülakrlar ve Simülasyon*, *Sessiz Yığınların Gölgesinde*, *Tüketim Toplumu*, *Üretimin Aynası*, *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*, *Baştan Çıkarma Üzerine*, *Çaresiz Stratejiler*, *Kusursuz Cinayet* gibi yapıtları vardır.

Özgün Metin
Le Pacte de lucidité ou l'intelligence du mal, 2004

Fransızca'dan Çeviren
Oğuz Adanır

Yayına Hazırlayan
Taşkın Takış

Kapak Tasarımı
3tasarım/ www.3tasarim.com
Kapak Resmi: *Van Lamsweerde Matadin*

Baskı
Cantekin Matbaacılık
Ekim 2005

1. Basım: Ekim 2005 (2500 adet)

Doğu Batı Yayınları
Selanik Cad. 23/8 Kızılay/Ankara
Tel: 0 312 425 68 64 - 425 68 65
e-mail: dogubati@dogubati.com

www.dogubati.com

ISBN 975-8717-13-8

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği, yazarın bir yandan (aynı anda) oldukça ağır iki hastalık* geçirirken bir yandan da büyük bir tutku ve olağanüstü bir enerji harcayarak üretmiş olduğu tek metin.

Baudrillard, burada yaklaşık otuz yıllık terminolojisini gözden geçirerek örneğin: Gerçek, gerçeklik, illüzyon, simülasyon, sanal, sanal evren, çağdaş sanat, vb. klasikleşmiş kavram ve deyimleri yeniden derleyip toplayarak güncelleştirmekte ve çok daha kolay bir şekilde anlaşılmalarını sağlamaktadır. Bunların yanı sıra İyilik ve Kötülük kavramlarının yerini günümüz tüketim toplumlarında Mutluluk ve Mutsuzluk kavramlarının almış olduğunu ve dolayısıyla bu birincilerin, bir anlamda, o

---

* Jean Baudrillard 2003 Nisan ayı sonunda önce İzmir daha sonra İstanbul'da vermiş olduğu konferanslardan sonra ülkesine dönüşte iki ayrı kanser hastalığına yakalanmış olduğunu öğrenmiş ve oldukça ağır bir tedavi sürecinden geçmiştir.

toplumlar tarafından saf dışı edilmiş olduklarını, yani bu toplumların manikeen bir İyilik ve Kötülük anlayışının ötesine geçmiş olan toplumlar olduklarını iddia etmektedir.

Özellikle *Bütünsel Gerçeklik* ve *İkili Devinim*'in önemine değinen yazar "Bütünsel Gerçekliğin", bütün dünyayı sarıp sarmalayan ve dünyanın Televizyon, İnternet ve çeşitli Net ağları, yazılı ve görsel iletişim araçları aracılığıyla algılanarak, çözümlenmesi ya da yorumlanması sonucunda ortaya çıkan bir gerçeklik olduğunu söylemektedir. Ancak Sanal Gerçeklik üzerine kurulu bir bilgilendirme ve çözümlemenin yanlış ve yanıltıcı bir şey olduğunu eklemeyi unutmamaktadır. Çünkü insanların yüz yüze gelmedikleri bir gerçekliği, bu gerçekliğin ikizi (simülakrlar) sayılan görüntüler üzerinden değerlendirmelerinin hiçbir kıymeti harbiyesi yoktur.

Burada devreye Baudrillard'ın "Gerçeklik İlkesi" dediği şey girmektedir. Baudrillard, başlangıçta Modern olarak nitelendirilen ve zamanla Tüketim toplumlarına dönüşen toplumların son bir, iki yüz yıldan bu yana dünyayı belli bir gerçeklik ilkesi doğrultusunda algılayıp, yorumladıklarını dolayısıyla bu ilke dışında kalabilen bir gerçeklikten söz edilemeyeceğini söylemektedir. Özetle, Burjuva-Sosyalist dünya görüşleri üzerine oturan bir diyalektik aracılığıyla oluşan bu gerçeklik ilkesi yirminci yüzyılın son çeyreğine doğru dağılma, parçalanma aşamasına gelmiştir.

Yazara göre gerçeklik ilkesinin ortadan kaybolması yeni bir gerçeklik anlayışına yol açmak yerine, görüntüler üzerine kurulu bütünsel bir gerçeklik (simülasyon evreni, sanal bir evren) evreninin oluşmasına yol açmıştır. Dolayısıyla ilkesinden yoksun bir gerçekliğin gerçeklik olarak algılanması mümkün görünmemektedir.

Bu arada bütün dünyayı tek bir bütünsel gerçeklik şemsiyesi (tek kutup) altına toplama arzusunu çılgınca ve gerçekleşmesi olanaksız bir arzu olarak değerlendiren Baudrillard, bunun nedenini İkilik ya da İkili Devinim dediği şeye bağlamaktadır.

Dünyada olup biten ve insanların başına gelen olayların bir tür nesnel yazgı, alınyazısı sonucunda gerçekleştiğini iddia eden yazar bu olguyu şöyle açıklamaktadır. Bir yanda bireysel ve kolektif irade tarafından sürdürülen somut ve nesnel bir yaşam/yaşantı söz konusuyken; diğer tarafta bu bireysel ve kolektif iradeye kendini dayatan bir başka süreç vardır. Bu ikinci süreç, birinci sürecin aksi yönde ancak ona koşut bir şekilde ilerlemektedir. Birinci süreç ikinciden tamamıyla bîhaber olup, ikinci süreç tarafından gerçekleştirilen olayların da baş sorumlusudur. Örneğin küresel gücün dünya toplumları üzerindeki denetim ve baskısı 11 Eylül gibi bir olayın yaşanmasına neden olmuştur. Bir anlamda Baudrillard'a göre 11 Eylül modern tüketim toplumlarının kendilerine rağmen hazırlamış oldukları bir sonuçtur, zira uyguladıkları iki yüzlü politikalar farkında olmadan beklenen sonucun tam aksi sonuçlara yol açabilmektedir.

Yazar küresel güç yandaşlarının tek kutuplu bir dünya düşünü sürdürmekte ısrar ve inat ettikleri takdirde 11 Eylül'den çok daha büyük boyutlu terörist eylemlere davetiye çıkartabileceklerini iddia etmektedir.

*

Modern tüketim toplumlarının artık İyilik ve Kötülük kavramlarını saf dışı etmiş olduklarını ve özellikle Kötülüğün yerini Mutsuzluk kavramının almış olduğunu ve bu dönüşümün nasıl devasa bir pazara yol açmış olduğunu açıklamaktadır.

Bunların yanı sıra tüketim toplumlarında göstergenin nasıl katledilmiş olduğunu, mevcut durumda iki boyutlu sabit fotoğraf imgesinin nasıl en saf ve kusursuz imge niteliğine sahip olabildiğini, tamamıyla ortadan kaybolmuş bir sanatın nasıl sistemin mantığına uygun bir şekilde salt irrasyonel bir ticarî nesneye dönüşmüş olduğunu açıklamaktadır.

Yazar klasik temalarından biri olan ölüm ve yaşam teması konusunda da yeni ironik görüşler sunmaktadır.

Bu kitabı oluşturan metinlerin önemli bir bölümünün ağırlıklı olarak gerçek, gerçeklik ve görüntü, imge, gösterge ilişkileriyle iletişim araçları üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir.

Oldukça ağır bir metin olmakla birlikte, çok büyük bir keyif alınarak okunabilecek bir metin olduğunu düşünüyorum, umarım siz de aynı keyfi alırsınız.

Oğuz Adanır
İzmir, Eylül 2005

Gerçeği bu kadar kolay bir şekilde kabul ediyorsak bunun nedeni herhalde gerçeklik diye bir şeyin olmadığını hissediyor olmamızdır.

JORGE LUIS BORGES

Dün gece düşümde gerçekliği gördüm.
Sabah uyandığımda bir rüya olduğunu anlayınca çok rahatladım.

STANISLAW LEC

BÜTÜNSEL (INTEGRALE) GERÇEKLİK

"Bütünsel Gerçeklik" dediğimde bununla bütün dünyanın, sınırlandırılması olanaksız işlemsel bir projeye suç ortağı yapılmasını yani her şeyin gerçek, görünür, saydam ve "özgürleştirilmiş" olduğu, bir sonuca ulaştırıldığı ve anlamlı olması gerektiği (oysa anlamdan söz edebilmek için her şeyin anlamlı olmaması gerekmektedir) bir dünyayı kast ediyorum.

Bu dünyada çözümlenip, açıklaması yapılmamış hiçbir şey kalmamalıdır.

Tanrı düşüncesinin buharlaşması bizi gerçeklik ve bu gerçek dünyayı dönüştürme ideali denilen bir bakış açısıyla karşı karşıya getirmiştir. Bu düşünceyse bizi dünyayı bir gerçeğe yani teknik ve bütünsel bir gerçekliğe dönüştürmemize yol açmıştır.

Oysa tüm düşleri elinden alınmış bir dünyaya gerçeklik egemen olabilir mi? Gerçeklikten ibaret bir dünya oluşturma-

ya çalıştığımız ölçüde elimiz ayağımıza dolaşmakta ve bu gerçeklikten giderek uzaklaşmaktayız. Gerçekleştiği an ortadan kaybolmaya başlayan bir gerçeklik evreni içinde yaşıyoruz...

Son yüzyıllarda üretilen, bizim bir ilkeye dönüştürdüğümüz gerçeklik ortadan kaybolmaktadır. Bu gerçekliği ne pahasına olursa olsun bir referans olarak yaşatmaya çalışmak mantıksız bir şeydir, çünkü bu gerçekliği ayakta tutan ilke ölmüştür. "Nesnel" gerçeğin ortadan kaybolmaya başlamasıyla birlikte bu gerçeklik ilkesi giderek güçten düşerken Bütünsel, Sanal bir Gerçekliğin giderek güçlendiği görülmektedir.

Bundan böyle gerçeğin gerçekliğini yitirmiş olduğu o kör, onarılması imkânsız noktaya geri dönebilmek olanaksızdır.

Var olan şey gerçektir –(işte o kadar (oysa var olmakla iş bitmemektedir– bu olsa olsa bir başlangıç noktası olabilir).

Birbirimizi yanlış anlamayalım. Gerçeklik ortadan kayboldu dediğimde bununla gerçekliğin fizikî (nesnel) değil, metafizik (zihinsel) anlamda ortadan kaybolmasını kast ediyorum. Gerçeklik var olmayı sürdürüyor ama ilkesi ölmüş durumda.

Oysa ilkesinden yoksun bir gerçekliğin varlığını eskisi gibi sürdürebileceği söylenemez. Gerçekliğe bir anlam kazandıran yeniden canlandırma ilkesi çeşitli nedenler yüzünden gücünü yitirmeye başladığında bundan gerçeğin tamamı zarar görmektedir. Daha doğrusu bu gerçeklik kendi koymuş olduğu ilkeyi çiğneyip, geçmekte ve hiçbir kural tanımayan sınırsız bir yayılma süreci içine girmektedir.

Anlam ve yeniden canlandırmayla bağlantılı nesnel gerçeklikse yerini bu sınır tanımayan, her şeyin gerçekleştirilebildiği, teknik anlamda somutlaştırılabildiği, herhangi bir ilke ya da nihaî bir hedeften yoksun "Bütünsel Gerçekliğe" bırakmaktadır.

"Bütünsel Gerçekliğin" ortaya çıkabilmesi için gerçek ve bu gerçekle bağlantılı düşselliğin tamamen ortadan kaybolması gerekmektedir.

Gerçeğin gölgesi ve suç ortağı gibi algılanan düşsel bu aşamada ortadan kaybolmaktadır. Zira, "Bütünsel Gerçekliğin" düşgücüyle bir ilişkisi yoktur.

Tıpkı özgürleşmenin –kendi kendisiyle boğuşan bir öznenin, bu arada, özgür kalıp kalmama özgürlüğüne de sahip olması gerektiği gibi (oysa günümüzdeki koşulsuz özgürleşme düzeneği buna olanak tanımamaktadır)– özgürlük oyunu denilen şeyle bir ilişkisinin kalmamış olması gibi. Tıpkı bir şeyin var olup olmadığını anlamaya çalışmanın hakikat adlı oyuna son vermesi gibi (zira hakikatin olduğu yerde iddialaşma vardır, oysa varlığını tartışmak hakikati bir emrivâki hâline getirmektedir). Böylelikle ilke ve kavram olarak gerçeklik aşamasından gerçeğin teknoloji yoluyla gerçekleştirilme ve sürdürülme aşamasına geçilmiştir.

Oysa mevcut gerçekliği somut olarak ortaya koyacak kanıtlar yoktur ve asla da olmayacaktır –Tanrının varlığını kanıtlayabilmenin mümkün olmaması gibi. Gerçeklik bir inanç nesnesidir, tıpkı Tanrı gibi.

Kendisine inanılmaya başlandığı anda, gerçeklik de ortadan kaybolmaya başlamaktadır.

Örneğin Tanrının varlığından kuşkulanılmaya ya da kendiliğindenmiş gibi algılanan bir gerçekliğe olan saf inanç yitirilmeye başlandığı anda inanmak bir tür zorunluluğa dönüşmektedir.

İşte bu anlamda bir tür düşsel bir şeye dönüştürdüğümüz gerçeklik, sanki giderek buharlaşıp ortadan kaybolmaktadır. Zira bizde bu gerçeğe inanacak hâl, mecâl kalmamıştır.

Hattâ bu gerçeğe inanacak arzu ve istek bile yoktur.

Gerçeklik ve hakikat tutkularımız uçup gitmiştir.

Geriye bu gerçeklikle bu hakikate inanma görevi kalmıştır.

Bundan böyle inanmak *zorundayız*. Yeniden canlandırma sisteminde giderek büyüyen çatlaklarla doğru orantılı bir şekilde artan kuşkuyla birlikte, gerçeklik de herkesin uymak zorunda olduğu bir tür buyruğa, ahlâkî sürekliliğe dönüşmekte-

dir. Oysa ne şeyler ne de canlılar herhangi bir gerçeklik ilkesi ya da ahlâkî dayatmaya boyun eğmemektedirler.

Aşırı miktarda gerçeklik kendisine inanılmasını engellemektedir.

Dünya hakkında bilinebilecek her şeyin ve yaşamla ilgili tüm konuların teknik açıdan tüketilmesi, sahip olunan sınırsız olanaklar, gereksinim ve arzuların anında gerçekleştirilebilmesi böyle bir sonuca yol açar gibidir. Oysa gerçekliğin neredeyse otomatik denilebilecek bir şekilde üretildiği bir dünyada gerçekliğe inanabilmek mümkün müdür?

Biriktirilen/depolanan bir gerçeklik sonunda kendi kendini zehirlemiştir. Bundan böyle, düş denilen şeyin, bir arzunun dışavurumu olduğunu söyleyemeyeceğiz çünkü, sanal düzeyde daha düşü görmeden görüntüsünü görebiliyoruz.

Kendini düşten mahrum bırakmak demek arzudan mahrum bırakmak demektir. Oysa düşten mahrum bırakılmanın yol açtığı zihinsel karmaşayı hepimiz biliyoruz.

Aslında burada karşımıza çıkan sorun lânetlenmiş paydakinin aynısıdır, yani gereğinden çoğuna sahip olmadır –burada gerçekliğin eksikliğinden değil fazlalığından söz ediyoruz. Üstelik bu fazlalıktan kurtulmayı da artık beceremiyoruz.

Fazlalığın kurban/armağan törenleriyle yok edilmesini sağlayan simgesel bir çözüm de yok.

Mevcut tek çözüm kaza ya da aniden patlak veren anomik bir şiddet olayıdır, ki bunlar toplumsal ya da politik sonuçları ne olursa olsun, normalleşmiş olarak nitelendirilen dünya adlı tahammülü bu güç çelişkiye, her zaman meydan okumuşlardır.

Sonuçlandırmak, somutlaştırmak, gerçekleştirmek, üretmek: İlerleme ve içsel zorunluluk olarak adlandırılabilecek bir devinim doğrultusunda, bu olasılık aşamasından gerçekleşme aşamasına geçiş insanın aklına gelebilecek her konuda en doğru istikamet olarak görünmektedir.

Tüm gereksinimler, tüm arzular ve sanallaştırma biçimlerine bu türden bir nesnellik kazandırılarak, buna uygun bir hakikat sorgulamasına gidilmektedir. Görünümler ve illüzyonun hakikat tarafından saf dışı edilmesinin nedeni de farklı değildir.

Belki de bu gerçeklik bir düşten başka bir şey değildir. Bu durumda gerçeğin düşgücümüzün ürünü olduğunu kabul etmek gerekiyor. Bu durumda gerçekleştirilen her şey evrensel arzunun yaşama geçirilmiş bir sonucuna benzemektedir.

Oysa, içinde yaşamakta olduğumuz alt üst olmuş sürece bakarak, evrensel boyutlarda gerçekleştirilmiş bu düzenin olumsuz bir yazgıya benzediğini söyleyebiliriz –bu, dünyayı felâkete sürükleyen bir sınava benzemektedir. Ne şekilde olursa olsun abartılmış bir gerçeklikle, tüm olasılıkların ortalığı aynı anda kaplamaları tahammülü olanaksız bir duygudur. Çünkü böyle bir ortamda gerçekleştirilemeyen arzu ya da kısmet, nasip türünden bir şeyden söz edebilmek mümkün olamamaktadır.

Sonuçları bir felâketi andıran, bu insanı ters istikamete sürükleyen gidişatın bizzat kendisi belki de sapkınca bir sonuçtur. Bu gidişat bir felâket kuramının ürünü müdür yoksa sonuçlarının ne olacağını önceden söyleyebilmenin olanaksız olduğu evrensel boyutlarda eyleme geçmiş *world-processing* adlı, kuruyup kabuk tutmuş bir mantığın ürünü mü? Bu süreç çok abartılı ve kusursuz biçimi nedeniyle yok olmaya mahkûm, değişmez bir gerçekliğin ortalığı sarıp sarmalaması ya da *çökmesi* şeklinde yorumlanabilir.

Tanrının ortadan kaybolup gitmesi bizi gerçeklikle karşı karşıya bırakmıştır.

Peki ya gerçeklik de ortadan kaybolursa o zaman ne yapacağız?

Bu olumsuz bir yazgı mıdır, yoksa kısaca bir yazgıdan yoksun olmak yani bütünsel bir gerçeklik düşüncesine dayalı,

tahammülü olanaksız bir sıradanlığın egemenliği anlamına mı gelmektedir?

Yazgı henüz son sözünü söylemedi.

Yazgıyla bu bütünsel oluşum süreci, bütünsel gücün tam merkezinde, bu sürece özgü içsel mantığa uygun sonuçların yol açtığı içsel sarsıntılarda karşılaşılabilmektedir. Mevcut yapının bu uğursuz süreç tarafından ters yüz edilmesi olumlu gidişatın ölümcül bir sonuca dönüşmesine yol açmıştır ki, Kötülük ilkesi de bundan başka bir şey değildir ve Kötülük konusundaki suç ortaklığı da zaten karşımıza burada çıkmaktadır.

Burada iki karşıt devinimle karşı karşıya kalmış olduğumuz söylenebilir:

Biri Bütünsel Gerçeklik, yani bütün dünyayı tek bir şemsiye altına toplama olarak adlandırılabilecek tersine çevrilmesi olanaksız girişim.

Diğeri İkili Biçim, yani gerçeğe özgü tersine çevrilmesi olanaksız gidişata özgü içsel bir tersine çevrilebilirlik.

Bütünsel bir evrene doğru gelişme/gidişatın (ya da için için gerilemenin) önünde durabilmek olanaksız görünüyor. Buna karşın ikili biçimi yok etmek de olanaksız görünüyor.

Bu çelişkili ikili devinimden oluşan çözüm üzerinde her nedense spekülasyon yapılamıyor. İkili biçim ve herkesin içinde yer aldığı tek bir bütün oluşturma gibi içinden çıkılması mümkün görünmeyen bir karşılaştırma yapma durumuyla karşı karşıya kalınmaktadır.

Bu görünüşten ibaret bir karşılaştırmadır, zira her an için gizli bir çözülme, kendini içten içe kemiren bir çekişme süreci içine girebilir. Bütünsel dünya adlı sisteme içkin şu küresel şiddete, simgesel meydan okuma adlı en saf meydan okuma biçimi, içten içe karşı durmaktadır.

Bu ikisi arasında bir uzlaşma olasılığı yok gibi. Olaya olabilecek en nesnel düzeyde baktığımızda bu iki güçten hangisinin kazanabileceği konusunda bahse tutuşmaktan kaçınıyoruz. Bunu tarafsız kalmak istediğimiz için yapmıyoruz, çünkü dolaylı denilebilecek bir şekilde hangi tarafı tuttuğumuz belli. Bunun nedeni bu çözümü olanaksız karşıtlık, bu sonsuza dek süreceğe benzeyen görüş ayrılığının yazgısal bir şeye benzediğini anlamış olmamızdır.

Bütünselleşme içtepisi ve ikili biçim içtepisi. Kıyametler kopmasına yol açan en önemli şey budur. Bütünsel Gerçekliğin gerçekleştirilme düşüncesine bile tahammül edebilmek mümkün değildir. Buna karşın her türlü nihai uzlaşma düşüncesini yadsıyan ikili biçimin bu keskin tutumunu sürdürebileceğine inanabilmek de pek gerçekçi bir düşünce değildir.

Kötülük konusunda suç ortaklığı denilebilecek şeyin, her türlü nesnel çözümü yadsıyıp, sonsuza dek sürüp gidecek bilinçli bir tersine çevirme anlayışı üzerine oturduğu söylenebilir.

Her ne şekilde olursa olsun kimse gerçekliğin, belirgin varlığı ve ilkesinin sorgulanmasını istememekte ve bunu yapan kişi bir negasyonist olmakla suçlanmaktadır.

İddia makamı: Sefâlet, acı ve ölüm adlı gerçeklik konusunda ne diyorsunuz?

Oysa burada söz konusu olan şey maddi şiddet ya da ortalığı yıkıp geçiren mutsuzluk değildir –söz konusu olan şey açık seçik bir şekilde ortaya konulmuş olduğu düşünülen İyi ve Kötüye ait alanlara dokunulmasını da kapsayan, geçilmesi yasak olan bir sınır çizgisinin, gerçeklik adlı bir tabunun çiğnenmiş olmasıdır ki, bunu yapan kişi hain ve sahtekâr muamelesine maruz kalmaktadır.

Gerçekliğe, gerçeklik ilkesine olumlu ya da olumsuz bir yaklaşımın, bu ilkeyi ya da kutsal bir düşünceyi çiğnemek gibi algılanması, politik, hattâ dinî bir seçim olarak nitelendirilebilir. Simülasyon var sayımı bile büyük ölçüde şeytanî bir düşünce gibi algılanmıştır (Kötülük düşüncesine özgü arkeolojik alanda sapkınlıkların sonuncusu olarak yerini almış görünmektedir).

Gerçeklik yanlısı yobazlar mesajla mesajı üreten kişiyi birbirine karıştırmak gibi büyüleyici bir düşünce biçimi geliştirmiş görünüyorlar. Şöyle ki: Eğer simülasyondan söz ediyorsanız bu sizin bir simülatör olduğunuzu gösterir. Eğer sanal bir savaştan söz ediyorsanız, mevcut yüz binlerce ölü görmezden gelinerek, bu savaşın suç ortağı yapılırsınız.

Ahlâkî olmayan tüm çözümlemeler hayâlci ve sorumsuz olmakla suçlanmaktadırlar.

Eğer gerçeklik bir inanç sorunuysa ve bu inancın kanıtları olarak sunulan tüm göstergeler inandırıcılıklarını yitirmişlerse; gerçek bütün itibarını kaybetmiş ve gerçeklik ilkesi de ayakta duramayacak bir hâle gelmişse; şeylerin itibar ve inandırıcılıklarını yitirmesinin nedeni, biz, yani simülakr mesajcıları değil, günümüzde yaşamak duygusu da dahil olmak üzere her şeyi etkileyen bu belirsizliği körükleyen sistemin tâ kendisidir.

Küreselleşmenin ön plana geçmesiyle birlikte bir yandan bütünsel bir güç, iktidar düzeyinde bir Bütünsel Gerçeklik oluşturulmaya çalışılırken; diğer yandan bu gücün dağılıp parçalanmasına, bütünsel düzeydeki işleyişini engellemeye yönelik bir süreç oluşturulmaktadır.

Bunun dramatik bir tersine çevirme biçimi olduğu söylenebilir.

Bunu, dünyanın küreselleşmeye karşı göstermiş olduğu olumsuz bir tepki, bir tür tersine çevirme, intikam ve ortalığı yıkıp, harap eden bir ironi olarak da görebiliriz.

Bu Bütünsel Gerçeklik süreci tarafından yadsınan, dışlanan tüm güçler ayaklanarak bir anlamda Kötülüğe hizmet eden güçlere dönüşmektedirler. Gücün kendisi bütünsel bir görünüm sunmaktan, kendi kendisiyle ilgilenmekten kaçınmakta, kendi kendinden kurtulmaya, sonuç olarak gizliden gizliye kendi kendine karşı çalışmaktadır.

Bu Kötülüğü açıklamak, bir yandan giderek büyüyen İyi güçlerin hegemonyasını betimlemek, diğer yandan (Evrenselleşmiş toplumlarla Evrenselleşememiş toplumları birbirinden ayıran) Evrensel adlı ayrım çizgisinin çiğnenmesiyle birlikte, bu İyi güçleri paralel dünyalar oluşturmaya iten içsel bozukluklar, intihar eğilimli çekişmeler, alt üst olmalar ve anormal büyümeleri betimlemek demektir.

GERÇEĞİN SINIRLARINDA DOLANMAK

Gerçek dünyayı bertaraf ettiğimize göre,
geriye kalana ne dememiz gerekiyor?
Görünümler dünyası mı? Kesinlikle hayır!
Çünkü hakiki dünyayla birlikte
görünümler dünyasını da yok ettik.

FRIEDRICH NIETZSCHE

Yüzünü örten perde açıldığında hakikat eğer hâlâ hakikate benziyorsa, bu durumda, çıplak hakikat diye bir şeyden söz edilemez.

İllüzyondan yoksun bir gerçek hâlâ gerçek olarak kabul görebiliyorsa, bu durumda, gerçek nesnel bir gerçekliğe sahip olamaz.

Hakikat ve görünümlerden yoksun bir dünya neye benzeyebilir? Böyle bir dünya olsa olsa gerçek ya da bizim Bütünsel Gerçeklik olarak adlandırdığımız bir evrene benzeyebilir. Bu evrende hakikat ve görünümün yerini Bütünsel Gerçeklik almıştır.

Dünya bir zamanlar aşkınlığa meylederek bir takım öte dünyalarla içli dışlı olmuşsa da günümüzde gerçeklik adlı sahile vurmuş gibidir.

Eskiden aşkınlık yukarı doğru yükseliş demekken bugün aşağıya doğru iniş anlamına gelmektedir. Buna bir anlamda

Heidegger'in sözünü ettiği insanın ikinci kez tökezlemesi de denilebilir. Şöyle ki: Sıradanlık yine her yanımızı sarmıştır ancak bu kez bundan kurtuluş yoktur.

Nietzsche'nin dediği gibi gerçek dünyayla birlikte görünümler dünyasını da yitirdiğiniz zaman içinde yaşadığınız evren olgusal, olumlu ve bu hâliyle de gerçek olmasına gerek kalmamış bir evrendir. Bu *ready-made* türünden bir evrendir.

Duchamp'ın "çeşmesi" içinde yaşamakta olduğumuz modern hipergerçekliğin bir amblemi, saf gerçeklikten yola çıkan her türlü illüzyonun çarpıcı bir karşı-transferi sonucu gibidir. Burada her türlü olası metaforla bağlantısını kopartarak kendi kendinin yerini almış bir nesne vardır.

Böylesine yoğun bir gerçeklik dünyasına tahammül etmenin tek yolu onu sürekli inkâr etmektir. Magritte'in: "bu bir pipo değildir" çalışmasından yola çıkarak görünen dünyayı "bu bir dünya değildir" türünden gerçeküstücü bir yadsımaya dönüştürebiliriz –modern sanatın geçirmiş olduğu aşamaları belirleyen bu ikili süreç kendini: Görünür, somut dünyayla bu dünyanın kesin bir yadsınması şeklinde sunmaktadır.

Bu ikili süreç yalnızca sanatı değil tüm derinlemesine algılama biçimlerimizle dünyayı zihinsel açıdan kavrama biçimimizi de belirlemiştir.

Burada sözü edilen şey: "Dünya olması gerektiği gibi bir yer değil" ya da "dünya eskisi gibi bir yer değil" türünden felsefi bir ahlâk değildir.

Hayır: Dünya işte böyle bir yerdir.

Bir kez tüm aşkınlık biçimlerine son verildiğinde şeyler artık o eski anlamlarını yitirmiş ve bu yeni hâlleriyle çekilmez olmuşlardır. Büyüleme gücünü yitiren şeyler anında ve tamamıyla gerçek, gölgelerinden ve yorumdan yoksun şeylere dönüşmüşlerdir.

Aynı şekilde bu ötesine ya da berisine geçilmesi olanaksız gerçeklik de ortadan kaybolmaktadır. Bu geçekliğin var olmasının bir anlamı yoktur, çünkü onu başka bir şeyle (illüzyon

gibi) değiş tokuş etmek mümkün değildir. Bu gerçekliğin yerine konulabilecek, yokluğunu telâfi edebilecek bir şey yoktur.

"Gerçeklik diye bir şey var mıdır? Gerçek bir dünyada mı yaşıyoruz?"– güncel kültürümüzü özetleyen leitmotif işte budur. Ancak bu saptamalar gerçeklik tarafından ele geçirilmiş bir dünyanın varlığına, onu kesin bir şekilde yadsıyabildiğimiz ölçüde tahammül edebildiğimizi göstermektedir. Bunda bir tuhaflık yoktur, çünkü başka bir dünyanın gelip varlığını onaylamadığı bu dünya her türlü illüzyonu dışlayıp, kendine bir gerçeklik süsü vererek varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Oysa bu karşı transfer oyunu gerçeğin giderek daha çok yadsınmasından başka bir işe yaramamaktadır.

İzini süren, gözleyen avcıların peşini bırakmış olduğu gerçeklik, günümüzde, bir yosun, hattâ dünya nüfusu gibi büyük bir hızla üreyip, büyümektedir.

Gerçek de tıpkı bir çöl gibi büyümektedir. *Welcome in the desert of the Real.*

Yanılsama (illüzyon), düş, tutku, delilik ve uyuşturucu maddelerin yanı sıra yapaylıkla simülakr –bunlar gerçeğin izini sürüp, onu ele geçirmeye çalışan doğal düşmanlarıydı. Bütün bunlar sanki tedavisi olanaksız sinsi bir hastalığın pençesine yakalanarak güçten düşmüş gibidirler. Bu durumda yapılması gereken şey bütün bunların yapay eşdeğerlilerini oluşturabilmektir. Aksi takdirde tehlike sınırını aşmış olan gerçeklik kendi kendini yok edecek, için için kaynayıp gidecektir – zaten şu sıralarda yerini Sanallığın her çeşidine bırakmakla meşguldür.

Sanal: Gerçekliğin peşinde koşan son avcı ve onu yakıp yıkan yağmacıdır –bizzat gerçeklik tarafından bir tür bulaşıcı ve yok edici unsur şeklinde salgılanmıştır.

Sanal Gerçeklik, Gerçeklikle kedinin fareyle oynadığı gibi oynamaktadır. Bu, nesnel gerçekliğin soyutlanma sürecinde devreye sokulan ve Bütünsel Gerçeklikle noktalanan sürecin nihaî aşamasıdır.

Sanallıkla birlikte öte dünya da ortadan kalkmaktadır çünkü bu dünya kendi kendinin yerini almaktadır. Bu kendinin yerine kusursuz ikizini koymak, öyleyse kusursuz bir serap üretmek türünden bir şeydir. Simgesel tözün tamamıyla ortadan kaldırılmasıyla birlikte sorun da çözülmüş olmaktadır. Bu durumda işlevini yitirip, bir artığa dönüşen nesnel gerçekliğin değiş tokuş edilebilmesi ve dolanımda kalması giderek güçleşmektedir.

Bu durumda nesnel gerçeklik aşamasından bir üst aşamaya, gerçeklik ve illüzyona son veren bir tür ultra-gerçeklik aşamasına mı geçmiş oluyoruz?

Bütünsel gerçeklikle bütünsel müzikte de karşılaşabilirsiniz –hani şu "kadrifonik" alanlarda karşılaştığımız ya da bilgisayar aracılığıyla 'bestelenebilen' parçalarda. Hani şu seslerin her türlü gürültü, parazitten arındırılıp, pırıl pırıl bir hâle getirilerek kusursuz teknik bir restorasyon işleminin gerçekleştirilmesi gibi. Buradaki sesler doğal biçimlerini yitirerek bilgisayar programı tarafından güncelleştirilmektedirler. Müzik salt bir ses dalgasına indirgenmekte ve dinleyiciye bu programlanmış ses ulaştırılmaktadır.

Bunun düşgücünden yoksun, aslıyla kusursuz bir benzerlik gösteren, ancak insanda sanal bir haz duygusuna yol açan sanal bir müzik olduğu söylenebilir. Böyle bir şeye hâlâ müzik denilebilir mi? Bu seslerin müzik olarak algılanabilmelerini sağlamak amacıyla içlerine parazit sesler bile yerleştirilmektedir.

Sentetik imge de böyle bir şeydir. Gerçek gönderenden yoksun, tamamıyla yapay şekilde üretilen dijital, sayısal imgenin analojik imge benzeri bir negatifi olmadığı gibi, imgenin, bir yokluğun imgesi olarak algılanmasını sağlayan o negatif boyutu da ortadan kaldırılmıştır. Burada kusursuz bir teknik müdahale vardır. İmgenin bulanık, titrek ya da rastlantısal olmasına kesinlikle izin verilmemektedir. Bunun imge olduğu konusunda inat etmenin bir yararı var mı?

Biraz daha ilerleyince, kusursuzlaştırma anlamında genetik tarafından elden geçirilip düzeltilen Bütünsel İnsan ilkesi karşımıza çıkmaktadır. Her türlü kaza, fizyolojik ya da karaktere değin patolojiden arındırılmış bir kusursuzluk. Zira genetik güdümlemenin amacı özgün bir insan formülü üretmek değil, olabilecek en uygun ve etkin formülü üretebilmektir (*serial morphing*).

Steven Spielberg'ün *Minority Report* adlı filminde bu duyguyu yansıtan şeyler vardır. Filmde işlenmesi düşünülen bir suç, işlenip işlenmeyeceğine bakılmadan önlenmekte ve cezalandırılmaktadır. Suç, evrensel önlem ilkesine göre, henüz kuluçka aşamasındayken ortadan kaldırılmaktadır.

Oysa bu anakronik bir öyküdür, zira işin içine baskı unsurunu sokmaktadır. Gelecekle ilgili yapılan programlarda önlem almanın genetik ya da intra-genetik bir şekilde olması düşünülmektedir. "Suç geni" daha bebeğin doğum aşamasında cerrahi bir müdahaleyle alınacak, hattâ daha ileri gidilerek doğum öncesinde müdahale edilerek (bizleri potansiyel suçlu olarak gören polis ya da iktidar açısından çok kısa bir süre içinde genel geçerlik kazandırılması gerekecek) bir tür profilaktik sterilizasyona başvurulacaktır.

Bu güdümleme geleceğin insanı konusunda bir fikir vermektedir. Bu insan gözden geçirilip, rektifiye edilmiş bir varlık olacaktır. Daha baştan zaman içinde ulaşması gereken ideal insan özelliklerine sahip olacaktır, yani asla kendi olamayacak hep ideal varlık olarak kalacaktır. Daha dünyaya gelmeden önce bir değişim geçireceğinden iyi ya da kötü anlamda hiçbir şeye yabancılaşamayacaktır.

İnsanın kendi kendini bir öteki gibi algılaması bile söz konusu olmayacaktır, çünkü daha başlangıçta kendi modeli tarafından yutulup, yok edilmiş olacaktır.

Bütün bunlar Kötülüğün köküne evrensel düzeyde kibrit suyu dökme arzusunun bir sonucudur.

Eskiden metafizik ya da ahlâkî bir ilke olan Kötülüğün izi, günümüzde, maddî anlamda, genlere kadar sürülmektedir ("Kötülük Ekseni" konusunda da benzer bır yaklaşım söz konusudur). Bu durumda Kötülük nesnel, öyleyse somut bir şekilde ortadan kaldırılabilecek bir gerçekliğe dönüşmektedir. Bu yoldan Kötülüğün kökenlerine inilerek tasfiye edilebilecektir oysa bu arada onunla birlikte yavaş yavaş düş, ütopya, illüzyon, fantazm gibi şeylere de son verileceği görmezden gelinir gibidir –çünkü bütün bunlar aynı küresel süreç doğrultusunda olasılıklar düzeninin elinden alınarak gerçeğin hizmetine sunulacaktır.

Kendisine görece bir soyutluk kazandıran değişim değerinden, tamamıyla spekülatif sanal ekonomi aşamasına geçen paranın da aynı salt gerçekliğe boyun eğdiği söylenebilir. Marx'a göre, o zamanlarda bile, değişim değeri basit bir kullanım değerinden daha somut bir görünüme sahiptir. Oysa bizim içinde yaşadığımız dünyada sermaye akışlarıyla ticarî mübadeleler arasında herhangi bir bağlantı yoktur. Bu aşamada para oldukça tuhaf bir hipergerçek görünüme sahiptir –para salt paradan ibarettir. Bütünsel Gerçekliğin muhasebe boyutuna denk düşmektedir. Hiçbir şeyin karşılığı olmayan para, evrensel tutkunun nesnesi hâline gelmektedir. Ticari mal adlı hiyeroglif para denilen bütünsel fetişizme dönüşmüştür.

Last but not least (Aynı derece önemli bir başka konu da): Sahip olduğu tüm simgesellik, yani anlamın ötesinde bir şeyler ifade edebilme yeteneğine cerrahî bir operasyonla son verilerek, kendisine sayısal ve dijital bir görünüm kazandırılmış olan dildir...Dilsel boşluklar ve sessizlik anlarıyla birlikte, negatif film şeridinin sentetik imge tarafından saf dışı edilmesine benzer şekilde, edebî nitelikler de yok edilmektedir – bu yalnızca dile özgü bir ayarlama sürecine karşı koyan her şeyin saf dışı edilmesi olarak da görülebilir. Dile özgü bir Bütünsel Gerçeklik: Bugüne kadar ifade ettiği anlamları bundan böyle ifade etmemek şeklinde açıklanabilir.

İçinde yaşanılan zaman dilimi bile zaman olma özelliğini yitirmiş gibidir. Olaya özgü tarihsel zaman, duygu ve tutkulara özgü psikolojik zaman, yargılama ve iradeye özgü öznel zamanın karşısına alaylı bir dille "gerçek zaman" dediğimiz sanal zamanla çıkılmaktadır.

Aslında mekân-zamana laf olsun diye "gerçek zaman" denilmemektedir. *Real time, Echtzeit*: (authentique) "asıl" zamandır. Bu geçmiş ve gelecek arasında yer alan (kronolojik süreklilik içinde belli bir yere sahip) bir an değil, canlı yayındakine benzeyen, o an orada olmayı zorunlu kılan (öncesi ve sonrası olmayan) bir andır. Bu bütün zamansal boyutları hem birbirine yaklaştıran bir nokta, hem de hepsini aynı anda yok eden bir andır. Zamana özgü Bütünsel Gerçeklik yalnızca kendisiyle ilgili tek bir işlemle ilgilenmekte: *time-processing*'le (tıpkı *word-processing* ya da *war-processing* gibi) özdeşleşmektedir.

Bu "gerçek zaman" kavramıyla birlikte bütün boyutların, zamana özgü fraktal bir biçim olarak adlandırılabilecek tek bir noktaya sıkıştırılıp, odaklandığı görülmektedir. Zamansal farklılık ortadan kalkınca, artık bütünsel işlev yani bir şeyin eksiksiz bir şekilde kendi kendisiyle karşılaştırılabilme özelliği ön plana geçmiştir ki, bu, gerçekliğin bundan böyle yalnızca kendi kendisiyle özdeşleşebilen şeylere ait bir ayrıcalık olduğu anlamına gelmektedir. Kendi kendisiyle özdeşleşemeyen, kendinden farklı görünen hiçbir şey gerçekten gerçek değildir.

Doğal olarak bütün bunlar hayâl ürününden başka bir şey değildir.

Hiçbir şey ya da hiç kimse asla kendi kendisinin (ya da daha da güzeli başkalarının) karşısına konulup, özdeşleştirilemez. Bu durumda herhangi bir şey ya da kişinin hakikaten gerçek olabilmesi söz konusu olamayacağından "gerçek zaman" diye bir şey olmadığı söylenebilir.

Güneşi bile gerçek zaman dilimi içinde algılayamıyoruz, çünkü ışık hızının göreceli olduğunu biliyoruz. Bu yaklaşım geriye kalan şeyler için de geçerlidir.

Böyle bir gerçeklik anlayışı söz konusu olamaz. Bütünsel Gerçeklik bir ütopyadır. Oysa devasa yapay bir mekanizma aracılığıyla bu şey bize dayatılmak istenmektedir.

Sanal teknolojiler, sayısal evren ve cam ekranın gerisinde somut, nesnel bir evrenin bulunmamasının nedeni, Mc Luhan'ın çok uzun zaman önce televizyona özgü, medyatik imgede tespit etmiş olduğu gizli bir uyarı, hattâ bir buyruktur. Bu buyruk kendini: Varlığını *cyber* evrenin her yerinde algılayabileceğimiz, insanın başını döndüren interaktif bir sürece dönüşebilen, zorunlu katılım şeklinde sunmaktadır.

Sanalın temel özellikleri: İçine gömülme, içkinlik ve anındalıktır.

Bu evrende bakış, sahne, düşsel hattâ illüzyon, dışsallık ya da gösteriye yer yoktur. Fetişleşmiş işlemsellik her türlü dışsallığı emip, her türlü içselliği eritebilen, gerçek zaman adlı işlem aracılığıyla zamanı bile yutabilen bir şeydir.

Bu şekilde kendisine bütünsel bir gerçeklik, işlerlik kazandırılan ve kendi kendisiyle özdeşleşebilen bir dünyadan söz edilebilir, ancak *mevcut dünyanın* bununla bir ilişkisi yoktur. O tamamıyla farklı bir yerdir.

Bu hâliyle mevcut dünyanın bir görünümler, hattâ bütünsel bir illüzyon düzenine ait olduğu söylenebilir, çünkü bu dünyayı tüm bütünselliği içinde yeniden canlandırabilmek olanaksızdır.

Sayısal-ötesi stratejinin kölesi hâline gelerek saf bilgiye dönüştürülmüş bir dünyayla gerçeğin Sanal Gerçeklik aracılığıyla klonlanması, "doğal" dünyanın yerine teknik ve yapay dünyanın konulmasıyla ilgili ikili bir varsayımdan söz edilebilir.

Birinci varsayım: Dünyanın kesinkes bir illüzyon –yani bu dünyayı herhangi bir hakikat ya da ölümle değiş tokuş edebilmenin olanaksız– olduğudur.

Mevcut hâliyle nedensellik ilkesi üzerine oturan bir dünya açıklaması yapabilmek ya da onu yeniden canlandırabilmek olanaksızdır (dünyanın karşısına hangi aynayı/açıklamayı koyarsanız koyun, bu ayna dünyanın bir parçası olarak kalmaya mahkûmdur).

Kesin bir açıklama ve anlamdan yoksun şey bir illüzyonsa; bu durumda dünya, kusursuz bir illüzyonun tüm özelliklerini bünyesinde barındırıyor demektir.

Oysa metafizik bir güzelliğe sahip bu dünyaya tahammül edemiyoruz. Bu yüzden de –bizi başlangıçtan bu yana varlığını sürdüren illüzyondan koruyacak ve onun üzerini örtecek/maskeleyecek– çok çeşitli biçimlerde anlam simülakrlarıyla aşkınlık üretme gereksinimi duyuyoruz.

Böylelikle simülakrın hakikati değil, hakikatin yokluğunu gizlediğini anlıyoruz.

Gerçeklik denilen şeyin icadını da bu doğrultuda değerlendirmek gerekiyor.

Dünyayı gerçeklik ya da şu nedensel ve rasyonel simülasyon modeli çerçevesinde ele alıp yorumlayabilmek mümkün, çünkü bu dünyanın nesnel yasalarca tanımlandığını biliyoruz.

İkinci varsayım: Bize sunulmuş bir dünyada yaşıyoruz. Simgesel kurallar bize verilenin iade edilmesi gerektiğini söylüyor.

Eskiden şu ya da bu şekilde Tanrı ya da benzer bir şeyin lütufkârlığına armağan ettiğine inanılan yaşama, kurbanla karşılık verebilmek mümkündü.

Oysa günümüzde lütufkârlığına karşılık verebileceğimiz birileri kalmadığından, her türlü aşkınlık da sona ermiş durumda. Aldıklarımızın karşılığını bir şekilde veremediğimiz için bize sunulmuş bir dünyada yaşama düşüncesini de kabul edemiyoruz.

Durum böyle olunca geriye doğal dünyayı yok edip, yerine yapay bir dünya koymaktan başka yapacak iş kalmıyor – bizi hiç kimseye hesap vermek zorunda bırakmayacak, gerçeğiyle hiçbir benzerliğe sahip olmayan bir dünya istedik.

Böylelikle doğal dünyaya özgü bütün görünümlere son veren devasa bir teknolojik girişim başlattık. Doğal dünyanın yerine zorla yapay bir dünya koyma girişimi uzun vadede, doğal olan her şeyi yadsımamıza yol açabilir. Kendisini hiçbir şeyle değiş tokuş edemediğimiz bir dünyanın yerine Sanal bir dünya koymak tek nihai çözüm gibi görünüyor.

Oysa bu yolla da sorun çözülemez. Zira, bu kez de kendi kendimize karşı borçlanıp, yükümlülük altına gireriz. Tanrısal bir güce benzeyen şu teknik dünya adlı günahlar bütününden nasıl kurtulacağımızı düşünme zamanı geldi.

Sözün kısası bu teknoloji ürünü dünyayı da herhangi bir şeyle değiş tokuş edebilmek mümkün olmadığından onu da ya yok edeceğiz ya da yok sayacağız. Sonuç olarak bir yandan yapay bir dünyanın inşasına devam ederken, diğer yandan oluşturduğumuz bu Bütünsel Gerçekliği yok etme düşüncesi de içimizde giderek büyüyor.

Bugün bizi derinlemesine etkileyen bu yadsımayla her yerde karşılaşıyoruz. Bu oyunu cazibesine dayanılması güç girişimin mi yoksa şu insanda tokat etkisi bırakan psikolojik rahatlamanın mı kazanacağını kim söyleyebilir?

Bu oyun hâlen sürüp gidiyor.

Zira hakikat adlı boşluğu sürekli bir şeylerle kapatıp, doldurmaya çalışıyoruz.

Bu da bizi hiç durmadan yeni simülakrlar üretmeye 'tiyor.

Dolayısıyla giderek yapaylaşan bir gerçeklik yaratıyoruz. Bu öylesine yapay bir dünya ki, karşısına herhangi bir şey ya da alternatif idealle çıkabilmek mümkün değil. Burada ayna ya da negatif de yok.

Bu yepyeni Sanal Gerçeklikle birlikte simülasyon girişiminin en son evresine girmiş bulunuyoruz. Bu evrede karşımıza

her türlü illüzyonun köküne kibrit suyu eken, teknoloji ürünü yapay bir dünya çıkıyor.

Bu öylesine gerçek, hipergerçek, işlemsel ve programlanmış bir dünyadır ki, gerçek olmasına bile gerek yoktur. Ya da tek gerçek dünya budur, bundan başka bir dünya yoktur, dolayısıyla bir alternatifi olması söz konusu değildir.

Salt iyilikten söz edilen bir yerde kötülük kendisini nasıl bir eksiklik olarak hissettiriyorsa, pozitifin bulunduğu yerde negatif nasıl bir tür zorunluluksa; yalan ve sahteden yoksun total bir hakikatin de saçmalıktan başka bir şey olamayacağı söylenebilir.

Hakikatten yoksun bir dünyada, gerçeklik onun yerini alsın diye uydurulmuş bir şeyse, bu arada da "gerçek" dünyanın varlığı hemen her yerde sorgulanmaya başlanmışsa, sonuç olarak, hakikatten yoksun bir evrene –bu içinde yaşadığımız dünya oluyor– daha yakın durduğumuz söylenemez mi?

Hiç kuşkusuz çözümden giderek uzaklaşıyor, buna karşın soruna daha bir yakınlaşıyoruz.

Zira, dünya demek gerçek demek değildir. Dünya zaman içinde bir gerçeğe dönüşmüştür. Günümüzdeyse giderek bu özelliğini yitirmektedir. Buna karşın onun bütünüyle sanallaştığı söylenemez. Kısmen sanallaştırılmıştır.

İşte bu baştan sona işlemselleştirilmiş, nesnel ve alternatiften yoksun dünyada gerçeklik yadsınma, a, inkâr edilmeye başlanmıştır.

Dünyayı bütün olarak ele alırsanız, onu bir bütün olarak yadsımak zorunda kalırsınız. Başka çare yoktur. Bu olay vücudun yabancı bir maddeyi biyolojik olarak reddetmesine benzer bir şeydir.

Kendini genetik kusursuzluğa adayan insanlık gibi biz de bir tür içgüdüsel, yaşamsal tepkiyle gerçek yaşamın bin bir türlü hipergerçekleştirme işlemine tâbi tutulup, maksimal düzeye çıkartıldığı bir tür Cennet, kusursuz bir dünyanın içine gömülme sürecine karşı çıkıyoruz.

Bu olumsuz duygusal boşalma/rahatlamanın nedeni, bize sunulmuş olan ideal yaşam koşullarına karşı hiperduyarlı olmamızdır.

Uğruna her türlü illüzyondan vazgeçmiş olduğumuz bu kusursuz gerçeklik, çaresizlik nedeniyle kendisine teslim olduğumuz bir gerçeklik hayaletinden başka bir şey değildir.

Tıpkı kendisini yitirdiğimiz hâlde varlığını hissettiğimiz bir organ gibi, *Moby Dick*'te Ahab: *Bacağım yokken bile acıdığını hissediyorsam, o zaman, öldüğünüzde cehennem azabı çekmeyeceğinizden nasıl emin olabilirsiniz?* demektedir.

Bu fedakârlıkta metaforik bir yan yoktur, zira bu daha çok cerrahi müdahale türünden bir şeydir. Üstelik bu cerrahi müdahaleden bir tür haz alınmaktadır: *Eskiden Homeros döneminde, Olimpos tanrıları için bir tefekkür aracı olan insanlık, şimdi kendi kendisi için bir tefekkür konusuna dönüşmüştür. Kendini kendisinden uzaklaştırıp, yabancılaştıran bu insanlar için kendi sonlarını/yok oluşlarını izlemek bir tür birinci sınıf estetik duygu kaynağına dönüşmüştür* (Walter Benjamin).

Bu süreçten kurtulma olasılıklarından biri kendi kendini yok etmektir. Kendi kendini yok etme her türlü meydan okumadan daha büyük bir meydan okumadır.

Burada ikili bir illüzyondan söz edilebilir: Nesnel bir gerçeklik gibi algılanabilen bir dünya ile, öznel bir şekilde algılanabilen özne. Bu ikisi aynı ayna yüzeyi üstünde birbirlerine karışarak metafizik düşünce dünyamızı temellendirmektedirler.

Oysa mevcut dünyanın nesnellikle bir ilişkisi yoktur. Bu daha çok kaos ortasında düzenli bir görünüme sahip bir şeydir.

Dünya ve görünümlerin baştan çıkartıcılığını tehlikeli bir şey olarak gördüğümüzden, onun yerine işlemsel simülakrıyla ona özgü yapay gerçeklik ve gelişigüzel açıklamaları yeğliyoruz. Halbuki bu korunma biçiminin kendisi oldukça büyük tehlike arz etmektedir, zira bizi baştan çıkaran o yaşamsal il-

lüzyondan korunmamızı sağlayacak her şeyle birlikte; bütün bu savunma stratejisi, sonuç olarak gerçek bir psikolojik değişime uğramamıza yol açmakta ve bu yüzden de kendisine tahammül etmemiz giderek olanaksızlaşmaktadır.

Sonuç olarak en önemli şey dünyanın sahip olduğu o tuhaf, çekici güzelliktir ve nesnel gerçekliğe direnen şey de budur.

Yine asıl olan kendi kendimize karşı yabancılaşmamızdır, çünkü ancak bu şekilde bir özne statüsüne sahip olmaktan kurtulabiliyoruz.

Burada yabancılaşmaya değil, öznenin sahip olduğu statüye karşı bir direnmeden söz ediyoruz.

Bütün bu tekzip, yalanlama ve yadsımaların günümüzde bir olumsuzlama diyalektiği oluşturmak ya da olumsuz bir şeyler yapmak gibi bir amacı yoktur. Gerçekliğe eleştirel yaklaşan bir düşünceden değil, gerçeklik ilkesini hattâ kendisini yıkmaya yönelik bir şeyden söz ediyoruz. Pozitif düşüncenin sınırları büyüdükçe, ortaya sanki giderek şiddetlenen sessiz sedasız bir yadsıma süreci çıkmaktadır. Bugün hepimizin, çoğunlukla da yasa dışı sayılabilecek, birer gerçeklik muhalifi olduğumuz söylenebilir.

Gerçekliği ifade etme konusunda yetersiz kalan bir düşüncenin yadsınması sanki gerçekliğin tek ifadesi hâline gelmiştir. Oysa bu yadsıma Adorno'nun sandığı gibi insanın umutlanmasına yol açmamaktadır: *Yadsımaya çalışıp, mücadele ettiği gerçeklik tarafından üretilen umut, zihinsel açıklığın tek ifadesidir*. Ancak bu düşünce iyi ki ya da ne yazık ki doğru değildir.

Bize gerçekten bir umut düşüncesi devredilmiş olsaydı, bu hiç kuşkusuz, İyilik anlayışı üstüne kurulmuş olurdu. Oysa devraldığımız miras bir Kötülük anlayışı üstüne oturtulmuştur, başka bir deyişle, eleştirel bir gerçeklik yerine pozitif düşüncenin aşırı zorla(n)masıyla gerçek dışı bir şeye dönüşen,

simülasyonun zorlamasıyla da spekülatif hâle gelen bir gerçekliktir bu.

Gerçeklik denilen şeyle boşluğun kapatılması ya da üstünün örtülmesi anlatılmak isteniyorsa, simülasyon ve enformasyon sürecinin yani gerçek ve gerçek üstüne üretilen düşüncelerin tamamının giderek daha büyük belirsizliğe/boşluğa yol açtıkları söylenebilir.

Bu belirsizliğe son verebilmek mümkün değildir, çünkü belirsizlik bütün çözümleri temsil eden bir simgeye dönüşmüş gibidir.

Gerçeği topyekûn olumlayan bir transfer süreciyle birlikte, onu, tamamıyla yadsımaya yönelik bir karşı-transfer sürecinin tutsakları olmaya mahkûm edilmiş durumdayız.

Hemen her şeyin bizi gerçeklik süreci içine çekip yerleştirmeye çalıştığı sırada *dünyayı boyun eğmekte olduğu gerçeklik ilkesinden kurtarmak gerekmektedir*.

Mevcut dünyanın olduğu gibi, yani özgün bir evren olarak algılanmasını engelleyen şey de bu kafa karışıklığıdır.

Italo Svevo: *Nedenler aramak inanılmaz bir yanılgı: şeylerle olayların olmaları gerektiği gibi görünmelerini engelleyen güçlü bir boş inançtır* demektedir.

Gerçek bir genellemedir oysa dünya özgün bir yerdir, başka deyişle, dünya tamamıyla farklı bir şeydir –Dünya ile (gerçekliğin) yansımasının birbirine karıştırıldığı bir yerde gerçekle dünya arasında hiçbir ilişkinin bulunmadığı söylenebilir. Fark sözcüğü bu farklılığı ifade konusunda oldukça yetersiz kalmaktadır.

Hakikat ve gerçekliğin dışında kalan ve bize karşı direnen bir şeyler vardır.

Dünyayı bir neden-sonuç ilişkisine indirgeme girişimlerimizin tümüne karşı direnen bir şeyler vardır.

Gerçekliğe özgü öteki bir dünyadan söz edilebilir (kültürlerin pek çoğu bu gerçeklik denilen şeyden habersizdir). *Gerçeğin* egemen olduğu dünya öncesine ait, herhangi bir şeye

indirgenmesi olanaksız, insanlığın ürettiği ilk illüzyonla ilintili olup, bu noktadan yola çıkıldığında mevcut dünyaya her ne şekilde olursa olsun son bir açıklama getirilmesini olanaksız kılan bir şeyler vardır.

İstemek, bilmek ve hissetmek birbirlerinden ayrılması olanaksız bir dokuya benzerler.
Gerçeğin izini sürmeyi bırakırsak dünyayı belki de başka bir şekilde algılayabiliriz.

R. MUSIL

DERİN BİR YANILSAMA/İLLÜZYON İÇİNDE YAŞAYAN DÜNYA ÜZERİNE

Başka kültürlerin varlığından habersiz oldukları Gerçeklik modern batılı Akıl tarafından keşfedilmiş olup, Evrensele giden yolda önemli bir dönüm noktasıdır. Bu dönüm noktasında karşımıza bütün öte dünyalardan kurtulmuş, nesnel bir dünya çıkmaktadır.

Somutlaştırmak, doğruluğunu araştırmak, nesnelleştirmek, kanıtlamak yani "Nesnellik": Gerçeğin ele geçirilerek, her türlü gizli suç ortaklığı ve illüzyonun saf dışı bırakıldığı bir dünyanın bize dayatılması demektir.

Gerçeğe sanki hep cepheden bakmak gerekmektedir. Nedense her zaman Gerçekle yüz yüze olduğumuzu düşünürüz. Oysa böyle bir yüz yüze olma durumundan söz edilemez. Nesnellik diye bir şey yoktur. Zaten öznellik diye de bir şey yoktur. Bu ikili bir yanılsamadır.

Dünya olmadan bilinç diye bir şey düşünülemeyeceği gibi, bilinç olmadan dünya diye bir yer de düşünebilmek mümkün değildir. Düşündüğüm dünya ile beni yaratan dünyayı birbirlerinden ayırabilmek olanaksızdır.

Biraz düşünecek olursak, bilincimizin dışımızda kalan nesnelerin nesnel gerçekliği konusunda herhangi bir bilgiye sahip olamayacağımızı da anlarız. Zira şeyleri, onları zihnimizde yeniden canlandırabilme yeteneğimiz ölçüsünde anlayabiliriz. Bu yeniden canlandırma ve izlenimlerin dışsal nesneler tarafından belirlendiğini düşünmek de zihinsel bir canlandırmadan başka bir şey değildir.

Bizim dışımızda bir şeylerin gerçekten var olup olmadıkları ve bizim de onları bir algılama biçimimiz olup olmadığı sorusu tamamen anlamsızdır... Mavinin gerçekten nesnel anlamda mavi olup olmadığını sorgulamak saçma bir şeydir (Georg Christoph Lichtenberg).

Bu düşüncenin doğruluğunu ya da yanlışlığını belirleyebilmek imkânsızdır.

Olsa olsa nesnelliğinden herhangi bir kuşku duymadığımız nesnel bir gerçekliği zihnimizde canlandırabiliriz. Bizim dışımızdaki şeyler konusunda asla herhangi bir bilgiye sahip olamayacağımız için bu konuda konuşmak da mümkün değildir...

Felsefenin görevi bu nesnel gerçeklik adlı yanılsamanın maskesini düşürmektir. Bunun, bir anlamda, bize doğa tarafından kurulmuş bir tuzak olduğu söylenebilir.

Başka hiçbir şey kendisiyle dalga geçen doğanın maskesini düşüren insanoğlunun üstün zekâsını daha açık bir şekilde ortaya koyamaz (G.C. Lichtenberg).

Ancak felsefenin görevi burada, yani dünyanın kesin bir yanılsama olduğunu tespit noktasında sona ermektedir. Başka bir deyişle dünya şu nesne, şu şey, şu ne olduğu belirsiz ve hakkında söylenebilecek bir şey olmayan yerdir.

Öyleyse felsefi yaklaşım son derece basit ve kesindir. Buna göre: Dünya temel bir yanılsamadır, "nesnel" dünya diye bir gerçeklik yoktur.

Dünyayı nesnel bir gerçeklik şeklinde sunan şu zihinsel yeniden canlandırma ya da batıl inanç sıradan bir düşgücünün ürünü olup, kendisi de dünya adlı büyük yanılsamanın parçasıdır. Bizler bir yandan bu büyük yanılsamanın parçasıyken, bir yandan da onu yansıtmaya çalışan ayna görevi yapmaya çalışıyoruz.

Burada yalnızca gerçek bir nesneyle sınırlı yanılsamadan değil aynı zamanda zihinsel canlandırmanın nesnel öznesinden de söz etmek gerekiyor. Bu nesnel yanılsamayla öznel yanılsama birbirleriyle karşılıklı bağıntı içindedirler.

Olayın gizemli olan yanı da budur.

Zira dünyanın var oluş amacı bir bilgi nesnesi hâline getirilmek değildir.

Dünyanın hakkında bilgi üretilmek üzere yaratılmış olduğunu gösteren hiçbir kanıt yoktur. Bununla birlikte dünya hakkında üretilen bilginin de dünyanın bir parçası olduğu söylenebilir. Bu bilgi, *bilgiyle zorunlu bir ilişkisi olmayan dünya adlı yanılsamanın bir parçasıdır.*

Mucize de budur. Dünyanın bir parçası olan insan bilinci, dünyayı yansıtma hakkının kendine ait olduğunu düşünmektedir. Ayna yansıttığı nesnenin bir parçası olduğundan asla nesnel bir gerçeklik sunamayacaktır.

Güncel mikrobilimler dünyanın kesinlikle bir yanılsamadan ibaret olduğunun bilincindedirler. Bunun nesnel bir hakikat-olmayana (böyle bir şey gerçekliğin prestijine sahip olacaktır) benzemekten çok birbirine geçmiş, nasıl bir suç ortaklığı içinde bulunduklarını açıklamanın olanaksız olduğu ve düşünce yoluyla dünyaya her türlü metafizik yaklaşımı yasaklayan nesnel ve öznel, iki yanılsama gibi algılanabileceğini söylemektedirler.

Dünya bizi böyle bir tuzağın içine çekmeye çalışmaktadır.

İçinden çıkılamayan ikilem ya da karşılıklı bağıntı; Nesne ve "nesnel" yeniden canlandırılmasının eşdeğerli sayılamamasının nedeni bu döngüsel, bundan böyle bir yeniden canlandırma olarak nitelendirilemeyecek bu tersine çevrilebilen süreçtir.

İkilemin çözülmesini olanaksız kılan şey bu tersine çevrilme sürecidir. Temel kural tersine çevirme (ters yüz) etmedir.

Bir varlık bir diğerini tek taraflı etkileyemez. Etki karşılıklıdır...Her etki amaçladığı nesnede değişikliğe yol açar. Özne ve nesne ayrımı –ya da özgün kimlik– diye bir şeyden söz edilemez. Olsa olsa içinden çıkılması mümkün olmayan bir karşılıklılık sürecinden söz edilebilir (G.C. Lichtenberg).

Dünya ve Ben arasındaki tersine çevrilme şöyle bir şeydir:

Her şeyi belirleyen o Ben'e özgü evrendir. Her şeyin içinde olup bittiği bu Ben, belli açılardan fiziksel bir evreni andırmaktadır. Ben de zihinsel düzeyde usumuzda canlandırabildiği o kozmosun bir parçasıdır. Bu böyle bir süreçtir (G.C. Lichtenberg).

Bu sonsuza dek sürüp gideceğe benzeyen birbiri içine geçmelerden oluşan süreçte, özne belirgin bir konuma sahip olamayacağı gibi, nesneyi de nesne olarak bir yere oturtabilmek mümkün değildir.

Bu bir yabancılaşma biçiminden çok özneyi belirleyen nesne, nesneyi belirleyen özne oyunudur. Bir kez daha anımsatmakta yarar var, dünyanın var olma nedeni bizim onu daha iyi tanımak istememiz değildir. Bilgi de dünya adlı yanılsamanın bir parçasıdır. Bu bir itiraz değildir. Tam tersine, düşünceye ait gizem bu çözümü olanaksız yakın ilişki içinde aranmalıdır.

Bizi şekillendiren dünyanın temel ilkesi budur.

Nesnel bir gerçeklik var mıdır türünden bir soru bu dünyayı kesinlikle ilgilendirmemektedir. Bizi şekillendiren/belirleyen dünya aynı zamanda kendisini bir gerçeklik olarak sunan düşüncenin de yaratıcısıdır.

Bizi şekillendiren yarat(ılan)tığımız nesnedir(dünyadır) ve bu nesne kimi zaman bizi, bizim yapabileceğimizden daha iyi ve daha hızlı bir şekilde biçimlendirebilmekte/açıklamaktadır.

İnsanın özünde olan bu paradoks doğanın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu özde doğanın ötesine geçebilmiş bir şeyler olup olmadığı araştırıldığındaysa, kendimizi Nietzsche'nin ayna metaforu karşısında bulmaktayız:

Aynayı kendi başına bir varlık olarak kabul edecek olursak o zaman, üzerine görüntüleri düşen nesneleri yansıtmaktan başka bir iş yapmıyor sonucuna varabiliriz. Nesneleri kavramaya kalkıştığımızdaysa karşımızda aynayı buluyoruz. Bütün bilgi tarihi bu ilişki üzerine kuruludur.

Ayna aşamasından Sanal Gerçekliğe özgü total ekran (tüm gerçekliğe görüntüler üzerinden yaklaşma-çn) aşamasına geçildiğinde, aradaki bu spekülatif fark daha da büyümektedir.

Bu kez bizi nesnel gerçeklik tuzağına düşüren şey doğa değil, ayna ve yansıttığı nesneler arasındaki bağın tamamıyla kopmuş olduğu –felsefi idealizmin büründüğü en son biçim– sayısal evrene özgü bir hipernesnellik, bir integral hesabıdır. Felsefi idealizm bu nesnel gerçekliğe geriye dönüşü olmayacak bir biçimde son vermektedir, çünkü işlemler tarafından yürütülen (genelde imge ve seslere yönelik) sentez ve hesapların gerisine düşen yeniden canlandırma ilkesi tamamen ortadan kaybolmaktadır. Geriye bu boşluğu, bu artık hiçbir şeyi yeniden canlandıramayan kusursuz boşluk olarak adlandırılabilecek ekranı herhangi bir şekilde doldurmaktan başka yapacak bir şey kalmamaktadır.

Bütün bunlar baş döndürücü bir hızla olup biter gibidir; giderek büyüyen bu soyut evrenle giderek her yanı kaplayan bütünsel bir hipergerçeklik sanki belli bir hiperduyarlıkla belli nihai koşullara hizmet amacıyla üretilmiş gibidir.

Hangi nihai koşullara?

Öyleyse gerçeklik kalıcı bir çözüm olamaz.

Bu gerçekliğin de kendinden önce gelenleri izlemekten başka bir şey yapmamış olduğu söylenebilir. Örneğin tüm dinî illüzyon biçimleri gibi. Dinî değerleri sonsuza dek gömdüğümüzü sanarak yerlerine koyduğumuz bu hakikatle bu akılcılık, kısaca bu nesnel gerçeklik, aslında aynî dinî değerlerin büyüsünü yitirmiş mirasçısından başka bir şey değildir. Bu nesnel gerçekliğin gerçekten dünyaya egemen olduğu ve Tanrısal aşkınlığı tamamıyla devre dışı bıraktığı söylenemeyeceği gibi, günümüzde her ne kadar metastazlarıyla yetinsek de, Tanrının bile tamamıyla ölmüş olduğu söylenemez.

Belki de bu nesnel gerçeklik bir süreliğine gizlendikten sonra, giderek ortalığı kaplayan gerçeklikle bu gerçeklik altında giderek ezilen, maddiyat düşkünü, günahlarımızı bağışlatmanın olanaksız olduğu bir dünyaya tepki olarak günümüzde gizlenmiş olduğu yerden yeniden gün ışığına çıkartılmıştır.

Gerçeklik de bir öte-dünya ve bir başka şeyin yerine konulabilecek illüzyona benzemektedir. Biz de böylelikle gerçekten bir öte-dünyaya benzeyen bu "gerçek" dünya içinde yaşamaya başladık. Aradaki fark bizimkinin Tanrı ve Cehenneme (ancak kendi kendimizi sorgulamamız gereken haksızlık ve suçluluk konularına değil) kısa devre yaptırılmış bir gerçeklik olmasıdır.

Bu işten kârlı mı çıktık yoksa kayıp mı ettik sorusuna verilebilecek bir yanıt yoktur.

Biz bir illüzyonun yerine bir başkasını koyduk. Sonunda maddi ve nesnel illüzyon ya da gerçekli': illüzyonunun en azından Tanrısal gerçeklik illüzyonu kadar kırılgan olduğunu gördük. Bilimsel coşku ve Aydınlanma Çağı sona erdikten sonra, Dünya adlı temel ve bir hakikatten yoksun illüzyona karşı, bu gerçeklik illüzyonunun artık bizi koruyamadığını anladık.

Aslında dünyevi ve kutsallığa son veren bu gerçeklik, zaman içinde işlevini yitirerek yararsız hâle gelmesine karşın, biz, (eskiden nasıl Tanrıyı kurtarmaya çalıştıysak) şimdi tüm gücümüzle bu evrenin içindeki kurmacayı/düşselliği (fiction) kurtarmaya çalışıyoruz, çünkü ondan nasıl kurtulacağımızı bilemiyoruz.

Bu, girişimin en son evresidir.

Gerçekliğin, dünya ile aramızda oluşan boşluğu doldurma konusundaki aczi ve artık içinden çıkılması olanaksız bir bulmacaya benzemesi nedeniyle bir üst aşamaya yani simülasyonun ulaşabileceği en üst aşama olan Sanal, Sanal Gerçeklik aşamasına geçtik. Bu nihai çözüm aşamasında dünyanın tözü maddi olmayan ve bir işlemler stratejisi üzerine oturan bir alana kaydırılmıştır.

Eskiden her yerde olduğu söylenip hiçbir yerde karşımıza çıkmayan Tanrı, günümüzde bilgisayarlara özgü atardamar ağlarının içinde dolanıp durmaktadır.

Günümüzde aşkınlık oyunu da, görünürlük/görünmezlik oyunu da sona ermiştir. Geriye yalnızca hepimizi birer işlemci olarak kullanan bütünsel (intégrale) gerçeklik adlı bir biçim kalmıştır.

Eskiden görece denilen idealizm yerini, nesne ve özne arasındaki hassas dengenin enformatik teknolojileri tarafından total bir soyutlama süreci yararına bozulduğu, katıksız bir idealizme bırakmıştır.

Öyleyse bir illüzyona benzeyen nesne ve kendisini bu nesneye oranla tanımlayan ve onun ötesine geçildiğinde söyleyecek bir şeyi kalmayan felsefenin de sonu gelmiş demektir.

Bundan böyle felsefe de yapılamayacaktır, çünkü artık ortada felsefe yapabilecek bir özne de kalmamıştır. Bu bütünsel işleyiş içinde öznenin konumu anlamını yitirmektedir.

Aslında tamamıyla Patafiziğin içine batmış olduğumuz söylenebilir –Patafizik bir yandan düşsel çözümler bilimiyken, diğer yandan Bütünsel Metafizik aşamasına geçiş konusunda bilinen tek girişimdir.– Bu girişim olgular dünyasına son veren bir illüzyonizme benzemektedir.

Ulaşmış bulunduğumuz gerçeklik düzeyi XXX evresine tekabül etmektedir...

Nesnel gerçekliğin olduğu yerde metafizik bir dünya vardı.

Oysa Bütünsel Gerçeklik patafizik bir evrene aittir.

Bütünsel Gerçekliği Kral Ubu'den daha güzel bir şekilde canlandırabilecek bir kahraman düşünemiyorum. Ubu, hem sınırsız bir gerçeklik simgesi hem de bu Bütünsel Gerçekliğe verilebilecek tek yanıttır. Ubu'nun acımasız alaycılığı ve grotesk fiziği hakikaten düşsel sayılabilecek tek çözümdür: Spiral şeklindeki göbek çizgileri hem içinde yaşamakta olduğumuz dünyanın profiline hem de bu göbeğin içinde yok olup gidişine benzemektedir.

Patafizik denilen ve Alfred Jarry'nin: *Karalamayı andıran çizimlere, sanal düzeyde betimlenmiş nesnelerin özelliklerini simgesel bir şekilde yükleyen* bilim dediği şey henüz sona ermemiştir.

Henüz oyun sona ermemiştir, zira varlıklarla şeyler arasındaki simgesel sözleşmenin sona ermesi gerçeğin boyutlarının büyümesine yol açmakia birlikte, bu kopuş katı bir direnişe daha doğrusu nesnel, bölünmüş bir dünya düşüncesinin yadsınmasına neden olmuştur. Bir özne olma ayrıcalığına sahip olanlar da dahil olmak üzere hiç kimse, gerçekten bu nesnel yüz yüze gelme oyununu oynamak istememektedir.

Bizi gerçeğe bağlayan şey onunla yapmış olduğumuz gerçeklik sözleşmesidir. Bir başka deyişle: Bu sözleşmenin zorunlu kıldığı hak ve görevlerden oluşan biçimsel bir bilinç düzeyi. Oysa bizim en çok özlemini çektiğimiz şey, varlıklar ve şeylerle suç ortaklığı yapabilmek ve onlarla ikili bir ilişki içine girebilmektir –onlarla sözlü bir mutabakata varmaktır yoksa yazılı bir sözleşme imzalamak değil. Zaten bu sözleşmeyi ifşa etmemizin nedeni de bu değil midir? Tıpkı bunun doğal sonucu sayılabilecek toplumsal sözleşmeyi ifşa etmek isteyişimiz gibi.

Bizi gerçekliğe bağlayan ahlâkî sözleşmeye şeytanla gizli bir anlaşma yaparak karşı çıkmalıyız.

Bütün bu açıklamalaıdan sonra, tepetaklak olmuş dünyamıza bakıp şu türden sorular sorabiliriz:

Tarihin sonu denilen şey de tarihsel bir olgu olarak kabul edilebilir mi?

Gerçekliğin ortadan kaybolması gerçek bir olguya tekabül eder mi?

Hayır, buna daha çok bir emrivâki denilebilir. Emrivâki denilen şeyin nesnellikle değil meydan okumayla bir ilişkisi vardır. Öyleyse bizim de gerçekliğe herhangi bir emrivâki gibi meydan okumamız gerekmektedir.

AKLA GELEBİLECEK EN KOLAY ÇÖZÜMLER

Nesnel gerçeklik varsayımının zihinlerimiz üzerinde bu kadar etkili olmasının nedeni gözümüze en kolay çözüm yolu gibi görünmesidir.

Lichtenberg, bu konuda şöyle bir açıklama sunmaktadır: *Bazı durumlarda yanlış bir varsayım doğru bir varsayıma tercih edilebilir. Sahip olduğumuz özgürlük anlayışı bunun kanıtıdır. İnsan kesinlikle özgür bir varlık değildir. Ancak bu sezginin bizi yanlış yönlere doğru çekip götürmemesi için felsefenin çok derinlemesine bir inceleme yapması gerekmektedir. Oysa ancak bin kişide bir kişi böyle bir inceleme için gerekli zaman ve sabra sahiptir. Bu zaman ve sabra sahip yüzlerce insandan yalnızca biri gerekli zihinsel donanıma sahiptir. İşte bu yüzden özgürlük, gerek günümüzde gerekse gelecekte, koşullar elverdiği ölçüde, kendisine sık sık başvurabileceğiniz bir kavram olmayı sürdürecektir.*

Doğru varsayım insanın özgür olmadığını; dünyanın gerçek, nesnel ve rasyonel olmadığını söyleyendir. Ancak bu varsayımı sorgulamak, kanıtlayabilmek mümkün olmadığı için kabul edebilmek de mümkün değildir. Karşıt ya da en kolay varsayımın başarısının nedeni de zaten budur.

Öznel illüzyonun adı: Özgürlükse,

Nesnel illüzyonun adı: Gerçekliktir.

Tıpkı özgürlüğe inanmamızın nedeninin kendi eylemlerimizin sorumlusu olduğumuz yanılsaması olması gibi. Keza nesnel gerçekliğe olan inanç da olayların asıl nedenini keşfetmek ve öyleyse dünyayı hakikat ve akıl düzeninin egemenliği altına alabilmektir.

Ötekilik, ayartma, ikili ilişki, yazgı gibi gerçeklerle boğuşup yenilmektense akla gelebilecek en kolay çözümü yani özgürlüğü tercih ediyoruz. İşe önce bireysel özgürlüğüyle boğuşan ideal özneyle başlıyor sonra özgürlük hakkıyla devam edip, nihâyet özgürlüğün en üst aşaması olan koşulsuz özgürlükle bitiriyoruz.

Özgürlük hakkından doğrudan doğruya zorunlu bir özgürleşme aşamasına geçiş yapıyoruz.

Bu ise yoğun bir duygusal boşalmanın yaşandığı yani her türlü özgürlüğe son verip kendimize yeni bağımlılık/kölelik biçimleri yarattığımız aşamadır.

Belirsizlik ve radikal illüzyona karşı umutsuzca mücadele edip yenilmek, boyun eğmektense akla gelebilecek en kolay çözümü, yani gerçekliği tercih ediyoruz.

Önce nesnel gerçeklik, sonra da gerçekliğin en üst aşaması olan Bütünsel Gerçeklik aşaması.

Bu, Bütünsel Gerçekliğin benzer bir kesin tavırla yadsınma aşamasına tekabül etmektedir. Bütünsel Gerçekliğe yoğun bir duygusal boşalmayla yanıt verilmektedir –buna olumsuz karşı-transfer de diyebilirsiniz.

Bir erek, bir kurtuluş yolu ya da idealden yoksunluk mutluluk adlı en kolay çözümü tercih etmemize yol açmaktadır.

Burada da işe bir ütopya, yani mutluluk idealiyle başlanmakta ve ütopyanın –yani mutluluğun en üst aşaması– gerçekleştirilmesiyle noktalanmaktadır. Bütünsel mutluluğa da Bütünsel Gerçeklik ya da Bütünsel Özgürlüğe olduğu gibi duygusal bir boşalmayla karşılık verilmektedir. Katlanılması ne kadar güç bir durum.

Sonuç olarak bu işten kazançlı çıkan şey mutsuzluğun tersi ya da kurban ideolojisidir.

Bizi biçimlendiren dünya ya da Kötülük sözleşmesi doğrultusunda düşünmekten âciz kaldığımızda akla gelebilecek en kolay yol olan teknik çözüme: Yapay Zekâya başvuruyoruz.

Zekânın en üst aşaması: Bütünsel bilgidir.

Bu kez tepki, belki enformatik bilgi nesnesine dönüştürülen şeylerden gelecek ya da büyük bir kaza kılığına bürünmüş bir sistem çöküşü şeklinde olacaktır.

Bütün egemen varsayımlara karşı çıkan kolay çözümler vardır.

Oysa tüm kolay çözümler felâketle sonuçlanmaktadır.

Belirsizlik varsayımına karşı hakikat ve gerçeklik illüzyonuyla karşı çıkılmaktadır.

Yazgı adlı varsayıma özgürlük illüzyonuyla karşı çıkılmaktadır.

Kötülük varsayımına mutsuzluk illüzyonuyla karşı çıkılmaktadır.

Düşünce varsayımına Yapay Zekâyla karşı çıkılmaktadır.

Olay varsayımına haber illüzyonuyla karşı çıkılmaktadır.

Oluş(um)ma varsayımına değişme illüzyonuyla karşı çıkılmaktadır.

Daha ötesi olmayan –Bütünsel Gerçeklik, bütünsel özgürlük, bütünsel mutluluk, bütünsel haber (ya da zekânın, gerçekliğin, özgürlüğün mutluluğun en üst aşaması)– her kolay çözüme karşılık yoğun bir duygusal boşalma söz konusudur. Gerçekliğin, özgürlüğün, mutluluğun yadsınması; virüsler ve işlev bozuklukları, gerçek zaman adlı hayalet, zihinsel bir direnişin yanı sıra ideal standartlara sahip bu yaşama karşı hissedilen her türlü tiksinti biçimi.

Bu da bize hemen her yerde, herkesin bu evrensel saadet girişimine karşı direndiğini, Kötülüğün egemenliğini arzuladığını göstermektedir.

DO YOU WANT TO BE FREE?

Özgürlük bir düş müdür?

Sanki herkes özgürleşmek ya da özgür kalmaya çalışıyormuş gibi görünmek istemektedir.

Eğer bu bir illüzyonsa günümüzde yaşamsal bir illüzyona dönüştüğü söylenebilir.

Ahlâk, töre ve zihniyet gibi şeylere bakıldığında bu illüzyonun tarihin derinliklerinden çıkıp gelmiş olduğu ve kesinlikle engellenemeyeceği söylenebilir.

Bu özgürlük hikâyesi kimi açılardan abartılı ve çelişkili görünebilir ancak çılgınlık derecesinde bir duygu olup, engellenmesi mümkün görünmemektedir.

İşin daha da ilginç yanı bütün sistemin bu özgürlük düşüncesini ahlâkî bir görev ve zorunluluğa dönüştürmüş olmasıdır. Bu yüzden de özgürlük zorunluluğunu doğal bir istek, doğal bir özgürlük ihtiyacından ayırma konusunda güçlük çekiyoruz.

Hangi biçimi olursa olsun kölelikten kurtulmak istemeyen biri var mıdır? Kime sorsanız size fizikî ya da yasal dayatmalardan kaçıp kurtulmak istediğini söyleyecektir. Bu öylesine yaşamsal bir tepkidir ki, bu konuda bir özgürlük düşüncesine bile gerek olmadığı söylenebilir.

Herkesin birbirine karşı duyarsızlaştığı bir evrende, kişinin yalnızca kendi davranışlarından sorumlu tutulması ortaya bazı sorunların çıkmasına yol açmaktadır. Zira bu yaklaşım diğerlerine karşı simgesel manevî bir huzursuzluk hissedilmesine ve genel bir düzen bozukluğuna (kuralsızlık) yol açmaktadır. Özgür elektronların (bireylerin), istedikleri görünüme bürü-

nebildikleri genel bir mübadele sistemine boyun eğmiş evrende, bu her şeyi mümkün kılabilen düzene karşı, en az özgürlük arzusu kadar derin bir karşıt içtepinin, direnişin giderek büyüdüğü görülmektedir. Bu evrende kuralsızlık tutkusuna eşit bir kural tutkusundan söz edilebilir.

İnsanlığın antropolojik geçmişine bakıldığında kural zorunluluğunun en âz kurallardan kurtulma arzusu kadar temel bir şey olduğu görülür.

Hangisini açıklamanın daha zor olacağını kimse söyleyemez.

Özgürleşme sürecinin kat ettiği uzun yol düşünüldüğünde; sınırsız özgürlük ve her türlü kuralsızlık karşısında yer alan kural yanlısı hareketlerin şu sıralar giderek güçlenip, canlandıkları söylenebilir.

Bu kural yandaşlığının yasaya boyun eğme olayıyla bir ilişkisi yoktur. Bunun tam tersi bir süreç olduğu söylenebilir zira soyut ve evrensel yasanın tersine, kural, iki yanlı bir yükümlülüktür. Kuralın ne hak, ne görev ne de ahlâki ve psikolojik yasalarla bir ilişkisi yoktur.

İnsanlık açısından hemen her yerde tartışmasız bir gelişme olarak kabul edilen ve insan hakları tarafından koruma altına alınmış olan özgürlük doğal bir hak gibi görülmektedir. "Özgür" olmak insanı ilkel dönemden kalma kötülüklerden korumakta, mutlu ve doğal bir yaşam sürdürmesini sağlamaktadır. Modern ve demokrat insanın kurtuluşu özgürlük vaftizinden geçmekle mümkündür.

Oysa bu bir ütopyadır.

İyi ve Kötü arasındaki karşıtlığı çözme konusunda gösterilen kararsızlığa karşın, insanlığın kendi kendini aşabileceğine olan kesin inanç bir ütopyadan başka bir şey değildir.

Karşıtlık kalıcıdır ve şeyler bu karşıtlık ilişkisine son vermeden bir özgürleşme sürecinden geçmişlerdir.

Kötülüğü özgürleştirmeden İyiliği özgürleştiremezsiniz. Hattâ kimi zaman aynı devinim süreci içinde Kötülüğün İyilikten daha hızlı bir şekilde özgürleştirildiği söylenebilir.

Sonuç itibarıyla İyilik gibi Kötülük kurallarında da bir bozulmadan söz edilebilir.

Özgürleştirme sınır tanımayan bir gelişme ve hız anlayışına yol açmıştır.

Öngörülen tehlike sınırı bir kez aşıldığında (bu bir evreden diğerine geçiş biraz fiziksel dünyadakini andırmaktadır) –zaman, para, cinsellik, üretim gibi– şeyler baş döndürücü bir hızla çoğalıp boşlukta yüzmektedirler. Bugün yaşamakta olduğumuz evrede özerklik ve farklılık çeşitlerinin hiçbiri denetlenememektedir. Bütün bunların belirsiz, boşlukta yüzen ve katlanarak büyüyen, durdurulması olanaksız volkanik bir patlamayı andırdığı söylenebilir.

Artık bu aşamada, özgürlüğün, özgürleştirilme tarafından aşılıp geçilerek anlamını yitirdiği söylenebilir.

İnsana özgü ne varsa hepsinin istisnasız (total) haberleştirilip, bütünsel sürecin bir parçasına dönüştürülerek, özgürce dolandığına tanık oluyoruz. Herkes olanakları ölçüsünde teknik bir varlığa dönüşüyor, yani herkes genel karşılıklı bir etkileşim sürecinin hissedarı ve iş ortağı hâline geliyor. Piyasa Tanrısı kendi kullarına sahip çıkarken, Adam Simith'in "Gizli Eli" bundan böyle bilgisayar programları ve ağlarının maddi olmayan egemenliği altına girmiş demektir. Evrensel Serbest Pazar, düzen bozukluğunun en üst aşamasıdır.

Tarihsel toplumlarda başlangıçtan bu yana işe yarayan bir dinamiğin mantıksal ve kaçınılmaz sonucu olarak, tüm insan ilişkilerinde, zaman içinde artış gösteren evrensel boyutlarda bir bozulmadan söz edebiliriz.

Feodaliteden Kapitalizme, oradan da daha öteye geçildiğinde karşımıza mübadele özgürlüğüyle mal, para, insan ve sermayenin özgürce dolaşımında görülen muazzam gelişme çıkmaktadır.

Bu gidişatın durdurulması mümkün değildir. Bunun insanlık değil pazarın büyümesi, kendisinden kaçılması mümkün görünmeyen küreselleşmenin gelişmesiyle bir ilişkisi vardır.

Dur durak tanımadan genelleştirdiği bir mübadele süreci doğrultusunda ilerlemiş bir liberalizmin ulaştığı son aşama. Bu genelleşen mübadele süreci doğrultusunda kapitalin zıtlıkları, çelişkileri, kanlı tarihi ya da kısaca "tarihiyle" birlikte tarihe karışmış olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte bu ikinci "devrime" karşı direnişlerle hemen her yerde karşılaşılmaktadır. Üstelik bu direnişler Aydınlanmanın yol açtığı direnişlerden daha güçlüdür. Bunlar (devrim karşıtları denilen türden olup) kendi kabuğuna çekilme, dinî tarikatlaşma, loncalaşma, yeni yobazlık ve feodalite biçimleri türünden direnişler olarak değerlendirilebilir. Bu direniş biçimleri hemen her yerde o koşulsuz özgürlüğe bir son vererek yeni himaye, korunma, vassallik biçimleri ve tahammül edilmesi olanaksız kendi başına bırakılmışlığa karşı arkaik bir sadâkat anlayışı bulmaya çalışır gibidirler.

Buna, düzen bozulmasına yeni bir oyun kuralıyla karşı çıkış da denilebilir.

Küreselleşme ya da tamamıyla piyasa kanunları tarafından yönlendirilmeye karşı ücret ve kurumsal koruma sağlayan "toplumsal" tek sığınak olarak gösterilebilir.

Emeğine yabancılaşmış insanın içinde bulunduğu durumu savunmak ve bu yabancılaşmanın bir anlamda o insanı para ve ağlar tarafından belirlenen yasaların aşırı etkilerinden koruduğunu söylemek gerekiyor. İnsanlar kendilerini bu ağlardan koruyabilecek, bu dağınıklık ve bir boşlukta kaybolup gitme hissine son verebilecek bir "gönüllü" yabancılaşmadan daha arkaik aşamalara giderek, kendilerini güvende hissettiren her türlü aşkınlığa teslim olmaktadırlar.

Bu özgürlük paradoksunun içinden çıkılmayacağı düşüncesi kafalara yeni dank etmeye başlamıştır. Zira bu tersine

çevrilmesi olanaksız zincirlerinden kurtulma hareketini insanlık adına bir gelişme (zira insanı diğer türlere üstün kılan şey budur) gibi görebilmek mümkün olduğu gibi, tam tersine sonuçları belirsiz bir antropolojik felâket, insanlıktan kopma, ürkütücü bir düzen bozukluğu gibi de görülebilir. Ancak bu nerede biteceği belli olmayan özgürlük hareketi evrensel bir mutabakatın en üst aşaması olabileceği gibi, total bir entropi anlamına da gelebilir.

Elimizden geldiğince özgürlükten uzaklaşmaya çalışıyoruz.

Sürekli olarak başka süreçlere boyun eğmeyi kendi arzu, yaşantı ve irademize boyun eğmeye tercih ediyoruz.

Eğer halk kendini politikacıların eline teslim ediyorsa bunu temsil edilmekten çok onları başından defedebilmek amacıyla yapıyor. Bu durum edilginlik ve sorumsuzluk olarak yorumlanabileceği gibi, konuya daha zekice bir yorum getirilerek örneğin, bu hakları devretmenin bilinçsiz bilinçlilik, arzu ve iradeden yoksunluk yani sezgisel bir şey olduğu; kısaca bilincin derinliklerinde yatan özgürlüğün bir yanılsamadan başka bir şey olmadığının hissedilmesinden kaynaklandığı söylenemez mi?

Yoksa buna "bilinçli/gönüllü boyun eğme mi demeliyiz?"

Bu bilinçli köleliğin yanlış bir deyim olduğunu, çünkü hem özgürlük hem de irade kavramlarının yanıltıcılığını ifade etmekten başka bir işe yaramadığı söylenebilir. Bireyin özerk olma konusundaki kararlılığını ortaya koyduğu düşünülen irade düşüncesi, özgürlüğe karşı bir kavram olarak kullanıldığında bile yanlış bir anlama sahip olmaktadır.

Yanılsamayla olduğunu sandığımız yerde karşılaşmayabiliriz. Aramızdan yalnızca birkaç kişi (G.C. Lichtenberg) özgür olunamayacağını ve bu yazgıya boyun eğmek gerektiğinin farkında olabilir. Geriye kalan sessiz çoğunluk irade kavramını öne sürenlerin tersine bunun bir yanılsama olduğunun bilincindedir.

Bütün bunlar "bilinçli/gönüllü köleliğin" kendi kural ve stratejilerine sahip olmasına engel değildir.

Ötekini boyunduruk altına alma isteğini başarısızlığa uğratmanın yolu insanın bu türden bir arzuyu duymamasıyla mümkündür. Bunlara ayartma numaraları denir.

İktidarın getirdiği sorumlulukları ötekine yüklemekle ona eşdeğer bir güç ve caydırıcılığa sahip olduğunuzu göstermiş olursunuz. Bunlara da lanetli pay numaraları denir.

Bununla birlikte güncel kölelik biçiminin gönüllü ya da gönülsüz olma, özgürlükten yoksunlukla bir ilişkisi yoktur, tam tersine bu durum, aşırı özgürlük ortamının yol açtığı bir sonuçtur. Her ne şekilde olursa olsun özgürleşmeye çalışan insan artık neden ve niçin özgür olması gerektiğini bilemediği gibi, böyle bir ortamda nasıl bir kimliğe sahip olması gerektiğini de bilememektedir. Her şeye sahip olan insan kendi kendisinden nasıl yararlanması gerektiğini bilememektedir.

Bu açıdan ele alındığında ekranlara, İnternet ve benzeri ağlarla Sanal teknolojiler ve bu teknolojilerin sunduğu olanakların içine gömülme süreci, özgürleşme konusunda büyük bir adım atılmasına yol açarak, bu soruna son vermiştir.

Günümüzde, bu dijital güdüleme dünyasının içine gömülmüş insanların kendi varlıkları konusunda endişeye kapılma ve sorumluluk gibi duygulardan tek yanlı vazgeçişleri, sokaklara inerek talep ettikleri şu özgürlük ve öznellik hakkından kurtulabilmek için ellerinden geleni yapmaları, akla gelebilecek en kolay çözümdür. Bu iş öyle bir boyuta varmıştır ki, asal görevi insanlara zorla sorumluluk yüklemek olan iktidar, bu yükümlülüğü "nasıl isterlerse o şekilde yerine getirebilecekleri, yani bu konuda tamamıyla özgür olduklarını" da eklemek durumunda kalmaktadır.

İktidarın kendisi bir yandan sorumluluklarına sahip çıkarmış gibi yaparken, diğer yandan bundan kurtulmak için elinden geleni ardına koymamaktadır. Çünkü suçlu olmak sorumlu olmaktan daha kolaydır, zira suçu karanlık güçlerin üstüne atabilirsiniz, oysa sorumluluktan kaçış yoktur.

Özgürlükten kurtulmanın neyse ki daha şiirsel yolları vardır. Örneğin özgürlükten oyun oynayarak kurtulabilirsiniz. Çünkü oyunda özgürlüğünüz kurallara boyun eğmek durumundadır, yoksa yasalara değil. Oyun evrenindeki özgürlük daha zekice ve paradoksal bir yapıya sahiptir, çünkü kurallara kesinlikle boyun eğmek durumundadır. Bu özgürlük oyunu, köle ve efendininkine benzer mucizevî bir birleşme olup, gönüllü köleliğin büyüleyici biçimidir. Bu oyunda kimse özgür değildir, herkes aynı anda hem köle hem de efendidir.

DO YOU WANT TO BE ANYONE ELSE ?

Bireyleşmenin oldukça yeni bir şey olduğu söylenebilir. Uygar ülkelerin halkları demokratik bir ayrıcalık sayılan birey olma hakkını geçtiğimiz iki yüzyıl içinde talep etmeye başladılar. Ondan önce köle, köylü, zanaatkâr, erkek ya da kadın, baba ya da çocuktular. Ne "birey" ne de "tam bir özneydiler".

Yarattığımız modern uygarlık bizi bireysel bir yaşantıyı sürmeye zorlamıştır.

Bu "yazıya" dökülmemiş birey olma hakkı için mücadele edip duruyoruz. Üstelik her şey bizi birey olmaya ve her ne pahasına olursa olsun birey olarak kalmaya itiyor. Birey olma özgürlüğüne sahip olmak isterken, bir yandan yaşantımızı özerk bir varlık olarak sürdürmenin temel insanlık hakkı olduğunu söylüyor, diğer yandan da bu sorumluluk altında eziliyor ve sonunda kendi kendimizden nefret etmeye başlıyoruz.

Job'un Tanrıya serzenişlerinde kulağımıza benzer sözler çalınıyor. Tanrı çok fazla şey istiyor: "İnsanları neden bu kadar çok önemseyip, abartıyorsun ki? Yoksa amacın her an onları sınamak mı? Beni biraz olsun rahat bırakmayacak mısın? Kafamı bir an olsun dinleyemeyecek miyim? Salyamı rahat rahat yutamayacak mıyım?"

Durum böyle olunca çelişkiye yol açan ikili bir süreç kaçınılmaz hâle gelmektedir. Bir yandan diğerlerininkini yok etme

ya da tüm yasakları çiğneme pahasına her yola başvurarak kimlik edinmeye çalışmak. Diğer yandan sırtındaki ağır yükten ya da rol icabı kuşanılmış giysilerden kurtulurcasına bu kimlikten kaçıp, kurtulmaya çalışmak.

İnsan kendine karşı olan görevlerini doğal şekilde yerine getirmeyi sürdürdüğü sırada, acımasız bir kararnameyle yürürlüğe konularak bizi kendi kimlik ve irademizin tutsağı hâline getiren bir tür ahlâkî talimat örneği olan, özgürlük ve bireysellik yapay bir sürece dönüştürülmüş gibidir.

Bu, Stockholm sendromunun çok özgün bir örneğine benzemektedir, çünkü bizleri aynı anda terörist ve rehine hâline getirmektedir. Oysa tanımı gereği rehine lânetlenmiş, değiş tokuş edilebilmesi olanaksız, öyleyse işe yaramayan ve kendisinden bir an önce kurtulmak gereken biridir.

Özne de aynı durumdadır. Kendi kendinin rehinesi/tutsağı hâline gelen özne kendi kendisinden nasıl kurtulacağını bilemez bir durumdadır.

Kimlik diye bir şeyin asla var olmadığını düşünemediğimizden, bu kimlik komedisini oynamak ve bu öznel yanılsama oyununu kendimizi tüketme pahasına sürdürmekten başka bir şey yapmıyoruz. Kendimizi temsil ettiğini düşündüğümüz bir hayaleti yaşatmaya çalışır gibiyiz.

Altında ezildiğimiz, şu değiş tokuşu olanaksız kimlik (bu kimliği ancak ona koşut, bizim de içinde yer aldığımız metafizik süreçte, gerçeklik adlı yanılsamayla değiş tokuş edebiliyoruz) adlı ayrıcalığı inatla kucaklamış gidiyoruz.

Bireysel vicdanın ürettiği –özgürlük, irade, kimlik ve sorumlulukla ilgili– tüm büyük masallar, hâlihazırda gerçekleştirdiğimiz eylemlere anlamsız, hattâ çelişkili bir açıklık/belirginlik katmaktadır. Sanki bütün eylemlerimizin sorumlusu bizmişiz, onlar, bizim irademizin bir sonucuymuş ve verdiğimiz kararları da sanki bilinçli şekilde veriyormuşuz gibi, vs.

Oysa bütün bunlara gerek yoktur, yani karar verip, harekete geçmek için irade ve irade kavramına gerek yoktur. Bir şey yapmaya karar vermek için bilince gerek yoktur. Var olmak içinse kesinlikle özne ve kimlik gibi kavramlara gerek yoktur, işe ötekilik kavramından başlamak daha doğru gibi görünmektedir.

Bütün bunlar hiçbir işe yaramamaktadır –tıpkı Tanrının varlığına eklenebilecek inanç olgusu gibi (çünkü Tanrı varsa inanmaya gerek yoktur). Biz de benzer şekilde, yaşamdaki yerimizi belirlemek için eylemlerimizin bilincimiz tarafından belirlendiğine, bilincin, eylemlere ve bize (yani bu eylemlerin sahibi olduğumuza inanmamızı sağlamaya çalışmaktadır. Oysa bütün bunlar tıpkı bir düşün sözcüklerle öyküye dönüştürülmesi gibi eldeki parçaların bir araya getirilmesinden ibaret bir şeydir) bir anlam kazandırdığına inanıyoruz.

Mıknatısın demir zerreciklerine şekil vermesine benzer şekilde, biz de eylemlerimize bir biçim kazandırmaya çalışıyoruz (G. C. Lichtenberg).

Luke Rhinehart, *Zardan-Adam* başlıklı romanında bu konuyu tartışmaktadır. Şu özgürlükle, şu iradesinin esirine dönüşmüş egoyu başımızdan nasıl defedebiliriz? Yazar bu soruya rastlantıyla yanıtını vermektedir.

İnsanı, kimlik adlı aynayı parçalama girişimleriyle kendi egosunun teröründen kurtaracak bir şey varsa o da rastlantıdır. İnsan vereceği tüm karar ve gerçekleştireceği tüm eylemleri zarla belirlemelidir. Bu şekilde irade de, sorumlu özne olayı da sona ermekte ve her şeyin rastlantısal dağılım sürecine boyun eğip, egonun yapay şekilde darmadağın edildiği bir oyuna dönüşmektedir.

Bu durumda *Ben*, zaten çoktan beri bir *Üst-ben* işlevi gördüğünden, kendisinden ilk kurtulmamız gereken şey budur.

Herhangi bir kimlik modeli ya da eşdeğer, benzer bir şeye indirgenmeden yaşamayı başarmak gerekmektedir.

Zar veya ağlar aracılığıyla elde edildikten sonra "zeki makinelere" devredilen bu çoğul kimlik ve yaşamların başımıza ördüğü çorap şudur: Kimlikler arası eşdeğerliğin ortadan

kalktığı evrende ortaya çıkan tüm yeni olasılıklar, bu kez, kendi aralarında eşdeğerli olacaklarından birbirlerini yadsıyacaklardır. Eşdeğerlik, varlığını sürdürecek ancak bu göklere çıkarılan bir süreç (Ben) değil, eşdeğerliğin ortadan kaybolmasıyla özgürleşen küçük Benler şeklinde olacaktır. Olasılık bolluğu yazgılarda erozyona yol açmaktadır –tıpkı bilgide rastlanan erozyonun nedeninin aşırı haber/bilgi ya da cinsellikte görülen erozyonun nedeninin yasağın kaldırılmış olması gibi, vs.

Kimlik adı altında yaşantımız öylesine bireyselleşmiş, öylesine atomlaşmıştır ki, (*atomon* "bireyin" birebir eşdeğerlisidir) bunu bir başkasıyla değiş tokuş edebilmek olanaksız hâle gelmiştir. Kimlik bolluğu bir tür ötekilik simülakrına yol açmaktan başka bir şey yapmamaktadır.

Bir kimliğin her şeyle ya da herkesle değiş tokuş edilebilmesi olanaksız değiş tokuşun en uç, zavallı biçimine benzemektedir.

Kimlik bolluğu, iktidarın merkezî yapısına son verebilir türünden katıksız bir yanılsama ve kurnazlıktan ibaret, bir tür kandırmaca olarak nitelendirilebilecek politik stratejiden başka bir şey değildir.

Spike Jonze'un *John Malkovitch Olmak* adlı filmi bu fraktal ve giderek çoğalan kimliklere özgü güzel bir metafordur. Özellikle de Malkovitch'in sanal bir düzenek aracılığıyla kendi kimliğine büründüğü sahne –o ana kadar hep başkaları Malkovitch olmak istemiştir. Bu kez Malkovitch kendi kimliğine bürünmek istemekte ve bizzat ikinci dereceden, bir tür meta-Malkovitch'e dönüşmektedir. O andan itibaren metastaza uğrayarak binlerce parçaya bölünmekte ve çevresindeki herkes imgesel düzeyde Malkovitch görünümüne bürünmektedir. Bu mizahî şekilde ele alınmış akla gelebilecek en abartılı/çılgın kimlik biçimidir.

Hemen her yerde kendi kendinin kopyası olan kimlik olayıyla karşılaşılmaktadır. Elektronik ve genetik güdümleme üzerine kurulacak gibi görünen geleceğe baktığımızda, bu olay sıradan bir klonlama işlemine dönüşecek bir özel efekti andırmaktadır.

Günümüzde kimliği, özgürlüğü, ego ve süper-egosundan bütünüyle ferâgat etmiş *Homo Fractalis*'in yazgısı tamamıyla Sanal bir yapı ve zihinsel bir diasporayı andıran ağlar tarafından belirlenmektedir.

Bu keyfilik ve kimlik konusundaki özgün değişik oyunlardan biri de ikili yaşamdır.

Bu gündelik yaşam ve taşranın tek düzeliğinden kaçıp, kurtulabilmek için, mevcut yaşantısına koşut ikinci bir hayâli kimlik edinerek kendi kendinin gölgesi ya da ikizine dönüşen Romand'ın hikâyesidir. Kahramanımız önceki kimliğine ait ne kadar iz varsa hepsini yok etmektedir (bu iş "gerçek" kişinin yaşadığı evrende sahip olduğu izler arasında yer alan aile fertlerinin yok edilmesine kadar gidecektir)

Romand, gizlenmek yerine bir anlamda kendi ikizine dönüşerek gerçek kişinin yaşantısına son vermektedir. Anlamsızlık ve sıradanlığa son verebilmek için koşut bir evren yaratmak yeterli olmaktadır. Burada kesinlikle simülasyon olayından söz edilemez. Bu kopyalama sırasında başvurulan bütün psikolojik ve sosyolojik açıklamalarla bunları içeren kategoriler –yalan, korkaklık, bencillik– kandırmacadan başka bir şey değildir.

Burada bir şizofrenden söz edebilmek de mümkün değildir. Romand'ın sahiplendiği hayâlî kimliğin hiçbir anlamı yoktur, ancak asıl kimliğiyle yaşamış olduğu gündelik ya da normal yaşantısının da bir anlamı yoktur. Öyleyse Romand can sıkıcı bir gündelik yaşantının yerine daha da can sıkıcı ikinci bir yaşantı mı koymaya çalışmaktadır? Böylece özgün bir karşı transfer yöntemiyle birinci yaşantısını biçimsel değişime uğratmış olmaktadır.

Oyunu sürdürmesine yol açan şeyin bu olduğu söylenebilir. Bu kaçak yaşantıya uzun yıllar boyunca tahammül etme-

sini sağlayan şey ataletin/hareketsizliğin verdiği güçtür. İnsan böyle bir olaydan çok kötü bir şekilde etkilenebileceği gibi, ölümüne bir can sıkıntısından da söz edilebilir. Oysa olayın kişiye verebileceği inanılmaz keyiften de söz etmek gerekiyor.

Başka kimliğe bürünebilmek, başka yerlerde tanınmadan var olma ayrıcalığına sahip olmak. İzlenmeden izleyebilmek. Kendi yakınlarının bile bilmediği gizli bir boyutta dolaşmak.

Romand'ın bu kahramanca sayılamayacak kaçak yaşantısını sürdürebilmesinin nedeni, en yakınındakilerin bile farkına varamadığı, bu kişisel sırdan aldığı güçtür. Romand sahip olduğu bilgileri sözcüğün gerçek anlamında yasa dışı bir şekilde kullanma suçunu işlemektedir. Bu ise kurallarını yalnızca kendisinin koyabildiği bir oyunu oynama ayrıcalığına sahip olmanın bedelidir.

Bu görünmez olmanın yaşattığı gizem duygusundan aldığı güçle günün önemli bir bölümünü otoparklarda geçirmektedir. Burada yalnızlığın çekiciliğine bile sahip olamayan tekdüzeliğin yol açtığı kişisel bir keyif duygusu vardır.

Olayın bir başka gizemli yanı da: Bu ikinci kimlik olayının yaşandığı süre içinde diğer kahramanların da zamanla bu yanılsamanın suç ortağı hâline gelmeleridir. Zira onların –eş, akrabalar, çocuklar– bu işin dışında bırakıldığına inanacak olursak, bu durumda, bilinçaltlarını ve olay konusundaki bilgisizliklerini açıklayabilmek kahramanımızın otopark ve kafeteryalarda geçirdiği saatleri açıklamak kadar zor olacak. Eğer bunun küçük kişisel oyun değil de ikili bir işlem olduğunu kabul edersek o zaman başka.

Yalan, illüzyon ve simülasyon gibi işlemler her zaman suç ortaklığı yaparlar.

Kandırılan kişi kandırma sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu her türlü ilişki için geçerli olup bir etkin bir de edilgin taraftan söz edilemez. Burada tekil değil ikili bir ilişki söz konusudur.

Bu yüzden kişinin kendisiyle ilgili gerçekleri içtenlikle anlatıp anlatmadığını anlayabilmek olanaksızdır.

Romand'ın yakınlarının en az onun kadar suskun olmalarının bir açıklaması yapılabilir mi? Romand bu kurnazca oyunu sürdürdüğü sürece diğerlerinin bu oyuna karşı giderek ilgisizlikleştikleri görülmektedir. Bu bir tür gizli ittifakı andırmaktadır.

Burada gizlenen bir hakikat yoktur. Sahtekâr gücünü bundan almaktadır. Eğer ortada bir hakikat olsaydı maskesi düşürülebilir ya da sahtekâr yaptığı sahtekârlığı itiraf edebilirdi.

Oysa tarih boyunca hiçbir sahtekârın böyle bir şey yapamadığını görüyoruz, zira sahtekârlığı hiçbir zaman tek başınıza yapamazsınız. Bu iş için her zaman başkalarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu yüzden kahramanımızın kendi ailesini yok etmesi paradoksal bir şekilde bir tür intihar girişimi olarak kabul edilebilir.

Cinayetin kusursuz olabilmesi için ne savunma ve iddia makamı tanığına, ne de ne pahasına olursa olsun kahramanın davranışıyla ona karşı oluşturulan bu tuhaf ittifakı açıklamaya çalışmanın bir yararı yoktur. Eyleme ahlâkî ya da toplumsal bir kılıf uydurmaya çalışmak her zaman için sırra ihanet etmek anlamına gelmiştir. Oysa Romand'ın suçu yalnızca yakınlarını öldürmüş olmak değil, aynı zamanda bu eylemi ahlâkî ya da toplumsal açıdan haklı gösterme girişimlerinin hepsini başarısızlığa uğratmış olmaktır.

Elia Kazan'ın *Uzlaşma* adlı filminin kahramanı Eddy, sonunda ailevî, meslekî, sözleşmesel kişiliğinden bunalmaya başlar. Sahip olduğu resmî Eddy kişiliğinden kurtulmak için onu intihara sürükleyerek, gerçek Eddy'nin arkasına gizlenmiş olan bu kusursuz Eddy kopyasının nasıl biri olduğunu anlamaya çalışır. Burada gerçek Eddy'nin bir hayalet durumuna düştüğü söylenebilir. Böylelikle hayalet konumundaki gerçek Eddy yavaş yavaş sözleşmesel kişiliğinden yani mesle-

ğinden, eşinden, sahip olduğu statü ve cinselliğinden –hattâ babası ve filmin sonunda yaktığı evinden bile– giderek kopar. Sahip olduğu bütün kimliklerle bütün "uzlaşma" biçimlerine bir son verdiğinde geriye ne kalmaktadır? Hiçbir şey. Bunun bir tür anlamsız tutuculuk biçimi olduğu da söylenebilir. Böyle bir konumdaki insan kendi kendinin gölgesi –ya da gölgesini yitirmiş bir adam– hâline gelmektedir.

Kimlik düşü kimliğe karşı bir duyarsızlıkla sonuçlanmaktadır.

Bu hikâyelerin satır aralarında yakalanıp ortaya konulabilecek bir şey varsa, o da, rastlantı ya da yazgının bu dünyaya özgü şeyler olup, örneğin ilahî denilebilecek türden düşsel bir kararın sonucu olmadıklarıdır.

Rastlantı gündelik yaşamın belirsizliği içine gizlenmiştir. Gündelik yaşantımızın her anı, bir diğeri kadar belirsizdir.

Bunu anlamak için, bireysel kimlik adlı bir yapının bulunmadığının ve Ben denilen şeyin dünya adlı ekranda yansıyan bir görüntüden başka bir şey olmadığının farkına varılması gerekmektedir.

Özgürlük ve kimlik gibi şeylerin peşinden koşup, bunları anlamlı kılmaya çalışmanın bir yararı yok'tur. Nasıl bir insan olduğumuz yaşantımız ve yaptıklarımıza bakılarak söylenebilir.

İnsanların ne oldukları zaman içinde ortaya çıkar. Aslında hiçbir önemi olmayan ne istemiş oldukları, hangi ideallere sahip oldukları ya da keyfî bir yaşam sürdürüp sürdürmedikleri gibi şeyler, sonradan geriye dönük bir değerlendirmenin kanıt olarak yararlanmaya çalıştığı şeylerdir.

Roland Barthes, aslında bize sunulan bir alternatif var: Ya tamamıyla tarihten (anlam, düşünce, yorum, karar) etkilenmiş bir gerçek anlayışını savunup, ona ideolojik bir biçim vereceğiz ya da tam tersini yaparak açıklanması, indirgenmesi olanaksız bir gerçek düşüncesini kabul ederek ona şiirsel biçim kazandıracağız.

Hepimizin beyninde "en iyi" ve "en kötü" aynı anda yer alır. Suçluların aynı anda tamamıyla normal bir davranış biçimiyle anlaşılmaz bir şiddet sergileyebilmeleri gibi. Pek çok gündelik olayda karşılaştığımız gibi şiddet sanki normal davranışın gerisine gizlenerek, kendine yabancılaşmış gibidir. Bu insanlar hakkında: "Ne kadar yumuşak, nazik bir insandı..." gibi sözler söylenir.

Bütün bunların kimlik ve irade terimleriyle açıklanabilmesi olanaksızdır.

Karşımıza aynı anda çıkan bu çelişkili davranışlar, kolektif geleceğimizi, yani iç içe geçmiş bir gerçeklik ve bu gerçekliğin yadsınmasını yansıtmaktan başka bir şey yapmamaktadırlar.

Araçlardan ibaret uçsuz bucaksız bir sanal dünyada,
Ağların üflediği rüzgar nöronlarını eğiyor

GÖSTERGE NASIL ÖLDÜRÜLDÜ?

Gerçek dünyayı yok ettiğimize göre geriye kalana ne diyeceğiz? Göstergeler dünyası mı? Kesinlikle hayır. Çünkü gerçek dünyayla birlikte göstergeler dünyasına da bir son verdik.

Bütünsel Gerçekliğin önünü açan olay, göstergenin katlidir.

Genellikle gerçeğin gösterge, imgeler ve simülakra boyun eğdiği, yani gerçekliğin hile yoluyla (gösteri toplumu kavramını çözümlemesinde böyle bir yaklaşım vardır) değişikliğe uğratıldığı söylenir.

Oysa bugün tersini, yani: mutlak gerçeklik uğruna göstergeyi de sahtesini de yitirmiş olduğumuzu söylemek gerekiyor. Bütünsel Gerçekliğin ortaya çıkışı yani dünyanın anında imgesel düzeyde kurulabildiği ve kendisine müdahale edebilmenin olanaksız olduğu dönemden önce gösteri, yabancılaşma, mesafe, aşkınlık, soyutlama gibi şeyler vardı.

Göstergeyle kurulan anlamsal ilişkiler gerçekle kurulan anlamsal ilişkilerle birlikte Sanal ve sayısaldan oluşan bir evrende ortadan kaybolup, gitmiştir.

Değerdeki soyut aşkınlık bir karşılıklılık sürecine yol açmaktadır. Dil düzeyindeki karşılıklılıksa göstergenin soyut aşkınlığıyla mümkün olmaktadır.

Günümüzde bütün bunlar tuzla buz olmuş, tasfiye edilmiştir.

Gösterge gibi, değer de aynı baş döndürücü denge bozulumu sürecini yaşamaktadır. Dengesi bozulan gerçek değil göstergedir. Göstergenin dengesi bozulunca, tıpkı piyasalar gibi, tüm anlam ve iletişim dünyasının da (hattâ iletişimdeki denge bozukluğunun piyasalarınkinden önce gerçekleştiği söylenebilir) dengesi bozulmuştur.

Örneğin Lascaux mağarası(/mağaraları). Gerçek mağara uzun süre önce ziyarete kapatıldığından, ziyaretçiler Lascaux 2 adlı simülakr mağara önünde kuyruğa girmektedirler. Bu insanların büyük bir çoğunluğu gerçek mağaranın önünde durmadıklarının farkında bile değildirler. Asıl mağaranın nerede olduğuna dair herhangi bir işaret de yoktur. Bizi bu türden bir dünyanın yani kopyası olduğunu anlayamayacağımız kusursuz bir dünya kopyasının beklediği söylenebilir. Sorulması gereken soru: Kopya gerçeğin yerini aldığında asıl dünyanın nereye gitmiş olduğudur.

Ortadan kayboluşunun en son aşamasında simülakra özgü ironik diyalektik böyle bir şeydir.

Gerçek bile içine yarı yarıya hile katılmış bir şeye benzemektedir. Artık ortada kullarına sahip çıkabilecek bir Tanrı bile yoktur. En azından bu anlamda Tanrının artık ölmüş olduğu söylenebilir. Burada ayrıcalıklı yere sahip olanlarla kendi kaderine terk edilmişleri aynı yapay dünya yaftası altında bir araya getiren bir tür adaletten söz edilebilir.

Gerçeğin bir tür alegoriye dönüştüğü, teknik açıdan kusursuzluk düzeyine ulaşmış bir dünyada, artık tam bir demokrasiden söz edilebilir.

Gönderen, gönderen olma özelliğini yitirdiğinde göstergenin nedensizliği denilen şeyin başına neler gelmektedir? Oysa nedensizlik ilkesi olmadan göstergenin ayrımlayıcı bir işleve sahip olabilmesi, dil ve simgesel boyutun varlıklarını sürdürebilmeleri olanaksızdır. Gösterge bir gösterge olma özelliğini yitirdiği zaman sıradan bir şeye dönüşmektedir. Bir başka deyişle kendisinden ya da varlığından vazgeçilmesi olanaksız bir şeye.

Anlam gösterge aracılığıyla iş gördüğünden, göstergenin bulunmadığı yerde geriye dil adlı fanatik bir yapıdan başka bir şey kalmamaktadır. Rafael Sanchez Ferlosio bu fanatizmi: "Gösterenin sorgusuz sualsiz için için yanıp, erimesi" şeklinde tanımlamaktadır.

Bu aşama hem göstergenin ekonomi politiğinin sonu hem de devamıdır. Buna belki de simülasyonun altın çağı denilebilir.

Simülakr diye bir şeyin var olduğu o güzel günler sona erdi. O günlerde simülakr ortadan kaybolma sanatının tüm ayrıntılarına vâkıf, gerçek adlı uçsuz bucaksız çölle bu çölün ortadan kayboluşu üzerine kurulu bir oyundu.

Bu anlı şanlı evre artık sona erdi. Sanal Gerçeklik gösterge ve yeniden canlandırma dönemini başlatıyor. Bu olgu tüm sayısal, dijital evreni kapsıyor ve bu evren "binaire" 0/1 (ikili yapı) bir sayısal işlem evrenine dönüşüyor...İntegral hesapları, kapalı devreler gibi şeyler. Mesafe, yani gerçek dünyaya olan dışsal mesafeyle göstergeye olan içsel mesafe ortadan kalkıyor.

Zira gösterge yeniden canlandırma, ayartma ve dilyetisinin üstünde oynadıkları bir sahnedir. Dilyetisi de göstergeler anlam ve özgün yapılarının ötesine geçerek birbirlerini baştan çıkartmaktadırlar. Gösteren ve gösterilen durmadan birbirle-

rini baştan çıkartmaya çalışırlar. Bu sahnenin ortadan kayboluşuysa bir müstehcenlik ilkesinin ortaya çıkmasına ve her şeyin pornografik bir görünüme bürünmesine neden olmaktadır.

Bu bağlamda canlı cinsel ilişki gösterileri vücudun somut bir şekilde eyleme geçtiği görsel performans olayına dönüşmektedir. Burada herhangi bir ayartma, bir yeniden canlandırma söz konusu değildir. Olsa olsa bütünüyle görsel bir koda boyun eğen ve gerçeğinden, gerçekte olduğundan çok daha gerçek olduğu söylenebilecek bir vücuttan söz edilebilir.

Bu ölümcül özellikler taşıyan süreçlerden biri de eyleme geçilerek tüm metaforların gerçekleştirilmesi olayı yani metaforun gerçeğin içinde yok olup gitmesidir.

Bu noktada da parabol, efsane, masal, metafor olarak gösterilen ne varsa hepsinin somutlaştırılması gibi tuhaf bir düşüncenin oldukça revaçta olduğu görülmektedir.

Romain Gary: "İnsanlara özgü bütün metaforlar sonunda gerçeğe dönüşüyorlar..Sonuç olarak kendi kendime bilimin gerçek amacının metaforları gerçekleştirmek olup olmadığını soruyorum."

Machado de Assis (*Don Casmurro*) bu acıklı yazgının düşlerimiz için de geçerli olduğunu çok güzel bir şekilde anlatmaktadır.

Uyandığı zaman uykusunda görmüş olduğu rüyayı hatırlamaya çalışan kahraman, Geceye bunun nedenini sorar. Gece bu soruya yanıt vermekte önce zorlanır, sonra dayanamayıp artık eski rüyalar döneminin sona ermiş olduğunu söyler. "Eskiden Rüyalar Adasının tek hâkimiyken kimin hangi rüyayı göreceğine ben karar verirdim. Oysa şimdi rüyalar insanların beyinlerinde oluşuyor, bu yüzden onların beyinlerine ne Tanrı ne de ben rüya gönderemiyoruz". Artık rüyaları insanlar bellek ve hazmetme süreci, bölük pörçük anılar ve gereksinimler, bilinçaltı ya da fizyoloji sayesinde üretiyorlar. Rüyalar psişik bir olaya dönüştü. Hélé Béji buna: "Düşgücünün psikoloji bataklığına saplanıp kalması" diyor. Düşgücünün psikoloji bataklığına saplanıp kalması düşlerin sahip olduğu o geleceği okuma gibi özelliklerine de bir nokta koymuştur. Geleceği okuyabilme gücüne sahip olabilmek için düşlerin aşkın bir güç, yani Gece tarafından üretilmesi gerekmektedir oysa günümüzde rüyalar insanın kendi kendisiyle etkileşime girme yönteminden başka bir şey değildir.

Artık yasakla aşkınlığın bir ilişkisi kalmamıştır.

Eskiden yasaklar yukarıdan, çok uzak bir yerlerden gelirdi. Belki de bizim yazgımızla ilgilenmeyi iş edinmiş bir Yasaklar Adasından! Günümüzde onu da içselleştirerek düşünsel gücün standart bir ürünü hâline getirdik.

Artık yazgımızı biz üretiyoruz. Yazgı günümüzde bireysel bilinçaltının salgıladığı bir şeye dönüştü. Gücünü ve çekiciliğini yitirdiği için belki de ortadan kaybolmuş olduğunu (yasaklamak yasaklanmıştır) ya da paradoksal bir şekilde nostaljik bir nesne, (eskiden arzumuzun gerçekleşmesine engel olan bir şeydi) bir arzu nesnesine dönüştüğünü söylemek gerekiyor.

Günümüzde Rüyalar ya da Yasaklamaya yönelik tüm ilahî güçler teknik olarak işsiz kaldıklarından, biz de metaforun yasını tutmaya başladık.

Anlam ve metafordan vazgeçilmesi de ahlâksızca ya da şiirsel sonuçlara yol açabilir.

Örneğin bir pislik olduğunu söyleyen ve "Ben bir pisliğim!" diye bağırarak çöp variline atlayan sapık adam gibi. Onu oradan çekip alınca yeniden çöplerin içine atlar, çünkü metaforun ne anlama geldiğini unutmuştur.

Sapık ve şair ruhlu bir kadının, bakışlarından çok hoşlandığını söyleyen adama gözlerinden birini hediye paketine koyarak göndermesi gibi.

Bu kadın da zalimce denilebilecek bir baştan çıkartma ve karşı-transfer eylemiyle bakışla ilgili metaforun ötesine geçmiştir. Zalimlik saçan bir dilsel çarpıtma.

Gece kulübüne girebilmek için parola olarak "kılıç balığı" demek yerine gerçek kılıç balığı gösteren Harpo Marx'un ironik çarpıtması gibi. Burada Freud'un çözümlemesini yapmış olduğu düşsel öykü çözümlemesi (sözcüğün nesnenin kendisine dönüşmesi) ya da bir tür espri, şakadan söz edilebilir. Marcel Duchamp'ın sözünü ettiği *acting out* olayında gerçek nesneyle ifade ettiği anlama kısa devre yaptırılmakta ve şişe kasası müzede sergilenen bir fetişe dönüşüp, göstergeyle ait olduğu estetik evrene özgü klasik düzen bozularak, durumda şiirsel bir transfere yol açmaktadır.

Bu olay genel fetişizm konusunda yeni bir döneme girilmesine yol açmaktadır. Gösterge olarak nesneden, nesneleşen göstergeye geçilmiştir.

Cinsellik alanında fetiş artık bir gösterge olma özelliğini yitirerek somut ve anlamsız bir nesneye –sıradan ancak belli bir değere sahip ve değiş tokuş edilmesi olanaksız bir aksesuara– dönüşmüştür. Cinsellik kendinden başka bir şey ifade etmeyen belli bir nesne hâline gelmiştir.

Bu sıradan özellik herhangi bir nesnenin fetişleşmesine yol açabilmektedir. Cinsel ilişkinin her türlü cinsel metafor ya da referans ötesine geçmiş olması onu tamamıyla sanallaştırmaktadır. Bu her türlü gerçek cinsel ilişkinin yerini alabilen kusursuz bir cinsel nesnedir. Tıpkı Sanal Gerçekliğin gerçek dünyanın yerini alarak evrensel bir modern fetişizm biçimi oluşturması gibi.

Modern insana özgü şu muazzam enformatik gelişme gerçek bir arzu (sapıklık?) nesnesine dönüşmüş gibidir.

Adından da anlaşılacağı gibi Fetişizm (*feiticho*) soyutlama ve hilekârlıkla ilgili bir şeydir. Bu radikal evren fetişi tamamıyla soyut bir şeye dönüştürmektedir.

Eğer ticarî mal, para, simülakr ve gösteri fetişizmi diye bir şeylerden söz edilebiliyorsa bunun (gösterge değerle görece ilişkili) henüz belli bir alanla sınırlı bir fetişizm olduğu söylenebilir.

Bu sınırın ötesine geçildiğinde karşımıza anlamsızlaştırma ve sınır tanımayan işlemsel gerçekle ilintili radikal bir fetişizm evreni çıkmaktadır. Bu evrende her türlü mecazın dışında yer alan ve yeniden saf bir nesneye dönüşen gösterge yer almaktadır.

Hakikatte karşılığı bulunmayan bir düşünceyle hakikat peşinde koşan bir düşünce belli bir sınırı aştıklarında benzer bir eylem, benzer bir mesafe, benzer bir gerçeklik kaybına yol açabilmektedirler.

Düşünce ne yapıp ederek gerçeklikten kaçmak, düşüncelerin gerçek yansımalara sahip olmasına ve eyleme dönüşmelerine izin vermemek durumundadır.

Keza İnsanın Tanrılaştırılması ve Sonsuz Döngünün de (Nietzsche) birer görüş ve bağımsız varsayım oldukları söylenebilir. Bu varsayımları yaşama geçirmeye ya da bir olguya dönüştürmeye kalkışmak, onları, korkunç ve gülünç şeyler hâline getirebilir.

Şeylerin gerçekliğine bu kadar derinlemesine nüfuz edemeyen, örneğin, insan türü üzerindeki biyogenetik deneylere dayalı bir başka bakış açısı, bir varsayım olarak her türlü metafizik ve antropolojik sorgulamaya açıktır.

Sanal mutasyon aşamasından gerçek bir yansıtma (projection) aşamasına geçilse bile (Peter Sloterdijk'in insanlık parkı adlı projesinde olduğu gibi) felsefi bir yorumlamanın mümkün olmadığı ve şeylerin gerçek dünyadaki akıntısına kapılan bir düşüncenin devre dışı kaldığı ve sisteme karşı yalancı bir alternatif oluşturduğu görülmektedir.

Düşünce, geleceğe yönelik bir gerçeklik üretmek ya da geleceğe yönelik bir gerçeklik tarafından üretilmekten kaçınmalıdır. Aksi takdirde gerçekliğe egemen bir sistemin tuzağına düşmekten kaçamaz.

Bunun felsefi bir önyargıyla ilişkisi yoktur. Bu, düşünce için bir hayat memat meselesidir.

İLETİM, İLETİŞİM VE DİĞER AĞLARIN YOL AÇTIĞI ZİHİNSEL DİASPORA

Video, interaktif ekran, mültimedya, İnternet, Sanal Gerçeklik. Dört bir yandan interaktif süreçler tarafından kuşatılmış bulunuyoruz. Birbirinden farklı şeyler birbirine karıştı. Hiçbir yerde artık mesafe bilinci diye bir şey yok. Cinsiyetler, karşıt kutuplar, sahne ve salon, oyuncular, özne ve nesne, gerçek ve ikizi arasındaki mesafe ortadan kalktı.

Birbirine karışan terimler, birbirlerine toslayan kutuplar değer yargılarını dümdüz ettiler. Artık ne sanat, ne ahlâk ne de politika alanında değer yargılarından söz edilemez.

Mesafeyle mesafe "pathos"unun saf dışı edilmesi herhangi bir konuda konuşmayı olanaksızlaştırmaktadır.

Olay ve gerçek zaman dilimi içinde yayınlanan görüntüleri arasındaki yok denilecek kadar kısa zamansal mesafe, değerlendirme konusunda bir kararsızlığa yol açmakta ve olaya

tarihsel boyutunu elinden alan bir sanallık yükleyerek, belleğimizde yer etmesini engellemektedir. Bundan böyle genel bir görünüm kazanmış Larsen etkisi altında olduğumuz söylenebilir.

Bu suç ortaklığıyla bu birbirlerine toslayan kutuplar her yerde ağırlıklarını hissettirmeye başladılar.

İş artık *reality show* programlarında anlatılan öykünün televizyonda anında *acting* (canlandırılması) boyutuna ulaştı. Dolayısıyla gerçekle görüntüsü iyiden iyiye birbirlerine karışmaya başladı.

Artık olayla, canlandırılmış görüntüsü arasında bir mesafe, bir boşluk, bir orada olmama durumu yok. Ekrana baktığımızda doğrudan sanal görüntü evreninin içine yerleşiyoruz. Ekrandaki görüntünün içine sanki yaşamın içine girercesine dalıyoruz. Yaşantımızı üstümüze bir tür dijital tulum gibi geçiriyoruz. Fotoğraf, sinema ve resim sanatlarına özgü bir sahneyle bir bakış olayı varken; video ve bilgisayar ekranından yansıyan görüntüde Mc Luhan'ın daha önce söylediği gibi bir tür içine gömülme, bir tür göbek bağı durumu, "dokunsal" bir karşılıklı etkileşim süreci söz konusudur. Tıpkı bilimin genomlarla genetik kodun içine süzülerek vücudumuzu biçimsel dönüşüme uğratmaya çalışması gibi, biz de, akıp geçen imgesel tözün içine dalarak onu değiştirmeye çalışıyoruz.

Tüm "sanal" (İnternet, Wordprocessor) metinler konusunda da benzer bir yaklaşım sergiliyoruz. Sanal metin bir tür sentetik imge görevi yaptığı için, metin ya da aşkın bakışla bütün bağları kesilmiş oluyor. Zaten ekran başına geçildiği andan itibaren metni bir metin değil bir imge olarak algılıyoruz. Yazım etkinliğinin karşılıklı bir etkileşim süreci değil de tek başına gerçekleştirilen bir süreç olabilmesi için metinle ekranın, metinle imgenin birbirlerinden ayrı olmaları gerekiyor.

Tıpkı tiyatro salonunda seyircinin oyuna katılan bir oyuncu olabilmesi için sahne ve salonun birbirlerinden ayrı olması gerektiği gibi. Günümüzde her şey sanki bu ayrımı ortadan

kaldırmayı hedefliyor: İzleyicinin gösterinin/gördüklerinin içine gömülmesi gerekiyor, *living theatre, happening*.

Gösteri böylelikle bir şenlik, karşılıklı etkileşim sürecine dönüşüyor. Bu noktada gösteri sona ermiştir diyebilir miyiz? Herkesin oyuncu olduğu bir yerde eylem diye bir şey söz konusu olabilir mi?

Estetik yanılsama burada noktalanmaktadır.

Bugüne kadar çalışıp çabalayıp birbirlerinden mesafe bilinci aracılığıyla ayrımlamaya, farklı cinsellikler yüklemeye, aşkınlaştırmaya, yüceltmeye, biçimsel dönüşüme uğratmaya çalıştığımız ne varsa, hepsini, durup dinlenmeden birbirine katıp, karıştırmaktan başka bir şey yapmıyoruz. Gerçekliğin elinden çekip aldığımız ne varsa hepsini zorla görsel/gerçekliğe dönüştürmeye çalışıyoruz. Gerçekliği ele geçirip, işlemselleştirmenin teknik bir yolu her zaman olmuştur. "Siz düşlediniz, biz gerçekleştirdik". Yok etmek için bunca çaba harcadığımız ne varsa, şimdi onları onarabilmek için ne çok ter döküyoruz. Aslında bunun inanılmaz indirgemeci, revizyonist bir çaba olduğu söylenebilir.

Sanal evrende –sayısal, bilgisayar, integral hesapları– herhangi bir şeyin yeniden canlandırılabilmesi olanaksızdır. Bu bir sahne değildir, dolayısıyla ortada bir mesafe, eleştirel ya da estetik bakış olduğu söylenemez. Bu muazzam bir içine gömülme sürecidir. Bu medyatik evrenden üzerimize salınan akıl almaz sayıdaki imgenin yeniden canlandırma düzenine değil, dekodaj ve görsel tüketim düzenine ait olduğu söylenebilir.

Bu imgeler bizi eğitip, bilgilendirmiyorlar/bilinçlendirmiyorlar yalnızca haber verip, haberdar olmamızı sağlıyorlar. Bu imgelerden yola çıkarak herhangi bir gerçekliğe ulaşabilmek olanaksızdır. Bu imgeler bizim politik gerçekliği bile anlamamızı sağlayamazlar. Bu anlamda bir savaşın yeniden canlandırılması/sunulması bile mümkün değildir. Bir savaşın olması kendi başına yetmiyormuş gibi karşımıza bir de yeniden canlandırılma olanaksızlığı çıkmaktadır (olayı istediğiniz kadar görselleştirin ya da görselleştirmeyin bu konuda yapacak bir şey yoktur). Irak ve Körfez Savaşları bunun çarpıcı örnekleri olarak gösterilebilir.

Eleştirel bir algılama, gerçek bir haber/bilgi olabilmesi için görüntülerin savaş görüntülerinden farklı imgeler olması gerekiyor. Oysa gösterilenler hep savaş görüntüsüdür. Bize artık bunlardan başka görüntüler sunulmamaktadır. Şiddetin sıradanlaştığı savaşa bir de görüntülerin sıradanlaşmış şiddeti eklenmektedir. Teknik açıdan sanal bir şeye dönüşen savaşa bir de imgelerin sayısal sanallığı eklenmektedir.

Politik çıkarların ötesine geçerek, günümüzde, savaşın nasıl bir şey olduğu sorulacak olursa bunun dünya düzenine özgü vahşi bir 'kültürsüzleşme' (acculturation) aracı olduğu söylenebilir. İletişim araçları ve imgelerin savaş adlı Bütünsel gerçekliğin bir parçası oldukları ve dayatılan bir tür kurnazca türdeşleştirmeye hizmet ettikleri söylenebilir.

İmgelerden yola çıkarak dünyayı kavrayabilme olanaksızlığının yanı sıra, haberden yola çıkıp eylem ve kolektif bir iradeye yöneliş de olanaksızdır. Duyarsızlaşma ve eyleme geçme arzusundan yoksun olunmasının nedeni kayıtsızlık ve genel anlamda bir ilgisizlik değildir. Sorun yeniden canlandırmanın izleyiciyle olan göbek bağının kopmuş olmasıdır.

Artık ekranın yansıttığı bir şey yoktur. İnsan sanki bir tür sırsız aynanın gerisinde durduğu gibi bir hisse kapılmaktadır. Siz dünyayı görebiliyorsunuz ancak dünya sizi göremiyor, size bakmıyor. İnsan ancak kendisine bakan şeyleri görebilir. Ekran her türlü ikili ilişkiyle her türlü "yanıtlama" olasılığının arasına giriyor/engelliyor.

İşte bu yeniden canlandırma konusundaki kusur yalnızca eyleme geçilmesine engel olmakla kalmayıp bir haber, bir imge, Sanallık ve ağlara özgü etiğin de oluşmasını imkânsızlaştırıyor.

Bu durumda geriye iletim, iletişim ve diğer ağların yol açtığı zihinsel diasporayla ileti aracına özgü o akıl dışı performans kalıyor.

Susan Sontag, araç ve imgelerin sahip olduğu bu üstün/ayrıcalıklı durum hakkında bize çok güzel bir öykü anlatmaktadır. İnsanoğlunun Ay'a ayak basmasını izlediği sırada, kendisiyle birlikte olayı izleyen insanlar böyle bir şeyin mümkün olamayacağını söylüyorlar... Sontag onlara: *Peki ama inanmıyorsanız neden izliyorsunuz?* diye soruyor. İnsanlar: *Biz televizyona bakmaya/televizyonu izlemeye gelmiştik!* yanıtını veriyorlar. Bu inanılmaz bir şeydir. Onlar ekrandan yansıyan Ay'a değil yalnızca Ay'ı gösteren ekrana bakıyorlar. Mesaja değil imgeye bakıyorlar.

Susan Sontag'ın düşündüğünün tersine yalnızca entelektüeller anlam imparatorluğuna boyun eğiyorlar. Diğer insanlarsa göstergeler imparatorluğuna boyun eğiyorlar. Onlar uzun bir süre önce gerçekliğin yok olup gitmiş olduğunu biliyorlar. Bu yüzden ruhen ve bedenen gösteri yandaşı olmuş bulunuyorlar.

Özne ve nesne arasındaki ayrım çizgisinin sanal bir şekilde ortadan kaldırıldığı bir dünyada karşılıklı etkileşim denilen şey ne işe yarayabilir ki?

Böyle bir dünyanın yeniden canlandırılabilmesi ya da yansıtılabilmesi mümkün değildir. Olsa olsa bu dünyanın beyin ve ekran tarafından aynı anda çarpıtıldığı ya da yansımanın bir yansımasına dönüştürüldüğü söylenebilir. Kendisi ekrana dönüşen bir beyne özgü zihinsel işlemler.

Bütünsel Gerçekliğin diğer görünümüne gelince burada her şeyin entegre devreler şeklinde iş gördüğü söylenebilir. Haber ve beynimiz birer imge aktarıcısına dönüştüklerinde, denetleyici ekranla anında suç ortaklığı yapmaktadırlar. Bu zincirleme bir şekilde iş gören ve döner merdiven örneği tırmanan şeyler Leyde'nin şişesi gibi kendi kendileriyle çok yakın temas hâlinde olup, kendi kendilerine toslayarak, birbirlerine karışmaktadırlar. Her şeyin doğruluğu kolaj yöntemiyle tespit edildiğinden, gerçeğin kendi imgesiyle birbirine karıştırıldığı görülmektedir.

Bu süreç görsel ve medyatik evrende olduğu gibi; gündelik ve bireysel yaşantıyla düşünce ve davranışlarımızda da en üst düzeye ulaşmaktadır. Bu otomatikleşen çarpıtma olayı bizim dünyayı algılayış biçimimizi bile etkilemekte ve her şeyin kendi kendine bir çeki düzen vermesini sağlamaktadır.

Fotoğraf dünyasında bu olguyla sık sık karşılaşılmaktadır. Bu dünyada hemen her şey tuhaf bir bağlama oturtulmakta, bir kültür, bir anlam, bir düşünceyle ilişkilendirilmektedir. Böyle bir yaklaşımsa her türlü bakışı saf dışı bırakmakta ve Rafael Sanchez Ferlosio'nun ifşa ettiği bir körlüğe yol açmaktadır: *Pek azımızın farkına vardığı müthiş bir körlük süreci yaşanıyor. Bu bakmanıza ve görmenize izin veren, bakmadan görmenizeyse izin vermeyen bir körlük biçimidir. Oysa eskiden böyle yapılırdı. Şeylere bakmadan görürdünüz. Ne var ki, günümüzde her şey kopyalama/suretini gösterme işlemi tarafından zehirlenmekte ve içtepisel olana bir son verilmektedir. Zaten köy, kır gibi yerlerin bir köy ya da kır manzarasına yani kendi kendinin yeniden canlandırılmış hâline dönüşmesi de bu şekilde olmuştur...*

Bu açıdan bakıldığında algılama ve duyarlık anlayışımızın estetik bir boyut kazandığı söylenebilir. Bakma, işitme, dokunma vb. tüm duygularımızın sözcüğün en kötü anlamında estetik bir boyut kazanmış oldukları söylenebilir. Dünyanın sunduğu illüzyona o eski duyarlığını kazandırabilmek amacıyla (çünkü bu illüzyonun imgeleşmesi diye bir şey söz konusu değildir) şeylere yeni bir bakış biçiminin ancak bu her şeyi imgeleştirme sürecine yapı-bozumsal bir yaklaşım, görüş biçimini engelleyip, dönüştüren bir karşı-transfer süreciyle mümkün olabileceği söylenebilir.

Aynadaki yansımamız farklıdır. Aynadaki yansımamızla belli bir yabancılaşma ve oyun ilişkisi içince olduğumuz söy-

lenebilir. Ayna, imge, bakış, sahne bir metafor kültürüne ait şeylerdir.

Oysa Sanal işlem sürecine, sanal mekanizmaya belli bir ölçüde gömüldüğünüzde insanla makine arasında bir fark kalmamaktadır. İşlemsel sürecin her iki tarafında makinenin yer aldığı görülmektedir (makine/makineleşmiş insan). Belki de kullanıcının tamamıyla makinenin bir parçası olduğu söylenebilir. Makinenin oluşturduğu bir Sanal Cerçekliğe dönüşen insan, onun işlemsel ikizi gibi çalışmaktadır.

Bunun özünde yatan şey ekrandır. Bir ayna-ötesinden söz edilebilmesine karşın bir ekran-ötesinden söz edebilmek mümkün değildir. Zamanla gerçek zamanın boyutları birbirine karışmaktadır. Her sanal yüzeyin en önemli özelliği bir boşluğa tekabül etmesi ve dolayısıyla içine aklınıza gelebilecek her şeyin tıkılabilmesidir. Doğal olarak bu boşlukla gerçek zaman dilimi içinde bir karşılıklı etkileşime girmek de sizin sorununuz.

Makineler yalnızca makine üretir. Bilgisayarda üretilen metinler, imgeler, filmler, söylevler, programlar makinesel bir üretimin sonucu olup, bu üretimin özelliklerini taşımaktadırlar. Ne pahasına olursa olsun çalışmak, iş görmek isteyen bu kurnaz makinelerde (bu onlara özgü bir tutku gibidir) üretilen her şey yapay boşluklarla birbirlerinden ayrılmakta, hataları düzeltilmekte, filmler özel efektlerle doldurulmakta, metinler istenildiği kadar uzatılıp, yinelenebilmektedir. Kullanıcı da bu sınırsız işleve sahip araç tarafından büyülenmektedir.

Dolayısıyla pornografik bir görünüme bürünen bütün bu şiddet ve cinsellik can sıkıcı bir hâle gelmiştir. İnsanlar bunları kafalarında kurup kurup daha da uç boyutlara taşıyarak şiddet ve cinselliğin özel efektlerine dönüştürmektedirler. Bu neredeyse mekanik bir hâle gelmiş bir şiddettir.

Dolayısıyla bütün bu metinler, programlamadan başka bir işe yaramayan "akıllı" sanal aracıların işine benzemektedir.

Bunun sözcük ve kavramların birbirleriyle çarpıştırılması sonucunda ortaya çıkan otomatik yazım olayıyla ilişkisi yoktur. Halbuki bu olayda tüm olasılıklar otomatikman dışlanmaktadır.

Bu kusursuz metin ya da imge fantazmıyla dur durak tanımayan düzeltme oyunu, kullanıcının, karşısındaki nesneyle kendini kaybetme düzeyine ulaşan bir karşılıklı etkileşim sürecine girmesine yol açmaktadır.

Aslında konuşan ve sizi biçimlendiren varlık o sanal makinedir.

Siber uzamda, sözcüğün gerçek anlamında bir şeyler bulup, keşfedebilme olasılığı var mıdır? İnternet denilen şey zihinsel bir özgürlük ve keşif alanını simüle etmekten başka bir işe yaramamaktadır. Aslında kullanıcının önceden hazırlanmış bilgiler, siteler ve belirlenmiş kodlarla karşılıklı bir etkileşim süreci içine girdiği sözleşmesel, hızı kesilen bir uzamdan başka bir şey sunmamaktadır. İnternet olayında arama parametrelerinin ötesinde bulabileceğiniz hiçbir şey yoktur. Her sorunun önceden belirlenmiş bir yanıtı vardır. Makineye soruyu sorduğunuz anda yanıtını da otomatikman vermiş oluyorsunuz. Aynı zamanda hem kodluyor hem de kod çözüyorsunuz. Aslında kendi kendinize bir terminal görevi yapmaktan başka bir işe yaramıyorsunuz.

İnsanın kendinden geçmesine yol açan iletişim süreci işte böyle bir şeydir.

Makine başına oturduğunuz zaman karşınızda iletişim kurabileceğiniz biri yoktur. Makinenin karşınıza çıkardığı herhangi biriyle idare etmek durumundasınız. Karşılıklı bir etkileşim sürecine girebileceğiniz herkes işinizi görebilir. Bu nihai bir hedefi olmayan, amaçsız bir sistem olup, yapabileceği tek şey sonsuza dek sürüp gidebilecek bir kendi üstüne kıvrılmadır. Dolayısıyla bu elektronik karşılıklı etkileşim süreci, insan üzerinde rahatlatıcı bir uyuşturucu etkisi yapmaktadır. İnsan ekranın karşısından hiç kalkmadan tüm yaşamını makine ba-

şında geçirebilir. Uyuşturucu da zaten kapalı devre bir çılgınlık düzeyine varan karşılıklı etkileşim sürecinin kusursuz bir örneğidir.

İnsanlar karşınıza geçip: Bilgisayar daha pratik ve aynı zamanda daha karmaşık bir yazı makinesidir demektedirler. Oysa bu kesinlikle doğru değildir. Yazı makinesi tamamıyla dışadönük bir alettir. Makineye takılı yazı kağıdı benim gibi boşlukta hareket edebilmektedir. Yazma eylemiyle doğrudan fiziksel bir temas hâlinde bulunduğum söylenebilir. Bakışlarımı boş ya da yazılmış kağıt üzerinde gezdirebilirim. Oysa ekranda bunun yapmam olanaksızdır. Bilgisayar bir protez gibidir. Bu makineyle doğrudan dokunma ve karşılıklılığa dayalı duyusal bir ilişki içinde olduğum, ekranın bir uzantısına benzediğim söylenebilir.

Hiç kuşkusuz sanal imge ve beyin bu yüzden bir kuluçka evresi yaşamak durumunda kalmakta, bilgisayarları etkileyen pek çok arıza da sanki kendi bedenimizin ürettiği dil sürçmelerine benzemektedir.

Buna karşın önceliğin bireylerde değil İnternet ağında olması, elle yoklamanın mümkün olmadığı bir Sanal uzamda ortadan kaybolup, gizlenme olasılığı tanımaktadır. Böylelikle hiç kimsenin ulaşamayacağı birisine dönüşebilmek mümkün olmaktadır. Bu olay her türlü kimlik ve ötekilik sorununa da bir çözüm getirmektedir.

Bu sanal makinelerin çekiciliklerinin haber ve bilgi açlığından çok hayâlî bir birliktelik içinde eriyip gitme olanağı sunmalarından kaynaklandığını düşünüyorum.

Mutluluğa benzer bir duygu yaratabilen bir kendinden geçme, hayâl kurma biçimi. Ancak sanallığın mutluluğa yaklaşabilmesinin ön koşulu, mutluluğun sahip olduğu referansları gizlice elinden almasından geçmektedir. Size her şeyi verirmiş gibi yaptığı sırada, aslında, her şeyi alıp götürmektedir. Onun aracılığıyla kusursuz bir özne hâline gelinmekte ancak kusursuzlaşan özne otomatikman bir nesneye dönüştüğünden paniğe yol açmaktadır.

Sanalın egemenliğini bir yazgı gibi kabullenip kalakalmak yanlış bir yaklaşımdır. Sanalla "gerçekliği" kesinlikle birbirine karıştırmamak gerekir. Bu yapılabilecek en büyük yanlıştır. Sanala gerçek ve rasyonele özgü kategorilerle yaklaşmamak gerekir. Uzun yüzyıllar boyunca bilimin, ilahiyat terimleriyle yorumlanması da benzer bir yanlışlığa yol açmıştı. *Bilimin ilahiyata bir son verebileceği gerçeği görmezden geliniyordu.* Aynı şekilde iletişim araçlarını Marksist yabancılaşma ve geçmiş tarihe özgü sosyo-politik terimlerle yorumlamak ve haberin devreye girmesiyle birlikte tarihsel akışın sona ermiş olduğunu görmemek de büyük bir yanlışlıktır. Daha genelinde Sanalın devreye girmesiyle gerçekliğin ölümünden söz edilebilir.

Her nedense Sanal bizi tuhaf bir paradoksla karşı karşıya getirmektedir. Sanal kendi gerçekliğiyle birlikte tüm gerçekliği de yadsımaktadır. Kurallarını belirleyemediği (bu kuralları kimse belirleyememektedir) bir oyuna boyun eğmek durumunda kalmaktadır.

Öyleyse Sanal, tarihin söyleyeceği son şey olamaz. Olsa olsa onun sanal bir illüzyonu, kısaca Sanal bir illüzyon olabilir.

Zekânın en üst aşaması diye bir şey yoktur. Özellikle de Yapay Zekânın.

Bundan önce aracı basit bir teknik alete indirgediğimiz için, iletişim devrimini ıskalayıp geçmiştik. Sanalı da uygulamalı bir teknolojiye indirgeyerek, ne anlama geldiğini kavrayamadan ıskalayıp geçeceğiz. Göremediğimiz bir başka şey; ikisinin de ortaya çıktıkları zaman gerçeklik ilkesini alt üst etmiş olduklarıdır. Herhâlde bu yüzden geleneksel kategorilerde herhangi bir değişikliğe gitmeden Sanalın doğru kullanımı, Sanal etik, Sanal demokrasi gibi şeylerden söz ediyoruz.

Oysa Sanala ait bir özellik varsa o da gerçeğin için yer alıp, gerçeğe karşı gelerek, gerçek, toplumsal, politik, tarih gibi

kategorilerin geçerliğini sorgulamaktır. Çünkü bütün bu kategorilerle artık yalnızca sanal düzeyde karşılaşabiliyoruz.

Günümüzde artık yalnızca sanal bir politikadan (yoksa Sanala özgü politikadan değil), yalnızca sanal bir tarihten (yoksa Sanalın tarihinden değil), yalnızca sanal bir teknikten (yoksa Sanala özgü bir teknikten değil) söz edilebilir. Bu arada "Sanal Sanatlardan" söz etmeye gerek bile duymuyoruz, zira dijital ve sayısal bir görünüme bürünmüş bir sanata hâlâ sanat diyebilmek mümkünmüş gibi.

Tabii sanallaşmış yani tamamen spekülatif hâle gelmiş bir ekonomiden söz etmeye bile gerek görmüyoruz.

Bu abartılı durum Sanalın da tıpkı ekonomi gibi kendi kendini açıklamaktan aciz olup, bir simülasyon efekti gibi bilinçsiz bir şekilde zaman içinde oluşarak, değiş tokuş edilmesi olanaksız bir dünyanın yerini almaya çalıştığını göstermektedir.

Sonuç olarak ekonomiye benzemeyen bir ekonominin eleştirisini ya da uğradığı dönüşümlerin bir çözümlemesini yapmak abesle iştigalden başka bir şey değildir.

Sanal da sanal olmaktan başka bir amaca hizmet ettiğinden, ilkeleri ya da amaçlarını sorgulamanın bir anlamı yoktur.

Onların yazgısı farklı yazılmıştır. Doğal olarak çözümlemeninki de. Şöyle açıklayalım: Bir sistemi kendine özgü mantığı doğrultusunda mı yoksa sahip olduğundan başka bir amaca hizmet edip etmediğine bakarak mı çözümlemek gerekiyor?

Bir yerlerde ya da bir şekilde bu Sanal illüzyonun varlığını hissetmemiz gerekiyor. Zira bu sanal düzenlemeyle ürettiği yapay uçurumlara daldığımızda *olay bir komediye benziyor.* Tıpkı bir haber komedisi oyunu oynar gibi.

Bir yandan haberlerin tutsağı olurken, diğer yandan inanılırlık boyutuyla hiç ilgilenmediğimiz muazzam bir gösteri olayına dönüştürüyoruz. Gizli bir alaycılık ve kuşkuculuk haberlere teslim olmamızı engelliyor.

Bu türden mesafeli bir yaklaşımın nedeni eleştirel bir bilince sahip olmamız değildir. Asıl neden bu oyunu oynamaktan sıkılmış olmamızdır.

Bir şekilde sözcüğün gerçek anlamında haber dinlemekten ve saydamlıktan hoşlanmıyoruz (belki de özgürlük ve demokrasiden de hoşlanmıyoruz. Bütün bunların yeniden ele alınıp incelenmesi gerekiyor). Modernleşmeye özgü bütün bu ideallere karşı sanki kolektif bir zihinsel çekince, yaygın bir bağışıklık var.

Öyleyse bütün bu sorunlara yabancılaşma ve (her eleştirel çözümlemenin gelip takıldığı) talihsiz özne terimleri dışında kalan terimlerle yaklaşmak gerekiyor.

Sınır tanımayan bir yaygınlaşma eğiliminde olan Sanal, bizi patafizik denilen, kendi sınırlarının ötesine geçmiş, kendi fizik ve metafizik yasalarını aşmış bir bilime doğru itmektedir. Patafizik, kusursuz bir bilim olup şeylerin aynı anda ulaştıkları en abartılı ve parodik aşamayı göstermektedir.

Eleştirel aşamayla kahramanlık aşaması ötesine geçmiş bir (ki, bu metafizik aşamaya tekabül etmektedir) ironik teknik aşama, tarihsel aşama ve değer aşaması, vs. varsayımından söz edilebilir mi?

Böyle bir yaklaşım, bizi, tekniği metafiziğin ulaşabileceği en üst aşama olarak gören Heideggerci bakış açısından kurtaracağı gibi; bu sürece özgü sezgisel bir üstünlük illüzyonunu ön plana çıkarma pahasına, varlığa/insana muazzam bir nesnel ironiyle yaklaşarak, geçmişe yönelik nostaljik bir yorumda bulunmaktan da kurtaracaktır. Bu Alexandre Kojève'in sözünü ettiği şu radikal, post-tarihsel küçümseyici yaklaşıma benzer bir şey olacaktır.

Bu alaycılık belki de şu yapay gerçeklikle Sanal Gerçekliğin merkezinde yer alan, o ilk başlangıçtaki illüzyon duygusundan bize kalan tek şey olacaktır. En azından bizi hakikati ele geçirme tutkusuna karşı koruyacaktır.

HEPİMİZ BİRER AGNOSTİK=BİLİNEMEZCİYİZ

Gerçeklik ve hakikat yalan makinesine sokulunca, bir gerçeklik ve hakikatin var olduğuna inanmadıklarını itiraf etmişlerdir.

Hepimiz birer agnostik/bilinemezciyiz.

Eskiden Tanrıya inananlar ve inanmayanlar vardı.

Şimdi gerçekliğe inananlar ve inanmayanlar var. Bir de gerçeklik agnostikleri var.

Bunlar gerçekliği tamamen reddetmemekle birlikte, gerçekliğe inanmayı yadsıyorlar: "Eskiden Tanrı konusunda söylendiği gibi, Gerçeklik diye bir şey var ama ben inanmıyorum" diyorlar.

Bu düşüncelerde çelişkili ya da saçma bir yan yok.

Burada, ilke düzeyinde, bilinçli şekilde fetişistleştirilmiş gerçekliğe ait göstergelerin tuzağına düşen bir gerçekliğin yadsınmasından söz ediyoruz.

Aslına sadık, yalın, kendini ifade edebilen göstergelerden önce var olmuş bir gerçeklikten söz edilebilir mi?

Who knows? Gerçeklik adlı belirginliğin üzerinde, geçmişe özgü bir kuşku dolaşmaktadır.

Agnostik, bir yandan o ilk başlangıçtaki dünya ya da gerçekliği yadsımaya çalışırken, bir yandan da gerçekliği tartışılmaz bir varsayım olarak kabul etmekte, o arada da; gerçeklik diye bir şey bulunmadığını gizlemeye yarayacak göstergelerin varlığını onaylamaktadır. Ortalığı hızla kaplayan göstergeler sonuç olarak kendilerine olan inancın yok olmasına neden olmaktadırlar.

Belki de agnostik gerçeklik yerine göstergeleriyle yetinmeyi tercih ediyor. Belki de bu belirsizlikten hoşlanıyor. Zira bu hiçbir şeyi temsil etmeyen göstergelerle istediğiniz gibi oynayabilirsiniz, oysa "nesnel" denilen gerçeklikle böyle bir şey olanaksızdır.

Gerçekten göstergeye doğru gidiş çok geniş bir oyun ve belirsizlik alanının oluşmasına yol açmaktadır.

Özellikle de iktidarın gerçekliği konusunda.

Zira göstergeler ve imgeler düzeyinde iktidar lehine bir anestezi ve güdümleme tehlikesi söz konusuyken, iktidar açısından tam tersine iktidar göstergelerine indirgenme gibi bir tehlike vardır.

Giderek çoğalan göstergeler ve imgeler iktidarla kurulan simgesel ilişki konusunda önemli değişikliklere yol açmaktadır.

İktidar tek yönlü verme/bağışlama (yasalar, kurumlar, iş, güvenlik, vs.) üzerine oturmaktadır. Varlığı'nı şiddet ve zorlamadan çok bu simgesel yükümlülüğe borçludur. Oysa bize yalnızca imgelerini sunan bir iktidara olan borcumuz da o ölçüde azalmaktadır. Bize göstergeleri aracılığıyla seslenen iktidara biz de yalnızca göstergeler aracılığıyla karşılık verdiğimiz için ona karşı olan bağımlılığımızda bir gevşeme olmaktadır. Hiç kuşkusuz manevî düzeyde bir doyum duygusu söz konusu değil, ancak bu durum iktidara karşı olan yükümlülüklerimizi azaltıyor ve göstergeler düzeyinde karşılaştığımız rahat-

lığa biz de benzer bir duyarsızlıkla yanıt veriyoruz. İktidara karşı basit bir inançsızlık numarası çekerek onu görmezden gelip, yok sayabilir ve bize göstergelerini sunan iktidara biz de ona olan bağımlılık göstergelerimizi sunabiliriz. "Düşünsel Zayıflık" denilen şey belki de budur.

Sanal Gerçeklikle birlikte, bu ilgisizlik ya da soğuma daha da radikal boyutlara ulaşmaktadır. Dolayısıyla neredeyse toptan denilebilecek bir kopuş, özgüvenini yitirme evresi içine girmiş bulunuyoruz.

Sanal evrende kendisine karşı bir yükümlülük duygusu hissetmek zorunda olduğumuz bir şey var mı?

Gerçeklik, amaçlar ve nihai anlam konusunda tümden agnostik olduğumuz bir anda (tıpkı Agnostiklerin Tanrının varlığı konusunda içine düştükleri durum gibi) bu belki de teknik güdümleme ve performans açısından bir koz olarak kabul edilebilir. Agnostiklerin kendi konularında oldukça bilgili ve uzman kişiler olduğu söylenmektedir!

Burada asıl sorulması gereken soru: Sözü edilen şeyin daha özgür olmak mı yoksa daha önce rastlanmamış boyutlara ulaşan bir teslimiyet biçimi olup olmadığıdır.

Simgesel meydan okuma sorunu hayatî bir öneme sahiptir.

Herkes bir şeyler talep etmektedir. Talep edilen iktidar, anlam ve göstergeye ister boyun eğme, isterse başkaldırma, ister inanç, isterse inançsızlık aracılığıyla olsun muhakkak bir yanıt verilmesi gerekmektedir.

İktidar rastlantısallaşıp, belirsizleştikçe göstergeler giderek anlamlarını yitirmekte ve yanıtlanmaları güçleşmektedir. Halbuki iktidar artık bizi sorgulamakla (gerçek soruların dolayısıyla gerçek yanıtların söz konusu olmadığı sondajlar dışında) uğraşmamaktadır. Değiş tokuş edilen göstergeler karşılıklı etkileşim, iletişim ve haber süreci dışında bizi sorgulamamaktadır, ki bu süreç gerçek ikili bir ilişkiyi gerektirmediği için gerçek bir yanıt da söz konusu değildir. Bu ikili ilişkinin sona ermesiyle birlikte ortaya topyekûn bir soyutlama girişimi ve bir egemenlik biçimi çıkmaktadır.

Egemenlik stratejisi tüm iletişim teknikleri/teknolojileriyle hiç kesintiye uğramadan, dört bir yandan saldıran haber üzerine oturduğundan yanıt verebilmek olanaksızdır. Öte yandan anlamsızlık da benzer bir kayıtsızlık ve direnişe yol açmaktadır.

Hızlandırılmakla birlikte göstergeler düzeyinde değer kaybına uğrayan toplumsal bir dolanım süreciyle sorusuz ve yanıtsız bir karşılıklı etkileşim oyununda, iktidar ve bireylerin birbirlerini etkileyebilmeleri olanaksız olup, aralarında herhangi bir politik ilişki bulunması da söz konusu değildir. Sanal soyutlamaya başvurmanın böyle bedeli vardır ama bunun gerçek kayıp olduğu söylenebilir mi?

Günümüzde bunun kolektif bir tercih olduğu söylenebilir. Belki de makineler tarafından yönetilmeyi insanlar tarafından yönetilmeye yeğliyoruz. Belki de anonim ve otomatikleşmiş bir egemenlik biçimini insan iradesine bağlı, hesaba kitaba dayalı egemenlik biçimine yeğliyoruz.

Yabancı irade yerine bizi emip, her türlü sorumluluğu üzerimizden alan integral hesaba boyun eğmeyi yeğliyoruz.

Belki de asgari özgürlük tanımı budur. Aslında bunun daha çok bir yoksunlaşma, beklentiden yoksun bir kayıtsızlık, makinelerinkine benzeyen zihinsel bir ekonomi yapma biçimi olduğu söylenebilir. Bizler de giderek bu sorumluluktan tamamıyla bihaber makinelere benzemeye başladık.

Bunun bilinçli bir davranış ya da yadsıma biçimi olduğu söylenemez. Bunun için yeterli enerjiye sahip değiliz. Bu daha çok belirsiz, yani olumsuz bir tercihe benzemektedir.

-Do you want to be free? I would prefer not to...

-Do you want to be represented? I would prefer not to...

-Do you want to be responsable for your own life? I would prefer not to...

-Do you want to be totally happy? I would prefer not to...

SALDIRIYA UĞRAYAN İMGE

İmgenin başına da gösterge ve metaforun başına gelenler gelmiş, yani gerçeğe dönüşmüştür.

Kendi başına imgenin hakikat ya da gerçeklikle ilişkisi yoktur. O daha çok bir görünüm, görünümlerle ilişkili bir şeydir. Bu hâliyle de mevcut dünyaya özgü illüzyonla sihirli bir ilişki içinde olduğu söylenebilir. Bu bize gerçek ya da gerçekten daha beter olanın varlığından emin olmanın asla mümkün olamayacağını ve belki de dünyanın, gerçeklik ilkesi gibi gerçeğe de ihtiyacının kalmamış olduğunu göstermektedir.

Sanırım imge bizi anında etkileyebilen bir güce sahip. Üstelik sezgi ve algılama açısından bu gücün yeniden canlandırmayla ilişkisi yok. Bu düzeyde imge bizi her zaman şaşırtmayı başarmaktadır. En azından öyle olması gerekir.

Olaya bu açıdan bakıldığında ne yazık ki ortalıkta pek az imgenin bulunduğunu kabul etmek gerekiyor. İmgenin gücü

genelinde kendisine söyletilmek istenen şey tarafından zayıflatılmaktadır.

Genellikle imge özgünlüğünü yitirmekte ve tek başına bir imge olarak var olmayı başaramamakta, dolayısıyla da gerçekle dürüst sayılamayacak ilişkiler içine girmektedir.

Hemen herkes gerçeğin hızla çoğalma kapasitesine sahip gösterge ve imgeler içinde kaybolup gittiğini söylemektedir. İmgelerin belli şiddetle yüklü olduğu inkâr edilemez bir olgudur, ancak bu şiddet imgeye karşı girişilen saldırı yanında oldukça hafif kalmaktadır. Belgeleme, tanıklık, mesaj üretimi; ahlâkî, politik, reklam ya da yalnızca haber edinme amacıyla imgeden yararlanılmaktadır.

Kendisinden kurtulmanın olanaksız göründüğü bir illüzyon, hayatî bir illüzyon olarak imge ölmüştür.

Bizanslı İkonoklastlar imgelere yüklenen anlamları (Tanrının görselleştirilmesi) zihinlerden silip, atabilmek için onları parçalıyorlardı. Biz ise tam tersini yapar gibi görünmemize ve kültürümüzün önemli bölümünü oluşturan idoller kültüne rağmen hâlâ ikonoklastlar gibi davrandığımız söylenebilir. Çünkü imgeleri anlama boğuyor ve yok ediyoruz.

Güncel imgelerin büyük bir çoğunluğu sefil ve vahşi insan görüntüleri sunmaktan başka bir şey yapmıyorlar. Oysa aşırı anlamla yüklü bu imgelerin bizi hiç etkilemedikleri, hattâ üzerimizde bırakmaları gereken etkinin tersine yol açtıkları görülmektedir.

İmgeye yüklenen içeriğin bizi etkileyebilmesi için, bu imgenin kendiliğinden ortaya çıkması ve kendi anlamını kendinin dayatması gerekmektedir. İmgenin gerçek anlama sahip olabilmesi ve bunu dışa vurabilmesi için, önce gerçekliğe imgesel bir anlam transferinin gerçekleştirilmesi ve bu anlamın da önceden bilinmesi gerekmektedir.

Günümüzde imgeler aracılığıyla sunulan sefalet ve şiddet reklamlarınkini andıran bir *leitmotive* dönüşmektedir. Toscani, modaya yeniden cinsellik ve AIDS, savaş ve barış bulaştır-

maktadır. Neden olmasın? Mutsuzluğu bir reklam aracı hâline getirmek neden mutluluğu bir reklam aracı hâline getirmekten daha ahlâksızca bir şey olsun ki? Bunun tek koşulu olabilir, o da: Bizzat reklam, moda ve iletişim aracından fışkıran şiddeti göstermek. Doğal olarak reklamcılar böyle bir şeyi reddedeceklerdir. Oysa moda ve sosyete görüntüleri bir tür ölüm gösterisi gibi algılanabilir. Dünyanın ne kadar sefil bir yer olduğunu anlamak için bir mankenin yüz ve vücut hatlarının, en az bir Afrikalının iskeleti andıran görüntüsü kadar etkili olduğu söylenebilir.

Bakmayı bildiğiniz takdirde aynı vahşetle her yerde karşılaşabilirsiniz.

Bu "gerçekçi" imgeler olanı değil olmaması gerekeni – ölüm ve sefalet– , daha doğrusu ahlâkî ve insanî açıdan olmaması gerekeni göstermektedirler (tabii bu arada, bu sefaleti ticarî ve estetik açıdan ahlâksızca kullanmaktadırlar).

Öte yandan sözde "nesnel" bir gerçeklik sunan bu imgeler bir yandan gerçeği derinlemesine yadsırken, bir yandan da yansıması olmak istemedikleri bir gerçekliği yeniden canlandırmaya ve bu gerçeğe tecavüz etmeye zorlanmaktadırlar.

Bu açıdan fotoğrafların pek çoğu (bunlar genellikle medyatik imgelerin yanı sıra "görsellikle" ilgili her şey olabilmektedir) gerçek imge değildirler. Bunların hepsi ideolojik düzeneklere boyun eğen röportaj, gerçekçi klişeler ya da estetik denemelerdir.

Bu aşamada imge artık görsel düzeyde iş gören bir şey olma özelliğini yitirmektedir. Başka bir deyişle Bütünsel Gerçekliğe benzeyen, salt görülmek amacıyla üretilmiş bir araç, ne pahasına olursa olsun görselleşmeye çalışan bir gerçeklik gibi algılanmak isteyen bir şeydir. Her şey görülmek ve görünür olmak zorunda olduğundan, imge, bu görünürlüğün kusursuz örneği olarak kabul edilmektedir.

Şu *reality show, Big Brother, Lofi Story*, vb. tele-gerçeklik programlarında imgesel sıradanlıkla yaşamın sıradanlığı eşdeğerli hâle gelmektedir. Bütünsel görünürlük denilen şey tam da bu, her şeyin görülmesi gerektiği ve dolayısıyla görülecek hiçbir şeyin kalmadığı bir sırada ortaya çıkmaktadır.

Bir imgeye dönüşmek demek insanın gündelik yaşamını, mutsuzluklarını, arzularını ve sahip olduklarını sergilemesi demektir. Sırlarından tamamen arınmış olması demektir. Düşüncelerini açıklamak, konuşmak, sürekli iletişim hâlinde bulunmak demektir. Her an bir imgeye dönüşme olanağına sahip olmak, televizyon haberleri adlı ışığa maruz kalmak demektir. Tıpkı şu yirmi dört saat boyunca yaşamının tüm sırlarını İnternet üzerinden online yayınlayan kadın gibi.

Bu kendini ifade ediş biçimi Foucault'nun sözünü ettiği en son keşfedilen itiraf etme biçimi midir? Bunun en azından özgün bir varlık olan insanla birlikte, özgün bir varlık olan imgeye de tecavüz etme anlamına geldiği söylenebilir.

Leaving Las Vegas (Mike Figgis) adlı filmde sarışın kadının bir yandan konuşurken bir yandan da çişini yaptığı görülmektedir. Kadın ne söylediğinin ve yaptığının farkında değildir.

Bu tamamıyla gereksiz bir sahnedir ve asıl bağıra çağıra anlatmaya çalıştığı şey gerçeklik ve kurmaca düzeyinde karşımıza aynı anda çıkan zincirleme geçişin/akışın her şeye egemen olduğudur. Her şeyin görülmeye değer, görülmek ve haz almak amacıyla üretilebileceğini anlatmaya çalışmaktadır.

Saydamlık: Gerçeğin tamamını görselliğin yörüngesine oturtmaktan ibarettir (yani yeniden canlandırmanın. Oysa buna hâlâ yeniden canlandırma diyebilmek mümkün müdür? Bunun daha çok bakışımızı rehin alan bir teşhircilik biçimi olduğu söylenebilir).

Yararsız, gereksiz, bir şeyler arzulatmayan, insanı etkilemeyen bütün görüntüler müstehcendir. Bu ise görünümlere özgü o bulunması zor ve değerli uzamın yasa dışı yollardan ele geçirilmesi anlamına gelmektedir.

İmgenin katli bu türden bir şey olup, bir iktidar ve denetim aracı olarak bu zorunlu görme eyleminin bir parçasıdır. Bunun "panoptik" ötesi bir şey olduğu söylenebilir. Sorun gözün şeylerin dış görünüşlerini algılaması değil, onları saydamlaştırıp, görünmez hâle getirmesidir. İçselleştirdiği söylenebilecek denetim kapasitesi sayesinde insanlar artık kurban edilmek yerine imgeye dönüştürülüyor.

Borges'in *Aynalar Halkı* başlıklı öyküsünde yeniden canlandırılan her sürecin ardında, aynadan yansıyan her imgede sanki bozguna uğratılmış bir özgünlük, bize benzeyen, benzemek zorunda olan bir düşman vardır.

Bu şekilde değerlendirildiğinde her imgenin sahip olduğu bir şeyleri yitirdiği (imgenin sahip olduğu açıklanması güç çekiciliğin nedeni de budur. İmge sahip olduğu bir şeyleri yitirmiştir) söylenebilir. İkonoklastlar, Tanrıyı ortadan kaldırmaya yaradığını düşündükleri (belki de Tanrının kendini temsil eden imgelerin ardına gizlenmeyi ve ortalıkta görünmemeyi yeğlediğini söylemek gerekiyor) ikonları yakıyorlardı.

Günümüzdeyse imgelerin gerisinde yok olup giden varlık Tanrı değil bizleriz. Artık imgemizin çalınması ve sırrımızı ifşa etmeye zorlanmak gibi şeyler söz konusu değil, çünkü artık böyle bir şeyden söz edebilmek olanaksız. Bizi sarıp sarmalayan Bütünsel Gerçeklik içinde saklayıp, gizleyebileceğimiz bir şey kalmadı.

Bütünsel Gerçeklik hem ulaştığımız en üst saydamlık, hem de her şeyin tamamıyla müstehcenleştiği bir aşamadır.

İmgeye karşı gerçekleştirilebilecek en şiddetli saldırı, sayısal hesaplama ve bilgisayar aracılığıyla *ex nihilo* (yoktan var edilen) gerçekleştirilen imgedir.

Sentetik imge, imgesel düşlemeye, imgesel düşlemenin neden olduğu o asal "illüzyon" olayına bir son vermektedir, çünkü sentetik imgenin bir göndereni yoktur. Sentetik imge, Sanal Gerçeklik olarak anında üretilebilmektedir.

Artık imge kaydından, gerçek bir nesneyi belli bir zaman diliminde kaydetmekten, yani fotoğrafın sihirli bir illüzyon, imgenin ise özgün bir olaya dönüştürülebilmesinden söz edebilmek mümkün değildir.

Sanal imgede Roland Barthes'ın ifadesiyle artık o eski fotoğraf imgesindeki *punctum* (zamansal göndermelere/anımsamalara yol açan görüntünün etkileyici boyutu-çn), belirli bir anın kusursuz kaydı/saptanması diye bir şey söz konusu değildir. Eski fotoğraflarda kaydedilmiş varlıkların çekim anında orada ancak görüntüye bakıldığı sırada orada olmadıkları anlaşılabiliyordu. Fotoğrafa bakıldığı sırada gösterdiği şeyin yokluğuna tanıklık etmesi insanda nostaljik duygulara yol açıyordu.

Oysa dijital ve sayısal üretim imgeye bir analogon/örnekseme olarak son verirken aynı zamanda düşsel özellikler taşıyan gerçeğe de bir son vermektedir. Özne ve nesnenin karşılıklı olarak aynı anda ortadan kaybolduğu o fotoğraf makinesi deklanşörünü harekete geçirme edimi sırasında –deklanşörün bir anlığına dünya ile bakışın varlığını askıya aldığı, imgenin makineye borçlu olunan kalitesini ortaya çıkartan o kısa baygınlık, saliselik ölüm anı, dijital ve sayısal *processing* sırasında ortadan kaybolmaktadır.

Bütün bunlar kaçınılmaz şekilde özgün bir araç olan fotoğrafın ölümüne yol açmaktadır. Analojik imgeyle birlikte ortadan kaybolan şey fotografik özdür. Çünkü fotoğrafın özü özneyle nesnenin varlığını zorunlu kılmaktaydı. Gönderenden yoksun imgelerin ortalığı kaplayıp, çoğalması nedeniyle bizi bekleyen sayısal kudurganlığı geciktirmeye yönelik son uzatma anlarını yaşıyoruz.

Bu arada referans sorunu oldum olası çözümsüz kalmıştır. Peki ya gerçek denilen şey çözülebilmiş midir? Ya yeniden canlandırma olayı çözülebildi mi? Oysa Sanal görüntüyle birlikte, gönderen, imgenin teknik programlama süreci içinde ortadan kaybolmakta, dolayısıyla duyarlı bir film şeridinin

kaydedebileceği gerçek bir dünya olmayınca da (duyarlı düşünce şeridi olarak adlandırılabilecek dilyetisi konusunda benzer şeyler söylenebilir) yeniden canlandırma denilen şeye gerek kalmamaktadır.

Beterin beteri var. Analojik imgeyi sayısal imgeden ayırt etmemizi sağlayan şey analojik imgenin bir yokluk, bir mesafe, bir dünyayı dondurma/durdurma biçimine benzemesidir. Warhol' un sözünü ettiği şu imgenin tam merkezinde yer alan boşluk/ hiçlik duygusuna benzeyen bir şey.

Oysa sayısal ya da daha genelinde sentetik imge üretiminde negatif film, "zamansal farklılık" gibi şeyler yoktur. Ölüp giden, yok olan bir şey yoktur. İmge bir dayanaktan diğerine, örneğin bilgisayardan, cep telefonuna, televizyon ekranına, vs. otomatik bir şekilde geçerken yoğunlaşan bir talimatlar silsilesi ve bir program tarafından üretilmektedir –otomatikleşmiş bir işlemler ağı imgeyi oluşturan otomatik sürece boyun eğmektedir.

Bu durumda yokluk, boşluk ya da şu imgenin tam merkezinde yer alan hiçliği kurtarmanın âlemi var mı?

Fotografik imge en saf imgedir, çünkü zamanı ve devinimi simüle etmez. O kesinkes gerçek dışı bir şeydir. Tüm diğer imgesel biçimler (sinema-video, sentetik) gerçeklikle bağlantısı kopuk saf imgenin sulandırılmış çeşitleridir.

Bir imge ne kadar yoğun, gösterdiğinden başka bir şeye ne kadar benziyorsa gerçekten de o ölçüde uzaklaşmış olduğu söylenebilir. Bir nesneyi bir imgeye dönüştürmek demek sahip olduğu tüm boyutları, yani: ağırlığını, üç boyutluluğunu, kokusunu, derinliğini, zamansallığını, sürekliliğini ve doğal olarak anlamını teker teker elinden almak demektir. İmge ancak böyle bir etten kemikten arındırılma işlemiyle büyüleme gücüne sahip olabilmektedir.

İmgeyi yansıttığı gerçeğe yakınlaştırabilmek amacıyla ona bu boyutlarla birlikte devinim, düşünce, anlam, arzu ekleyerek mültimedyatik hâle getirmek, yani simüle etmek ulaşılmak

istenilen sonucun tam tersini yapmak demektir. Burada tekniğin kendi kazmış olduğu çukura düştüğü söylenebilir.

Saf bir imge tasarlamak istiyorsanız bunun tek bir yolu olduğunu da bilmek durumundasınız. Saf imge iki boyutlu bir evrene aittir. Bu kusursuz bir görüntü olup, teknik açıdan görsel gelişmenin son evresi olarak sunulan gerçeğin üç boyutlu yeniden canlandırılmış hâline eşdeğerlidir.

Fotoğraf imgesi gerçeğe koşut, derinlikten yoksun bir sahne gibidir. Bir eksiklik gibi sunulan iki boyutluluksa aslında bir çekicilik ve bir dizi özellik katmaktadır.

Üçüncü boyutun imgeye kattığı rölyef, zaman ve tarih, ses ve devinim ya da düşünce ve anlam, kısaca imgeyi gerçek ve yeniden canlandırılma sürecine yaklaştıran her şey (gerçekliğe) koşut bir evren olarak nitelendirilebilecek bu imgeyi yıkmaya yönelik bir şiddet olarak değerlendirilebilir.

İmgeye eklenen her yeni boyut öncekileri geçersiz kılmaktadır. Sanal, sayısal ve bütünsel Gerçeklik olarak nitelendirilebilecek dördüncü boyutsa tüm diğerleri i geçersiz kılmaktadır. Bu boyuttan yoksun bir hiperuzamdır. İmgenin gerçek anlamda var olmadığı (dolayısıyla gerçek ve yeniden canlandırma evreninin de söz konusu olmadığı) ekran yüzeylerinden oluşan bir uzam.

Saf imgeye ulaşabilmek için boyutların teker teker azaltılması gerektiği ortadadır. Boyut azaltma işlemi özün yani imgenin anlatmaya çalıştığı şeyden daha önemli olduğunu göstermektedir. Tıpkı dilyetisinin anlamlandırmaya çalıştığı şeyden daha önemli olması gibi.

Gerçek sanıldığı kadar açık seçik bir şey değildir.

Net bir gerçek açıklaması yoktur. Dünyanın açıklanması demek "nesnel gerçekliğin" açıklanması, b:. başka deyişle, yeniden canlandırma modellerinin düzenlenmesi/ayarlanması demektir –tıpkı nesnesine odaklanmış fotoğraf makinesi objektifi gibi. Çok şükür bugüne kadar hiç kimse dört dörtlük bir dünya açıklaması yapamamıştır. Çünkü ya objektif nesne-

sine tam olarak odaklanamamakta ya da tersi olmaktadır, ancak her durumda kımıldayan bir şeyler olduğu söylenebilir.

Aforizmalarından birinde Lichtenberg, titremekten söz etmektedir. Doğru bir şekilde gerçekleştirilmiş olsa bile her hareket/jest öncesinde bir titreklik/tereddüt yani bir kararsızlık anı vardır ve bu kararsızlık hareket üzerinde iz bırakmaktadır. Bu belirsizlik ve titreklikten arındırılmış, yani tamamen işlemsel ve kusursuz bir görünüme sahip bir jest ise kişinin deliliğin sınırında bulunduğunun delilidir.

Gerçek imge durum ve nesneden çok bu dünyaya özgü titrekliği ön plana çıkartan imgedir. Bu ister savaş ya da natürmort, ister manzara ya da portre, isterse sanat ya da röportaj fotoğrafı olsun değişen bir şey yoktur.

Bu aşamada imge dünyaya ait bir parça olup, onunla aynı yazgıyı paylaşmakta, yani görünümlere özgü hatların biçimini değiştirmektedir. Bu her ayrıntının bütünü yansıttığı holografik özelliklere sahip dünyanın küçük bir parçasıdır.

Fotoğraf imgesine ait bir özgünlük varsa, bu bir olayı canlandırmasından çok, bizzat kendisinin bir olaya benzemesinden kaynaklanmaktadır. Mantıken önce olay, gerçek vuku bulmalı sonra da imgesi çekilmelidir. Ne yazık ki çoğunlukla durum böyledir.

Oysa bir başka yaklaşım biçimine göre, olay asla tamamıyla gerçekleşmemeli, bir anlamda olay kendi kendinin farkında olmamalıdır. Böyle bir tuhaflıkla hemen her olay, her nesne ve bireyde karşılaşabilmek mümkündür. İmgenin göstermesi gereken şey işte budur ve bunu başarabilmek için bir tür bilinçsiz imge gerekmektedir. Bir araç görevi yapmaması ya da kendi kendini bir imge sanmaması gerekmektedir. Bir kurmaca olarak kalması ve gösterdiği kurgusallaşmaya mahkûm olayı yansıtması gerekmektedir. İmge kendi kazdığı kuyuya düşmemeli ya da bir imgeye benzememelidir.

Bizim açımızdan en kötü olasılık imgeleştirilemeyen bir dünyanın varlığı olabilir– kendisini/gerçeğini görmeden önce

kaydedilmiş, filmi, fotoğrafı çekilmiş hâlini tekrar tekrar göremeyeceğimiz bir dünya düşüncesine tahammül edemeyiz. Bu hem "gerçek" dünya hem de imge için ölümcül bir tehlikedir, çünkü gerçeği yalnızca yeniden üretmeye çalışmaktan başka bir şey yapmayan, gerçeğin içine gömülmüş bir imge, imge olma özelliğini yitirmiş bir şeydir. İstisnai bir şey, bir illüzyon, paralel bir evren görevi yapan imgeyi yitirdik. İçinde yüzmekte olduğumuz bu görsel akıntı evreninde, imgenin imgeye dönüşecek zamanı yoktur.

Fotoğraf, bu imgeler seli içinde istisnai bir yere sahip olabilir ve onlara yeniden özgün bir güç katabilir mi? Bunun için dünyadaki mevcut şamatanın durdurulması ve nesnenin fotoğrafının, kendisiyle karşı karşıya gelinen o ilk fantastik anda, yani şeylerin henüz bizim oradaki varlığımızı fark etmedikleri ya da boşluk ve yokluk duygusunun henüz dağılıp gitmemiş olduğu bir sırada çekilmesi gerekmektedir...

Aslında dünyanın kendisi kendi fotoğrafını çekmeli, bize bizim algılayamadığımız bir dünya sunmalıdır.

Dünyanın özgünlüğünü –ünlü Bizans tartışmalarında İkonoklastların düşlediklerine– otomatik yazıma benzer bir şekilde yansıtan bir fotoğraf düşlüyorum. İkonoklastlar mendil üzerindeki insan elinden çıkmamış, İsa'nın "Kutsal Yüzü" (Sainte Face) olarak adlandırdıkları imgenin gerçekliğini kabul ediyorlardı. Çünkü yalnızca bu imge Tanrısal yüzün/gerçeğin kendisi olarak kabul ediliyordu. Bunu İsa'nın yüzündeki o uhrevî özgünlüğün bir tür otomatik yazım ya da (negatif film şeridine benzer şekilde) çıkartma resim gibi insan eli değmeden (achéiropoiétique) çizilmesi olarak değerlendirebiliriz. Buna karşın insan elinden çıkma (chéiropoiétique) ikonları şiddetle reddediyorlardı, çünkü bunları Tanrının simülakrları olarak görüyorlardı. Buna karşın fotoğraf çekme ediminin bir tür "achéiropoiétique" şey olduğu söylenebilir. Gerçek ya da gerçek düşüncesine kısa devre yaptıran otomatik ışık çizimi/yazımı olarak nitelendirilebilecek fotoğraf imgesi,

bu otomatizm sayesinde insan elinin değmediği, dünyaya özgü bir yazım biçiminin prototipine dönüşmektedir. Kendiliğinden radikal illüzyon görünümüne bürünen dünya, pürüzsüz bir çizgi, simülasyondan yoksun, insan müdahalesinin yer almadığı ve özellikle de hakikatle ilişkisi olmayan bir yere benzemektedir. Zira insan beyninin kusursuz bir ürünü varsa o da hakikat ve nesnel gerçekliktir.

Nedense fotografik imgeye genellikle sahip olmadığı bir anlam atfedilmeye çalışılmaktadır. Fotoğrafa anlam yüklemek nesnelere poz verdirmeye benzemektedir. Çünkü nesneler bakışların kendilerine yöneldiğini hissettikleri anda anlam yaymaya başlamaktadırlar.

İnsanlar ne zamandır varlığını onlar olmadan sürdürecek bir dünya düşlemiyorlar mı? Biz olmadan varlığını sürdürecek, insanî iradeyle hiçbir ilişkisi olmayan dünya düşüncesi şiirsel bir dileğe benziyor.

Şiirsel dilyetisinin keyiflenmesine yol açabilecek en önemli olay, maddi ve yazınsal düzeyde anlama gerek duymadan üretilmesini sağlayacak bir işleyiş biçimidir. Bizi büyüleyen şey de zaten budur. Tıpkı gövde sözcük, anamorfoz/çarpıtılmış resim "halıda gizlenen yüz figüründe" olduğu gibi.

*

"Taşlanıp, cilalanmış camların gerisinde duran dünya, denizlerin ötesindeki dünyadan daha önemlidir. Bundan daha önemli bir dünya varsa o da ölüm ötesine ait olandır" (G.C. Lichtenberg).

Işık için nesneler bir bahanedir.

Nesnelerden yoksun bir dünyada, ışık bizim varlığını bile fark edemeyeceğimiz uçsuz bucaksız başı sonu olmayan bir şeye benzeyecektir.

Öznelerden yoksun dünyada, bilincimizde herhangi bir yansımaya yol açamayacak düşünce evreni içinde kaybolup gitmek durumundayız.

Çünkü özne dur durak tanımayan düşünce dolanımını durdurabilen ve yansıtabilen varlıktır.

Nesne ışığı durduran ve onu yansıtan şeydir.

Fotoğraf çekmek demek ışıkla otomatik bir şekilde yazı yazmak demektir.

Sessiz bir imgeyi ancak kitleler ve çölde karşılaşılan sessizlikle karşılaştırabilirsiniz.

Fotoğraf makinesiz bir fotoğrafçı olabilmek ve dünyayı makine olmadan dolaşıp fotoğraflamak, kısaca, fotoğraf olayının ötesine geçerek şeyleri sanki imge ötesi varlıklarmış gibi görmek, sanki fotoğraflarını bir önceki yaşantımızda çekmişiz gibi bir duygu yaşayabilmek ne müthiş olurdu.

Belki de bir tür hayvanlık (ilkel içgüdüler-çn) aşamasına benzeyen bir imge aşamasından geçmiş bulunuyoruz. Ayna aşamasınınsa bütün bunların bireysel yaşantımızdaki yansımasından başka bir şey olmadığını söyleyebiliriz.

Otoportre diye bir şey yoktur.

Yalnızca dünya kendi imgeleri aracılığıyla kendi otoportresini oluşturabilmekte ve aldığı keyfi hatır için bizimle paylaşmaktadır.

Buna karşın bütün imgelere aynadaki yansımamız kadar duyarlı olmak gerekiyor.

Bu olay gerçeklikle olan buluşmanızı kaçırmak türünden bir şeydir... bunun nedeni belki de gerçek olmayan diğer/paralel dünyayı tercih etmemizdir.

Zaten gerçeklik evrenine paralel olan evrenlerle daha çok ilgilenmiyor muyuz?

Bütün ikili yaşam biçimlerini bize bahşedilmiş olana tercih etmiyor muyuz?

Ayrıntı ya da fragmandan daha güzel paralel bir evren düşünemiyorum.

Bütünden ve oluşturduğu bu teknolojik karmaşadan yalıtılmış bir ayrıntı doğal olarak gizemli bir şeye dönüşmektedir.

Doğal dünyadan kopartılan her parça, bu eylem gerçekleştirildiği esnada, gerçek ve oluşturduğu bütüne karşı girişilmiş yıkıcı bir eylem olarak yorumlanabilir.

Bunun için fragman gibi kısaltmalardan oluşmak yeterlidir.

İstisnai olmak da yeterlidir.

Her özgün imge istisnai bir şeydir, çünkü tüm diğerlerini unutmamızı istemektedir.

Öyle hassas bir objektif olmalı ki, sözcüğün gerçek anlamında yalnızca karşısında duranları algılamalı ve poz verirmiş gibi yapanlarla orada olduğunun farkında bile olmayanları algılamamalı; film şeridiyse bunlara karşı duyarsız olmalı ve görüntülerini kaydetmemeli. Tıpkı ruh benzeri şeyler ya da vampirleri kaydetmediği gibi.

Zaten objektif, fotoğrafın çekilmiş olduğu anda bizim hangi durumda olduğumuzu göstermektedir.

İşte bu yüzden fotoğrafımızın çekildiği anda içimizde bir ölüm hissi duyuyoruz, tıpkı kendi varlığının kanıtlarına karşı duyarlı olmayan Tanrı gibi.

Kendimizi somut bir varlık olarak gördüğümüz an içimizdeki tüm duygular olumsuz hâle gelmektedir.

Varlık değil yokluk üzerinde odaklanılmaktadır. Özgün olan şey bir nesne, bir imge, bir fragman, Mark Rothko'nun güzel deyimiyle: "Aynı anda bütün dünyaya açılan ve kapanan" bir düşüncedir.

Gerçeği gerçeklik ilkesinden koparıp, ayırmak.

İmgeyi yeniden canlandırma ilkesinin elinden çekip almak.

İmgeyi, nesne ve bakışın yansıttığı ışık'arın çakışma noktası olarak görmek.

KENDİ KENDİNİN...ÇAĞDAŞI BİR SANAT

Artık modern sanat diye bir şey yoktur. Çağdaş sanat kendisinden başka bir şeyin çağdaşı değildir. Geçmiş ya da geleceğe yönelik aşkınlığa bir son vermiştir. Yalnızca gerçek zamanlı işlemlerde belli bir gerçekliğe sahip olabilmekte ancak kendi varlığıyla bu gerçekliği birbirine karıştırmaktadır.

Çağdaş sanatla teknik, reklam amaçlı, medyatik ya da sayısal işlemler arasında hiçbir fark kalmamıştır. Artık sanatsal aşkınlık, farklılık, mevcut hâliyle çağdaş dünyayı yansıtmaya çalışan bir sahne yoktur. İşte bu anlamda çağdaş sanat diye bir şey yoktur, çünkü onunla dünya arasında bir fark yoktur, ikisi aynı şeydir.

Tuhaf, açıklanması mümkün olmayan, yalnızca kendilerini referans olarak alan ve sanat düşüncesine göndermede bulunmakla yetinen yaratıcılar ve tüketicilerin pavlaştıkları bu utanç verici suç ortaklığı dışında gerçek bir komplodan söz edilmesi

gerekiyorsa bunu sanatın kendi kendisiyle yaptığı suç ortaklığında; gerçekle işbirliği yaparak Bütünsel Gerçekliğin imgeye dönüşmüş suç ortağı olmasında aramak gerekiyor.

Sanat alanında ayrım yapma olanağına sahip değiliz. Elimizde yalnızca gerçeklikle ilgili integral hesapları var. Gerçekleştirilen sanata bakıldığında bunun fahişleşmiş bir sanat düşüncesinden başka bir şey olmadığı görülmektedir.

Modernleşme, gerçekliğin basit unsurlarına indirgenerek, önce empresyonizm sonra da deneysel açıdan her türlü algılama, duyarlık, nesne yapısı ve biçimsel parçalanmaya açık soyutlamanın ayrıntılı çözümlemelerinin yapıldığı, altın bir çağ olarak değerlendirilebilir.

Soyutlamanın yol açtığı paradoks, nesneyi figüratif zorunluluklardan "kurtarıp" yalnızca bir biçim olmaya itmesi ve dolayısıyla nesneyi benzerlikten daha radikal bir gizli yapı, daha keskin bir nesnellik düşüncesine mahkûm etmiş olmasıdır. Soyutlama, benzerliğe dayalı figüratif maskeden kurtulup nesnedeki analitik hakikate ulaşmak istemiştir. Soyutlama adı altında her nedense giderek daha yoğun bir gerçekliğe, nesneye ait "birincil yapıların" açıklanmasına, başka bir deyişle, gerçekten daha gerçek görünen bir şeylere doğru gidilmiştir.

Buna karşın sanat genel bir estetikleştirme adı altında bütün gerçekliğe el koymuştur.

Bu hikâyenin sonunda sıradanlaşmış sanatla dünyanın sıradanlığı birbirine karışmaktadır. Bu sonun başlangıç noktası otomatik nesne transferi adı altında Duchamp tarafından (ironik şekilde) dile getirilmiştir. Her türlü gerçeklik, estetik alanının içine çekilerek, estetik, her alanda genel geçer bir boyuta dönüştürülmüştür...

Bütün bunlar sanat ve gerçekliğin aynı anda özgürleştirilmesi gibi bir başlık altında toplanmıştır.
Aslında bu özgürleştirme ikisini birbirine mahkûm ederek ikisi için de ölümcül bir görünüm kazanmıştır.

İşlevini yitirmiş bir sanat sonunda bütünsel bir gerçekliğe benzemiştir, çünkü kendisini yadsıyan, aşıp geçen ya da biçimsel açıdan dönüştüren ne varsa hepsini emip, yutmuştur. Bu Bütünsel Gerçekliği herhangi bir şeyle değiş tokuş edebilmekse olanaksızdır. Bu Bütünsel Gerçeklik yalnızca kendi kendisiyle değiş tokuş edilebilmektedir, yani sonsuza kadar kendi kendini yineleme sürecine mahkûm edilmiş bir şey olarak kalmak durumundadır.

Bugün bize sanatın bir özü olduğunu kanıtlayabilecek kişi bir mucize başarmış olacaktır. Günümüzde sanat yalnızca sanat dünyasında kendisinden söz edilen bir şeye dönüşmüştür. Sanat dünyasını oluşturan bu cemaatse sanata ve sanatçıya doğru bir şekilde yaklaşamamaktadır. Bu dünyada "yaratıcı" eylem bir yaratıcı eylem göstergesinden başka bir şeye benzememektedir. Yalnızca göstergelerden ibaret gerçekte var olmayan bir sanat. Ressamın gerçek konusu resmini yaptığı şey değil boyama eyleminin kendisidir. Yalnızca boyamak gerektiği için boyamaktadır. En azından boyama eylemiyle sanat bir tarafından sürdürülür gibidir.

Bu komplonun ayaklarından yalnızca biridir.

Ayaklardan bir diğeriyse seyircidir. Seyirci, çoğunlukla hiçbir şey anlamadığı bu sanat kültürünü önemsiz bir şey gibi tüketmektedir. Seyirci hiçbir şey anlamaması gerektiğini anlamakta, önüne konulanlara hiç gerek olmadığını, önemli olan tek şeyin kültür adlı dayatma, yani kültür adlı entegre devreye bağlılık olduğunu kavramaktadır. Oysa bizzat kültürün kendisi küresel dolanım düzenine ait bir alt unsurdan başka bir şey değildir.

Sanat fikri kavramsal sanatta minimal düzeye inmekte ve iş sanatsal-olmayan-yapıtların galeri-olmayan mekânlarda sergilenmemesine kadar gitmektedir. Artık dikkatleri üzerine çekemeyen bir sanatın göklere çıkartılması da denilebilir. Buna koşut olarak tüketici de eserlerden nasıl zevk alınmayacağı deneyimini yaşayarak görmektedir.

Gidebileceği en uç noktaya götürülmüş bir kavramsal ve minimalist mantık doğrultusunda, sanat herhangi bir yargılamadan geçirilmeden kendiliğinden ortadan kaybolmak durumundadır. Bu noktaya geldiğindeyse sanat sahte sorular soran, tüm estetik kuramlar da sahte yanıtlar üreten bir şeye dönüşeceklerdir.

Oysa bu üzerinde önemle durulması gereken olay konusunda her nedense söylenebilecek hiçbir şey yoktur. Sanatın demokratikleştirilmesi denilen hareket, paradoksal bir şekilde "sanat için sanat" denilen totolojik düşünceyi güçlendirmekten başka bir işe yaramamıştır. Kısır döngüsel özellikler taşıyan bu tanımın içine ne isterseniz koyabilirsiniz.

Marshall McLuhan: *We have now become aware of the possibility of arranging the entire human environment as a work of art* ("Artık tüm insan yaşantısını sanat eserine dönüştürebilecek olanaklara sahip olduğumuzun farkındayız").

Çağdaş sanat adlı devrimci düşünce akla gelebilecek her nesne, dünyaya ait her ayrıntı ya da fragmanın aynı tuhaf çekiciliğe sahip olabileceğini ve daha önceleri yalnızca sanat eseri adlı birkaç aristokratik forma yöneltilen çözümü olanaksız soruların artık hepsine sorulabileceğini söylemektedir.

Gerçek demokrasi herkesin estetik bir zevk almasıyla değil, istisnasız her nesnenin (özellikle de birbirlerinden farkı olmayanların), transestetik bir dünyada, on beş dakikalığına bile olsa ünlenmesiyle mümkündür. Bu dünyada hiçbir şey diğerinden daha değerli değildir. Yapılan her şey dahicedir. Bu yaklaşımın sonucundaysa sanat ve yapıt illüzyon, aşkınlıktan yoksun bir nesne, tamamen kavramsal bir *acting out*, yapısal bozukluğa uğramış ve karşılığında bizim de yapımızı bozan bir nesne üreticisine dönüşmüştür.

Bütün bu üretimin içinde ne bir insanî çehre, ne bir insanî bakış, ne insana ait bir figür ne de beden vardır. Bunlar bedensiz organlar, akımlar, moleküller, fraktal türünden şeylerdir. "Yapıtla" ancak bulaşıcı, salgın hastalık türünden bir ilişki söz konusudur. Tıpkı elektronik görüntü akışı ve ağlarında olduğu gibi yapıtla bağlantı kurulmakta, karşılıklı emilme, bir içine gömülmeden söz edilmektedir. Bu metonimik bir silsile, zincirleme tepkiye benzemektedir.

Bu yapıtlar arasında artık gerçek bir nesne yoktur. Readymade'de görülense nesne değil bir *nesne fikridir*. Kendisinden zevk almamız gereken şey sanatsal nesne değil, sanat düşüncesinin kendisidir. Burada her şey ideolojik boyuta sahiptir.

Ready-made'de modern ve çağdaş sanatın başına gelen çifte talihsizliğin açıklaması vardır. Bunlardan biri gerçek ve sıradanlığın içine gömülmek; diğeriyse kavramsal bir sanat düşüncesi tarafından emilmektir.

Saul Bellow, Picasso'nun bir çalışması hakkında: *Picasso'nun bu metal sap ve yapraklardan oluşan absürd heykeli – ne alegorik bir anlama, ne de zafer türünden bir olayla ilişkisi olmayan, basit bir tanıklık, bir kalıntıya benzeyen bir yapıt olup– yalnızca bir sanat yapıtı fikrine hizmet etmeye çalışır gibidir. Bu gündelik yaşantımızda diğer fikir ve kalıntılarla benzerlik taşıyan bir şeydir. Örneğin elmanın ortadan kaybolduğu bir evrende bir elma uzmanının eskiden elma denilen şeyin neye benzediğini açıklamaya çalışması türünden bir şey. Bu dondurmanın ortadan kaybolduğu ve yerini nişasta, glikoz ve çeşitli kimyasal maddelerin aldığı bir dünyada çok lezzetli bir şeyle ilgili anıların anlatılmasına benzemektedir. Cinsel ilişkinin ortadan kaybolduğu bir dünyada cinsel ilişkiyle ilgili anıların ya da onunla ilgili düşüncelerin anlatılmasına benzeyen bir şeydir. Aşk, inanç, düşünce ve hemen her şey için benzer ifadeler kullanılabilir...*

Yalnızca bir biçime sahip olan sanatın hiçbir anlamı yoktur. Bu sanat hiçbir şey ifade etmeyen bir göstergeye benzemektedir.

Anlam ve gerçekliğini tamamen yitirmiş çağdaş bir evrende, boşluk ve yokluktan oluşan bu perspektifin anlamı olabilir mi?

Bu durumda sanat genel bir anlamsızlık ve duyarsızlık evreninin parçası hâline gelmekte ve elektronik ağlar ve karşılıklı etkileşim sürecinden oluşan bu akışkan iletişim evreninden başka bir seçeneğe sahip olamamaktadır.

Bu evrende gönderici ve alıcı birbirine karışmakta ve hepsi aynı anda hem gönderici hem de alıcıya dönüşmektedir. Kendi kendisiyle etkileşim hâlinde olan her özne karşısındakini dinlemediği bir konuşma edimine mahkûm edilmişe benzemektedir.

"Net" ve diğer ağlar insana kapalı devre, kendi kendisi için yayın yapma olanağı tanıdıklarından, herkes, kişisel sanal performansı ölçüsünde şu genel zehirleme sürecine katkıda bulunmaktadır.

İşte bu yüzden sanat konusunda yapılabilecek en ilginç şey modern izleyicinin süngerleşmiş beynine sızabilmektir. Zira günümüzde çözülmesi gereken bir sır varsa o da budur. Bir başka deyişle algılayıcının beyninde, "sanat yapıtları" karşısında sergilenen bu köleliğin sinir merkezinde gizlenen sırdadır. Peki bu sır nedir?

Bu, "yaratıcıların" nesneleri ve kendilerini mahkûm ettikleri ölümle; tüketicilerin kendilerini ve zihinsel kapasitelerini mahkûm ettikleri ölüm konusundaki suç ortaklığında aranması gereken bir sırdır.

Bu genelleşen suç ortaklığı sayesinde inanılmaz berbat şeylere karşı gösterilen hoşgörü de büyük ölçüde artmıştır.

Ara yüz (interface) ve performans iki güncel leitmotif olarak karşımıza çıkmaktadır.

Performans denildiğinde akla tüm dışavurum biçimleri – plastik sanatlar, fotoğraf, video, enstalasyon, interaktif ekran– gelmektedir. Özgün sanatsal çekirdeği saptamanın olanaksız hâle geldiği bu dikey ve yatay, estetik ve ticarî çeşitlilik artık yapıtın bir parçası hâline gelmiştir.

Matrix'in kusursuz şekilde temsil ettiği olay-olmayan-olay, küresel tipte bir enstalasyon, total bir küresel olgudur. Hem bu filmden yola çıkılarak üretilmiş ürünler, hem de dünyanın her yerinde aynı anda gösterilen film ve milyonlarca seyirci küresel bir olay-olmayan-olay yaratma konusunda bir bahane olarak kullanılmışlardır. Küresel ve interaktif bir bakış açısından hepimiz bu total küresel olgunun oyuncularıyız.

Kurgu, kolaj, sayısal, sentezleme, vb. kaynaklardan yararlanması sağlanarak fotoğrafa mültimedyatik bir biçim kazandırılmaya çalışılmaktadır. Önüne konulan bu sonsuz olanaklar, bu bulaşıcı düzen bozukluğu, fotoğrafın bir performans görünümüne sokularak yok edilmesi anlamına gelmektedir.

Bu evrensel karışımda her özgün belleğe geçirme biçimi özgünlüğünü yitirmektedir. Tıpkı bireyin çeşitli ağlar ve karşılıklı etkileşim süreci içinde özerkliğini yitirmesi gibi. Tıpkı farklı kutuplar olmaktan vazgeçtikleri için enerjilerini karşılıklı olarak yitiren gerçek ve imge, sanat ve gerçeklik gibi.

XIX. yüzyıldan bu yana sanatın yararlı olmak gibi bir derdi olmamıştır. Hattâ bu özelliğiyle övündüğü bile söylenebilir. (Oysa henüz gerçek ya da nesnel olmayı başaramamış, yararlılık diye bir şeyin söz konusu olmadığı bir dünyada klasik sanat için aynı şeyi söyleyebilmek mümkün değildir).

Bu ilke biraz zorlandığında yararsız hâle getirilen her nesne bir sanat eserine dönüştürülebilir. Nesneye işlevini yitirip, üzerinde hiç oynamadan, müzelik bir nesneye dönüştüren *ready-made*'de zaten bundan başka bir şey yapmamaktadır. Gerçeği yararsız hâle getirdiğiniz andan itibaren onu bir sanat nesnesi, sıradanlığın o yok edici estetiğinin oyuncağı hâline getirmiş olursunuz.

Dolayısıyla eskimiş, işlevini yitirmiş öyleyse yararsız hâle gelmiş her şey bu sayede neredeyse kendiliğinden bir "aura"ya sahip olmaktadır. Zamansal açıdan güncelliklerini yitirmiş olmaları Duchamp'ın gerçekleştirdiği jestin eşdeğerlisi olarak kabul edilebilir. Çünkü bu şeyler de birer *ready-made*, müzelik hâle gelmiş evrenimizin kendilerini hayata döndürdüğü nostaljik kalıntılara dönüşmüşlerdir.

Bu estetik biçim değişikliğini maddi üretimin tamamına uyarlayabiliriz. Maddi üretim de toplumsal servet terimleriyle açıklanması mümkün olmayan bir aşamaya geldiğinde sanki o yok edici estetiğin belirlediği devasa bir gerçeküstücü nesneye dönüşmekte ve her yeri sanal bir müzeye dönüştürmektedir. Bizi çepeçevre kuşatan teknik evrende, nadasa bırakılmış sanayiye el atılarak bir *ready-made* gibi o da müzelik hâle getirilmek istenmektedir.

Yararsızlık mantığı çağdaş sanatın –kendisi de tanımı gereği yararsız olan– bir atığa/çöpe benzetilmesine yol açmaktan başka bir seçenek sunamazdı. Bu bir saplantıyı andıran atık/çöp figürasyonu aracılığıyla sanat inatla yararsızlığını sergilemeye çalışmaktadır. Bir yandan çok pahalıya satılırken bir yandan da yalnızca kullanım-değeri olmayan bir şey değil, aynı zamanda değişim-değeri de– olmayan bir şey olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

Burada bir terslik vardır. *Yararsızlık kendiliğinden bir değere sahip değildir.* Yararsızlık ikincil bir semptomdur. Oysa sanat tüm olumlu niteliklerini bu olumsuz nitelik yararına kurban ederek, yararsız bir amaçsızlık tarafından yoldan çıkartılmayı kabul etmiştir. Bunun kılıfına uydurulmuş bir estetik anlayışı sergileyen saçmalık, anlamsızlık, sıradanlık, hiçlikle benzerlikler taşıyan bir senaryo olduğu söylenebilir.

Bütün anti-sanat biçimleri estetik boyuttan kaçıp kurtulmaya çalışmaktadırlar. Oysa *ready-made* sıradanlığı üstlendiği günden bu yana bütün bunlar sona ermiştir. Saçmalık, nonfigüratif üretim, sefâlet ve muhalefet artık sona ermiştir.

Bunlara benzemek ya da bunlardan oluşmak isteyen bir çağdaş sanat bu değiştirilmesi olanaksız anti-sanat estetiğini güçlendirmekten başka bir şey yapmamaktadır.

Sanat her zaman kendi kendini yadsımıştır. Ancak bunu kendi yok olma düşüncesi tarafından kışkırtıldığı için, biraz da yasak çiğneme şeklinde yapmıştır. Oysa günümüzde kendi kendini yadsımasının nedeni yetersizliğidir. Hattâ daha da beterini yaparak kendi ölümünü yadsımaktadır.

Buradaki paradoks şudur: sanat giderek karmaşıklaşıp, giderek bir hiçe dönüştüğü ölçüde maddi bir değere sahip olmakta, hattâ değeri artmaktadır. Bu durumda Canetti'nin sözünü etmiş olduğu artık o hiçbir şeyin güzel ya da çirkin sayılmadığı aşamaya, farkına bile varmadan geçmiş olduğumuz söylenebilir. O her şeyi allak bullak eden kör noktayı bulabilmek olanaksız olduğundan sanatın yok oluş sürecini sürdürmekten başka bir seçeneğimiz yok.

Sonuç olarak bu yararsız işlevin bir işlevi var mıdır?

Bu yararsızlığın işimize yaradığı yerler var mıdır?

Bizi iktidar sorumluluğundan kurtaran politikacılar gibi, çağdaş sanat da sunduğu anlamsızlıkla bizi anlamın egemenliğinden kurtarmaktadır. Hızla yaygınlaşmasının nedeni bu olabilir. Her türlü estetik değerden bağımsız bir şekilde anlamsız ve yararsız olduğu ölçüde gelişme göstermektedir. Tıpkı politikanın her türlü temsil ve inanılırlığını yitirmiş olduğu ölçüde varlığını sürdürebilmesi gibi.

Keza sanat, sanat pazarı gibi şeyler çöktükçe gelişme gösterir gibidirler. Bunlar kültür ve simülakrla ilgili son modern aracılardır.

Bu durumda çağdaş sanatın hiçbir işe yaramadığını ve bütün bunların bir anlamı olmadığını söylemek saçmalıktır. Zira bu sanatın temel işlevi hiçbir işe yaramamaktır. Bu işlev sayesinde bize kendi yararsızlık ve anlamsızlığımızı göstermektedir. Hattâ daha da güzelini yapmakta ve bu çöküntü sürecini bir yandan kendisinden kurtulmak gereken bir şeyin göstergeleşmiş hâli gibi sunarken, diğer yandan da onu bir kazanç kaynağı hâline getirmektedir.

Kimi önerilerde ileri sürüldüğü üzere sanatın işlevi, yaşamı sanattan daha ilginç bir hâle getirmekse, bu durumda bu yanılsamaya bir son vermek gerekmektedir. Zira mevcut güncel sanatın büyük bölümünün imge ve düşselin yanı sıra estetiği

de geri getirmeye, kendisinin bir imge olduğunu kanıtlamaya çalıştığı ancak bu girişimlerin çoğu kez başarısızlıkla sonuçlandığı, bu durumun ise sanat dünyasında genel bir melankoliye yol açtığı ve bu dünyanın kendi tarihi ve kalıntılarının geri kazanımıyla hayatta kalmaya çalıştığı söylenebilir.

Sahip olmadığı şeylere sahipmiş gibi yapmaktan çok amaçlarının ötesine geçmeye mahkûm edilenlerin sayısı yalnızca sanat ve estetikle sınırlı değildir.

Ahlâkî çöküş kapasitemiz bir sınır tanımıyor. İşlemek istediğimiz bütün suçları işlemeden rahata ermeyeceğiz.

GUIDO CERONETTI

Kapasitesini sonuna kadar zorlamak durumunda bırakılacak bir insan, işi, kendi kendini yok etmeye kadar götürmek durumunda kalacaktır. Zira bu olasılık da en az diğerleri kadar önemli ve şereflidir.

SAUL BELLOW

SANAL EVREN VE HABER DÜNYASI

Kafanızda iki imge canlandırın. Bunlardan biri: İkiz Kulelerin önünde bir yerlerdeki sıralardan birinde, dizleri üzerindeki evrak çantasına yapışmış vaziyette oturan, bronzdan bir heykel ya da şu Pompei harabelerinde bulunan kavrulmuş insan bedenlerinden birini andıran ve çökmüş kulelerden yağan toz toprağın altında kalmış teknokratın görüntüsü olsun. Bu teknokrat görüntüsü sanki öngörülemeyen bir felâkete uğramış dünya çapındaki bir gücün dokunaklı bir sureti, bir tür bu olaya imzasını basan bir görüntüdür.

Diğer imgeyse şöyledir: İkiz kulelerden birindeki atölyesinde bir sanatçı, kulelerin önündeki meydana dikilmek üzere, bedeni oklarla delinmiş bir Aziz Sebastien heykelinin modern versiyonunu andıran bir yapıt üzerinde çalışmaktadır. Model olarak kendi bedenini almış olup, bu bedenin içinden uçaklar geçmektedir.

11 Eylül sabahı kuledeki atölyesinde bu heykel üzerinde çalışmakta olan sanatçının öngördüğü olay gerçekleşerek kendi ölümüne yol açmıştır. Gerçek bir olaya dönüşen düş ürünü bir sanat eseri için bundan daha kusursuz bir kutsama töreni düşünülemezdi.

Burada: İstisnai, şimşek hızıyla olup bitmiş, tarihin sonu denilen tek düzeliği bir anda aşıp geçmiş olan tek bir olayla ilgili iki alegoriden söz edilebilir. Hiçbir şeyin gelip kendisini rahatsız edemeyeceği bir dünya düzeni ya da olay-olmayan-olaya mahkûm edilmiş bizlerin içinde bulunduğu duruma son verebilmiş tek olay 11 Eylüldür.

İnsan bedenleri, akıp giden zaman ve konuştuğumuz dile özgü tüm işlevleri iletişim ağı örneğinde olduğu gibi bir araya getiren, bütün kafalarda zihinsel bir perfüzyona yol açılmış olunan bir aşamada, en önemsiz bir olay hattâ tarihin kendisi bile bir tehdide dönüşmektedir.

Öyleyse gerçekleşebilecek her türlü olayı önceden tahmin edebilecek bir güvenlik sistemi oluşturmak gerekmektedir.

Günümüzde, evrensel strateji adı altında inanılmaz bir önlem/tedbir ve caydırma stratejisi güdülmektedir.

Steven Spielberg'ün *Azınlık Raporu/Minority Report* başlıklı filminde böyle bir öykü sunulmaktadır.

Filmde yakın gelecekte işlenebilecek suçları önceden tespit edebilen önsezilere sahip beyinler (precogs) aracılığıyla suçluyu suçu işlemeden yakalayıp, etkisiz hâle getiren komandolar (pré-crimes) vardır.

Buna benzeyen bir başka film de: *Dead Zone*'dur. Bu filmdeki kahraman da geçirdiği bir kaza sonucu insanüstü yeteneklere kavuşmakta ve öykünün sonunda, gelecekte savaş suçlusu olacağını öngördüğü bir politikacıyı öldürmektedir.

Irak savaşının senaryosu da bundan farklı değildir. Henüz gerçekleşmemiş bir eylem (yani Saddam'ın kitle imha silahlarını kullanma iddiası) bahane edilerek 'suç' daha kuluçka aşamasındayken saf dışı edilmeye çalışılmaktadır. Doğal olarak

burada sorun suçun gerçekten işlenip işlenemeyeceğini tespit edebilmektir. Ancak bunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz. Önemli olan sanal suçun sözcüğün gerçek anlamında cezalandırılmış olmasıdır.

Burada bir genelleme yapacak olursak, yalnızca her türlü suçu değil, aynı zamanda mevcut düzen ya da gezegen boyutlarındaki baskı düzenini bozmaya yönelik her türlü programın sistemli bir şekilde engellenmeye çalışıldığını söyleyebiliriz.

Günümüz politikası neredeyse bundan ibaret bir şey hâline gelmiştir. Bugün artık olumlu bir politik iradeden söz edebilmek mümkün değildir. İktidar olumsuz anlamda bir caydırıcı, kamu sağlığını koruyucu, güvenliği sağlayıcı, bağışıklık sistemini kuvvetlendirici, önlem alıcı güçten başka bir şey değildir.

Bu strateji yalnızca geleceği değil, aynı zamanda geçmişte yaşanmış olayları da kapsamaktadır. Örneğin 11 Eylül olayının neden olduğu eziklik Afganistan ve Irak savaşlarıyla örtbas edilmeye çalışılmaktadır.

İşte bu yüzden bu savaşın aslında bir amaç ya da hedeften yoksun bir yanılgı, sanal, yani "gerçekleşmemiş bir olay", bir tür lanet okuma, bir şeytan kovma biçimi olduğu söylenebilir.

Bu savaş zaten bu yüzden bitmeyecektir, çünkü bu lanet okuma süreci bir türlü bitmek bilmemektedir. Bu savaşın önlem amaçlı olduğu söylenmektedir –oysa geçmişi hedeflediği yani 11 Eylül'de gerçekleştirilmiş terör eyleminin o gezegen boyutlarındaki denetim üzerinde yaratmış olduğu etkileri silip, yok etmeye yönelik bir girişim olduğu söylenebilir.

Sıfır ölü zorunluluğu üzerine oturtulmuş olan güvenlik saplantısı nedeniyle: Eylem, düşman ve ölüm dümdüz edilip, ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Mevcut dünya düzeninin amacı kesinkes olaysız bir dünyada yaşanmasını sağlayabilmektir. Oysa bu bir anlamda tarihin de sonu demektir. Ne var ki bu son Fukuyama'nın istediği gibi demokratik olgunlaşmayla değil, terörü önlemeye yönelik bir terör, her türlü olay olasılığını ortadan kaldıran bir karşı

terörle gerçekleşeceğe benzemektedir. Güvenlik adı altında teröre başvuran bir sistem, sonunda bu terörü bizzat kendine uygulamak durumunda kalmıştır.

En sonunda terörü içselleştirerek kendine karşı teröristçe davranan, hem vahşi hem de politik bir özden yoksun, kendi halkına karşı düşmanca bir tavır sergileyen bu anti-terörist küresel sistemde insanı ürküten ironik bir yan vardır.

Acaba bu ironide soğuk savaş ve terör dengesindekini anımsatan özgü bir şeyler mi vardır? Oysa günümüzdeki caydırma girişimi soğuk savaşla ilişkisiz, dengesini yitirmiş bir terör üzerine oturmaktadır. Daha doğrusu bu tüm toplumsal ve politik yaşantıyı kılcal damarlarına kadar darmadağın eden evrensel bir soğuk savaşa benzemektedir.

İktidarın kendi kazdığı kuyuya düşme çabası Moskova'da yaşanan tiyatro baskınıyla en dramatik düzeye ulaşmıştır. Katliam sırasında rehineler, teröristlerle birlikte öldürülmüştür. Bu olay deli dana sendromu yaşandığı sırada, önlem amacıyla, tüm sürünün yok edilme işlemine benzemektedir –Tanrı öteki dünyada sevgili kullarını hiç kuşkusuz diğerlerinden ayıracaktır! Örneğin, Stockholm sendromunun yaşandığı sıralarda, ölülerin birbirine karıştırılması hepsini sanal anlamda suçluya dönüştürmüştür (keza *Azınlık Raporu* adlı filmde suç işleyeceği öngörülen, suçlu olmayan 'suçlunun', suçu işlemeden cezalandırılması ona daha sonra masum insan muamelesi yapılmayacağını göstermektedir).

Durum gerçekten de böyledir, zira iktidarlar açısından kendi halkları potansiyel teröristtirler. Oysa iktidarlar cezalandırma yöntemine başvurarak kendilerine rağmen bu terörle suç ortaklığı yapmaktadırlar. Terör ve ceza arasındaki bu eşdeğerlik ilkesi hepimizin iktidarın sanal rehinesi olduğunu göstermektedir.

Buradan hareketle tüm iktidarların, tüm halklara karşı bir koalisyon oluşturduklarını ileri sürebiliriz –bunun bir ilk örneğini Irak işgali sırasında yaşadık çünkü bu işgal olayında tüm iktidarların rızaları az çok üstü kapalı bir şekilde alınmışken, dünya kamuoyu hiçe sayılmıştır. Dünyada bu savaşa karşı gerçekleştirilen gösteri yürüyüşlerinin ortaya koyduğu bir şey varsa, o da, ortada olası bir karşı iktidarın varlığından çok Amerikanın "Realpolitique" uygulaması karşısında "Uluslararası toplumun" herhangi bir kıymeti harbiyesinin bulunmadığı gerçeğidir.

Bundan böyle karşımızda herhangi bir egemenlik ya da temsil edilme sorunu olmayan eylem hâlinde saf bir güç bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu tamamıyla olumsuz bir güçtür. Egemenliğini temsil edilme/etme üzerine oturtan, politik amaçlara sahip bir iktidarın dengesini koruyabileceğini söyleyebiliriz –en azından böyle bir iktidarla mücadele edebilir, varlığını tehlikeye sokabiliriz. Oysa bu tür bir egemenlik biçiminin sona ermesi durumunda meydanın ölçü kavramından yoksun, karşısında dengeyi sağlamaya yönelik bir karşı gücün bulunmadığı, vahşi (bu doğal değil, teknik bir vahşiliktir) bir iktidara kaldığı görülmektedir.

Böyle bir toplumunsa, tuhaf bir şekilde dönüp dolaşıp sonunda iktidarın ne olduğunu bilmeyen ilkel toplumlara benzediği söylenebilir. Lévi-Strauss'a göre bunlar tarihsiz toplumlardır. Peki ya günümüz dünya toplumu olarak bizler küresel boyutlarda kendini dayatan bu güçten çekinip, yeniden tarihsiz bir topluma dönüşürsek ne olur?

Oysa küresel iktidar adlı gerçeklik demek, bu iktidarın sonu demektir. Öngörü ve olayları denetleyen bir güvenlik gücü üstüne oturan ve karşısına çıkan hayaletleri saf dışı etmekten başka bir şey düşünmeyen bir iktidar da bir hayalete dönüşmüş olup, kendisine her an zarar verilebilecek hassas bir varlık gibi görülebilir. Bu iktidar sınırsız sanal bir güce sahiptir. Bir başka deyişle dünya çapında enformatik programları üretme ve işleme koyma, borsalar oluşturma, haber ve hizmet, vs. programlayabilmektedir. Oysa bu güç onun oyunun bir parçası olmasını engellemekte, kendi iç çelişkileri ve boşlukları

nedeniyle de ancak kendi kendinin rakibi olabilmektedir. Gücünün doruğundaki bu iktidar herkese rezil olmaktadır.

"İktidar Cehennemi" denilen şey sözcüğün gerçek anlamında bu türden bir şeydir.

Olaylar aslında haberler aracılığıyla denetlenmektedir. Gündelik haberler tarihin yok olmasına hizmet eden en etkili tezgâhtır. Ekonomi-politik nasıl değer yaratmaya yarayan devasa bir tezgahsa; haber sisteminin tamamı da gösterge niteliğine sahip olay üretmeye yarayan bir düzendir. Bu gösterge/olaylar evrensel ideoloji, gösteri, felâket, vs. pazarında bir değere sahip mal örneği değiş tokuş edilmektedirler – özetle bu sistem olaysızlık üretmeye yaramaktadır. Buradaki haber soyutlaması, ekonomi alanındaki soyutlamaya benzemektedir. Bu soyutlama sayesinde nasıl tüm mallar kendi aralarında değiş tokuş edilebiliyorlarsa, tüm olayların da aynı şekilde kültürel haber pazarında birbirlerinin yerini alabildikleri söylenebilir. Sahneye konulması ve kodlanmış bir görüntü silsilesine indirgenmesi mümkün olmayan özgün bir olay, yani olayı olay yapan şey bu yöntemle ortadan kaldırılmıştır.

Günümüzde olaylar artık gerçekten olup bitmemektedir. Bunun nedeni "canlı yayın" adı altında gerçekleştirilen üretim ve dağıtımdır –olaylar bu "canlı yayın" denilen haber adlı boşluk içinde kaybolup gitmektedirler.

Çünkü bu haber düzeni önce olayları tözlerinden arındırmakta, daha sonra yapay bir yer çekimi ortamı yaratıp onları "gerçek zamanlılık/eş zamanlılık" adlı yörüngeye oturtarak bu kez de tarihsel özlerini emmekte ve ardından politika-ötesi bir yer hâline gelmiş olan haber sahnesi aracılığıyla seyircisine sunmaktadır.

Olay-olmayan-olayla hiçbir şeyin olup bitmediği bir yerde karşılaşamazsınız.

Tam tersine olay-olmayan-olayla her şeyin durmadan değiştiği, sonu gelmeyen bir güncellemeyle gerçek zamanlı kesintisiz bir sürekliliğin yaşandığı yerde karşılaşılmaktadır. Bu her şeyi aynı düzeye indirgeme anlayışı, bu duyarsızlık, olayın sıfır derecesi denilebilecek bu pespayeliğe yol açan şey de zaten budur.

Bu dur durak tanımayan tırmanış, aynı zamanda bir tür üretim artışı anlamına gelmektedir –ya da buna bir tür moda diyebiliriz ki, modanın yaşamın bütünüyle ilgili kusursuz bir eskime ve (kompulsif) zorlayıcı değişim örneği olduğu söylenebilir. Modellerin egemenliği altına giren bir farklılık kültürüyse her türlü tarihsel sürekliliğe son vermektedir. Olaylar tarihsellik çizgisine uygun bir şekilde olup bitmek yerine boşlukta art arda dönüp gelmektedirler. Söylev ve imgelerin bu bolluğu karşısında savunmasız, çok yakında çıkabilecek bir savaş tehlikesi karşısındaki kadar çaresiz, şaşkınlıktan donup kalmış bir vaziyette olduğumuz söylenebilir.

Bu bir yalan haber ya da insanları habere boğma sorunu değildir. FBI birimlerinin haberleri belli amaçlar doğrultusunda güdümlemeyi hedefleyen bir Yalan Haber Ajansı kurmak istemeleri saflıktan başka bir şey değildir –bu tamamen yararsız bir girişimdir çünkü yalan haberi doğuran şey haber bolluğu, haberin büyüleme gücü ve durmadan yineleniyor olmasıdır ki, böyle bir süreç nötron bombası ya da çevredeki tüm oksijeni yutan bomba örneklerinde olduğu gibi paramparça ve bir şey algılamanın mümkün olmadığı uzamsal bir boşluğun oluşmasına yol açmaktadır. Burada savaş dahil her şey imgeler ve yorumların gerçeğin yerini alması nedeniyle başlamadan bitmektedir. Belki de olup bitmekte olan olay konusunda, gerçekten sözü edilebilecek bir şey yoktur. Tıpkı acımasız bir senaryoya uygun bir şekilde sürdürülen ancak nasıl sonuçlanacağı konusunda en ufak bir fikre sahip olunmayan şu savaşta olduğu gibi.

Olaya, naklen sunulan olay görüntüleri tarafından kısa devre yaptırma işleminin en açık ve seçik şekilde görüldüğü yer medya evrenidir.

Haberciler sanki olaydan önce olay yerine ulaşmış gibidirler. Bir felâket yaşandığında gazeteciler ve foto muhabirleri (/kameramanlar) yardım ekiplerinden önce olay yerine ulaşmaktadırlar. Ellerinden gelse felâket öncesinde orada olurlar. Ancak en iyisi olayı yaratmak ya da olay kışkırtıcılığı yaparak taze taze sunma ayrıcalığına sahip olmaktır.

Bu olay spekülatörlüğü gelişe gelişe sonunda Pentagon önderliğinde oluşturulan "Olay Borsasında" suikast ya da felâkete biçilen değer üzerinden bir alım satım işlemine dönüşmüştür. Bir olayın gerçekleşebileceğine inanan ve inanmayanlarla bahse tutuşuyorsunuz. Bu spekülasyona dayalı piyasa tıpkı soya ya da şeker piyasası gibi çalışmaktadır. Afrika'da AIDS'ten ölenlerin sayısı konusunda spekülasyon yapabileceğiniz gibi, San Andrea' daki fayın çökmesi konusunda da yapabilirsiniz (burada Pentagon'un spekülasyona dayalı bu serbest piyasanın öngörülerine gizli servislerinkinden daha çok değer verdiği söylenebilir).

Bu aşamadan bir borsa uzmanının suç işleme aşamasına geçişi kolaylaşmaktadır. Bir olayı gerçekleştirmeden önce bu olayın gerçekleşme olasılığı üzerinden bahse tutuşmaksa en uygun çözümdür (Bin Ladin'in 11 Eylül'den önce TWA hisse senetleri üzerinde bu tür bir spekülasyon girişiminde bulunduğu söylenmektedir). Bu olay insanın karısını öldürmeden önce onun adına bir yaşam sigortası yaptırmasına benzemektedir.

Tarihsel zaman süreci içinde ortaya çıkan (çıkmış olan) olayla naklen yayınlanan haber şeklindeki olay arasında çok büyük bir fark vardır.

Gezegen düzeyinde bir denge bozukluğuna yol açan bu elektronik sinyal yönetimi ve piyasalarına uygun bir olay "dünya çapında" daha doğrusu dünya boyutlarına taşınabilen bir olay-olmayan-olay olmak durumundadır: Dünya Kupası, 2000 yılı kutlamaları, Diana'nın ölümü, Matrix vb. şeyler.

Bu olaylar üretilmiş olsalar da olmasalar da, haber ağları tarafından sessiz bir salgın hastalık gibi yönlendirilmişlerdir. Bunlar sahte olaylardır.

François de Bernard, yaptığı çözümlemede Irak savaşını sinema kuramı ve pratiğinin birebir karşılığı şeklinde sunmaktadır. Gördüğümüz şeyler oturduğumuz koltuklarda sürekli kasılmamıza yol açmıştır. Bu "bir filme benzeyen bir şey" değil, filmin ta kendisidir. Bu savaşın dekupajı yapılmış bir senaryosu vardır, bu yüzden olayı sahneye koyma sürecinde bu metne uyulması bir zorunluluğa benzemektedir.

Oyuncu seçimi, teknik ve mali olanaklar çok titiz bir çalışmanın sonucudur. Bu profesyonel işidir. Bu ekip filmin yayınlanması ve kanallara dağıtım sürecine de hâkimdir. Sonuç olarak bu işlemsel savaş devasa özel bir efekte, bu arada sinema bir savaş paradigmasına dönüşürken, biz, bu filmin "gerçek" olduğunu düşünüyoruz. Oysa bu yansımalar sinematografik bir varlığa dönüşmüş savaş imgelerinden başka bir şey değildir.

Öyleyse sanal savaş bir metafor değildir. Bu, gerçeklik denilen şeyin sözcüğün gerçek anlamında düşselleştirilmesi, daha doğrusu gerçeğin derhal/anında bir kurmacaya dönüştürülmesidir. Böyle değerlendirildiğinde gerçeğin bittiği yerde sanal, onunla çakışması mümkün olmayan ancak ona neredeyse yapışık denilecek kadar yakın mesafede, bu birinciye koşut ikinci bir evren oluşturmaktadır.

Zaten bu hikâyede yalnızca gerçeğin gerçekliği değil aynı zamanda sinemanın sunduğu gerçeklik de önemlidir. Bu olayın biraz Disneyland'ı anımsattığı söylenebilir. Şöyle açıklayalım: Eğlence parkları sıradan yaşamı Disneyland türü bir eğlence parkına dönüştürme konusunda bir bahane işlevi görmüşlerdir –aslında bu parklar yaşama ait tüm alanların eğlence parkına benzetilmeye çalışıldığını bir şekilde gizlemeye çalışmaktadırlar.

Sinema için de benzer şeyler söylenebilir. Günümüzde karşımıza sinema olarak konulan şey, söz gelişi toplumsal ve politik yaşamdan, manzaraya, savaşa, vs. kadar hemen her şeyi ele geçirmiş olan sinematografik bir biçimin somut alegorisinden başka bir şey değildir –buna yaşamın bütünüyle senaryolaştırılmış biçimi de diyebilirsiniz.

Sinema hiç kuşkusuz bu yüzden giderek sinema olma özelliğini yitirmektedir, çünkü gerçeğin yerini almaya çalışmaktadır. Gerçek giderek sinemayı yok ederken; sinema da giderek gerçeği yok etmektedir. Bu olay her ikisinin de özgünlüklerini yitirmelerine yol açan bir tür karşılıklı kan alış verişi işlemine benzemektedir.

Tarih denilen şeyi filme benzetecek olursak –ki, tarihin bize rağmen bir filme dönüşmüş olduğunu söyleyebiliriz–, bu durumda habere ait gerçekliğin, tarih adlı filmin ses-görüntü eşleştirme (post-senkronizasyon), dublaj, altyazı gibi işlemlerinden ibaret bir şey olduğunu söyleyebiliriz.

Federal Almanya Cumhuriyeti merhum Demokratik Almanya'ya özgü toplumsal yaşantı ve dekorun yeniden yaratılıp, sahneye konulacağı bir eğlence parkı inşa edecek (bir "nostalji" biçimi olarak "Ostalji=Doğu Bloku yaşantısına duyulan özlem"!). Öyleyse henüz tamamıyla ortadan kalkmamış toplumun canlı canlı bir anıta dönüştürülmeye çalışıldığı söylenebilir.

Yakın gelecekte simülakrın aktüaliteyle iç içe geçmekle yetinmeyip, hem şimdiki zaman dilimi hem de tarihi devre dışı bırakarak, "Gerçeği", 'gerçek zamanlı" (yani naklen yayın/canlı yayına benzeyebileceği) bir şeye benzeteceği söylenebilir.

Bu durumdaysa tarih bizler için hâliyle yeniden nostaljik bir nesneye dönüşmekte ve herkes tarih, tarihe yeniden saygınlığını kazandırma (rehabilitasyon), anı alanları oluşturma sevgisiyle yanıp tutuşmaya başlamaktadır – sanki bir yandan tarihin sonunu yaşarken diğer yandan onu ayakta tutmaya çalışır gibiyiz.

Tarihse amaçlarının ötesine geçmiş gibidir.

Bir zamanlar tarihsel olayın da bir tanımı vardı. Devrimse tarihsel bir olay modeliydi. Olay ve tarih kavramları bize o günlerden miras kalmıştır. Tarihsel olayı, sürüp giden bir zaman sürecinin önemli aşamalarından biri gibi çözümleyebilmek mümkündü. Zamansal sürecin kesintiye uğramasıysa bütünsel bir diyalektiğin parçası gibi algılanmaktaydı.

Her türlü ideolojiyi dışlayan, yalnızca sinyallerin dolanımı ve onların dolandığı ağlara önem veren bir dünya düzeninin kendini dayatmasıyla bu süreç sona ermiştir. Bu genel dolanım düzeni içinde tarihsel açıdan onun atası sayılabilecek Aydınlanma çağına ait tüm amaç ve değerlerin yok oluşuna tanık olunmaktadır. Zira modernleşme bir düşünce, bir ideal ve bir düşgücüne sahipti. Oysa azgın bir maddi gelişme süreciyle birlikte hepsi ortadan kaybolup gitti.

Tarih konusunda da gerçeklik konusunda söylenenlere benzeyen şeyler söylenebilir.

Bir zamanlar gerçeklik ilkesi vardı. Sonra bu ilke ortadan kalkıp, gerçeklik kendisini belirleyen ilkenin elinden kurtulunca, şuurunu yitirmiş hâlde oradan oraya yalpalamaya başladı. Logaritmik bir şekilde gelişip ilkesiz, başı sonu olmayan ancak olasılıkların hepsini yaşama geçirmeye çalışan, bütünsel bir gerçekliğe dönüştü. Ürettiği ütopyayı yok eden bu gerçeklik ilkesini, öldükten sonra yaşamaya devam eden bir şey gibi görebiliriz.

Oysa tarihin sonu demek tarihin son sözünü söylemiş olduğu anlamına gelmemektedir.

Zira bu sonsuza dek programlanmış olduğu sanılan olmayan-olay düzeninde karşımıza başka bir olay tipinin çıktığı görülmektedir. Bunlar tarihe özgü terimlerle açıklanması mümkün olmayan, tarihsel nedenlerle ilişkisiz, öngörülemeyen, bunalıma yol açan olaylardır –bunlar sanki kendi temsil ettikleri şeyleri hattâ kendi simülakrlarını yok etmeye çalışan olaylara benzemektedirler. Bunlar medyanın ürettiği, şu insa-

nı canından bezdiren aktüalite akışını devre dışı bırakan ancak tarihin yeniden ortaya çıkmasına ya da (11 Eylül konusunda söylendiği gibi) sanal evrenin içinden bir gerçeğin çıkmasına yol açamayan olaylardır. Bunlar tarihî değil, tarihötesi olaylardır, çünkü tarihe son vermiş bir sistemde olup bitmektedirler. Bunlar bu sisteme özgü anî içsel sarsıntılara benzemektedirler.

Bu şekilde ortaya çıktıklarındaysa bilinçli bir düzensizlikten çok mutlak bir kargaşaya yol açan Kötülük adlı güçten esinlenmiş olaylara benzemektedirler.

Tuhaflıkları nedeniyle bu olayları açıklayabilmek mümkün değildir. Ölçüsüz ve her yeri tehlikeli bir şekilde sarıp sarmalaşmış bir sistem kadar ölçüsüzdürler.

Yeni Dünya Düzeninde devrimler sona ermiştir. Bundan böyle içsel sarsıntılardan söz etmek gerekecektir. Kusursuz bir şekilde çalışan bir mekanizma gibi, kusursuz bir sistemde de bunalımlardan söz edilemez. Olsa olsa işlevsel bozukluklar, boşluklar, eksiklikler, damar genişlemelerinden söz edilebilir.

Bu arada olayla kazanın aynı şey olmadığını bilmek gerekiyor.

Kaza bir semptom, geçici bir işlevsel bozukluk, (doğal ya da) teknik öngörülebilir anormal bir durum olup, güncel risk ve öngörü politikası tümüyle onun üstüne kuruludur.

Oysa olay işlevsiz kılma özelliğine sahip, anormal bir şeydir, zira ulaşabileceği en üst nokta, en kusursuz aşamaya ulaşmış bir sistemde içsel olumsuzluk ve ölümü yeniden devreye sokabilmektedir. Olay, böyle bir gücün kendine karşı bir güce dönüşmesine yol açan bir yöntemdir. Burada sanki sistemin tamamı gücünü oluşturan unsurların yanı sıra, gelip kendini alt üst edecek bir kötülük meleğini gizlice besleyip büyütüyor gibidir.

İşte bu anlamda olayı bir kaza gibi öngörebilmek mümkün değildir, zira hiçbir olasılık oyunu içine sokulamamaktadır.

Marx'ın devrim ve komünizmin hayaleti sayılabilecek şey konusunda yaptığı çözümlemeyle güncel durum arasında belli benzerlikler vardır. Marx, proletaryanın kapitalizme son verecek tarihî aktör olduğunu söylüyordu –bir anlamda onu kapitalin kötülük meleği gibi görüyordu, çünkü kapitalizmin, proletaryanın yükselişiyle birlikte, kendini yok edecek içsel virüsü yaratmış olduğunu düşünüyordu.

Oysa komünist hayaletle terörizminki arasında kesinkes bir fark vardır. Zira kapitalizm, bünyesinde barındırdığı çözme/bölme özelliğine sahip mayayı gizli bir düşmana, sınıfsal anlamda bir rakibe dönüştürüp, sonra da ticari sömürünün ötesinde bir noktaya taşıma becerisi göstererek, bu tarihî devinimi kapitalin daha gelişmiş bir üst aşamasında yeniden bir araya getirici güç olarak kullanmayı bilmiştir.

Kapitalizmden çok daha kesin sonuçlar elde etmeye çalışan terörizm ise tarihî boyuttan yoksun, kendisiyle uzlaşma olanağı bulunmayan bir düşmandır. Sınıf mücadelesi denilen şey tarihsel olaylara yol açmışken, terörizm denilen şey başka tip olaylara neden olmaktadır. Küresel güç (bu gücü kapitalizm olarak nitelendirmek pek doğru değildir) günümüzde artık yalnızca kendi kendisiyle boğuşmak durumundadır. Bundan böyle bu güce komünizmin hayaleti değil, kendi hayaleti kafa tutacaktır.

Devrimlerin (ve daha genelinde tarihin) sona ermesi, dünya çapındaki bu güç açısından kesinlikle bir zafer olarak değerlendirilemez. Bu zaferden çok onun sonunu haber veren yazgısal bir işarete benzemektedir.

Tarihse, bizim ortaya attığımız iddialardan biri olup, onu olabilecek en yoğun şekliyle yaşadık.

Oysa değişim için minimal yoğunlaşma yeterlidir –değişim süreci içinde her şey peş peşe ortaya çıkmakta ve sırayla birbirinin yerine geçmekte ve bu hızlı akış sonunda, sanki hiçbir kıpırdamanın görülmediği bir tür durağanlığa yol açmaktadır:

Örneğin şu aktüalite girdabına düşen izleyici sanki hiçbir şeyin değişmediği türden bir izlenime kapılmaktadır.

Her türlü akım, ağ değiş tokuşunun genelleştirildiği evrensel bir iletişim sürecinde, bizim tehlike sınırını çoktan aşmış olduğumuz bu değiş tokuş biçiminin, artık gelişme içerikli basit bir bunalım olmaktan çıkarak bir felâket, anî bir içsel çöküşe benzediği ve kendi kendini yadsıdığı noktaya geldiği söylenebilir. Bütün bunları (tıpkı haber miktarındaki aşırı bollaşmanın bilgi düzeyinde bir düşüşe yol açması gibi) gerçeklik kat sayısındaki bir azalma eğilimi olarak adlandırabiliriz.

Her şeyin her şeyle değiş tokuş edilebildiği dünyada değerin hiçbir anlam ifade etmediği söylenebilir.

Küreselleşme kusursuz bir düzene benzedikçe tüm çelişkilere son verebileceğini sanmıştı –oysa gıyabında konuşulan bu düzende her şey sonuç üretmekten aciz bir denkleme ait eşdeğer birimlere benzemektedir. Bundan böyle diyalektik, sentezle sonuçlanan tez ve antitez oyunu sona ermiştir. Tüm çelişkiler aynı düzeye indirgendiğinde karşıt terimler birbirlerini karşılıklı olarak çürütmeye başlamışlardır. Oysa bu karşılıklı çürütme olayının sonsuza dek sürüp gideceği düşünülemez, zira her türlü diyalektik çözümlemenin ortadan kalktığı bir dönemde aşırı uçların tırmanışa geçtiği görülmektedir

("In progress") Sürekli gelişen bir tarih anlayışı, yönlendirici bir şema ya da işlerin bunalımlar aracılığıyla götürülmesi artık mümkün değildir. Ne akılcı bir süreklilik ne de çelişkileri çözümleyebilecek bir diyalektik vardır. Yalnızca aşırı uçların paylaşımından söz edilebilir. Evrensellik anlayışını ezip, yok eden bu küresel güçle tarihsel mantığı dümdüz eden şu baş döndürücü değişim hızını bir kenara koyacak olursak geriye sanal bir tanrısal güçle ona vahşice karşı koyanlardan başka bir şey kalmamaktadır.

Küresel güç ve terörizm karşıtlığı bu türden bir şeydir – Amerikan hegemonyası ve İslâmî terör arasındaki güncel karşılaştırma, bu küresel güçle onun küreselliğini reddedenler arasındaki düellonun yalnızca küçük bir parçasıdır.

Bu karşıt güçler arasında bir uzlaşma olasılığı yoktur, çünkü karşıt güçler arasında asla barış olmadığı gibi, bir gücün bütün dünyayı egemenliği altına alabilmesi de mümkün değildir. Vahşice direnen bir düşünceyle bir barış olasılığı yoktur. Bu bağlamda olayların sona ermesi de söz konusu olamaz. Olsa olsa geçici bir süreyle durdurulabileceği ve bir gün aniden yeniden başlatılabilecekleri söylenebilir. Bu hiç yoktan iyidir, çünkü yok edilemeyen İyilik İmparatorluğu bu yolla sürekli başarısızlığa uğratılmaktadır.

Olayın kesin tanımını yapmak ve düş gücü üzerindeki etkilerini belirlemek gerekmektedir. Bütün boyutlarıyla ele alındığında, olayın, paradoksal şekilde ürkütücü bir tuhaflığa sahip olduğu söylenebilir, çünkü olay beklenmeyen ve gerçekleşmesi olanaksız bir şeyin aniden ortaya çıkmasıdır– olay öylesine alışkın olunan bir şeydir ki, sanki (yazgısal anlamda) önceden tasarlanmış, bu yüzden de gerçekleşmesini engellemenin mümkün olmadığı ürkütücü bir sıradanlığa sahiptir.

Olayda başka bir gezegene özgü, yazgısal, hiçbir gücün engelleyemeyeceği bir takım özellikler vardır. İşte bu anlamda olay karmaşık ve çelişkili bir şey olup, düşgücünü çok derinden etkileyebilmektedir. Olay bir yandan şeylerin akış sürecine müdahale ederken, bir yandan da insanın ağzını açık bırakan kolaylıkla gerçeğin bir parçası hâline gelebilmektedir.

Bergson, Birinci Dünya Savaşını bu şekilde açıklamaktadır. Savaş çıkmadan önce savaşın hem çıkabileceği hem de çıkabilmesinin olanaksız olduğu söylenmiştir (bu açıdan Irak Savaşıyla tam bir benzerlik göstermektedir). Bergson, bu kadar müthiş bir olasılığın soyuttan somuta, sanaldan gerçeğe bu kadar kolay bir şekilde geçebilmesi karşısında hayretler içinde kalmaktadır.

11 Eylül olayı gerçekleştiği sırada açıkça belli etmeden yaşanan coşku ve dehşet karışımı atmosferde de benzer bir paradoks vardır.

İmkânsız bir olayın gerçekleştiği durumda insan böyle bir duyguya kapılabilmektedir.

Çünkü genelde şeylerin gerçekleştirilmeden önce zihinsel açıdan kabul edilmesi gerekmektedir. Mantıksal ve kronolojik düzen bunu zorunlu kılmaktadır. Ancak bu süreç göz önünde bulundurulduğunda, sözcüğün gerçek anlamında bir olaydan söz edebilmek güçleşmektedir.

Irak savaşı böyle bir olaydır. Savaş öncesi o kadar uzun ve ayrıntılı bir şekilde programlanmıştır ki, daha başlamadan tüm olasılık hesapları tüketilmiştir. Herkesin her an olabileceğine inandığı bir savaşın olmasına gerek yoktu. Çünkü bir olay olma özelliğini yitirmişti. Irak olayında 11 Eylül'deki radikal olayın yol açtığı ve Kant'ın sözünü ettiği anlamda hayranlık uyandıran o coşku ve ürkütücülükten eser yoktur.

Savaş adlı bu "olay-olmayan-olay" insanda kandırılmışlık duygusu ve mide bulantısından başka bir şeye yol açmamaktadır.

Tam da bu noktada devreye, Bergson'da izlerine rastladığımız, olay metafiziği denilen şeyin sokulması gerekmektedir.

Bergson, büyük bir yapıt yoktan var olabilir mi sorusuna: Hayır, bu mümkün değil, büyük bir yapıttan söz edebilmek için önce somutlaştırılması gerekir yanıtını verdikten sonra: *Yetenekli insan ya da bir deha aniden ortaya çıkıp bir eser tasarlayıp, yarattığında bu gerçek bir yapıt olarak algılanabilir ve ancak o zaman geriye dönük olarak büyük bir yapıttan söz edilebilir* demektedir.

Olaya bu mantıkla yaklaştığımızda, bir anlamda, olayın öngörülmesinin mümkün olmayıp, yoktan var edildiğini ve ancak bir tasarı aşamasından sonra gerçekleştirilmesinin mümkün olabildiği söylenebilir. Zamansal paradoks bu türden

bir şeydir. Bu zamansal tersine çevrilme özelliği bir olaya olay denilmesini sağlamaktadır.

Genelde düşünce biçimimiz imkânsızdan mümküne sonra da gerçeğe doğru yükselen bir hattı izlemektedir. Gerçek bir olayda gerçek ve olası aynı anda algılanmak ve düşgücü de aynı zaman dilimi içinde devreye girmek durumundadır. Bu gerçek zamanlılık denilen şeyin sahip olmadığı bir zamansal derinliğe sahip, tanık olunan olayın olup bittiği zaman dilimi için geçerli olan bir özelliktir.

Çünkü gerçek zamanlı sunum zamana ve olaya karşı bir tür saldırı olarak yorumlanabilir. Sanal görüntünün anındalık özelliği ve modellerin gerçeğin yerini aldıkları bir ortamda zamanın psikolojik boyutuyla olayın başı ve sonu denilen şey elimizden alınmaktadır –canlı olarak sunulamayan zaman dilimi (banttan yayın gibi) gerçek zamana (canlı yayına) oranla, bir anlamda, kayıp zaman olarak nitelendirilmektedir.

Dünya üzerindeki bütün bilgi ve haber ağlarının aynı anda güncel olaylar üzerinde yoğunlaştığını düşündüğünüzde, zamanı, olabilecek en küçük birim yani: An'a indirgeyebilmek mümkün olmaktadır –ki, bu artık bizim yaşamakta olduğumuz (şimdiki zamana ait) bir An değil tüm gerçekliğiyle canlandırılan, tamamıyla soyutlanmış bir zaman dilimidir.– Soyutlanmış böyle bir "An" ise, aniden ortaya çıkan her türlü olay ve ölüm olasılığının önüne geçmiştir.

İletişim, haber ve şu bitip tükenmek bilmeyen karşılıklı etkileşim alanına özgü "gerçek zamanlılık" (eş zamanlılık) denilen şey; zaman ve olaya özgü kusursuz bir ikna aracıdır. Her şeyin eş zamanlı bir şekilde olup bittiği ekran üzerinde, birkaç tıklamayla gerçekleştirilen dijital müdahale sayesinde, insana mantıklı görünen her şey sanal düzeyde mümkün olmaktadır –tabii bu da olayların gerçekten olup bitme olasılığını ortadan kaldırmaktadır. Elektronik ve sibernetik sayesinde tüm arzular, tüm özdeşleştirme oyunları ve interaktif olasılaştırma süreçleri programlanabildiği gibi, kendi kendilerini programla-

maların sağlamak da mümkündür. Her şeyi anında gerçekleştirme olanağına sahip olmak, sıra dışı/özgün olayların ortaya çıkmasını engellemektedir.

Haber ya da eş zamanlı sunuma (gerçek zamana) özgü şiddet bu türden bir şeydir.

Gerçek Zamanlı sunum gelecek ve geçmiş adlı zamansal boyutların yanı sıra tarihsel zaman ve gerçek olayın da ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Örneğin: Shoah, 2000 Yılı gibi. Bunlar hiç var olmamış, hiç var olamayacak olaylardır.

Gerçek zamanlı sunum, haberler içinde yer alan ve bir olayın hemen o an, imge olarak sunumundan başka bir şey olmayan gerçek olayı bile yok etmektedir.

Haber/olay bize bir anlamda gerçekten o anda bir olay oluyormuş illüzyonu sunmaktadır –bu aslında gerçek olayı ortadan kaldıran, canlı yayın aracılığıyla aktarılan medyatik bir dünya illüzyonudur.

Bu noktadan hareketle izlediğimiz tüm görüntüler: olayın gerçekliğinden kuşku duyulması ve haber dünyasını suçlama gibi bir sorunsala yol açmaktadırlar.

Haber dünyası olaysal akış konusunda hem suçlayan hem de suçlanan taraf olduğu andan itibaren haber de bir olay yaratma sürecine dönüşmüştür. Olay-haberin yerini sunulan-haber almış gibidir.

Olayın tarihselliği, izleyici üzerinde bıraktığı psikolojik etkinin süresi, olayı yorumlama ve değerlendirme konusunda harcanan öznel zamanla, gerçekliğe özgü nesnel zaman, sunulan habere özgü eş zamanlılık tarafından işleme tâbi tutulmaktadır.

Bir zamanlar tarih, bilim, iktidar öznesi olduysa bile bütün bunların günümüzde, dünyayı sunduğu haberler aracılığıyla yeniden yaratıp mesafeyle mesafe duygusunu ortadan kaldıran medyaya özgü şu gerçek zamanlı sunum tarafından yok edildikleri söylenebilir.

Olay yaşanmadan önce bir olaydan söz etme olasılığı yoktur.

Olay yaşandıktan sonraysa iş işten geçmiş demektir.

Bu yüzden olayın yeniden canlandırılmış biçimini sunmanın bir anlamı yoktur, çünkü olayın kendisini sunabilmek imkânsızdır. Örneğin 11 Eylül olayı önce gerçekleşmiş ve ardından olasılıklarla nedenler üretilmiştir. Bütün söylevler olayı açıklamaya çalışmıştır. Oysa olayın öngörülmesi ne kadar imkânsızsa, yeniden canlandırılması da o kadar olanaksızdır. Keza CIA uzmanları saldırının gerçekleşmesinden önce konuyla ilgili bütün bilgilere sahip olmakla birlikte böyle bir olasılığa inanmamışlardır. Çünkü bu düşgücünün sınırlarını aşıp geçen bir şeydir. Bu türden olaylar her zaman düşgücünün sınırlarını aşıp geçmiştir. Böyle bir olay akla gelebilecek tüm olası nedenlerin ötesine geçmektedir (Svevo'ya inanmak gerekirse bu nedenler dünyayı kendi hâline bırakmak istemeyen bir yanlış anlamanın ürünüdür).

Bu durumda olaydan yoksun haberin ötesine geçerek, ona karşı neyin direndiğini tespit etmek gerekmektedir. Bir şekilde olaydaki sanal boyut tespit edilmelidir. 'Olayı' etkisiz hâle getirmekten başka bir şey yapmayan tüm yorum ve sunum/sahneye koyma biçimlerinin nesnel bir çözümlemesi yapılmalıdır.

Yalnızca haber niteliğinden arındırılmış olayların (bizim de katkımızla) düşgücümüzü inanılmaz bir şekilde harekete geçirebildikleri söylenebilir. Yalnızca bu olayların "gerçek" olarak kabul edildikleri çünkü onları doğrulayacak bir şey ya da birilerinin olmadığı söylenebilir. Bu yüzden de düşgücümüz onlara karşı hiçbir şekilde direnmemektedir.

Habere doymak bilmeyen insanlar olduğumuz için yaşadığımız düş kırıklığının da bir sınırı yok, zira iletişim araçlarının gücüne oranla sunulan haberin düzeyi insanı umutsuzluğa sürükleyecek kadar düşüktür. Bu orantısızlıksa en sıradan olay ya da felâketin değerini hızla düşürüp, yok eden bir zorun-

luluğa yol açmaktadır. Kalabalıkları şu ya da bu nedenle (Diana'nın ölümü, Dünya Kupası, vs.) peşinden sürükleyip götüren bulaşıcı duygusallığın başka bir nedeni yoktur. Bu bir röntgencilik ya da psikolojik rahatlama olayı değildir.

Bu ahlâksız bir duruma karşı gösterilen doğal tepkidir, çünkü aşırı miktarda haber, gerçek olayda bir benzeriyle karşılaşmadığımız, ahlâksızca bir duruma yol açmaktadır. İnsan otomatik olarak yaşamı inanılmaz bir şekilde sıradanlaştıran haber programlarının, bu sıradanlığa bir son verecek muazzam, baştan çıkartıcı bir haber vermesini arzulamaktadır. İnsan kendini bu anlam diktatörlüğüyle nedenler adlı zorunluluğun elinden kurtarıp, akıl havsalaya sığmayacak türden olaylar düşlemektedir.

Çünkü biz bir yandan anlam içinde boğulurken diğer yandan mutlak bir anlamsızlığın yol açtığı bir korku düzeni içinde yaşıyoruz.

Toplumsal ve kişisel yaşantının sıradanlığı içinde bu abartılı olaylar Lévi-Strauss'a göre dil düzeyindeki abartılı gösterenin eşdeğerlisidir. Çünkü dile simgesel işlev kazandıran şey gösterenleridir.

Olay arzusu –olay-olmayan-olay arzusu: Aynı güce sahip ve bir arada olma özelliğine sahip iki içtepidir.

O coşku ve dehşet karışımı atmosferde hissedilen ancak belli edilmemeye çalışılan heyecan ve pişmanlığın nedeni de zaten budur.

Bizi peşinden koşturan bu heyecanın kökenindeyse ölümden çok olayın öngörülememe özelliği vardır.

İleri sürülen bütün kanıtlar, akla gelebilecek her çeşit düzeni kesinlikle allak bullak edecek olayları içten içe arzulamakta olduğumuzu gizlemeye çalışmaktadırlar.

İyilik ve Kötülük arasındaki güç dengesinin, gizli bir oyun kuralı gereği, tamamıyla rastlantısal denilebilecek bir olay (doğal felâket örneklerinde olduğu gibi) görünümünde aniden ortaya çıkan Kötülük tarafından yeniden oluşturulmasını öngören günahkârca bir arzu.

Ahlâkî bir içeriğe sahip tüm protestolarımız, Kötülüğün, bu her şeyi otomatik bir şekilde tersine çeviren ahlâksızlık olarak nitelendirilebilecek büyüleyici gücüyle doğru orantılıdır.

Diana'nın "gösteri toplumunun" kurbanı, bizimse bu ölümün pasif röntgencileri olduğumuz söylenmektedir. Oysa bu olay sanıldığından çok daha karmaşık dramatik bir yapıya sahiptir. Diana bile (teşhirciliğe özgü terimlerle) bu kolektif çaba ürünü senaryonun suç ortağıdır. Medyanın da çanak tutmasıyla, bu olayda, kitleler kamusal yaşamla Lady Di'nin özel yaşamının gerçek bir *reality-show*'a dönüşmesinde doğrudan bir rol oynamışlardır.

Burada paparazziler, bu ölümcül karşılıklı-etkileşim sürecini medyayla birlikte yönlendirirken, sergilediğimiz yoğun arzu iletişim araçları için bir tür uyarıcı görevi yapmıştır –biz aynı zamanda hem izleyici kitlesi hem iletim aracı hem iletim hem de elektrik ağının ta kendisiyiz.

Bu oyuncu ve seyirci ayrımının ortadan kalktığı evrende herkes aynı gerçekliğin, aynı sorumluluk çarkı ve yazgının ayrılmaz bir parçası hâline gelmiş durumdadır. Kolektif arzu budur. Burada da Stockholm sendromuna yakın belirtiler sunduğumuz, yani haberlerin rehinesi olduğumuz ancak bu rehin alma eylemini gizlice onayladığımız söylenebilir

Sıra dışı bir olaya tanık olmayı ne yoğunlukta arzuluyorsak; bizi yaşamdan soğutan ve tahammülü güç bir durum olan olaysız bir dünyada yaşamayı, düzenin bozulmaması ve hiçbir şeyin yerinden kımıldamamasını da o ölçüde arzuluyoruz –bunun doğal uzantısı: coşku ve dehşet gibi çelişkili duygular ve ani içsel sarsıntılardır.

Bu yüzden de iki çözümleme tipine başvurmak gerekmektedir. Bunların biri sıra dışı olayın inanılmaz yanlarıyla ilgilenirken, diğeri onu sıradanlaştırmaya çalışacaktır. Biri Orto-

doks diğeriyse paradoksal bir düşünceye benzeyecektir. Bu ikisi arasına eleştirel düşünceyi sokabilmek olanaksızdır.

Biz istesek de istemesek de durum giderek daha tehlikeli bir hâl almaktadır. Bunun kötülüğün bir sonucu olduğunu düşündüğümüz takdirde –zira kötülük tüm uzlaşma olasılıklarının ortadan kalkarak yerini aşırı uçlar arasında bir çatışmaya bırakmak demektir– bu durumun bilincine varmak ve onunla mücadele etmek gerekmektedir.

Bu iki seçenekten birini tercih edemeyiz.

Olay ve olay-olmayan-olay bizi aynı anda hem mıknatıs gibi kendine çekmekte hem de midemizi bulandırmaktadır. Tıpkı Hannah Arendt'a göre gerçekleştirdiğimiz her eylemde karşımıza öngörülemeyecek ve karşılık verilemeyecek türden bir şeylerin çıkması gibi.

Ancak günümüz dünyası (karşılık verilemeyen=) tek yönlü sanal bir gelişmenin egemenliği altındadır. Bütün dünyayı denetleyebilen ve teknoloji aracılığıyla her yere ulaşabilen bu gelişmenin yanı sıra, bir önlem alma zorbalığı ve kusursuz güvenlik tekniklerini bir kenara koyduğumuzda geriye öngörülemeyenle olayın ortaya çıkma olasılığından başka bir şey kalmamaktadır.

Mallarmé bir zamanlar: Günün birinde kusursuz bir zar atma tekniği geliştirip, istediğiniz sayıları atabilirsiniz ancak rastlantıya bir son veremezsiniz demişti. Bir başka deyişle rastlantıya son verebilecek kusursuz bir zar atışı söz konusu olmadığından, sanal programlamanın da olaylara asla bir son veremeyeceği düşünülebilir.

Elinden kaçmanın mümkün olmadığı bir olaydan kaçıp kurtulmamızı sağlayacak kusursuz bir teknik ve tedbir aşamasına asla ulaşılamayacaktır.

Küresel düzenin ürkütücü monotonluğuna karşın, insanı ürkütecek cinsten olayların gerçekleşme şansı her zaman vardır.

Bu durumu anlatan en güzel metafor, hiçbir şeyin olup bitmeyeceğini kaydetmek, olay-olmayan-olayın filmini çekmek amacıyla kamerasını 2001 Eylül ayı boyunca Manhattan yarım adasının karşısına yerleştiren şu video sanatçısıdır.

Hiçbir şeyin olup bitmeyeceğine inandığı bir sırada İkiz Kulelerle birlikte sıradanlığın da darman duman oluşuna tanık olmuştur.

KÖTÜLÜK VE MUTSUZLUK

Katıksız, katkısız bir kötülükten söz edebilmek mümkün değildir.

Üstünde konuşulabilecek bir şey varsa o da Kötülük ve mutsuzluk arasındaki farktır. Kötülüğün mutsuzluğa indirgenmesinden ve bu mutsuzluk kültürünün, hegemonyasını mutluluk üzerine kurmuş olan kültürle gerçekleştirdiği suç ortaklığından söz edebiliriz.

İyilik ve Kötülük arasındaki ideal karşıtlık, mutluluk ve mutsuzluk arasındaki ideolojik karşıtlığa indirgenmiş durumdadır. Oysa bunların simetrik şeyler oldukları söylenemez. İyiliğin mutluluğa indirgenmesi, Kötülüğün mutsuzluğa indirgenmesi kadar büyük bir talihsizliktir. Ancak Kötülüğün mutsuzluğa indirgenmesi daha ilgi çekici bir konudur, çünkü bizim hümanist bakış açımızı daha açık şekilde ortaya koy-

maktadır. Bu bakış açısına göre insan doğasında iyilik vardır. Kötülük ve mutsuzluk kazaen ortaya çıkan şeylerdir.

İçine düştüğümüz en büyük hata da zaten bu insanın iyi olduğuna ve kültürel açıdan giderek daha da iyi olabileceğine olan inançtır. Zira, örneğin, mutsuzluk, hastalık ve sefalet gibi iyileştirilebilecek türden bir kaza ürünüyse –bütünsel mutluluğa teknik açıdan bakıldığında ölüm bile onarılabilecek bir şeye dönüşmektedir–, bu durumda Kötülüğün kazayla ilişkisi olmadığı söylenebilir. Mutsuzluk kaza ürünüyse o zaman Kötülük bir yazgıdır. Kötülük özgün bir güce sahip, işlevsel bir bozukluk değildir. Kötülük, İyiliğin yolu üzerinde karşılaştığı bir kalıntı ya da basit bir engel değildir.

Geçerli Kötülük varsayımı şöyledir: İnsanın doğasında iyilik yoktur, ancak bunun nedeni kötü olması değil mevcut hâliyle kusursuz bir varlık olmasıdır.

Bu kusursuzluk, meyvenin kusursuzluğu türünden bir şeydir, örneğin kusursuz bir başka varlık olan çiçek henüz tamamlanmamış bir sürecin ara evresi şeklinde algılanamaz.

Kesin olan hiçbir şey yoktur ya da her şey kesindir demek gerekiyor. Evrimin her evresi, yaşanan her yaş, yaşamın her anı, her hayvan ya da bitki türü kusursuzdur. Oluşmamış, kusurlu karakter, özgün bir yapıya sahip olduğundan, bir başkasıyla karşılaştırılması olanaksızdır.

Tek hedefi İyi(lik) olan evrimci düşünce bu durumu şu ya da bu tür adına –ki bu ahlâksızlığın dik âlâsıdır– göz ardı etmektedir. Zira tüm ayrımcılıkların kökeninde bu sürekli gelişme düşüncesine dayalı evrimcilik vardır.

Her terimi gönderme yaptığı evrensel özelliğiyle değil de, sahip olduğu özgünlük doğrultusunda ele aldığımızda, her terimin kusursuz olduğu ve varlığını bu şekliyle sürdürmekten başka bir amaca sahip olmadığı söylenebilir.

Bu şekilde bakıldığında, herhangi bir bütünle ilintilendirilmediği takdirde, dünyada var olan her ayrıntının kusursuz olduğu söylenebilir.

Gönderme yaptığı düşünceyle bağlantısı kesilen her şey kusursuzdur.

Zaten bu yüzden hiçbir şeye gönderme yapmayan hiçliğin kusursuz bir şey olduğu söylenebilir.

Yine bu yüzden kendi kötülük meleğinin egemenliği altında olan bir Kötülük de kusursuzdur.

Gelişme ve tekniğin kendisini mutlu edici bir güce sahip olduğuna inanmadığı günlerde insan da böyle Kötü ve kusursuz bir varlıktı. Kötülüğün gücü ve yaratılış süreci üzerindeki tartışmasız etkisini kabul eden Katarlar kusursuz olduklarına inanıyor ve kendilerini "Kusursuzlar" olarak adlandırıyorlardı.

Ceronetti, *Melankolik Monokl* başlıklı çalışmasında:

Felsefi açıdan insanın temelde mutsuz olduğu gibi bir düşünceye oldukça uzak durduğum söylenebilir. Örneğin Leopardi kurbanın her zaman masum olduğunu varsayar. Sanki mutsuzluk saçan doğa bu kurbanın üzerine kanserli bir ur gibi saldırmaktadır...Oysa başımı ne yana çevirsem masum birilerini göremiyorum. İnsanların kaza eseri değil, doğal olarak sefil varlıklar olduklarını biliyorum ancak "insanî varoluş koşulları" aklıma geldiğinde mutluluk ve mutsuzluk adına ne varsa hepsini unutuyorum. Üstüme bir karanlık çöküyor, çözümü olmayan bir bulmacayla karşı karşıya olduğumu düşünüyorum.

Yine Ceronetti: *Mutsuzluğu, Kötülük düşüncesine uymayan, muhtemelen onun yol açtığı, varlığını kaza eseri öğrendiğim, marjinal bir ağrı gibi yaşıyorum* demektedir.

Görüleceği gibi mutsuzluk dogması açık seçik, varlığını kanıtlaması kolay, dolayısıyla temel bir düşünce olarak kabul edilmesi olanaksız bir şeydir. Oysa Kötülük özünde bir bulmacayı andıran, karmaşık ve içinden çıkılması olanaksız bir şeydir. Ne var ki küçücük karmaşık bir düşünce çok önemli ve açık seçik bir düşünceyi alt edebilmektedir.

Bu yüzden mutsuzluk düşüncesinin kolay bir çözüm olduğu söylenebilir.

Tıpkı yazgı ve alınyazısını açıklamaktan aciz bir düşüncenin kolay bir çözüm olan özgürlüğü seçmesi gibi. Tıpkı dünyanın sunduğu radikal illüzyonu açıklamaktan aciz bir düşüncenin kolay bir çözüm olan gerçekliği seçmesi gibi. Kötülüğü açıklamaktan aciz bir düşünceyse kolay bir çözüm olan mutsuzluğu seçmiştir.

Kötülüğü açıklama acizliğine benzeyen tek şey ölümü açıklayabilme acizliğidir.

Rasyonel, kökleri Aydınlanmaya dayalı, ideal insan düşüncesinin ötesine geçmekte zorlanan bir düşünce için bütün bir halkın insanları katleden Nazilerin peşinden nasıl gittiklerini açıklayabilmek, hatta böyle bir sorunun yanıtı olmayabileceğini düşünmek bile olanaksız bir şeydir.

Kötülüğün anlaşılamaması, şeylerin Kötülük perspektifinden algılanamaması sonuç olarak her zaman o "ne kadar korkunç bir şey" nakaratı ve güncel olayların çözümlemesine aynı saflıkla yaklaşılmasına yol açmaktadır.

Değerler sistemimiz Kötülük yüklü bir alınyazısını tamamıyla dışlamaktadır.

Buna karşın değerler sistemimiz muazzam bir terapötik çaba harcayarak alınyazısını yok etmenin bir başka yolunu keşfetmiş gibidir. Bu işi mutluluk olasılığını gidebileceği en uç noktaya kadar götürüp, tersine çevirme gibi ironik bir yöntemle gerçekleştirmektedir. Bir anlamda mutluluğun en zayıf anını kollayarak bunu kusursuz bir cinayet, bütünsel bir mutsuzluğa dönüştürmeye çalışmaktadır.

Zira Kötülüğü özgürleştirmeden, İyiliği özgürleştiremezsiniz. Kötülüğün özgürleştirilmesiyse İyiliğin özgürleştirilmesinden çok daha büyük bir çaba harcanmasını gerektirmektedir.

Aslında İyilik ve Kötülük arasında gerçek anlamda bir mücadele yoktur. Bunun daha çok saydamlıkla ilişkisi vardır.

İyilik saydamdır. Bir tarafından bakınca öteki tarafı görürsünüz.

Kötülükse daha çok bir ekrandan yansır gibidir. Ekrandan yansıyansa Kötülüğün kendisidir.

Bir başka seçeneğe göre: Asıl geçerli varsayım Kötülüktür. İyilikse içerik değişikliğine uğratılmış ve bir başka şeyin yerini almış, yani Kötülüğün öz değiştirmiş biçimidir.

Artık İyilik varlığını, Kötülüğe ait görünümler içine dağılmış bir şekilde sürdürmektedir. Bunlar Kötülüğün biçimi bozulmuş görünümleridir.

Buna karşın Kötülüğün de varlığını dağınık İyilik görünümleri içinde sürdürdüğü söylenebilir. Bunlar da İyiliğin biçimi bozulmuş görünümleridir.

İyiliğe özgü üç boyutlu az çok düzgün bir figür oluşturabilmenin yolu Kötülüğe özgü çarpıtılmış ve onun içine serpiştirilmiş figürlerden geçmektedir. Paradoksal Kötülük figürü oluşturabilmenin yoluysa İyiliğin içinde dağınık ve sözde simetrik bir şekilde yer alan figürlerden geçmektedir.

Şiir adlı labirent içine dağınık bir şekilde gizlenmiş Tanrısal ismin izinin sürülmesiyle özgün figüre ulaşılabileceği türünden bir duyguya sahip olunması gibi.

Kötülüğün, bütün İyiliğe özgü biçimlerden bu şekilde yansıması, İyilik içindeki bu gizli varlığı, hem bütün sapkın sonuçları doğuran ana bir kalıp hem de günümüzde sisteme direnen her şeyi kendine rağmen yansıtmak durumunda kaldığı tuhaf bir aynaya benzemesine yol açmaktadır.

Örneğin insan hakları süreci, insanlık idealinin başına gelenler ve Yeni Dünya Düzenini hızlandırmak ve yerini sağlamlaştırmaktan başka bir işe yaramayan bütün şu "sınır tanımayan" şeyler. Üstelik bütün bunların ardında bir stratejinin yattığına inanmak mümkün müdür?

Bu anlamda Kötülük varsayımının bir kötü niyet ve irade ürünü olduğu söylenemez. Bu olsa olsa rasyonel bir düşünce biçiminin, yaşayıp gitmekte olan bir normalliğin ürünü olabilir. Zihinsel işlevlere özgü böyle sıra dışı bir durumla özellikle son yıllardaki savaşlarda karşılaşılmaktadır. Bu savaşlarda insanî amaçlı müdahale hakkının kullanılması Yeni Düzenin yaygınlaşmasına koşut bir şekilde olmaktadır. Kosovalıların bedenlerini Sırplar yalnızca bir kalkan gibi kullanmamıştır. Batı da, mültecilerin başına gelenleri insanî ideallere hizmet amacıyla kullanmıştır.

Bu iki konunun birbirinden ayrılması eşzamanlıdır. Mültecilerin başına gelenler "insanî" bir felâket olarak değerlendirilirken; "cerrahi operasyon" olarak adlandırılan hava bombardıman harekatı sürdürülmüştür.

Bu tılsımlı İyilik biçimleri Kötülüğü surdürmekten başka bir işe yaramamaktadır. Tıpkı Macedonio Fernandez'de anlam ve değerle ilgili değişikliklerin Hiçliğin sürüp gitmesine hizmet etmesi gibi.

Ceronetti'nin dediği gibi: *Gerçek kurtuluşun yolu hızlandırılmış bir yok etme sürecinden geçmektedir*. İntihar treninin yönetimi İyiliğin elindedir yoksa Kötülüğün değil.

Kötümser olan Kötülük düşüncesi değil, mutsuzluk düşüncesidir, çünkü mutsuzluk düşüncesi ya mutsuzluktan kaçmaya ya da onunla yetinmeye çalışmaktadır.

Düşüncenin korkunç gerçeğin farkında olması doğru sonuçlar önereceği anlamına gelmez, çünkü insanların başına gelen kötülükler düşüncenin iyileşmesini sağlayamaz. Kötümserlik yüzeyde kalıp, derinlere inen olumsuz bir yargılamadan kaçarken; düşünce sihirli bir yöntemle görünenin ötesine geçmeye çalışmaktadır. Kötümserlik adlı siyah güneşin ışınları uçurumun dibine kadar inememektedirler.

Gerçek anlamda derin bir düşüncenin İyilik ve Kötülükle ilişkisi yoktur.

Keza Kötülüğün egemenliği kötümserliğin çok ötesinde bir yerlere uzanmaktadır.

Gerçekte dünyayı hakikaten kötümser ve nihilist bir şekilde yorumlayan bakış İyiliğe özgü olandır. Zira, kabul edilmesi

gereken bir gerçek varsa o da hümanist bakış açısından değerlendirildiğinde, bütün insanlık tarihinin bir suçlar tarihinden ibaret olduğudur. Habil'in Kabil'i öldürmesi insanlığa karşı işlenmiş bir suç, neredeyse bir soykırımdır (oysa topu topu iki kişiler!). İşlenen ilk günah da insanlığa karşı işlenmiş bir suç değil midir? Bunların hepsi saçma sapan şeylerdir ve İyiliğin penceresinden bakıldığında dünyaya özgü şiddet aklanması olanaksız bir şeye benzemektedir. Oysa geçmişte işlenmiş suçlar olmasaydı bugün tarih diye bir şey olmayacaktı.

Montaigne: *İnsanın içindeki kötülüğü yok ederseniz yaşamın en temel koşullarını da yok etmiş olursunuz* demektedir.

Bütün bu karmaşanın kökeninde Kötülük ve mutsuzluğun birbirine karıştırılması yatmaktadır.

Kötülük, özetle, geçmişten günümüze mevcut dünyanın kendisidir. Bunda anlaşılmayacak bir şey yoktur. Mutsuzluksa asla bürünmemesi gereken bir görünüme bürünmüş olan dünyadır. Peki neden böyle olmaması gerekirdi?

Olması gereken şey adına tabii. Tanrı adına ya da aşkın bir ideal, tanımlamakta zorlanacağınız bir İyilik adına bu görünüme bürünmemesi gerekirdi.

Suça bir suçlunun gözünden bakabilirsiniz –bunun trajik bakış açısı olduğu söylenebilir– ya da suçu suçlayan bir bakış açısına sahip olabilirsiniz –bu da insani bakış açısı olacaktır. Bu dokunaklı, duygusal ve sürekli düzeltilmesi gereken bir bakış açısına benzemektedir.

Böyle bir acının kökeninde ahlâkın tarihsel geçmişini bulursunuz. Bu acı kişisel yaşantımıza çeki düzen vermemizi söylemektedir.

Geçmişe yönelik bu merhamet duygusu, bu Kötülüğün mutsuzluğa dönüşme olayı XX. yüzyılın en verimli sanayi dalının oluşmasına yol açmıştır.

Hepimiz önce bu zihinsel şantajın kurbanı olduk. Onun varlığını bütün davranışlarımızda hissettik ve etkisini olabilecek en alt düzeye –mutsuzlukla karşılaşmamak için her şeyi yaptık, kendimizi mutlu olmanın bir suç olmadığına inandırmaya çalıştık– indirdik. Daha sonra onun sırtından para kazanmaya çalıştık zira mutsuzluk (acı çekmeden kendini güvende hissetmemeye, baskıdan depresyona kadar bütün mutsuzluk çeşitleri) simgesel bir sermayeye dönüşünce mutluluktan daha çok para kazandırmaya ve tükenmesi olanaksız görünen bir gelir kaynağı –her birimiz bu tükenmez kaynağın bir parçası sayılırız– hâline geldi.

Sanılanın tersine mutsuzluk, mutluluktan daha çok para kazandıran bir süreçtir. İşte bu yüzden mutsuzluğun Kötülük sorununa son verebilecek ideal çözüm olduğu söylenebilir. Kötülük ve Kötülük ilkesine karşı en belirgin direniş bu ilkeyi yadsıyan mutsuzluk yönünden gelmektedir.

Tıpkı özgürlük olayının bütünsel özgürlüğe dönüşmesiyle oluşan duygusal boşalmanın (abreaksiyon) yeni köleleşme biçimlerine yol açması gibi bütünsel mutluluk olayının da mutsuzluk, suçlama, tövbe, merhamet ve kendini adama gibi sonuçlara yol açtığı söylenebilir.

Günümüzde bir yandan özgürlük nutukları çekerken bir yandan da bu özgürlükten kurtulmaya çalışıyoruz.

Bir yandan cennetin bizde uyandırdığı sıkıntı duygusunu hissederken, bir yandan da kusursuz mutluluk düşleri kurmayı sürdürüyoruz. Zira cehennemin neye benzediğini ve orada yaşayanların nasıl cayır cayır yandıklarını görüyoruz, çünkü cehennemdekilerin yalnızca Kötülük yapabileceklerini düşünüyoruz. Ya cennette Kötülük düşüncesinden tamamen bihaber şekilde yaşayanlar için ne demeli? Yalnızca Tanrı onların başına neler gelebileceğini söyleyebilir.

Oysa daha şimdiden yapay cennetlerle ideal yaşam koşullarından sıkılmaya başladık. Bu ideal koşullara karşı aşırı hassas olduğumuzdan, tepki gösterip en kalıcı çözüme benzeyen mutsuzluğa eğilim duyuyoruz. Bunun, mutluluğun hazırladığı terörist komplonun yol açtığı bir kaçış biçimi olduğu söylenebilir. *The despair of having everything.*

Bu durum ne Kötülük ne de Kötülüğün özünü daha derinden tanımamızı sağlıyor. Tam tersine Kötülükten giderek uzaklaşıyoruz, zira mutsuzluğun sağladığı elverişli koşullar, soyut bir süreklilikten ibaret olan Kötülükten uzaklaşmamıza yol açıyor.

Hölderlin: *"Bis Gottes Fehl hilft"*, yani *Tanrının yokluğunun bize bir yararı dokunacağı ana kadar* diyordu.

Aslında Tanrının ölümü bizi öteki dünyaya karşı olan sorumluluklarımızdan tamamen kurtarmıştır. Oysa bu durum bizi dünyada her şeyden sorumlu hâle getirdiği gibi, tövbe etme duygusuna da bir son vermiştir.

Daha doğrusu pişmanlığın bir anlam değişikliğine uğradığı söylenebilir. Bu pişmanlığın insanın işlediği günahla ilişkisi kalmamıştır. Tanrının ölümü insanlarda bir pişmanlığa yol açmıştır. Tanrının ölümü dünyanın kompulsif bir atılımla dönüştürülmesi gibi bağışlatma arzusu kokan bir davranışa yol açmıştır. İyi kötü bir dünya oluşturup kendi paçasını kurtarmak.

Bu çaba Max Weber'in *Kapitalizmin Ruhu* adlı çalışmasında dile getirdiği: *Dünyayı Tanrının şanına yaraşır bir dünya hâline getirmek* adlı düşünceyi taçlandıran bir çabadır. Ancak bundan böyle Tanrının şanına değil ölümüne yakışır bir dünya oluşturup, elbirliğiyle sürdürmekten başka bir çözüm yok gibi. Amaç dünyayı her türlü illüzyon ve kötü güçten arındırıp, saydam ve işlemsel bir hâle getirmek.

İşte bu yüzden İyiliğin egemen olduğu bir dünyada her şey aynı zamanda hem daha iyiye hem de daha kötüye gitmektedir. Artık ne cehennem vardır ne de ceza. Tövbe her şeyin ilacıdır. Bugüne kadar hasım güçler olarak adlandırılan ve bir aşkınlık bağıyla birbirlerine bağlı olan İyilik ve Kötülük mutlu bir dünya kurma amacıyla birbirlerinden ayrılmışlardır.

Aslında bu mutluluk düşüncesinin İyilikle olan ilişkisi çok zayıflamıştır. Zira İyilik ahlâkî bir öze sahip olmasına karşın, mutluluk ya da mutluluk çabalarının özünde ahlâksızlık vardır.

Bu her şeyi İsa'nın öğretisine indirgeme ve: "Mutlu ol ve bu mutluluğu göster!" başlıklı on birinci emire boyun eğme sonucunda, cenneti andıran bir uygarlığın sunduğu rahatlık ve kusursuzluğun tüm göstergelerine sahibiz.

Bu bütün insanlığı kurtarma zorunluluğunu tüm güncel şiddet ve haksızlıklara karşı sürdürülen mücadelenin yanı sıra, geçmişte işlenmiş tüm suç ve şiddet olaylarına da taşıyoruz. Örneğin 1789 Devrimi, kölelik dönemi, dövülen kadınlardan tutun da Adem'le Havva'nın işlediği ilk günah, ozon tabakası ve cinsel tacize kadar hemen her şeyi Kıyamet günü talimatına uygun bir şekilde önce ifşa ediyor sonra da tövbe edeni bağışlayıp, temize çıkartıyor, kısaca kötülüğü kılcal boyutlarına kadar yok etmeye çalışıyor ve öteki dünyaya geçebilmek için üstümüze düşen bütün görevleri yerine getirmiş insan rolünü oynuyoruz.

Bu insanlık dışı, insanüstü, abartılı düzeyde insanî sayılabilecek bir girişimdir.

Öte yandan insan şu tövbe etme ve zincirleme giden vicdanî rahatsızlık duygusunun neden sürdürülmeye çalışıldığını anlamakta zorlanıyor.

Bunun nedeni işlediğimiz suçları bağışlatmak olabilir mi?

Günümüzde işte böyle bir noktaya ulaşmış olduğumuz söylenebilir. Bütün suçlar bağışlatılacak, bütün geçmiş aklanacak ve her şey saydamlaşıncaya kadar temizliğe devam edilecek. Gelecekte durumumuzun hem daha iyi hem de daha kötü olacağı söylenebilir, çünkü gelecekte insan türünde biyolojik ve demokratik bir kusursuzluğa ulaşabilmek için her şeyin genetik yapısı değiştirilecek.

Eskiden liyakatla Tanrının inayeti arasında kurulan eşdeğerlik doğrultusunda gerçekleşen kurtuluş, şu Kötülük ve Cehennem saplantısı denilen çıban başından kurtulduğumuzda

genle performans arasında kurulan eşdeğerlik aracılığıyla gerçekleşecektir.

Doğruyu söylemek gerekirse kurtuluşun tek güncel karşılığı mutluluktur. Bu durumda Tanrının varlığına gerek kalmamaktadır. Sanal düzeyde herkes bağışlandığında aslında hiç kimse bağışlanmamış olacağından, bu durumda, bağışlanmanın da bir anlamı kalmayacaktır.

İşte bu yüzden Kötülük varlığını sürdürmeli ve yapılan Kötülükten pişmanlık duyulmamalı, Cennet ve Cehennem ikilisi varlığını sonsuza dek sürdürmeli hattâ bu kötülüğün alın yazısı olmalıdır çünkü alın yazısından yoksun bir yazgı düşünülemez.

Bu yaklaşımda bir ahlâksızlık yoktur. Oyunun kuralı gereği birileri kaybederken, başka birilerinin kazanması, hattâ herkesin aynı anda kayıpta olması ahlâksızca bir şey değildir. Tam tersine herkesin aynı anda kazanması ahlâksızca bir şey olacaktır. Demokrasimizin sunduğu çağdaş ideal herkesin kurtulmasını öngörmektedir. Oysa böyle bir şey ancak sonsuza dek sürüp gidecek bir meydan okuma ve enflasyonla mümkündür.

Bu da insanın içini rahatlatan bir şeydir, çünkü kurtuluş zorunluluğu yani bireysel kurtuluşun önünü her zaman başkalarının meydan okuma ya da tutkuları kesecek ve başarısızlığa uğratacaktır. Schopenhauer'e göre mutlak saadet bile daha hayatî bir şey olan irade ya da Nietzsche'nin deyimiyle iradenin gücü uğruna kurban edilebilir. Ancak bu irade gücü mutlu bir yazgıya sahip olsa bile alnına yazılmış olandan kaçıp kurtulamayacaktır.

Bu en üst düzeyde performans zorunluluğu kendini kaybetmiş bir yüceltme sürecinin ardında gizlenen, derin bir yadsıma ve gizli bir yitik illüzyon kılığına bürünmüş, Kötülük ve mutsuzluğu da beraberinde sürüklemektedir.

Performans denilen şey belki de yarattığımız teknoloji tarafından etten, kemikten ve özünden arındırılmış bir tür kolektif kurban edilme biçimidir.

Sanal düzeyde her şeyin –beden, cinsel ilişki, mekân, para, zevk– elinizin altında olduğu ve hepsini toplu bir şekilde elde edip, toptan reddedebildiğiniz bu tuhaf dünyada fiziksel açıdan her şey somut bir şekilde yerli yerinde durduğundan, kaybolup giden bir şey yoktur. Ancak metafizik düzeyde her şey yitirilmiştir. Sanki sihirli bir şekilde ortadan kaybolmuş ya da sihiri yitip gitmiştir.

İnsanlar değişmemektedirler. Aşkınlık ve imgeden/yansımadan yoksun varlıklar olarak, bir öte dünya düşüncesine oranla eksik ve yetersiz buldukları, yararsız bir yaşamı sürdürmektedirler.

Farklı bir olasılık söz konusu olmadığı için aynı şekilde yaşamayı sürdürmektedirler. Yaşamlarını değiştirmeleri için hiçbir neden yoktur.

İşlevsel bir varoluş adına yaşamaktan vazgeçmektedirler. Yaşamları ve gösterdikleri performans sayısal hesaplamayla birebir örtüşmektedir.

Kendilerini, verebileceklerinin en iyisini[2] vermeye ve alabilecekleri zevkin en çoğunu almaya zorlayan insanlar birbirlerinden kopmuş ve bölük pörçük bir yaşam sürdürmeye başlamışlardır.

Böyle bir yaşantı oluşturdukları andan itibarense onu yadsımaya, kınamaya ve ondan kurtulmaya çalışmışlardır.

İnsanlar nerede mutlak bir özgürlüğe mahkûm edildiler ya da ideal yaşam koşullarına kavuştularsa orada devreye sahip oldukları şeyler ve mutluluğa karşı otomatik denilebilecek bir abreaktif süreç girmektedir.

Bu duruma koşut olarak maksimum performans zorunluluğu denilen şey, demokrasi ve şansların eşit bir şekilde dağılımını isteme adı altında herkesi eşit kılan ve her şeyi aynı düzeye indirgeyen bir ahlâk yasasıyla çelişkiye düşmektedir. Ev-

rensel bir tövbe anlayışına uygun olarak, kimse ayrıcalıklı bir yere sahip olmamalıdır.

Adaletin gerçekleştirilmesi için her türlü ayrıcalığa son verilmesi, herkesin sahip olduğu özgün niteliklerden arındırılarak yeniden, bütünü oluşturan sıradan bir zerreciğe dönüşmesi gerekmektedir. Burada kolektif mutluluk en küçük ortak payda hâline getirilmiştir. Bu tersine döndürülmüş bir potlaça benzemektedir, başka bir deyişle herkes bir yandan kendi adına daha çok anlamsızlık vaat ederken, bir yandan da sahip olduğu ayrıntı düzeyindeki herhangi bir özelliği bile şiddetle savunarak, bir çok kimlik üretmeye çalışmaktadır.

Suçlamaya suçlamayla karşılık vermek demek işlenmiş suçu yeniden gözden geçirerek, oluşum süreci ve sonuçlarını değerlendirmek demektir. Zaten biz de bütün geçmişimizi, insanlığın işlediği suçların tarihini yeniden inceleyerek Kıyamet gününü beklemeden bunların kefâretini ödemeye çalışıyoruz.

İnsanlığın genetik ve biyolojik açıdan yeniden yazılmasını (yaratılmasını) beklerken, XX. yüzyıl sonunu belirleyen bu muazzam tarihî tövbe ve yeniden yazma sendromunun nedeni yine bu kurtuluş hakkını elde etmek ve kendini ideal bir kurban olarak gösterebilmektir.

Geçmiş yüzyıllara ait tüm şiddet olayları yeni insan hakları ve insanlığa karşı işlenmiş suçlar hukukuna havale edilmiştir. Bu revizyonist çılgınlığın son perdesinde: Kölelik ve Zenci ticaretini insanlığa karşı işlenmiş suçlar arasına alma önerisi vardır.

İnsanî açıdan gelişip, bilinçlendikçe geçmişle barışmaya çalışıyor, başka bir deyişle tam bir kolonyalist zihniyet sergiliyoruz: Tövbe etme Emperyalizmi! Bu önerinin amacı konunun muhatabı toplumların yas tutabilmeleri ve bu tarih sayfasını geriye dönüşü olmayacak bir şekilde çevirmelerini sağlayıp, onları da tamamıyla modern tarihin sınırları içine çekebilmektir. Afrikalılar belki de bu ahlâkî tavırdan tazminat talep etme amacıyla yararlanacaklardır. Tıpkı Shoah'dan kurtulmayı başarıp hayatta kalabilenlerin yararlandıkları tazminatlar gibi.

Bu durumda tazmin etme, bağışlatma, eski saygınlığına kavuşturma gibi şeyler sonsuza dek sürüp gidebilecek ve bu arada biz de geleneksel sömürü sürecine bütün şiddet biçimlerini kapsayan bir de iki yüzlü bağışlatma sürecini eklemiş olacağız.

Mübadelesi olanaksız bir Kötülüğün yerini almaya çalışan ve her biçimi gerçek ticarî bir alana dönüşmüş olan kurban/atık ekonomisiyle mutsuzluk duygusu üstüne oturan bir ekonomi politik.

Günümüzde kendini kurban etme yani kendi kendini bir atık olarak değerlendirme biçiminin en kârlı ve kazançlı olanı çağdaş sanat tarafından muhteşem bir şekilde sergilenmektedir.

Günümüzde büyük bir çoğunluğun paylaştığı bu olumsuz duygu bitip tükeneceğe benzemeyen bir gelir kapısıdır. Hepimizde içten içe varlığını sürdüren bu olumsuz duygu gurur, onur, kendini sevmeden daha önemli bir duygu hâline gelmiştir. Keyiflenme ve keyif alma duygusundan çok mutsuzluğundan hoşnut olma ön plana geçmiştir.

Yaşamda pek çok insanın sahip olduğu tek yetenek bu duygu ve yedekte tutulan bu çözümü harekete geçirebilmektir. Spinoza: "Kinden sonra insanı en çok yıpratan duygu, tövbe etmedir" demektedir. Oysa kin ve tövbe etme aynı şeydir, zira simgesel sözleşmeden kopma ve kişiselleşmenin yol açtığı pişmanlık, kendinden nefret etme ve acı çekmeye neden olmaktadır.

Resmî bir görünüme kavuşan öz eleştiri ve tövbe etmek bir tür yönetim biçimine dönüşmüştür, çünkü politikacılar vatandaşlarının da rızasıyla hiçbir işe yaramadıklarını göstermişlerdir. Bu vatandaşlar politikacılarını küçümseyerek aslında kendi kendilerini küçümsemektedirler. Zira kendini sevmenin yolu başkalarını sevmeden geçiyorsa –La Rochefoucault bunu

bir tür oyun kuralına dönüştürmüştür– bu durumda başkalarına duyulan kin ve tiksintiyi kendine karşı duymamak için bir neden kalmamaktadır.

Herkes bu kısır döngüden kendine düşen payı kapmaya çalışmakta ve mutsuzluk, Değerler Borsasında mübadele edilebilmektedir. Oysa Kötülüğün bir başka şeyle mübadele edilebilmesi olanaksızdır.

Hak, hukuk adı altında mutsuzluk bir geçim kaynağı hâline getirilmiştir. Kaza tazminatı, depresyon tazminatı, her türlü olumsuzluğa biçilen ticarî değer, her türlü engel, cinsel taciz ve tecavüz, hattâ genetik bozuklukların neden olduğu doğum sonrası çekilen büyük acılar (şu kör, sağır ve zihinsel özürlü olan çocuk doğduğu için yaşam boyu bakılma tazminatı kazanmıştır).

Şu suçlamaya suçlamayla karşılık verme ve zarar ziyanı tazmin etme alışkanlığı günümüzde artık sigortalama ve güvence altına almayla birbirine karışmış olan toplumsal yaşamın tamamını kapsar hâle gelmiştir.

Yapılan bütün hatalara özgü böyle bir tövbe ve tazmin etme modeli günümüzde insanlık türüne özgü hataların genetik onarımına kadar yaygınlaştırılmıştır.

Böyle bir şey insanın kendine ne kadar az değer verdiğinin bir göstergesidir. Çünkü bu anlayış mutsuzluğu her zaman nesnel bir nedene bağlamaktadır.

Doğal olarak bir kez nedenleri ortaya konulduğunda, mutsuzluk, bir sorun olmaktan çıkarak, nedensel bir açıklaması yapılabilmekte ve özellikle de olması gereken yerden başka yerlerde aranmaktadır. Örneğin ilk günah, tarih, toplumsal düzen, doğal sapkınlık. Kısaca kendisinden kurtulabilmek amacıyla unutmaya terk ettiğimiz bir nesnelliğin içinde aranmaktadır. Bu gurur ve onur duyulacak bir şey değildir.

Eskiden başımıza gelene feleğin tokadı, kişinin alınyazısı derdik. Bunda "nesnel" ya da hafifletici nedenler aramanın bir âlemi yoktu. Çünkü böyle bir şey yapmak demek başımıza

gelenin sorumluluğunu başkalarına yıkmak olurdu. Bunda insanı aşağılayan bir yan vardır.

Kötülüğün egemenliği denilen şey mutsuzluğumuzun kökeninde kendi kötülük meleğimizin bulunduğu varsayımı üzerine kuruludur.

"Sapkınlığımıza", kötülük meleğimize sahip çıkalım ve (mutluluk da dahil olmak üzere) başımıza gelen trajik olayların sorumluluğunu üstlenelim.

Kısaca aptallık etmeyelim. Zira sözcüğün yazılı anlamında aptallık yapay bir mutsuzluk referansına sahip, Kötülükten muaf tutulmuş bir şeydir.

Kurban konumunda tutma koşulları değiştirilmediği sürece kurbanların aptallaşması engellenemez. Kurbanların acısını paylaşmaksa bir tür sahtekârlıktan başka bir şey değildir.

AIDS, uyuşturucu, acı ve yabancılaşma, bilinçli kölelik, seçenek ve meydan okuma, insanın kendi kendisiyle suç ortaklığı yapması, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde Kötülüğü teşvik etmek. Kendisinden kaçmanın mümkün olmadığı böyle bir dünya sanki görmezden gelinir gibidir.

Örneğin intiharda özgün bir yan olabileceği, intiharın özgün bir eylem olabileceği gibi bir yaklaşım göz ardı edilerek (Canetti, düşlerin yorumu konusunda benzer şeyler söylemekte ve rüyalardaki edebî yanın göz ardı edilerek, onları taciz eden bir yaklaşım sergilendiğini dile getirmektedir) her zaman depresyona dayalı nedenler öne sürülür.

Görülebileceği gibi hemen her yerde kötülüğün Egemenliği yerini mutsuzluk anlayışına bırakmaktadır. Oysa Kötülüğün egemenliği, mutsuzluğun tersine masumiyet diye bir şey olmadığına inanmaktadır.

Ne var ki bizler –sorumluluk taşımayan– suçluluğu kanıtlanamayan suçlularız. Zira son aşamada kendi eylemlerimizin sorumlusu olamıyoruz, çünkü bunun sorumlusu alınyazısı ya da Tanrı oluyor.

Oysa doğru olan gerçekleştirdiğimiz eylemlerden sorumlu tutulmak, hattâ gerekiyorsa cezalandırılmaktır. Kabahatin bizde olmaması, suçsuz ya da kurban olduğumuzu göstermez. Ancak yine de olayların sorumluluğunu üstlenmek söz konusu değildir, zira böyle bir şey kendi eylemlerimizden sorumlu olduğumuz, kendi kendimizi kontrol altında tutabildiğimiz anlamına gelecektir 'ki bu öznel bir illüzyondan başka bir şey değildir.

İyi ki böyle bir güç ve sorumluluğa sahip değiliz. İyi ki kendi varlık nedenimizden sorumlu değiliz. En azından bu açıdan bir masumiyetten söz edilebilir. Bunun dışında kimseye hesap vermek zorunda olmasak bile yaptığımız her şeyi bilinçli olarak yaptığımız söylenebilir.

Öyleyse hem sorumsuz hem de suçluyuz.

Never explain, never complain.

İnsan asla mutsuzluğunu itiraf etmemeli ya da mutsuz olduğunu iddia etmemelidir. Bir başka deyişle hem kurban hem de masumuz.

Masumiyet kanıtlanamayacağına göre mutsuzluk yerine Kötülüğe sahip çıkmak daha doğru bir dav.anış olacaktır.

İşte bu yüzden baştan çıkartılmış bir kadının masum kurban olduğunu, ayartılma sürecine hiçbir katkısı olmadığını söylemek kadınlığa bir hakarettir.

İyilik ve Kötülüğün ötesine geçildiğinde kendi mutsuzluğu konusunda etkin bir rol oynayan kurbanın bir kurban sayılamayacağı ikili bir ilişki biçimiyle karşılaşmaktayız.

Bunun en somut örneğiyle Stockholm sendromunda karşılaşıyoruz. Burada alınan rehine kendini rehin alanların davasını savunmaya başlamıştır. Eğer kurbanın yaptığı suç ortaklığının simgesel bir durum transferi anlamına geldiği ve Kötülüğe ait ironik özün bir parçası olduğu anlaşılmadığı sürece rehinenin ne yaptığını kavrayabilmek mümkün değildir.

Bu da bize dünyanın hiçbir yerinde bir İyilik tanımı yapmanın mümkün olamayacağının yanı sıra hiç kimse için açık seçik bir mutluluk tanımı yapılamayacağını göstermektedir. En güzel dünyada bile işler tersine dönebilir.

Paradoksu size yapılan Kötülüğe minnet duyma gibi ahlâkî bir yükümlülüğe kadar sürdürebilirsiniz. Bu yaklaşımı doğrulayan bir örnekle bizim Batılı ahlâk anlayışımıza oldukça ters düşen müthiş bir Japon hikâyesinde karşılaşıyoruz. Hikayede kadın, boğulmakta olan bir çocuğu kurtarmak istemez çünkü: "Kurtardığım takdirde bana yaşam boyu duyacağın minnet bile senin için yeterli olmayacak" der.

Gücenme aynı zamanda en büyük keyif alma biçimlerinden biri değil midir? Haksızlığa uğrama duygusunun yol açtığı hoşnutsuzluk düzeyine ulaşabilecek eşdeğerli bir zafer duygusu olabileceğini sanmıyorum. Hoşnutsuzluk duygusundan alınan keyfin kökeninde insanın yaşamdan için için aldığı bir intikam vardır. Bu açıklamadan sonra mutluluğun tanımını yapabilecek bir babayiğit tanıyor musunuz?

İyilik ve Kötülük böylesine iç içe geçmiş bir hâldeyken, İyilik ve Kötülük ayrımı ortadan kalkmışken, bunların ötesine geçebilmek de bir o kadar zorlaşmaktadır.

Bütün bunları reddedebilirsiniz.

Geriye İyilik ve Kötülük arasındaki farkın ortadan kalktığı ve bütün eylemlerimizi sonuçsuz kılan, kötünün kötüsüyle yoğun bir suç ortaklığını sürdürdüğümüz düşüncesi üzerine oturan, bir Kötülük varsayımı kalmaktadır.

Bu varsayım hiç kuşkusuz en güçlü eylem ilkelerinden biridir.

Ben burada Şeytanın avukatlığını yapıyorum.

Bu varsayımın reddedilmesi durumunda ortaya Pascalcı özelliklere sahip bir başka iddia atabiliriz. Pascal'ın söylemeye çalıştığı şey özünde şudur: Dünyevî bir var oluş ve sunduğu getirilerle yetinebilmek mümkün, ancak Tanrı varsayımıyla birlikte olay çok daha ilginç bir boyut kazanmaktadır. Birkaç

fedakârlık karşılığında ruhunuzu sonsuza dek kurtarıyorsunuz. Dolayısıyla çok daha kârlı bir iş yapmış oluyorsunuz.

Bu iddiayı günümüz toplumuna uyarlayacak olursak: İyilik ve mutluluk varsayımıyla paçayı her zaman kurtarabiliriz oysa Kötülük varsayımıyla birlikte olay çok daha ilginç bir boyut kazanmaktadır.

Aynı iddianın başka versiyonu da şöyle olabilir: Gerçeklik varsayımıyla işin içinden sıyrılabilmek mümkün ancak radikal illüzyon varsayımıyla birlikte olay çok daha ilginç bir boyut kazanmaktadır.

Pascal'ın Tanrının varlığıyla ilgili iddiası gerçeklik ya da gerçekliğin yokluğuna transfer edilebilir.

Pascal: Tanrıya ve sonsuz yaşama inanmak çıkarınızadır, zira onların yokluğu yaşamınızı feda etmek gibi çok da önemli sayılamayacak bir sonuca yol açabilir oysa var olmaları durumunda acayip kârlı çıkacağınız söylenebilir demektedir.

Gerçekliğe inanmamak çıkarınızadır, eğer inanıyorsanız ve böyle bir şey yoksa kandırılmış, aldatılmışsınız ve bir aptal olarak öleceksiniz demektir.

Eğer gerçekliğe inanmıyorsanız ve gerçeklik diye bir şey yoksa o zaman bu her açıdan kazançlısınız demektir.

Eğer gerçekliğe inanmıyorsanız ve böyle bir şey varsa o zaman kârınız kuşku duymak olacaktır, çünkü gerçekliğin varlığını, tıpkı Tanrının varlığı konusunda olduğu gibi (üstelik var olsa bile herkesin payına düşene gıkını bile çıkarmadan hemen razı olması gerekmez mi?), kesin olarak kanıtlayabilecek bir şey gösterebilmek mümkün değildir.

Doğal olarak bu Pascal'ın Tanrı konı sundaki iddiasının tersidir ancak arada bir fark olduğu söylenemez. Üstelik hiç kimse böyle bir iddiaya girmek zorunda değildir.

Bütün bunların nedeni Şeytanın geçirmiş olduğu mutsuz çocukluk dönemidir. Bu yüzden onu kötülük yapmakla suçlayamayız. Tanrının kendisi için öngördüğü pis işleri yapan maşadan başka bir şey değildir.

Şu her zaman Kötöluk yapayım derken İyilik yapan Mefisto adlı zavallı şeytanın gerçekten de L'r avukata ihtiyacı yoktur.

Asıl avukata ihtiyacı olan Tanrıdır, çünkü dünyanın yaratılmasından sorumlu olan O'dur. Dünyayı yaratırken borçlanan Tanrı, bu borcu insanlara kakırma sevdasından hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Bu yüzden tamamı yanlışlara hasredilmiş bir tarihten söz edebiliyoruz.

Tanrı bu zorla hissettirdiği suçluluk duygusuna bir de aşağılamayı eklemiştir.

Zira insanların Tanrının bağışlamış olduğu şeye eşdeğerli bir fedakârlıkta bulunabilmeleri olanaksızdır. Bu borcun iade edilmesi ya da silinmesi olanaksızdır. Bu meydan okumaya karşılık verme olanaksızlığı yüzünden insa., küçük düşmek ve kendini bağışlatmak zorunda kalmıştır. Bunun üzerine Tanrı en çok sevdiği oğlunu yeryüzüne gönderip çarmıha gerdirerek bu borcu silmeye çalışmıştır. Kendi kendini aşağılar gibi yaparak aslında insanlara güçsüzlüklerini göstererek, onları çok daha kötü bir şekilde aşağılamıştır. O günden sonra insanlar Tanrıdan kendilerini hem yaratmış hem de kurtarmış olduğu (bu göreceli bir kurtarıştır, zira bu aşağılanma insanı Kıyamet Günü yargılamasından kurtarmamaktadır) için bağışlanmayı dilemeye mahkûm edilmişlerdir.

Bu bugüne kadar karşılaşılabilecek en güzel güdümleme biçimidir.

Bu güdümleme eylemi amacının ötesi..e –hattâ Tanrının bile ölümünün bile ötesine– geçmeyi başarmıştır –çünkü günümüzde bu işi biz devralmış bulunuyoruz. Üstelik buna bir de Tanrının ölümünden duyulan suçluluk duygusunu eklemiş bulunuyoruz (Tanrı bize oyun oynamadan duramıyor).

Biz de bağışlanmak amacıyla muazzam bir çaba harcayıp, fedakârlık gösterip kurbanlaşıyor, insanlaşıyor, kendi kendimize saçmalayıp, kendi kendimizi depresyona sokuyor ve

Tanrıya bize oynadığı aşağılama oyununun aynısını oynuyoruz.

Tanrıyla ödeşmek için ölümünden yararlanabilecekken nedense böyle bir şey yapmadık. Tam tersine sanki Kıyamet Günü hesaplaşmasını içselleştirerek borcu, belirsiz bir çaba, fedakârlıklar göstererek sonsuza dek sürdürme yolunu seçtik...

Hölderlin'in öngörüsünün tersine (*"Bis Gottes Fehl hilft"*) "Tanrının Yokluğundan" yararlanmayı bilemedik.

Aslında bütün bunların gerçekleşmesinde Tanrının da parmağı var.

Tanrı bile Kötülük ilkesiyle anlaşmayı seçti.

Bu Primo Levi'nin "Kabala"sında anlattığı Lilith ve Saekina' nın başına gelen bir peri masalıdır.

Tanrının Adem'e bakarak yarattığı ve onun ilk kadın rakibi olan Lilith isyan edince, Tanrı bu kez Adem'in kalça kemiğinden Havva'yı yaratır, çünkü Adem'e eşlik edecek birine ihtiyaç vardır. Bu arada Tanrı yalnızlığın iyi bir şey olmadığını düşünerek kendisi için Saekina adlı bir kadını seçer. Saekina Tanrının yeryüzündeki karşılığıdır (bu inanılmaz bir şey, çünkü Tanrının kendi kendisiyle evlendiği anlamına geliyor). Sonunda Saekina (Kudüs'teki mabedin yakılıp, yıkılması sırasında onları kurtarabilecekken kendi hâllerine terk eden) Tanrının Yahudilerden korktuğunu düşünmeye başlar. Tanrının yanından kaçar ve dünyayı dolaşıp, İyilik yapmaya başlar. Bunun üzerine Tanrı kendisine bir metres tutup onunla yaşamaya başlar. Bu metresin adıysa Kötülük ilkesinin ta kendisi, Tanrıya karşı gelen ve ona sadık olmayan Lilith'dir.

Böylelikle Tanrı yeryüzündeki varlığına Kötülük-dişilik- ilkesiyle ihanet etmiş olur. Dünyanın bütünselliğine, kusursuzluğuna –yani Saekina'yla olan beraberliğine– ihanet ederek metres olarak seçtiği karşıtıyla (zina) beraber olmuştur.

Oysa Lilith, Havva gibi Adem'den türetilmiş bir varlık değildir –*principio suo* var olan tamamen özerk bir kadın olması Kötülüğün amblemine dönüşmesine yol açar...Tanrı bütün bu olayların içinde yer alır, kendi kendine ve insan türünün sürdürülmesine kendi doğasına karşı gelerek Kötülükle işbirliği yapıp, komplo kurar.

Tanrının eşi Saekina dünyayı dolaşıp İyilik yapmayı sürdürürken, Lilith, Tanrının suç ortaklığı sayesinde Kötülük yapmaya devam etmektedir.

Kabala, Lilith yaşadığı sürece işler daha da kötüleşecektir diyor.

KÖTÜLÜĞÜN EGEMENLİĞİ

Öyleyse işe buradan yani ikilik ve tersine çevirmenin egemenliğinden söz etmek; tıpkı zihinsel düzeyde oluşturulan bir Vahşet Tiyatrosundaki gibi Kötülüğün ne olduğunu açıklamakla başlamalıyız.

Kötülük düşüncesini, özellikle, herhangi bir nesnel Kötülük olayıyla karıştırmamak gerekiyor. Çünkü Gerçeklik ne kadar anlamlı bir şeyse Kötülük de o kadar anlamlı bir şeydir. Kötülük manikeist bir ahlâkî ve metafizik illüzyondan ibarettir. İnsan böyle bir Kötülük düşüncesine sahip olmak isteyebilir, Kötülük yapmak ya da Kötülüğü ifşa edip onunla savaşmak isteyebilir.

Kötülüğe özgü nesnel bir gerçeklik yoktur.

Tam tersine Kötülük şeyleri "nesnel" gerçekliğin elinden çekip alan, onları ters yüz eden, onları geldikleri yere geri gönderen (burada Nietzsche'nin "Sonsuz Döngüsünü" bu

anlamda yorumlayabileceğimizi düşünüyorum, ancak bunu sonsuza dek sürüp gidecek bir yinelenme, tekrarlama şeklinde değil, bir tür tersine çevirme, gidişatı tersine çevirme biçimi olarak görüyorum –*die ewige Umkehr*.)

Bu açıdan ele alındığında Kötülük, Elias Canetti'deki intikam gibi otomatikleşmektedir.

İnsan Kötü olmak isteyemez, bu bir illüzyon ve yanlış anlamadır. İnsanın yapabileceği, isteyebileceği ve çoğunlukla şiddet, acı ve ölümle birbirine karıştırılan şeyin, şeyleri tersine çevirme gibi bir özelliğe sahip olan Kötülükle bir ilişkisi yoktur. Hattâ bilinçli bir şekilde Kötülük yapan insanların bile Kötülük yapabilecek zekâ kapasitesine sahip olamadıkları söylenebilir, çünkü yaptıkları kötülükler niyetlenmiş bir öznenin varlığını zorunlu kılarken, biz her şeyi tersine çevirebilen Kötülüğün bir biçimden ibaret olduğunu biliyoruz.

Daha dikkatle bakacak olursak zeki olanın bizzat biçimin kendisi olduğunu görürüz. Kötülük anlaşılması gereken bir nesne değil, bizi yönlendiren bir biçimdir.

Kötülüğün egemenliği dediğimiz zaman burada zeki olanın Kötülük olduğunu ve bizi –Kötülük, gerçekleştirdiğimiz her edimin içinde otomatik bir şekilde yer almaktadır– onun biçimlendirdiğini anlamak durumundayız.

Zira akla gelebilecek her edim ya da dilyetisinin iki yüzü yani bir tersi bir de yüzü olduğu, öyleyse ikili bir yaşam sürdürdüğü söylenebilir. Bu ikili süreci hiçbir ereklilik ya da nesnel belirleme engelleyememektedir.

İkili biçim hiçbir şeye indirgenemez. Yaşamdan kopuk olması olanaksızdır. Dolayısıyla onu bir yere oturtabilmek ya da ifşa edebilmek imkânsızdır. Oysa Kötülüğü ifşa etmek ahlâkla ilgili, ahlâkî bir şeydir.

Kötülük ahlâksızca bir şeydir ancak bunu bir suça özgü ahlâksızlık şeklinde değil biçimsel bir ahlâksızlık olarak görmek gerekir. Kötülüğün egemenliği ahlâksızca bir şeydir. Bu

egemenliğin ahlâkî değerleri yoktur. Kötülük yapmaz, neyin kötü olduğunu söyler.

Kötülük fikri şeytanî bir güç, uğursuz bir süreç, dünya düzenini bilinçli olarak saptırmak gibi yapışkan, kendinden kurtulmanın çok zor olduğu batıl bir inançtır.

Dünya düzeyinde ele alındığında hayâlî bir Kötülük ekseni ve bu güce karşı yürütülen bir mücadeleden söz edilmektedir.

Bütün bunlar ayrı hayâl gücünün ürünüdür.

Zaten Kötülükle ilgili öngörü, önlem ve profilaksinin nedeni de budur. Günümüzde Kötülük ahlâkî ya da metafizik özelliklere sahip değildir. O daha çok enfeksiyon, mikrobik epidemi, yolsuzluğun belirleyici olduğu bir dünyada İyilikle sonuçlanmak zorunda olan bir şey gibi sunulmaktadır.

Biraz daha kurnazca ve aksi yönde giden yaklaşım Kötülüğü yok edilmesi olanaksız üç özden oluşan bir gerçeklik,bir tür ilkel sahne, ölüm içtepisinin yoğunlaşma noktası şeklinde sunmaktadır.

Kötülüğe özgü radikalliğin her zaman şiddet, acı ve ölümle ilintili doğal bir yazgı gibi algılandığı söylenebilir.

Bu konuda Sloterdijk şöyle bir varsayımdan söz etmektedir: *Gerçekliğin gerçekliği denildiğinde akla bitmek bilmeyen bir şiddet geliyor.* Sloterdijk sunduğu bu varsayıma: *En gelişkin kuramsal sezgilerimize uygun düşen bir pasifizmle karşı çıkmaktadır ki, bu pasifizm şiddetin sona erdirilemeyecek, kısır döngüsel bir şey olduğunu ortaya koyan türden radikal çözümlemelere dayanmaktadır.*

Öyleyse bu, Kötülüğün radikalliğine son verebilecek kadar radikal bir çözümlemedir.

Peki "radikal" bir çözümlemenin herhangi bir erekliliği olabilir mi?

Böyle bir çözümleme Kötülük sürecinin bir parçası olarak algılanamaz mı?

İkilik ve Kötülüğün şiddetten farklı şeyler olduklarını bilmek gerekiyor.

İkili biçim, *agôn**, simgesel bir biçimdir ve bu hâliyle ayartma ve meydan okumaya şiddetten daha yakındır. Biçimsel dönüşme ve oluşuma, güç ve şiddetten daha yakındır.

Kötülük bir güç, bir gerçeklik, bir köken ve kaynağa sahip olsaydı, stratejik açıdan İyiliğin sahip olduğu bütün güçleri karşısına koyabilmek mümkün olabilirdi.

Yok Kötülük çoğunlukla derinlerde bir yerlere gizlenmiş bir biçimse, bu durumda bu biçimi ortaya çıkartmak ve onunla uzlaşmaktan başka çaremiz olmadığı söylenebilir.

Vahşet Tiyatrosu bu türden bir şeydir. Kötülüğün kökenlerini keşfetme amacıyla, insan beynindeki tüm "sapkınlık" olasılıklarını jestler ve sahneleme aracılığıyla dışa vurmaya çalışmaktadır. Bu tiyatroda trajik anlamda bir katharsis söz konusu değildir, tam tersine, önemli olan bu sapkınlık olasılıklarını gidebilecekleri en uç noktaya kadar götürmek ve herhangi bir yüceltme ya da çözüme baş vurmadan bir dramatürjiye dönüştürebilmektir.

"Kötülüğü Açıklamak" demek İyilik ve Kötülüğün sürekli yer değiştirmeleri anlamına gelebilecek bu yazgısal ve paradoksal durumu açıklamak demektir.

İyiliğin açıklamasını yapmadan rahat edemeyecek bir Bütünsel Gerçeklik hareketi –zira İyilik demek bu demektir, bir başka deyişle bütünselleşmeye, bütünsel bir dünya düzenine doğru gidişat demektir– ahlâksız bir harekettir. Çünkü bu dünyanın sonunda daha iyi bir dünyaya dönüşmesini istemek ahlâksızca bir şeydir. Bunun nedeni teknik açıdan egemenliğimiz altına aldığımız dünya ve İyiliğe teknik açıdan yaklaşımımızın neredeyse otomatik ve karşı durulması olanaksız bir hâle gelmiş olmasıdır. Oysa bütün bunların ahlâki düzen ya da herhangi bir ereklilikle ilişkisi yoktur.

---

* Eskiden bedensel ya da zihinsel üstünlüğünü gösterebilmek amacıyla yapılan mücadele ya da tartışma.

Kötülüğü açıklamak ve Kötülüğü anlatan metinleri okumak bir şey; bütün değerleri ifşa eden mutsuzluk peygamberlerinin sıradan nihilizmi ise bir başka şeydir.

Gerçeklik sözleşmesinin ifşa edilmesinin ya da gerçeklik adlı komplonun nihilizmle bir ilişkisi yoktur. Çünkü bu yaklaşımda sorun mevcut durumun yadsınması değildir; "Her şey göstergedir, gerçek olan bir şey yoktur –hakikate benzeyen bir şey yoktur, her şey simülakrdır" ya da "Gerçek diye bir şey yoktur!" türünden önermeler saçmadır, çünkü bunların hepsi gerçekçi
önermelerdir.

Gerçeğin, Sanal içinde eriyip gittiğini söylemek ya da gerçek ve Sanalın ötesine geçebilmek amacıyla gerçeği yadsımak bir şey; sıradan bir ahlâkçılık adına ahlâkı yadsımak ya da Nietzsche gibi bunu İyinin ve Kötünün ötesine geçebilmek amacıyla yapmak bambaşka bir şeydir.

"Nihilist" olmak şeylerin en sıradan hâllerini değil, sahip olabilecekleri en anlamlı hâllerini yadsımak demektir. Oysa somut görünüm ve mevcudiyet her zaman en sıradan biçimler arasında yer almışlardır.

Burada bir "nihilizmden" söz edilecekse bunun değere özgü değil, biçime özgü bir nihilizm olduğu söylenebilir. Böyle bir şey yapmak dünyaya özgü radikalliği açıklamak, bunun ikili ve tersine çevrilebilir bir biçim olduğunu, herhangi bir felâket ya da şiddete yönelik meydan okuma/bahse tutuşmayla hiçbir ilişkisi olmadığını söylemek demektir.

Olumlu ya da olumsuz hiçbir ereklilik tarihin söyleyebileceği son söz olarak değerlendirilemez.

Bu açıdan Kıyamet bile kolay bir çözümdür.

Kötülüğün açıklanması demek, her türlü egemenlik ve anlaşmazlık süreci içinde gizlenen bir suç ortaklığının varlığını açıklamak demektir. Ayrıca her *consensus* ve denge sürecinde yer alan gizli karşıtlığın açıklanması demektir.

"Bilinçli kölelik" ve güç sistemlerine özgü "irade dışı", intihar eğilimli bozukluklar. Bu birbirlerine tamamıyla yabancı, sınırları zorlandığında politik biçimlere özgü tüm karmaşıklığı yansıtabilen iki olgudur. Bir başka şekilde açıklamak gerekirse:

–Örneğin göç olayı. Bizim toplumlarımızda tespit edilen şekliyle toplumsal göç sorunu Avrupalının kendi toplumu içinde yaşamak zorunda kaldığı içsel bir göç olayının en gülünç hâlidir.

–Terörizm ise tek egemen güç hâline gelmiş bir gücün içsel uyumsuzluğun dışavurumu gibi yorumlanabilir, bir başka deyişle dünya adlı sisteme içkin bir küresel şiddet. Dolayısıyla bu da ortada nesnel bir kötülük varmış da kendisinden kurtulmak mümkünmüş gibi bir yanılsamaya yol açmaktadır. Oysa bu nesnel kötülük adlı saçmalık küresel gücün kendi kendini mahkûm etmesinin ifadesinden başka bir şey değildir.

Tıpkı Brecht'in faşizm konusundaki (faşist ve antifaşist düşüncelerden oluşan) sözleri gibi teröriz'nin de terörizm ve anti-terörizmden oluştuğu söylenebilir.

Terör fanatizm ve şiddetin temsilcisi olduğu kadar bunları ifşa ettiklerini iddia edenlerin uyguladıkları şiddet ve iktidarsızlığın da temsilcisidir. Aynı zamanda bu şeytanî suç ortaklığı ve terörün tersine çevrilebilme özelliğinden bihaber olup onunla göğüs göğse mücadele etme gibi saçma bir davranış biçimi sergileyenlerin de temsilcisidir.

Başkalarına uyguladığınız şiddet kendinize uyguladığınız şiddetin bir ölçüsüdür. Başkalarına uygulanan şiddete bakarak kendinize ne kadar şiddet uygulanacağını görebilirsiniz.

Kötülüğün egemenliği böyle bir şeydir.

Terörizm bir Kötülük yapma biçimiyse – hiç kuşkusuz biçimsel anlamda bu doğrudur yoksa G.W. Bush'un ileri sürdüğü anlamda değil. Bizim de zaten bu küresel düzene özgü içsel kasılmalara ihtiyacımız var. Terörizm bu kasılmalar içinde olay ve imge düzeyinde iş görmektedir.

POLİTİKA ÇANLARI KİMİN İÇİN ÇALIYOR?

Politikanın gizli kusuru neyi Kötülük olarak adlandırabileceğini bilemeyecek bir hâle gelmiş olmasıdır.

Politika Kötülüğün yaşama geçirildiği yer olup; gerek bireysel gerekse ayrıcalık, ahlâksızlık, yolsuzluk gibi kolektif Kötülük biçimlerinin yönetimini üstlenmiş bir alandır. İktidara bu lanetlenmiş payın ve iktidardaki –bu görevin kendilerine sunduğu tüm ikincil ayrıcalıklarından yararlanmayı uman– politikacılara da kurban edilmenin düşmesi kaçınılmaz bir sonuca benzemektedir.

Oysa Kötülüğün yönetimi son derece güç bir iş olup, politikacıların sürekli olarak yaptıkları yanlışları düzeltmeye çalışmaktan başka bir şeyle uğraşmadıkları söylenebilir.

Eskiden iktidar nedensiz bir güçtü. Size başkaları tarafından bir şeyin karşılığı olarak verilir, yukarıdan bahşedilirdi.

Özel nitelikler aranmadan sunulur, bir tür alın yazısına benzerdi.

Kraliyet iktidarı da böyle bir şeydi. Zaten bu yüzden XVI. Louis'ye isyancılar iktidarı istiyorlar denildiğinde çok şaşırmıştı. İnsan iktidarı nasıl isteyebilirdi ki?

Size verilen iktidarı şöyle ya da böyle sürdürmek durumundasınız. Hiç kimse sizi bu dertten kurtaramaz. Bir Kralın tahttan indirilmesi, anayasaya uygun bir Tanrıdan söz etmek kadar saçma bir şeydir.

İktidar bir yükümlülük olup, böyle bir yükümlülüğe talip olunmaz, olsa olsa böyle bir göreve boyun eğilir.

Halbuki iktidar nedensiz bir şeydir ve nedensiz olduğu için de kendini kanıtlamak zorunda değildir. İktidardan kurtulmak için tek yol Kralın ölmesiydi. Bir başka deyişle bu ölüm lanetlenmiş payın topluma iadesi demektir.

Demokratik ilke demek herkesin kendi lanetlenmiş payına sahip olması demektir. Oysa "vatandaşların" bu zorunlu göreve boyun eğmek gibi bir niyetleri olmadığı ve yanlış bir iş yapmaktan korktukları görülmektedir.

Öyleyse bu işi birilerinin yapması gerekmektedir –bu işi çoğu kez olayı kendi çıkarlarına kullanmak isteyen politikacılar üstlenmektedir. Politikacılar kendi kendilerine bu lanetlenmiş payın bir kısmına el koyabileceklerini kanıtlarken, diğer yandan da bu dağıtım sürecinden hiç kimsenin kaçmamasını sağlamaya çalışmaktadırlar, çünkü bu paya ortak olmak istemeyen biri tehlikeli bir kişi olarak görülmektedir. Canetti: *Bu dünyada hâlâ iktidarla hiçbir ilişkisi olmayan birkaç kişinin var olduğunu bilebilsem umudumu yitirmeyeceğim* demektedir.

Politikanın varlığı için en büyük tehlike, insanların iktidara sahip olabilmek amacıyla hasımlaşmaları değildir, asıl sorun *iktidarı istemiyor olmalarıdır*.

İktidardaki insanların iki sorunu vardır: Politik açıdan bu iktidarı sürdürebilmek, simgesel açıdansa bu iktidardan kurtulabilmek.

Tıpkı para konusunda olduğu gibi. Ekonomik açıdan sorun para kazanmak ve daha da çoğunu elde edebilmektir. Simgesel açıdansa sorun bir an önce bu paradan kurtulmak, bu uğursuzluğu kendinden uzaklaştırmaktır. Bunu başarabilmek neredeyse olanaksız bir şeydir.

Bunu anlamak için şu yeni Amerikalı girişimcilerin spekülasyon yoluyla aniden zenginleşmelerine bir göz atmak yeterlidir. Umutsuzca sağa sola bağışlarda bulunmaya, her türlü hayır kurumu ve sanatsal gelişmeye yardım etmeye çalışmaktadırlar. Ne yazık ki peşlerini bırakmayan bir uğursuzluk daha da çok para kazanmalarına yol açmaktadır. Katlanarak büyüyen para miktarı sanki onlardan öç alır gibidir.

İktidar için de durum daha farklı değildir. Tüm karşılıklı etkileşim, katılım, yetki devrine rağmen iktidar değiş tokuş edilememektedir. Çünkü yönetilenler kendi paylarına düşeni yapmaya yanaşmamakta ve iktidarın gölgesinde yaşamayı tercih etmektedirler.

Öyleyse iktidar ya da para konusunda bağışlanma diye bir şey söz konusu değildir. Bu alanlar meydan okumaya tamamen açık alanlar olup, bu açıdan, zengin ve iktidar sahibi olanların acı çekmeleri kaçınılmaz bir şeydir. Sahip oldukları bu konum nedeniyle onların kurban konumunda bulundukları söylenebilir, çünkü bizim sahip olmak istemediğimiz bütün bu sorumlulukları yüklenmiş figüran ya da silahşörlere benzemektedirler.

"Toplumsal sözleşme" denilen şey, ideal anlamda, vatandaşın Devletin hesabına geçirdiği egemenlik payıdır. Ancak günümüzde *bu egemenlik payının bizzat kendisinden kurtulmaya ve kendi egemenliğini korumaya çalıştığı söylenebilir.*

Bu iş bir zamanlar paramızın yönetimini Yahudi ve tefecilere teslim etmemize benzemektedir. Böylelikle paranın yönetimi ve bizi temsil etme gibi aşağıladığımız görevleri, lanetlenmişlik ve dokunulmazlık zırhıyla donanmış, yaptığı işin meyvesini "iktidar" adı altında toplayan bir loncaya/teşkilata devrederek onlardan kurtuluyoruz.

Bu insanlara "Biz halkın ve ulusun hizmetindeyiz" demek yetmiyor. Aslında köleliğe benzer bir işleve sahip oldukları, geleneksel anlamda bir kölelik görevi yaptıkları bile söylenebilir, çünkü kendilerine şeylerin yönetimi verilmiş durumda. Tanrı onları korusun ve kollasın!

Bu itibarsızlık politikacılara karşı yöneltilen sonu gelmeyen suçlamalarda yeniden karşımıza çıkmaktadır. Politikacılar kendilerine karşı ezelden beri süregelen bu itimatsızlığa karşı bir şey yapamamaktadırlar. Böyle bir şeyin itiraf edilmesiyse intihara davetiye çıkartmaya benzemektedir ki, bu, politikaya yaraşan tek eylem biçimidir.

Politikacıların bir anda toplu hâlde istifa etmelerini düşlüyoruz, çünkü politik üstyapıdan yoksun bir toplumsal yapının (tıpkı politikanın, temsil edilme olayının bulunmadığı bir dünyanın neye benzeyeceğini merak etmemiz gibi) neye benzeyeceğini merak ediyoruz. Bu da bizi inanılmaz bir şekilde rahatlatıp, inanılmaz bir kolektif "catharsis"e yol açıyor.

Bir politikacı ya da Devlet adamıyla ilgili her dava, her kamusal sorgulama sırasında binlerce yıldan bu yana süregelen ve her zaman düş kırıklığıyla sonuçlanan beklenti nasıl bir şeydir. Bu, kendi kendini mahkûm edip, kendi maskesini düşürerek beklenmedik –hiç kuşkusuz kaçılması olanaksız– radikal bir duruma yol açabilecek ve içinden çıkılması olanaksız zihinsel yolsuzluğu ortadan kaldıracak bir iktidardır.

Bununla birlikte politikacıların bu ortadan kaybolma sanatı, bu silinip gitme ve ölme eğilimi –ki bunun adı egemenliktir– denilen şeyi çoktan unutmuş oldukları söylenebilir. Her ne kadar zaman zaman yaşamlarını kendilerine rağmen kurban etmeye zorlansalar da bu böyledir.

Doğruyu söylemek gerekirse tek amaçları, bizim seve seve görmezden geldiğimiz, politik sınıf mensubu kalmak ve ayrıcalıklarını (?) sürdürebilmektir. Onlar bizim egemenliğimizin sürüp gitmesini sağlayan yoldan çıkmış bir kurum görevi üstlenmişlerdir.

Başlangıçtan bu yana hemen her zaman politikacıların kendi yararsızlık ve iki yüzlülüklerini itiraf etmeleri beklenmiş, umulmuştur. Aynı şekilde politikacıların çektikleri söylevler ve alışkanlıklarının gerçek yüzünün ortaya çıkartılması da boşu boşuna beklenmiştir. Oysa hiç kimse bizim bu açıklamalara tahammül edip edemeyeceğimizi sorgulamamaktadır. Zira politika yüzümüzü gizlememizi sağlayan bir maskedir. Bu maskeyi kaldırırsak politikacılar lehine ferâgat etmiş olduğumuz acı çekme riskini göze almak durumundayız.

Sorunun adı: Yolsuzluktur.

Yolsuzluk asla bir yanlışlık sonucu (kaza eseri) olamaz. Çünkü yolsuzluk iktidarın ayrılmaz bir parçasıdır, dolayısıyla da bir Kötülük yapma biçimidir. Hangi çevreden gelirlerse gelsinler yönetimin başına geçenler dünyanın her yerinde ve hemen her zaman bir yolsuzluk tezgâhından geçerek değişime uğrarlar, dolayısıyla gerçek anlamda birer suç ortağına dönüşürler.

Ne suç ortaklığı ne de Kötülüğün özü bununla sınırlı değildir.

Zira seçkinlerin yaptığı yolsuzluk herkesin yaptığı yolsuzluğa benzemektedir. Yolsuzluk kolektif bir psikodramadır. Hak ettiğimiz yöneticilere sahipsek, onlara karşı hissettiğimiz aşağılama duygusu, politik bir hayvan olarak, kendi kendimize duyduğumuz aşağılamanın yansımasından başka bir şey olamaz.

Yolsuzluk, hiç kuşkusuz, gerçek bir oyun kuralı, her türlü ahlâk anlayışının ötesine geçmiş kolay, içkin ve gizli (politik ve toplumsaldan farklı) temel bir simgesel kuralın yansımasıdır. Bu ciddi bir sorundur, çünkü işin içine tüm kamusal ahlâkı sokmakta ve bizi, Mandeville'in işlerin yolunda gitmesi için günahın egemenliğinin şart olduğu varsayımına götürmektedir.

Düşünsel yolsuzluk bu sürecin dışında kalamaz.

Düşünceler aklın izlediği yollardan daha "cynique" ve kurnazca bir yol izlemekte ve örülen bu düşünce ağlarının hakikatle pek ilişkili olmadıkları görülmektedir.

Politikacılar iktidara gelir gelmez otomatik denilebilecek bir şekilde bu kurnazlık yöntemine başvurarak kendilerini başa getirenlere karşı çalışmaya başlamaktadırlar. Tıpkı entelektüellerin kısa bir süre içinde esinlendikleri düşüncelere karşı çıkmaya başlamaları gibi.

Öyleyse bu yolsuzluk olayından yani politikanın bu radikal boyutundan (simgesel açıdan buna Kötülüğün paylaşımı denilebilir) şikâyet etmenin bir yararı yoktur.

Temsil etme/edilme olayının ötesinde yer alan ve her zaman bir alma ve karşılığını verme, yani ölümcül bir intikam sürecine benzeyen yükümlülük sistemine özgü bir mücadele süreci içinde bulunan politika dünyasında, yolsuzluk, geçerli bir oyun kuralıdır.

"Yolsuzluğun iki yüzü vardır": İktidar açısından amaç, yönetilenleri bu sürecin içine çekebilmek ve bir şekilde "bilinçli kölelik" düzeni oluşturabilmektir. Buna karşın yönetilenlerin amacı bilinçli köle gibi davranıp, bunu yönetenlere karşı bir silah şeklinde kullanarak onları bu yolsuzluk süreci içine çekebilmektir. Kitleler ve sessiz yığınların stratejisi bütünüyle bunun üzerine oturmaktadır.

Eskiden büyükler bağışlama ayrıcalığına sahipti. Günümüzdeyse bağışlanmak istemektedirler. İnsan hakları uyarınca eskiden yoksul ve kurbanlara özgü bir ayrıcalık olan evrensel merhamet duygusundan yararlanma hakkına sahip olabileceklerini düşünmektedirler.

Aslında hukuk ya da ahlâki nedenlerden çok yalnızca iktidarda olmak bile, akla gelebilecek en berbat bir iş olduğun-

dan, bizim merhametimizi hak ettikleri ve bağışlanmaları gerektiği söylenebilir.

Her şeye rağmen kamuoyunun oluşturduğu ahlâkî yargılama sürecinden geçmeleri gerektiğini ve işi, yaptıkları yolsuzlukları (neredeyse doğal denilebilecek bir şekilde!) itiraf etmeye kadar götürebileceklerini düşünmektedirler.

Oysa yönetilenler onlardan daha kurnazdır.

Bu kurnazlık kendini bir bağışlama ya da gerçek bir ceza verme şeklinde göstermek (çünkü iktidar af edilmez) yerine politikacıların işledikleri bu suçlar ve bir göz yanılsamasını andıran bu komediye karşı, belli bir duyarsızlık şeklinde göstermektedir. Politikacıların bu tavır karşısında yapabilecekleri hiçbir şey yoktur, çünkü bu kitlelerin gözünde hiçbir şey ifade etmedikleri anlamına gelmektedir.

Aralarından bazıları (hiç kuşkusuz suçsuz olanlar!) yargılanmak ve mahkûm edilmek istediler. Ancak hâkimlerin bu politikacılar ve iş adamlarına yaşattıkları cehennem ıstırabı sonuçta yapılanlara bir yasallık, bir izleyici kitlesi ve bir haklılık payı kazandırmaktan başka bir işe yaramadı.

Bu da politika dünyasında inanılmaz bir kargaşaya yol açtı. Zira bu evrensel merhamet olayı oldukça önemli bir simgesel bozukluğa yol açtı. Günümüzde hemen her yerde cellatların, kurbanların yanında yer alır gibi yaptıkları, onlara acıdıkları ve acılarını hafifletmeye çalıştıkları (Charles Najman'ın *Suda Çözülen Bellek...?* filminde olduğu gibi) görülmektedir. Bu yaklaşımın sorunları ahlâkî düzeyde çözerken, simgesel düzeyde çok daha karmaşık bir hâle getirdiği söylenebilir.

Simgesel düzeyde bir tek bedel ödeme biçimi vardır: karşılık vermek. Eğer bu şekilde bir karşılık verilemiyorsa bu kez bir başka karşılık verme biçimi olan intikama başvurulabilir. Bütün bu yapılanlara karşı merhametli bir davranış biçimi yararsız ve ahlâksızcadır, çünkü kurbanı daha da küçük düşürmekten başka bir işe yaramamaktadır.

Bu tövbe etme kurnazlığına başvuran iktidar özellikle bu konuda çok açık gözce davranmakta ve halkın elinden sahip olduğu tek politik katılım olanağı olan politikacıların maskesini düşürme ve ifşa etme hakkını almaktadır

Kendi kendilerini sorgulamaya ve öz eleştirilerini yapmaya başlayan haber ve iletişim araçları konusunda da benzer şeyler söylenebilir. Bunlar da bir vatandaş olarak halkın elinden sahip olduğu son hak olan kendisine anlatılan hiçbir şeye inanmama hakkını almaktadır.

Tıpkı "auto-ironik" bir sürece girmiş olan reklamların kendileriyle alay etme olanaklarımıza kısa devre yaptırması gibi. Görüldüğü üzere her yerde bir caydırmadır gidiyor. Vatandaşın rövanş hakkı ve karşı caydırma olanakları zorla elinden alınmaktadır.

Neyse ki, gösteri ve gösterinin sağladığı ironik hazza dokunulmamıştır. Politik açıdan bir göz hapsi süreci içinde yaşasak da, bu oyunun bir parçası olamasak da seyircisi olabiliriz kanaatindeyim. Zaten Rivarol da, Devrim konusunda aynı şeyi söylüyor ve halkın devrime katılma nedeni bu gösteriyi kaçırmama arzusuydu diyordu.

İşte bu yüzden birer "gösteri toplumu" olmaya mahkûm edilmiş olan toplumlara acımanın bir anlamı yoktur. Kendilerine yabancılaşmış olabilirler ancak boyun eğmeleri ikili bir süreci andırıyor. Bu bir yanda politik duyarsızlık diğer yanda sunulan politik gösteriden alınan haz birlikteliğinin gerisinde inceden inceye bir tür intikam düşüncesinin yattığı söylenebilir.

(PAVILLON D'OR/) ALTIN MABET'İN YAKILMASI

Günümüzde artık başımızın üstünde tepişip, ruhumuza sahip olmaya çalışan Tanrı ya da Şeytana atfedilebilecek türden metafizik bir Kötülük anlayışı yok.

Mefisto ya da Frankenstein tarafından temsil edilen Kötülük ilkesine benzeyen mitolojik bir Kötülük anlayışı da yok.

Düş gücü ve bir çehreden yoksun bir Kötülük anlayışına sahibiz. Başımızı ne yana çevirsek karşımıza tekniğe özgü soyut biçimler arasından kendini homeopatik dozlarda gösteren bir Kötülük çıkıyor ancak bunun mitolojik bir ağırlığı yok.

Bununla birlikte modern sanayi adlı talihsizliğin merkezinde yer alan birkaç Kötülük kırıntısından söz edilebilir. Bunun saf Kötülüğün kendisi olduğu söylenemez ancak yine de kırıntı kırıntıdır. Örneğin şu Palermo banliyösünün tam merkezindeki Palagonya villası gibi. Bu villada mutluluk ve mutsuzluk birlikte çekilen bir fiil gibidir. Âşık koca, sevdiği eşini tuzağa düşürebilmek amacıyla bütün evi görüntüyü deforme eden aynalarla donatma gibi uğursuz bir girişimde bulunur.

Örneğin Yuki Mishima'nın şu ünlü *Altın Mabet* adlı müthiş öyküsünde anlattığı Kötülük gibi:

Öyleyse bu güzel şey kısa bir süre sonra kül hâline gelecek...

Bir yandan bu şekilde düşünerek, öte yandan kopyanın gerçeğinin birebir aynısı olması dolayısıyla düşümdeki Altın Mabet'in en küçük ayrıntısına kadar gerçekteki mabedin tıpatıp aynısı olduğu sonucuna vardım.

Benim çatım gerçek çatıyla birebir örtüşüyordu örneğin. Altın Mabet sanki fenomenal dünyanın ortadan kayboluşunun simgesi olarak biçimsel bir dönüşüme uğruyordu. Bu şekilde Altın Mabet benim düşlerimdeki kadar güzel bir nesneye dönüşmüş oldu...Yarın belki de gökten tepesine alevler yağacak ancak şu an için o zarif silueti yaz sıcağının ortasında oldukça sakin bir şekilde önümüzde duruyordu.

İtirafta bulunmak bir cesaret işi midir? İtiraf etmeyi reddetmek Kötülük diye bir şey var mıdır sorusunun yanıtını aramaktan başka bir şey olabilir mi? İtiraf etmeyi reddettiğim, bu konuda direndiğim sürece atom boyutunda bile olsa bir Kötülükten söz edebilmek mümkündü...İtiraf ettiğim takdirde yaşamımdaki Kötülüğün o ilk ve zerrecik boyutundaki görünümünü engelleyebileceğim düşüncesi kendimi tutmama yol açtı...

İyiliğin doğasında kendini dışa vurmak, Kötülüğün doğasındaysa gizlenmek vardır.

Cinsel ilişki bu yüzden itiraf edilir, yakın bir gelecekte kendimizden geçmiş bir şekilde yalnızca ondan söz edebilmek amacıyla yapacağımız bir şeye benzeyecektir. Cinsel ilişkideki gösteriş, kendisinden pek hoşlanılmayan bir şey olma aşamasından zararsız bir şey olduğunu düşünme aşamasına geçiş, konuşarak/sözünü ederek aklama ve aşağılama. Cehenneme

özgü bir özellik varsa o da her şeyin en ince ayrıntısına kadar birbirinden ayrılabildiği bir yer olmasıdır.

Bir yandan insana özgü kolayca yok edilebilecek bir sonsuzluk simülakrı –buna karşın Altın Mabet'in o yok edilmesi olanaksız güzelliği bir yok etme olanağı sunuyordu.

İnsan da dahil olmak üzere ölümlü hiçbir nesnenin kökünü kurutamazsınız –buna karşın Altın Mabet gibi yok edilmesi olanaksız bir şeyin ancak canını alabilirsiniz.

Altın Mabet'i yakarak katıksız bir can alma, yok etme suçu işleyeceğim ve insan elinden çıkma bir Güzelliği normal boyutuna indirgeyeceğim.

Dünyayı başka bir şekilde değiştirme olanağı yoktur. Dünyayı yalnızca bilgi değiştirebilir ancak bu işi dünyayı olduğu gibi bırakarak, değiştirmeyerek yapar. Bu pencereden bakıldığında dünya sonsuza dek hem değişmeyecek hem de sürekli değişecek bir yere benzer.

Bunun bir önemi olmadığını söyleyebilirsin. Oysa hayatta kalabilmek için insanların sahip olduğu bir silah varsa o da bilgidir. Hayvanların bu silaha ihtiyaçları yoktur, çünkü onların yaşama katlanmak gibi bir sorunları yoktur. Oysa insan yaşayabilmek için bu güçlüğün ne olduğunu bilmek ve onu bir araca dönüştürmek zorundadır.

Hoşlandığın bu güzellik, her şeyi yutup yok eden bilgi bir kenara konulacak olursa, insan ruhunda hâlâ yaşayan bu işe yaramaz şeyin hayaleti gibidir...Bu, yaşamı başka bir şekilde çekilir kılmanın karşılığıdır.

Altın Mabet'i yaktığım takdirde, insanlar dünyada yok edilemeyecek bir şeyler olduğu gibi bir düşüncenin saçmalığının bilincine varacaklardır. Beş yüzyıl boyunca kıyıda suyun yüzeyinde bir yansıma olarak ayakta kalmış olmanın, varlığını sürdürmenin bir önemi olmadığını anlayacaklardır...

Umutsuz bir şekilde huzurun mümkün kıldığına inanılan yaşamak, var olmak postulatından kuşkulanmayı öğreneceklerdir.

Hayatta kalmamızı sağlayan, yaşama şansımızı arttıran şey şu katılaşmış zaman adlı ambalajdır...Örneğin evlerde kullanılan şu çekmecelere bir bakın.

Uzun bir zaman dilimi sonunda, zaman bir nesneye dönüşmektedir. Kırk, elli ya da birkaç yüzyıl sonunda zaman katılaşarak, bir nesne görünümüne bürünmektedir. Başlangıçta küçük bir mekâna sahip olan nesne şimdi, bir anlamda, katılaşmış bir zaman dilimini işgal etmektedir. Katılaşmış zamansa bir tür tinsel töz hâlini almış gibidir.

Söz gelişi yüzyıllık zaman dilimi sonunda bir eve ait nesneler biçimsel dönüşüme uğrayarak ruhları temsil etmeye başlamakta ve insanların yüreklerine uğursuzluk düşüncesini sokmaktadırlar –bu olaya Tsukumogami ya da Mutsuzluğun Ruhu denilmektedir. Her yıl ilkbahar öncesinde ev eşyalarını sokağa atma âdeti vardır. Buna evi temizlemek deniliyor, nedeniyse şeylerin başına bir felâket gelmesini engellemek.

Görüleceği gibi gerçekleştirmek istediğim eylem insanların Tsukumogami'nin yol açacağı felâketleri görmelerini sağlayacaktır. Bu eylemim Altın Mabet'in ait olduğu dünyayı alt üst edecek ve Altın Mabet'in var olmadığı bir dünyaya geçilmesini sağlayacaktır...Hiç kuşkusuz bu olaydan sonra bir başka dünyada yaşanmaya başlanacaktır.

Altın Mabet öyküsü müthiş bir alegoridir. Bu İntikam alan Kötülük alegorisi olarak adlandırılabilir. Güzellik hattâ abartılı bir güzellikten kurtulmanın tek yolunun onu yok etmek olduğunu göstermektedir.

Yalnızca güzellik değil, zekâ da böyle kötü bir duruma düşürülebilir.

Zekâ insanı hiçbir şeyden korumaz, hattâ aptallık yapmasını bile engelleyemez.

Zeki olmak insanın aptalca davranmasını engellemediği gibi kimi zaman zekâ aptallığı besler –tersi de geçerlidir.

Zekâ, aptallığa bir son veremeyeceği gibi çok zeki olmak kaçınılmaz bir şekilde aptallıkla noktalanmaktadır. Zekânın

peşini bırakmayan aptallık karşı konulması olanaksız karşılık verme kuralı gereğince onu bir ikiz, bir gölge gibi izlemektedir.

Bu cehennem azabından yalnızca, zekâya aptallık düzeyinde karşı koyabilen, düşünce ve zihin açıklığı kaçabilir.

Aslında İyilik ya da Kötülüğe özgü bir oyun kuralı yoktur. Bunların, Möbiyüs şeridine benzer bir şekilde iç içe geçmiş oldukları söylenebilir.

Tahammül edilmesi olanaksız şu kolektif zekâ üretimine bakılarak, gelecekte yapay aptallık oranının giderek artacağı söylenebilir.

Geçen yüzyılı andıran birkaç bin yılın ardından insanın gerçekleştirdiği şeylere bakıldığında en üst zekâ düzeyine varıldığı görülecek ve bu yüzden zekâ bütün saygınlığını yitirecektir. Hiç kuşkusuz zeki olmanın yararları olacak ancak zeki olmak o kadar sıradan bir şey hâline gelecektir ki, daha üst düzey bir zevk anlayışı bu zorunluluğu ayağa düşmüş bir şey gibi yorumlanacaktır. Bilim ve hakikat despotluğu nasıl yalana kucak açabilecekse, zekâ despotluğu da yeni bir tür soyluluk duygusu üretebilecektir. İşte o zaman belki soylu olarak çılgınca düşüncelere sahip olmak anlamına gelecektir (Gaya Scienza).

Nietzsche'nin kehânetinin gerçekleşmesi için yüzlerce yılın geçmesine gerek kalmadı. Yapay Zekânın –"zekânın en üst aşaması", bütünsel/integral ve sınır tanımayan bir zekâ– ortaya çıkmasıyla bu kehânet kısa bir sürede gerçekleşti.

Cinsellikten yoksun, bitişiklik ve zihinsel aşılama yöntemiyle dur durak tanımadan gelişen bir zekâ. Bu fraktal, sınırsız bir bölünme kapasitesine sahip bir zekâ olmakla birlikte kendi kendine karşı direnemediği için bölünemeyen bir zekâdır.

Öyleyse bu tek hücreli varlıkların çoğalması yönünde kesin bir gelişmedir. Bu her türlü karmaşık ve analitik düşünce aşaması öncesine denk düşen, sayısal bir zincir ve otomatik hesaplama biçimidir. Bu biyolojik anlamda cinselliğe sahip olma

aşaması öncesine gerilemenin eşdeğerlisi olarak kabul edilebilecek zihinsel bir gerilemedir. Türümüz klonlama sayesinde benzer bir genetik kendi-içine-çekilme sürecine girerek, üremenin sıfır noktasına doğru gerilemiştir. Ait olduğumuz tür, zihinsel düzeyde, düşüncenin sıfır noktası denilebilecek Yapay Zekâya doğru gerilemiştir.

Görünüşe göre hiçbir şey düşüncenin sıfır noktası olarak nitelendirilebilecek bu Yapay Zekâ sürecinin yaygınlaşmasını engelleyememektedir.

Aptallık ve zekânın yer değiştirme olasılığı dışında hiçbir şey bu sürece karşı koyamamaktadır. Aptallık muzaffer zekâya karşı yeniden bir meydan okuma biçimine dönüşmektedir.

Burada da sanki Kötülüğün intikamına benzer bir şeyler vardır.

Gerçekliğin inanılmaz baskısıyla oluşan bir şey. Akla gelebilecek her türlü çılgınlık ve illüzyondan hoşlanma türünden bir şey.

Yapay Zekânın bu baskısı kaçınılmaz bir şekilde bugüne kadar hiç bilinmeyen bir aptallık biçiminin: (ekranlar ve enformatik bilgi ağlarını sarmış olan bir şey) Yapay Aptallığın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu durumda doğal aptallık, deliliğin Bütünsel Gerçeklik karşısındaki duygusal boşalmasına (abreaksiyon) benzer bir şekilde, eski asaletine kavuşabilir.

Zekâ, teknik, kolektif ve otomatik bir uyumlanma biçimine dönüşebilmek amacıyla her şeyi egemenliği altına almaya kalkıştığı zaman zekâ dışında kalan her türlü varsayım çekici hâle gelmektedir. İnsanın aptallığı yeğleyesi gelmektedir.

Zekâ varsayımının üstünlüğü sona erip, hâkimiyeti ilân edildiğinde, bu durumda, aptallık varsayımı üstün bir konuma geçmektedir. Aptallık neredeyse radikal düşüncenin sınırlarında dolanan, bir başka deyişle hakikatin ötesine geçmiş olan bir tür üstün zekâya dönüşmektedir.

Yapay Zekâ, bütün aptallık türlerinden kurtulmak isterken aslında zekâ ve aptallık arasında bitmek bilmeyen mücadeleyi

bir tıkanma noktasına getirmekten başka bir şey yapmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında Yapay Zekânın aptalca bir şey olduğu söylenebilir. Bedenini yitirmiş bir düşüncenin gölgesini kaybetmesine benzer bir şey. Oysa gölgesini yitirmiş bir varlık kendi kendinin gölgesine dönüşmüş demektir.

Hiç kimse bu zekâ işinin sonunun nereye varacağını bilemez.

Belki de doğal ayıklama süreci yapay canlıları da egemenliği altına alabilir.

Her gün İnternet üzerinde binlerce web sitesi ölüp gitmektedir. Canlı varlıklar için geçerli olan bu süreç zamanla yapay sayısal, genetik, sibernetik varlıklar için de geçerli hâle gelmiştir. Kitleler hâlinde yok olup gitmeye mahkûm olan bu varlıklardan geriye yalnızca birkaç tanesi ya da dijital zincir üzerinde yer alabilen uzak akrabalar kalacaktır. Biz bu acımasız doğal ayıklama sürecinin henüz başlangıç noktasındayız. Doğal canlılar düzeninde bakteri hangi aşamaya denk geliyorsa, yapay varlıklar düzeninde o aşamada olduğumuz söylenebilir.

Stephen J. Gould: *Zekâyı ölçmek bir zekâdan yoksunluk göstergesidir* demektedir.

Simgesel zincirde bu türden bir şeyle kesinlikle karşılaşılmamaktadır. Bu konuda bir ölçüm cetveli yoktur. İnsan ve hayvanın yanı sıra tüm diğer biçimler birbirine karışmadan birbirleriyle ilişki içindedirler.

Bütün bu biçimler bir kez "özgürlüklerine" kavuşup, birbirlerinden koptuklarında birbirleriyle karşılaştırılabilecek, ölçülebilecek ve neredeyse otomatik bir biçimde birbirlerinden üstün ya da aşağı denilebilecek bir konuma gelmektedirler. Bütün hiyerarşiler, ayrımcılıklar, üstünlük ölçekleri şu karşılaştırabilme, ölçme ve ideolojik ölçüm araçlarına geçişle birlikte başlamıştır. IQ yöntemi bu işin komik bir örneğidir.

Neden böyle bir zekâ ölçme saplantısı var? Eğer zekâ diye bir şey varsa, bu, suç ortaklığının en üst aşamasına gönderme yapmaktadır (düşmanla işbirliği yapmak, bilgi sızdırmak, satmak, yani casusluk, vs!). Bu anlamda ölçüm cetvelinin en alt sırasında yer alan bir zekâ en üst basamakta yer alandan daha zeki olabilir.

Teknik ve sayısal zekânın katlanarak artma özelliğiyle sanal düzeyde sınırsız bir şekilde katlanarak çoğalma özelliğine sahip iletim/bilgi ağlarının tersine, düşünce sınırlı bir şeydir.

Özgünlüğü nedeniyle düşünce sınırlı ve öğreti özellikleri taşıyan bir biçimdir.

Günümüzde bilim, enformasyon ve bilgi alanını doldurup, taşıran cinsten sınırsız bir düşünce üretiminden asla söz edilemez.

Turing'in modern analiz yöntemine göre ampirik ve mekanik bir işlev açısından ele alındığında makine, matematik hesaplama ve genel anlamda tekniğin ulaşabileceği bir en üst düzey –bir sınır– olmalıdır.

Bu analitik işlev bir geçmişe sahipken, düşüncenin bir tarihi yoktur(Adorno: "Bizi bir kültürden diğerine sürükleyen evrensel bir tarih yoktur. Oysa sapandan atom bombasına giden bir tarihî açıklama bulabilirsiniz" demektedir).

Düşüncenin sınırlı olmasına karşın teknik zekâ sınırsız olup, tersine çevrilmesi olanaksız bir gelişme, Turing'in kalıcı bir ideal olarak öngördüğü nihai bir aşama anlayışı üzerine oturmaktadır.

Düşünce bir başka ölçüm kuralına sahip olup, daha çok şu eski efsanelerde karşımıza çıkan sınırlı sayıdaki ruha benzemektedir.

O zamanlar, sınırlı sayıda ruh ya da ruhsal töz olduğuna ve bunların ölümler aracılığıyla bir canlıdan diğerine aktarıldığına inanılırdı. Bu yüzden kimi bedenler bazen bir ruha sahip olabilmek için beklemek zorunda kalırlardı. Bugün kendilerine uygun bir kalp bulunmasını bekleyen hastalar gibi.

Bu varsayıma göre nüfus arttıkça ruh sahibi beden sayısında giderek bir düşüş olacaktır. Bu pek demokratik sayılama-

yacak durumu bugün zeki insan sayısı arttıkça (ki enformatik inayet sayesinde sanal düzeyde herkes zeki görünmektedir) düşünce üretiminde bir düşüş olacaktır şeklinde yorumlayabiliriz.

Dünyada ilk kez Hıristiyanlık bir tür demokrasi düşüncesi oluşturmuş ve (her ne kadar kadınlar konusunda uzun süre mütereddit kalmışsa da) her insanın bir ruha sahip olma hakkı olduğunu söylemiştir. Bu yüzden ruh üretiminde, tıpkı enflasyon dönemlerindeki karşılıksız para basımı gibi müthiş bir hızlanma görülmüş ve bu kavram değerini büyük ölçüde yitirmiştir. Günümüzde geçerli bir kavram olma özelliğini de yitirdiğinden, artık değer borsasında mübadele edilmemektedir.

Günümüzde pazara aşırı miktarda ruh sürülmektedir. Bu noktada eski metaforu gözden geçirip ona yeni bir açıklama getirecek olursak: Bedenlerden geriye aşırı miktarda bilgi, anlam ve tinsel veri kaldığı söylenebilir. Buna karşın canlı tözden geriye çok fazla sinir hücresi kalmaktadır. Buna göre günümüzdeki durumu şöyle toparlayabiliriz: Bu durumda, arkaik âyinlerdeki gibi, ruh peşinde koşan bedenler yerine, beden peşinde koşan ruhlardan ya da bir özne peşinde koşan çok çeşitli bilgi biçimlerinden söz etmek daha doğru olacaktır.

Bizimki işte böyle bir zekâdır. Kat sayısal bir artış göstermesi gereken stok düşüncesiyle/illüzyonuyla kendini kandıran bir zekâ.

Oysa en akla yakın varsayım, insanlığın, dün olduğu gibi bugün de az çok güvenilir sınırlı bilgi stokunu kuşaklar boyunca çalışarak elde etmiş olduğunu ve çağlar boyunca üretilmiş bilgi miktarının her dönemde birbirlerine eşit olduğunu söyleyendir.

Zekâ açısından çok üst düzeylere gelmiş olabiliriz, ancak düşünce üretimi açısından geçmiş ve gelecek kuşaklarla neredeyse aynı düzeydeyiz.

Hiçbir dönem diğerinden daha ayrıcalıklı olmadığı gibi, birilerinin diğerlerinden kesinlikle daha fazla gelişmiş oldukları gibi bir şey de söylenemez. En azından bu konuda bir eşitsizlikten söz edilemez. İnsanlık varlığını her zaman demokratik bir şekilde sürdürmüştür.

Bu varsayım her türlü muzaffer evrimcilik anlayışından sakınılması gerektiğini göstermenin yanı sıra insanlığa özgü "simgesel sermayenin" yitirilmesi konusundaki Kıyamet benzetmeleriyle zaman yitirilmesini de engellemektedir. Bunları hümanizma anlayışına uygun bir şekilde: *muzaffer* ya da *depresif* bakış açıları olarak adlandırabiliriz. Zira o ilk başlangıçtaki doğal ruh, zekâ ya da düşünce sayısı sınırlı olmakla birlikte ortadan kaldırılması olanaksız şeylerdir. Geleceğin dünyasında da en az bizimki kadar çok zeki insan, özgünlük ve buluş olacaktır, daha fazla değil. Daha önceki dönemlerden de ne daha fazla ne de daha az sayıda olacaktır.

Bu varsayımlar: olumlu aydınlanmacılık –Yapay Zekâ çılgınlığı– ve regresif nihilizm –ahlâkî ve kültürel depresyon– olarak adlandırılabilecek, birbirlerini karşılıklı olarak doğuran iki bakış açısına karşı ileri sürülmektedir.

Bütün bunların nedeni bizim zekâ ve dünyaya müdahale etmeye kalkışmamızdır. Oysa düşünceye müdahale edemiyoruz. Düşünmemizi sağlayan şey bizi biçimlendiren dünyadır.

Dünyaya özgü bir zekâ yoktur ve düşüncenin zekâyla bir ilişkisi yoktur. Dünya bizim olduğunu sandığımız yer değildir, tam tersine bizim düşünce biçimimizi oluşturan yerdir.

Dünyaya dünyanın gözleriyle bakmak yerine
Ona önceden biçimlenmiş gözlerle bakarsanız
Birbirlerine gecenin yıldızları kadar uzak
Saçma sapan, anlamsız ayrıntılar içinde
dağılır gider…

ROBERT MUSIL

İKİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ (YENİDEN ALEVLENMESİ)

Sahip olduğumuz teknik ve zihinsel sistem inanılmaz bir basitleştirme uğruna tekillik, benzerlik, bütünü kucaklama yönünde ilerliyor. Üretmiş olduğumuz metafizik düşünce ve nevrozlar bir anlamda basitleştirmenin yol açtığı bu rahatsızlık ve düzen bozukluğunun nedenlerini geçmişten bugüne açıklamaya çalışıyorlar.

Halbuki ikili süreç sonsuza dek yaşayıp, gidebilir.

Bütünsellik ise uzun vadede çözülmeye mahkûmdur.

Bu –sanal bile olsa– bütünsellik, bir tür kusursuzluk aşamasına ulaşan her politik, ekonomik, ahlâkî ya da zihinsel sistem ya kendiliğinden parçalanmakta ya da kendi simülakrına dönüşüp sonsuza dek yaşamaya çalışmaktadır. Artık dönüştürülemeyecek kadar kusursuz olan ya da sınırsız güç aşamasına ulaşan her şey, –bunun adı ister terörizm isterse klon ol-

sun– kendi kendini sonsuza dek yinelemek ya da korkunç bir ikizini yaratmaktan başka bir şey yapamaz.

Kendiliğinden denilebilecek bir tersine çevirme yöntemiyle aniden denge yitimine uğratılamayacak bir uyum ve kusursuzluk yoktur.

İkilik adlı temel kuralı çiğneyerek bütünselleşmeyi yeğleyen her şey, yeniden ortaya çıkan ikiliğin şiddetle direnişi karşısında çözülmek durumunda kalacaktır. İsterseniz Kötülük ilkesine göre çözülüp gidecektir de diyebilirsiniz.

Kötülük ilkesi her yerde ikilik ve tersine çevirmenin denetimindedir. İkilik her yerde tasfiye edilmekte, bütün olanaklar seferber edilerek kendisinden kurtulmak istenmektedir. Oysa ikilik genelde her şeyi kapsayan (bütünselliğin) bir mevcudiyetin yerini alarak bir boşluğun, bir yokluğun varlığını göstermeye çalışmaktadır.

İkilik, Bütünsel Gerçekliği darmadağın edip, her türlü üniter ya da totaliter sistemi boşluk, çarpma, virüsler ve terörizm aracılığıyla parçalamaya çalışmaktadır. Doğal felâketlerde bile her şey tersine çevrilebilmektedir. Bu felâketler dünyanın gidişatına hiç aldırmadan devreye girdiklerinden insanlar üzerinde müthiş bir etki yaratmaktadırlar. Keza doğanın ne zaman ne yapacağının öngörülememesi de bu baştan çıkarma gücüne katkıda bulunmakta ve insanları hem korkutup hem de düş güçlerini beslemeyi sürdürmektedir.

En ufak bir deprem, kaza ya da terörist eylem bu iş için yeterli olabilmektedir. Bunlar Kötülüğün ortaya çıkması, birdenbire görünür hâle gelmesini sağlayan ancak rasyonel düzene indirgemenin, yabancılaşmanın mümkün olmadığı birbirine benzer olaylardır

Bu yüzden üzülmenin –ya da olayı büyütmenin bir âlemi yoktur. Bu basit bir oyun kuralından başka bir şey değildir. Bu oyun kuralına karşı çıkıp, evrensel bir düzen oluşturmaya çalışmak üçkağıtçılıktan başka bir şey değildir.

Ahlâk yasamızı evrenselleştirdiğimiz akıl belirlemektedir ki, bu evreni yasal bir çatı altında yeniden bir araya getirmekten (oluşturmaktan) başka bir şey değildir. Oysa ahlâk yasasının oyun kuralı ve Kötülük düzenine karşı yapabileceği bir şey yoktur –Kötülük düzeni her durumda intikamını almaktadır.

Her şeyin tersine döndüğü bir evren. Dünyanın sanal bir şekilde yeniden oluşturulması, şu kusursuz cinayet denilen şey, şu bütünsel bir dünya yaratma gibi inanılmaz girişim, şu total enformasyon düzeni adlı hayâl, sonuçta paradoksal denilebilecek bir şekilde daha temel bir biçim yani dünyayı radikal bir şekilde yeniden kuramama gibi bir düşe yol açmaktadır.

Aynı şekilde Bütünsel Gerçeklik denilen şey de radikal illüzyon adlı hayaletin ortaya çıkmasına ya da yeniden çıkmasına yol açmaktadır.

Müstehcenliğin ulaşabildiği en üst düzey ayartmanın: *What are you doing after the orgy?* ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Yapay Zekâ da aynı şekilde radikal düşünce üretimine yol açmaktadır. Tekniğin ulaşabileceği en üst düzeye ulaşması, sır kümelerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Heidegger).

Burada sanki bir tür alınyazısıyla karşılaşılmaktadır.

Bu tersine çevrilebilirlik sanki nesne ve öznenin birbirlerine mahkûm olduklarını söylemeye çalışmaktadır.

Örneğin ayartma oyununda birbirlerinin duygularına tercüman olan kadın ve erkeğin birbirlerine mahkûm olup, birbirlerinin alın yazısına dönüşmeleri gibi.

Ayartmada tarafların mübadele edebilecekleri eşdeğerli bir şey yoktur. Bu oyunda yalnızca cinsel ilişki ya da cinsiyet bir tür genel geçer veri olarak kabul edilebilir. Zaten günümüzde erkek ve kadını cinsel "farklılıklarına" indirgemekten başka bir şey yapmıyoruz.

Yaşam ve ölümü de benzer bir şekilde birbirlerinin karşıtı şeylere, terimlere dönüştürüyor, bir başka deyişle, "nesnel

gerçekliklerine" indirgiyoruz. Oysa ölüm ve yaşamı herhangi bir şeyle değiş tokuş edebilmek olanaksızdır.

Yaşamla ölümün değiş tokuş edilmesini sağlayacak eşdeğerli göstergeler yoktur.

Onlar mevsimler gibi, örneğin birbirlerine dönüşen ateş, su, hava, toprak gibi art arda dönüp gelen unsurlardır. Kırmızının, mavi yerine geçememesi gibi onlar da birbirlerinin yerini alamaz. Renklerin yalnızca dalga boylarını karşılaştırabilirsiniz yoksa niteliklerini değil.

Daha da güzeli, bunlar sürekli olarak birbirleriyle mücadele hâlinde olan ve birbirlerini alt etmeye çalışan şeylerdir. Yaşam ölümle, ölüm de yaşamla oyun oynamaktadır.

Hangisi diğerine boyun eğdirebilmektedir?

Stanislaw Lec terimlerin yerini değiştirerek, biz ölümden kaçmıyoruz ölüm bizden kaçıyor: *Ölüm çok uzun bir süre bize karşı direnmekte ancak sonunda geri adım atmak zorunda kalmaktadır* diyor.

Ölüm hakkında bugüne kadar herhâlde böylesine çarpıcı bir söz söylenmemiştir.

Karşılıklı etkileşim denilen şey, bu ikili ilişkinin bir parodisinden başka bir şey değildir. Tersine çevrilebilme özelliğine sahip ve sürekli oluşum hâlindeki bir dünyaya özgü karşılık sürecinde, karşılıklı etkileşim diye bir şey yoktur.

Erkek ve dişi "karşılıklı etkileşen" varlıklar değildir. Bu çok saçmadır.

Düşünce ve dünya karşılıklı etkileşim içinde olan varlıklar değildir. Bu bir evet-hayır ya da video oyunu değildir.

Bir dilde birbirlerine eklemlenen sözcükler karşılıklı etkileşim içinde değildirler.

Karşılıklı etkileşim, her yerde karşımıza çıkan bir efsanedir -Entegre olmuş ya da entegre olamayan sistemler efsanesi. Ötekiliğin *feed-back*, karşılıklı görüşme, yüz yüze gelme gibi şeyler içinde kaybolup gittiği bir efsane. Bu sanki her yerde

geçerli olan bir tür ekografidir. Tanrılar ve insanlar arasında da yüz yüze gelme diye bir şey yoktur.

Her yerde olduğu gibi burada da geçerli olan tek kural almak ve vermektir.

Bataille'a göre bize enerjisini karşılıksız olarak veren güneş sayesinde yaşayıp gidiyoruz. Bu çoğuyla iade etmenin mümkün olmadığı doğal bir bolluk ve israf düzenidir. Oysa doğal bolluk diye şey olmadığını bilmekte yarar var. Ortada bize enerjisini bol bol ihsan eden bir güneş yoktur. Aztekler bu olayın farkında oldukları için güneşin ışıklarını göndermesini sağlamak amacıyla sürekli insan kurban ediyorlardı. Güneş enerjisi burada ikili, kutsal, gerçek bir potlaç değiş tokuşunun sonucu gibi algılanabilir. Tanrılara kurbanlar sunduğunuzda onlar da ışığın, yıldızların, canlı varlıkların yaşayabilmeleri için kendilerini kurban etmektedirler. Ya da önce Tanrılar kendilerini kurban etmekte ve insanlar buna karşılık vermektedirler, yani ikili biçim her iki yönde de iş görmektedir.

Güneş kendisine bir bedel ödenmeden ışığını gönderdiği takdirde insanların hâli dumandır. Bir karşılık veremedikleri zaman insanlar kendilerini işe yaramaz varlıklar olarak göreceklerdir. Buna karşılık insanların sundukları kurbanlara iyilik yaparak karşılık vermeyen Tanrılar da işe yaramaz varlıklara dönüşeceklerdir. Hattâ yaşama hakları bile olmayacaktır.

Hiçbir şey kendi başına var olamaz. Her şey yalnızca ikili ve ölümcül bir mübadele süreci sayesinde var olabilir.

Biz bu güneşle olan ikili ilişkiye bir son verdik.

Canetti, nükleer enerji ve nükleer bombayla birlikte, güneşi, teslim olmasına bile fırsat vermeden dünyaya getirip, bu enerjinin bir parçasına dönüştürdük. Nükleer enerjiye özgü ışık aslında ölü bir ışıktır.

Tersine çevrilebilirlik yerinde duruyor ancak zamanla bir intikam biçimine benzemeye başladığı söylenebilir.

KIRILMA ÇİZGİLERİ

Kırılma çizgileri, tersine çevirmeler, kendi kendinin ikizini yaratmalar, birbirinden kopma. Burada belli bir çizgiyi aştığında yayılma eğilimi sergileyen ve giderek artan bir hızla kendi amaçlarının (ölümün) ötesine geçen bütün sistemlerin başına gelecek bir felâket görüntüsüyle karşılaşılmaktadır.

Artık bir büyüme/gelişme sisteminden çok hastalıklı bir büyüme ve doygunluk, özetle her şeyden gerektiğinden fazlasına sahip olunan bir sistem içinde yaşadığımız söylenebilir.

Her yerde ihtiyaçtan fazlası var ve sistemin dağılmasına yol açan da bu fazlalıktır.

Belli bir fiziksel büyüklük (kütle, sıcaklık, basınç) açıklamasına göre, belli bir maddenin özelliklerinde ya da bir olayın gidişatında kesin bir değişikliğe neden olan her kütle tehlikeli bir kütleye dönüşebilir.

Böylelikle her olay/olgu gidişatını basit bir hızlandırma ya da çoğalmayla tersine çevirebilir. Bu sayede kozmosun genel kütlesindeki basit bir değişiklik evrenimizi bir yayılma durumundan ani bir kasılma durumuna geçirebilir.

Belli bir hız eşdeğerli ya da daha büyük bir kütlenin oluşumuna yol açar.

Her hızlandırma süreci eşit ya da daha büyük oranda bir atalete yol açar.

Her hareket eşit ya da daha büyük ölçekli bir durağanlığa yol açar.

Her ayrımlayıcı işlem eşit ya da daha büyük ölçekte bir duyarsızlığa yol açar.

Saydamlığın her türlüsü eşdeğerli ya da daha yoğun bir ışık geçirmezliğe (opacité) yol açar.

Her bilgi eşit hattâ daha büyük miktarda entropi ya da bilgi saptırılmasına yol açabilir.

Her iletişim süreci eşit hattâ daha büyük oranda bir iletişimsizliğe yol açar.

Her türlü bilgi ya da bilimsel kesinlik eşit ya da büyük ölçekte bir kuşkulanmaya yol açabilir vs...

Katlanarak büyüyen her sürecin içinde bir duvar vardır. Hız duvarı, sıcaklık duvarı, bilgi duvarı, saydamlık duvarı, Sanallık duvarı. Bu duvarı aşabilmek olanaksızdır.

Hızlandırma enerjisi, bu hızlandırmanın yol açtığı ataleti engelleyebilmek için kendini tüketmektedir.

Haberin/Bilginin yol açabileceği sapkın etkileri/sonuçları hafifletmeye yönelik haber/bilgi fazlası bu sapkınlığı artırmaktan başka bir işe yaramamaktadır.

Katlanarak büyüyen her türlü biçim, sürecin etkilerini tersine döndüren bir tehlike eşiğine götürmektedir.

Keza biriktirilen hakikat ya da hakikat göstergeleri karşı konulması olanaksız bir kuşkulanma sürecine yol açmaktadırlar.

Bu konuda kanıt biriktirilmesinden daha caydırıcı bir şey yoktur.

Olguların biriktirilmesinden daha gerçek dışı bir şey yoktur.

Gerçeğin göstergelerinin bittiği yerde, karşımıza simülakr göstergeler çıkmaktadır.

İyilik göstergeleri biriktiğinde Kötülük ve saydamlaşmış bir Kötülük dönemine girilmektedir.

Keza doğrudan yanlışa (ya da bir kararsızlık durumuna), gerçekten simülakra, İyilikten Kötülüğe geçiş bir tür tehlikeli kütle, diyalektik olmayan bir mantık, fazlalığın yol açtığı çaresiz bir mantık etkisi mi yaratmaktadır?

Aşırı sağlıklı olmak virüslere ve hastalığa yol açabilir.

Aşırı güvenlik önlemi bağışıklık sisteminin çökmesi gibi yeni bir tehdidin oluşmasına yol açabilir.

Sermaye fazlalığı spekülasyon ve borsanın çökmesine yol açabilir.

Haber/bilgi fazlalığı olgular konusunda bir yargıya varılamamasına ve kafaların karışmasına yol açabilir.

Aklın fazlası düşüncesizce davranışlara yol açabilir.

Aşırı saydamlık teröre yol açar.

Hareket hâlindeki bütün sistemler, süreçler, maddeler yerçekimsel bir çökme yaşarlar. Hızlandırma en üst düzeye ulaşıp, bu sınırı aştığında kendi kendini yok edecek negatif bir sınır çizgisi, bir karşı şok dalgası, bir tür daha büyük karşıt güç yaratmaktadır.

Her şeyin aşırısı zarardır.

Farkına bile varmadan toplumsal, politika, haber/bilgi duvarlarını aştık. Hattâ Sanallık duvarını bile aşmış olduğumuz ve haber/bilgi sistemlerinin *çökme* olasılığının ortaya çıktığı tehlikeli bir noktada bulunduğumuz söylenebilir.

Tıpkı demografik büyüme alanında olduğu gibi zekâ da belki sinirsel bir gelişme göstererek tehlikeli bir kütleye dönüşebilir.

Yakında "zeki" makinelerimiz içindeki yapay sinir sayısı "doğal" beyinlerimizdeki (her birimizde 120 milyar sinir var) sinir sayısını aşacak. Kara maddenin ortadan kaybolmasından sonra şimdi de sinir hücresinin ortadan kalkma tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuz söylenemez mi? Bundan böyle Yapay Zekâ stoku insanlığa özgü simgesel sermaye düzeyini aşıp geçecektir. Yapay Zekânın performansı arttıkça doğal zekâ yavaş yavaş ortadan kaybolacaktır.

Yeryüzünde doğal türden çok yapay türün, ölü ya da canlı organik tözden çok sentetik tözün, doğal zekâdan çok Yapay Zekânın var olmasına müsaade edilecek mi?

Hem dünya hem de ikizi aynı yere sığar mı?

Bir tür uzamsal, coğrafî ve zihinsel sonsuzluk ve aşkınlık içinde yaşadığımız günlerde evrensellik itici bir düşünce işlevine sahip olabilirdi –bütünsellik ancak düşümüzde güzel ve arzulanabilecek türden bir düşünceye benzemektedir.

Günümüzdeyse evrensellik diyalektiğinin tam tersi denilebilecek tükenmiş, ölçüsü kaçmış, aşkınlıktan yoksun bir evrene özgü küreselleşme aşamasındayız.

Her şeyin aşırısı zarardır.

Güzel insanlar:

"Ölçüsü kaçmış bir kültür, kültür sevgisine son veremez."

"Cinsel ilişki bolluğu cinsel ilişki arzusuna asla son veremez" demektedirler.

İletişim, haber/bilgi, demokrasi, insan hakları için de benzer şeyler söylenebilir. Bu konularda da işin abartıldığını düşünemeyeceklerdir (oysa obezite, yani aşırı şişman bir vücut dikkatlerini bu konuya çekmede işe yarayabilir).

Bütün bunlar fasa fisodur. Özellikle eksiklik duygusuna bağlı bir arzuyla ilişkisi olmayan şeylerin hiçbiri ölçüsü kaçmış, aşırı üretimin yol açtığı ani bir deflasyon yasasından kaçamaz.

Bunun adı piyasa yasasıdır ve borsadaki çöküş sağlıksız bir cinsel, kültürel ya da ekonomik gelişmenin de başına gelebilir.

Haber, iletişim, üretim, gösteri gibi alanlarda bir birikim patlaması yaşanıyorsa bu durumda yapılması gereken şey nedir?

İnsanlığın en kötü yaşam koşullarına uyum sağlama konusunda bile inanılmaz bir yeteneğe sahip olduğu düşünülebilir. Bu yeteneği sık sık sınanmakta olup, bundan normalin tam tersi sayılabilecek bir haz aldığı da söylenebilir. Belki de bu yeteneğin sınanması sonsuza dek sürmeyecektir.

Aşırı düzeyde toplumsal, bizi toplumsal dışına atmaktadır.

Her şeyin politize edilmesi, bizi politikanın dışına itmektedir.

Gerçeklik fazlası bizi gerçekliğin dışına .tmektedir.

Gereğinden bir fazla varlık, ortalığı kalabalıktan geçilmez hâle getirmektedir.

Gereğinden bir fazla unsur sistemin kendini gereksizleştirmekte ya da sistem dışına itmektedir.

Tek bir deli dana bütün sürünün yok edilmesine yol açabilmektedir.

Yığılma, bolluk, tehlikeli kütle adlı bu diktatörlük bütün muhasebe sistemlerini alt üst etmekte ve giderek büyüyen bir başıbozukluğa yol açmaktadır.

Patafiziğin kötülük meleği açısından her şey hattâ dünyanın kendisi bile gereksizdir.

Bütünsel bir görünüm sergileyen dünya her şeyi emip, bünyesi içine alarak kendi kendini dışlamaktadır. Bu bütünsel görünümüyle de Kral Ubu gibi naif ve gülünç denilebilecek irrasyonel bir davranış sergilemektedir.

İşte bu yüzden tehlike arz eden bir yoğunluk noktasından (örneğin kent trafiğinde görülen tıkanıklıklar) sonra rasyonel davranış biçimi bir işe yaramamaktadır. Ulaşılmak istenilen noktaya gelişigüzel bir parkur izleyerek ulaşmak, önceden belirlenmiş bir yolun izlenmesi kadar etkili sonuç verebilmektedir (örneğin Napoli'deki inanılmaz trafik karmaşası, katı kurallara boyun eğen bir trafik düzeniyle aynı sonuçları vermektedir).

Kimi zaman irrasyonel davranış biçimi diğerinden daha etkili olabilmektedir. Örneğin sisle kaplı Constance (Konstanza) gölünde yol alan iki teknede ayık kaptanların çarpışma olasılığı, iki sarhoş kaptanın çarpışma olasılığından daha yüksektir.

Buradan hareketle İyiliğin kötü sonuçları olabildiği gibi, Kötülüğün de kimi yararları olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

İçinde yaşamakta olduğumuz çağda hemen her konuda bu tehlikeli yoğunluk noktasının ya yakınında ya da ötesine geçmiş bulunduğumuz söylenebilir. Bu durumda yapılması gereken şey irrasyonel davranış biçimlerinin yaygınlaşmasını sağlamaktır. Bunun sisteme karşı bir tür tahammülsüzlük göstermek olduğu da söylenebilir.

Zira paradoksal bir şekilde hoşgörü her yerde en yüce değer olarak gösterilirken, hiç kimse sistem ve yol açtığı sonuçlara karşı tahammülsüzlükle; İyilik ve ölçüsü kaçmış bir İyiliğe karşı hoşgörüsüzlük konusunda tek bir soru bile sormamaktadır.

Bütün kültürler, dinler, âdetler ve düşünce biçimlerine karşı hoşgörülü olma ve barış içinde birlikte yaşama fikri, ısı enerjisinin çaptan düşmüş hâline benzemektedir (bunun zaman zaman, "insanca" bir mantık doğrultusunda, hoşgörülü davranmanın mümkün olmadığı müdahale biçimlerine dönüştüğünü anımsatmaya gerek bile duymuyoruz).

Kendini böylesine acımasız bir ilkenin ellerine teslim eden bir dünyada, kısa vadede gerçekleşmesi öngörülebilecek tek olay hoşgörüsüzlüktür. Her türlü ırkçılık biçiminin neredeyse kendiliğinden denilebilecek bir şekilde yeniden boy göstermesiyle bütün bu ilişki biçimlerine yobazlık ve dışlama şeklinde bir karşılık verilmektedir

Kötülük, ironik bir şekilde, yeniden sahneye çıkmaktadır.

Böyle bir şey Kötülüğün olumlu değerler üretiyor gibi görünmesine yol açabilir. Halbuki bu ironik tersine çevirme sürecinin sorumlusu da Kötülüktür. Mantık yasalarının çiğnenmesi yine akla karşı bir saldırıya benzemektedir.

Üstün Erkek'te Jarry, katlanarak artan cinsel ilişki sayısı konusunda güzel sonuçlar üretmişti. Ona göre tehlikeli eşik aşıldıktan sonra, sonsuz sayıda cinsel ilişkide bulunabilmek mümkün...

Tabii ki bu patafizik bir yorum!

BİRBİRİNE KOŞUT EVRENLER

Dünyaya bütünsel bir görünüm kazandırma, Bütünsel Gerçekliğin iktidarı ele geçirmesi gibi şeyler vücut, cinsel ilişki, üreme, dilyetisi, ölüm ve diğer pek çok işlevin saf dışı kalmasına yol açmıştır. Ağlar sistemi, klonlama, Yapay Zekâ tarafından bakıldığında bütün bunlar yararsız şeylere benzemektedirler. Düşünce, emek ve gerçeğin özünü boşaltıp bunların yerini alan şeyler birer harabeyi andırmakta, özgünlükleriyse bir işe yaramamaktadır.

Örneğin, ölüm bir olay olma özelliğini yitirerek özgün, bireysel bir yazgıya dönüşmektedir. Klon ya da bir tür zihinsel koma içine katılıp, yoğunluğu azaltılarak bir makineye dönüştürülen biyolojik bedenin içinde kaybolup gitmektedir.

Ölüm simgesel bir oyun, meydan okuma, kusursuz bir tersine çevirme biçimi olarak tüm gücünü belki de yabancılaşmanın olanaksız olduğu bu özelliğine borçludur.

Gerçeğin sona erdiği yerde ortadan kaybolan bu işlevler, belki de egemen olan evrenden tamamıyla koparak, özerk özellikler ya da koşut evrenler şeklinde sonsuza dek varolmayı sürdüreceklerdir.

Başka şeylerle ilgilendiğimiz sırada, yaşamın kendisi bir tür koşut evren, başımıza gelen tuhaf bir şeye dönüşmektedir.

Bu arada kimliğinden kurtulan "Ben"de, bu koşut evrende başına gelecekleri beklemektedir.

Anlamlarını yitiren sözcükler saf dilyetisi adlı bir başka yörünge üzerinde hareket etmeye başlamaktadır.

Gerçeğin dışladığı ne varsa sessiz sedasız dolanım biçimleri, ikili yaşamlar, gerçek olmayan olaylar, geniş boyutlu şeylere dönüşmektedir.

EXISTENTIAL DIVIDE

Doğum, "Ben"le "Ben-olmayan"dan oluşan bir doruk noktası, bir sınır çizgisidir. Yaşamaya hak kazanan tek olasılığın "Ben" olduğu söylenebilir.

Ancak bu ayrım çizgisi sanıldığı kadar kesin değildir, zira doğum sırasında, saf dışı edilen olasılıklar, gerçekleşmeyi başarmış tek olasılığa yani "Ben"e koşut bir yaşam sürdürmekte ve zaman zaman da onun yaşamı içine sızmaktadırlar.

İşte bu dışlanmış alternatifler bir ötekilik, –bu çizgiyi aksi yönde, öteki hattâ tüm ötekilere gidiş yönünde aşıp geçme olasılığına bağlı– dolayısıyla bir oluşum, bir ötekine dönüşme süreci oluşturmaktadırlar.

Bir kimlik oluşturan 'Ben", kendi yaşam çizgisini izlerken, yazgı adlı oyun bu "existential divide" adlı çizginin aşılmasını şart koşmaktadır.

Bunlar her türlü varoluş biçimine özgü paralel iki boyuttur. Her varlığın bir yaşam öyküsü ve bu yaşamın yaşanma biçiminin yanı sıra; bir de bu paralel evrenlere aktarılan biçimlerle, tuhaflaşarak el değiştiren iradenin oluşum süreci vardır.

İkili yaşamın sonunda iki kez ölünür.

İnsan bu ikili yaşamı sürdürürken farkında olmadan birinde ölebilir. Kimi zaman ölüm canlı olanı yanına çeker. Çoğunlukla insan yüzlerinin bir bölümü canlıyken diğer bölümü çoktan ölmüş gibidir.

İkili bir yaşam insana iki kez ölme hakkı tanımaktadır. O zaman neden aynı anda iki tutkulu aşk yaşanmasın ki? Bu aşklar paralel bir şekilde yaşandığı sürece sorun yoktur. Ancak birbirlerine karışmaya başladıkları anda durum tehlikeli bir hâl almaktadır.

İnsan zaman zaman yaşamaktan –bu iki yaşamın birinden– bıkıp, diğerine sığınabilir. Bir yaşamdan çekilip, ötekinde var olmayı sürdürebilir.

Yaşamlardan birinde öldüğünde, onun yerini yaşamın kendisi almaktadır. Tıpkı gölgesini yitiren adamın, kendi kendinin gölgesine dönüşmesi gibi.

("Kendi kendinin gölgesi olmak" iyi bir başlık olurdu. Alt başlığı da: "İkili Bir Yaşamdan Anılar" olurdu.)

Her türlü kimlik sorunu bu ölüme –bu koşut ölüm eksenine– bakış açısındaki (parallaxe) değişime toslamak durumundadır. Ölüm, yaşamın bitiş noktasında bizi beklemek yerine yaşam boyu peşimizi bir an bile bırakmayan, elinden kaçılması mümkün olmayan, yaşamla eşzamanlı yazgısal bitiş çizgisidir.

Ne var ki, yaşam ve ölüm adlı kartların dağıtımında bu özel bir durum olarak görülebilir.

İnsan yaşarken ölebilir. Yaşam sırasında pek çok kez ölürüz. Bu hayaletlerin hepsi bize karşı hasmane bir tavır sergilemez. Kısa bir süre önce ölüp, henüz cesede dönüşememiş ölülerle yeterince ölüye benzemeyen ölüler de vardır.

Jane Campion'un *Piyano Dersi* adlı filminde Ada ya da iki Ada'dan biri, batan piyanosuna zincirlenmiş bir hâlde okyanusun dibine gider. Önceki ya da sonraki yaşamında suyun yüzeyine çıkmayı başaran diğeriyse kurtulur.

Hepimiz zaten doğmadan önce ölüydük, ne var ki, bu ölümden kurtulup, yaşamaya başladık. Doğmadan önce ölüydük, sonrasında da yine ölüyoruz.

Ölüm sonrasındaki zaman konusunda pek çok soru sorulurken, doğum öncesi zaman konusunda hemen hiçbir soru sorulmamaktadır.

Bu perspektif doğrultusunda yaşam ve ölüm yer değiştirebilir. Böylelikle yaşam öncesinde ölü olduğumuz söylenebilir ve bu bir belirsiz boşluk/hiçlik şeklinde değil, belirgin, kişisel bir ölüm şeklinde olup, varlığı doğum öncesinde hissedilen bir ölümdür.

Demokles'in kılıcı gibi başımızın üstünde sallanan, gelecekte kendisinden kaçamayacağımız ölüm şeklinde değil, aynı zamanda dünyaya gelmeden önceki yazgımızın bir parçası olan ölüm şeklinde –sanki yaşamımız akıp geçerken, ölüm gelip çatmadan ölümü yaşamak gibi bir şey.

Bu olay genetik süreçteki programlanmış hücre ölümüne (apoptose) benzemektedir, yani yaşam ve ölüm gibi iki ters süreç aynı anda devreye girmektedir. Buna göre ölüm, giderek tüketilen yaşamın karşılığı değildir. Bunlar bağımsız süreçlerdir. Bir anlamda birbirine koşut, birbirlerinden kopmaları olanaksız, bir tür suç ortaklığına benzeyen bir şey.

Bu da günümüzde ölümü ortadan kaldırıp, artık yalnızca yaşama ağırlık vermeye yönelik tekniklerin ne kadar saçma sapan şeyler olduğunu göstermektedir.

Lichtenberg, buradakine benzer bir yaklaşımla şöyle ilginç bir öneri getirmişti: İnsanlar yaşlı doğmalı, zaman içinde giderek gençleşmeli ve çocukluğa doğru yol almalılar. "Bu gençleşme sürmeli ve sonunda birer embriyona dönüştüklerinde onları bir şişeye koymalı" diyordu. "50-60 yaşlarındaki kızlar minicik varlıklara benzeyen annelerinin üstüne titreyerek, onları şişede yaşatmaktan özel bir keyif alacaklardır..."

TIME DIVIDE

Aynı şekilde zamanı da ikiye bölen bir çizgi düşleyebiliriz. Bu zaman birbirinin aksi yönde ilerleyen iki ok gibi düşünülebilir. Tıpkı Continental Divide'da olduğu gibi, farklı noktalardan çıkıp aksi yönde akan nehirlerin okyanus suyunda buluşmaları gibi.

Prigogine'e göre: "Fiziksel olguların tersine çevrilemezliği gibi bir sezgiye sahibiz"-zamanın akışını da tersine çevirebilmek olanaksız görünüyor. Oysa tıpkı düşünce alanında olduğu gibi zaman konusunda da tersine bir süreç varsayımını ileri sürebiliriz. İkili bir zaman süreciyle ikili bir düşünce süreci (kimi bilim adamlarına göre basit fizik yasaları tersine çevrilebilen şeylerdir. Bir başka deyişle zaman değişkeni tersine çevrildiğinde matematik ifadede herhangi bir değişiklik olmamaktadır. Bu tersine çevrilmeyi, o basit zaman içgüdümüzle gözlemlediğimiz tersine çevrilemezlikle uzlaştırabilmek mümkün müdür?)

Bu diğer zamansal boyut ters yönde ilerleyen yönlendirici bir zaman değildir. Bu (pek çok bilim kurgu romanında olduğu gibi) geriye giden bir zaman da değildir. Bu tersine çevrilmiş bir süreçtir. Zamanın normal akış sürecini bir okla ifade edecek olursak, diğer zamanı bu zamanın canlılığı ve gücünü yitirerek, eğilip, bükülüp ters yöne dönmüş hâli olarak düşünebiliriz.

Aslında Big Bang ve Big Crunch'ın aynı anda ortaya çıkmış oldukları söylenebilir. Kozmik bir düzene boyun eğerek (tıpkı ölümün, yaşamın sonunda gelmemesi gibi) biri, diğeri sona erdikten sonra ortaya çıkmamaktadır. Yaşamla ölüm aynı anda ortaya çıkmakta ve varlıklarını birbirine koşut ancak ters yönlerde sürdürmektedirler.

Bu bir zamansal şaşılığa benzemektedir. Bu yer değiştirme, zamanın, sonucu bir neden gibi algılamasına yol açmakta ve şeylerin ters yönde olup bitmesine, hattâ aynı anda (her yön-

den aynı anda esen bir rüzgar gibi) iki yönde birden olup bitmesine yol açmaktadır.

Burada herhangi bir çizgisel anlayış, nihai nokta ya da tersinmeden söz edebilmek ne kadar doğruysa; belirsiz bir çizgisel işlevden söz edebilmek de o kadar doğrudur. Kaotik/tanımlanması olanaksız bir düzende bütün sistemler ve işlevler kasılıp, büzülüp, kıvrılarak her türlü evrimci kuramı dışlayan bir mantık doğrultusunda içe doğru bükülmektedirler (oysa zamansal akış ve entropiyle ilgili kuramlar evrimcidir).

Fizik terimleriyle bir varsayımı andıran şey yaşamımız ve öz-yaşam öykümüzü yansıtan çarpıcı bir metafordan başka bir şey değildir. Bireysel düzeyde de şeyler her an tersine dönebilmekte, evrildikleri ölçüde kendi içlerine/üstlerine kıvrılabilmektedirler. Şeyler önce ortaya çıkıp zamanla ortadan kaybolmamaktadırlar, ortaya çıktıkları anla eşzamanlı bir şekilde ortadan kaybolmaktadırlar.

Bütünsel bir haber ve iletişim evreni adlı düşe, maddeleri bir araya getiren ve öngörülemeyen rastlantılardan oluşan gizli bir evrenle karşı çıkılmak istenmektedir.

Bunun adı şans, talih ve oyun evrenidir.

Bu evrende hiçbir şey rastlantısal olmayıp, içsel bir zorunluluk gereği ya da doğru ya da yanlış bir buluşmanın ürünüdür.

Burada istatistik olasılıkların bir anlamı yoktur. Olayın gerçekleşebilmesi için tüm olasılıklar gereklidir. Zaten *gerçekleşmek istemeyen bir şey yoktur*. Bu sınırsız olasılıkların önünde duran tek engel biziz.

Bütün olaylar gerçekleşme şansına sahiptir. Bu gerçekleşmesi zor görünen olayların sahip olduğu bir şans olup, üzerimizde iz bırakmaktadır. Zaten bir şeyler olacağına dair sezgilerimizin kökeninde de bu olaylar vardır. Olay da zaten gerçekleşme olanağı bulamamış bütün olayların aynı anda gerçekleşememesinin bir sonucudur. Zira diğerlerinin gerçekleşme olanağı bulamamış olmaları, kesinlikle onların var olmadıklarını göstermez. Gerçekleşemeyen olaylar gerçekleşenlere koşut olarak varlıklarını sürdürürken kimi zaman, bizim aklımızın alamayacağı bir şekilde aniden gerçekleşebilirler. İçinde yaşamakta olduğumuz güncel süreç bu varlıklarını sürdüren aktüalite-dışı olaylardan ibaret bir şeye benzemektedir.

John Updike, *Zamanın Sınırlarında* başlıklı çalışmasında:

> Gerçekte görülen *bu küçük* yön değişikliği *kuantum mekâniğine ait tüm ölçüm işlemlerinde karşımıza çıkmaktadır. Basit bir zerrecikteki hareket miktarını her ölçüşümüzde, Heisenberg'in belirsizlik ilişkileri ilkesi doğrultusunda zerreciğin diğer bir özelliğini, örneğin, dalga uzunluğunu belirleyebilmek olanaksız hâle gelmektedir.*
> *Böyle bir gözlemin nedeni içinde yaşanılan evrendir.*
> *Ancak kimi kozmologlara göre konumu ölçüm işlemi tarafından değiştirilen sistem (zerrecik, ölçüm aleti ve gözlemciden oluşan bütün) ölçüm anında bizimkine yamanan* koşut evrenlerde, başka konumlarda varlıklarını sürdürmektedirler. *Bunun adı çoğul dünyalar kuramıdır...*
> *Kuantum fiziğinin doğruluğu saptanabilen ölçümlerine göre hiçbir şeyin sonucu olmayan evreniniz daha ilk ortaya çıkmış olduğu anda, sahip olduğu sanal bir boşluğa özgü "sahte" yer çekimini tersine çevirme özellikleri sayesinde o kadar muazzam bir gelişme göstermiştir ki, bu yayılma en güçlü teleskoplarımızın bile ulaşabileceği sınırın çok ötesine geçmiştir.*

Paralel olaylar ve yaşam çizgileri varsayımı çizgisel ve evrimci bir tarih anlayışının sorgulanmasına da yol açmaktadır.

Bireyin çizgisel yaşantısı her an için başka evrene ait güçlü çizgilerle kesişebilir. Bu koşutluğun asla bir diğeriyle kesişmemesi kötüye işarettir. Artık Öklid'in geometri anlayışı geçerli değildir.

Akışını engelleyen bir olay gerçekleşmediği takdirde, Tarihin ölmüş olduğu söylenebilir. Çünkü düzeninde hiçbir değişiklik olmamaktadır.

Burada devreye, XIX. yüzyılda Renouvin adlı filozofa ait, ters ütopyayı anımsatan: "Uchronie" (=Ükroni) kavramını sokabiliriz.

Bu kavram düşsel bir gelecekten söz etmektedir: "İdeal açıdan eğer şöyle bir şey olsa nasıl olur..." gibi. *Uchronie* geçmişe yönelik olarak da benzer sorular sormaktadır: "Öyle değil de böyle olsaydı nasıl olurdu..." Olaysal değişkenler üzerinde oynayarak hangi farklı sonuca ulaşılabileceğini sorgulamaktadır. Geçmişte nelerin değiştirilebileceği gibisinden sorular sormaktadır (Örnek olarak Kleopatra'nın burnuyla Prenses Diana'nın başına gelen kazadaki rastlantılar ya da Blücher'in Waterloo' daki savaş alanına beklenmedik gelişi...)

Gerçekçi bir bakış açısı doğrultusunda yaklaşıldığında, görüleceği gibi hiçbir işe yaramayacak "*uchronique*" uydurmacalar vardır. Ancak gerçekleşmemiş olayların sanal gücüne inandığınız takdirde o zaman bakış açınız tamamen değişebilir.

Günümüzde ne ütopyadan ne de "*uchronie*"den söz edilebilir. Bütün bunlar gerçek zaman ve bitip tükenmek bilmeyen yorucu bir aktüaliteden oluşan tek olası evren tarafından emilip, yutulmuşlardır.

Modernleşme ütopik bir boyut kadar, bunun tam tersi sayılabilecek "nesnel gerçeklik" adlı boyutun da oluşmasına yol açmıştır. Nesnel gerçeklik, her türlü düşselliği dışlayarak, yoluna acımasız bir şekilde devam etmektedir.

Yüzyıllar boyunca ütopyayla nesnel gerçekliğin birbirine ters bir yaşam sürdürüp, suç ortaklığı yapmış olmaları, günümüzde, Sanal bir işlem süreci tarafından yutulmalarını engellememektedir.

Sayısal matematikte düşselliğe yer yoktur. Dünyaya ait, onu referans olarak alan eski güzel gerçeğimizse çoktan kaybolup gitmiştir.

Olası diye bir şey kalmamıştır.

Olan olmuş ve her şey sona ermiştir.

Bu çizgisel bir şekilde sürüp giden tarihin sonudur. Bu sürekliliğini kesin bir şekilde yitirmiş olan olayın da sonudur.

Artık kör parmağım gözüne denilebilecek bir güncellikle, performansın yeniden mutlak bir halüsinasyon ve kurmacaya dönüşmesi vardır.

GEÇMİŞİN DÜŞSEL BİR ŞEKİLDE YENİDEN CANLANDIRILMASI (ANAMNÈSE)

Muhtemelen rüya gördüğümüz, bir epilepsi krizi geçirdiğimiz, bir ülkeden diğerine göç ettiğimiz sırada dünyanın her yerini görüp, gezmiş olabiliriz. Oysa şimdi oturduğumuz yerden hep aynı görüntüleri izlemekten bıkıp, usandık. Hangimiz bana açık seçik bir şekilde şuraya gittim ya da buraya gitmedim diyebilir ki?

GUIO CERONETTI

Önceki yaşamlarımız sırasında her yeri görmüş olabiliriz.

Bu önceki yaşamlara özgü duyarlık üstü anılar, bedenler ve art arda gelen yaşamlar aracılığıyla oradan oraya gerçekleştirilen "ruhsal gezintilerin", bu aynı anda her yerde olabilme düşünün; çeşitli ağ sistemlerinin getirip karşımıza koyduğu "televizyon-aracılığıyla-var olma" ve "tele-gerçeklikle" hiçbir ilişkisi yoktur.

Sanallığı da gelecekteki (yoksa geçmiştekinin değil) yaşamın bir özeti ve taslağı, etten kemikten arındırılmış çeşitli bedenler aracılığıyla gerçekleştirilen bir "zihinsel yolculuk" (yoksa ruhsal değil) olarak düşünebiliriz. Bir tür geleceğin hayaleti içinde dolaşan ruhlara özgü zaman-mekân.

Sanal düzeyde aynı anda her yerde olabilme özelliği ve art arda vuku bulan ruhsal göç deformasyonu arasındaki kesin fark, Sanal mekânda teknik açıdan bizim bir yerden bir baş-

kasına geçiyor olmamızken, şiirsel mekân ya da eski efsanelerde yerlerin, tanrıların (bizim/)insan görünümüne bürünmeleridir. Bizim bedenlerimiz bu biçimsel dönüşümün gerçekleştiği sahne, güç gösterilerinin yapıldığı ve bu güçlerin her birimizi, yaşamlarımızdan birindeki herhangi bir zaman diliminde, teker teker, ayrıcalıklı birer mekâna dönüştürdüğü yerdir.

Hölderlin'e göre bütün ilahların içinden gelip geçtiği şair insan böyle biridir. İlham kaynağı tüm nehirlerin çıktığı yer olup, Patmos'tan Indus'a dünyanın bütün efsanevi mekânlarında kılıktan kılığa girerek varlığını sürdürmektedir.

Varlığın sürdürülmesi de benzer bir hak ve irade transferi doğrultusunda basit biçimlerle doğal ya da efsanevî varlıklara ya da akla gelebilecek her türlü duygusal eğilime bağlıdır.

Bir biçimden diğerine geçişin bedeli budur, üstelik bütün biçimler eski görünümlerine geri dönebilir. Sonsuz Döngünün gizli sırrı da burada yatmaktadır. Buna göre bütün biçimler aynı anda birbirlerinden farklı ve özgün olup, birbirlerine bağlıdırlar. Bu oluşum düzenini kavrayabilirsek hem bu biçimlere hükmedebilir hem de durmadan bir biçimden diğerine atlayabiliriz.

Paul Auster'in *Rastlantının Müziği* başlıklı metnindeki oyuncu böyle yapmaktadır.

Göstergenin, gerçekliğin içinde yitip gitmesi kaçınılmaz hâle geldiğinde; dilyetisi, nasıl ekıemlendiğini anlayamadığımız muazzam bir göstergeler oyununa dönüştüğünde, şiir böyle yapmaktadır...

Nehirler, dağlar, tanrılar, kahramanların o efsanevî ortaya çıkış, yaşam, fedakârlık öykülerindeki isim değişiklikleri –ve hattâ isimlerin bile değişmesi.

Şiirsel gövde sözcük üretimiyle dağılımı özel isim denilen şeyin ifadesinde buluşmaktadır. Örneğin kent isimleri, nehir isimleri, yarı-tanrısal varlıklar, ilahlaştırılmış unsurlar gibi.

Melanchton Brunswick. Çökmüş bir dünyanın parçası olan isimler, bir tür kozmolojik felâketten geriye kalan harabelerdir. Bu yıkıntıların hepsi çağlar ve tarih ötesinden birbirlerine seslenmektedirler –hattâ ortada anlatılacak bir tarih bile kalmamıştır.

Doğanın duygusal bir şekilde yüceltildiği dönem sona ermiş ve her şey efsanevî bir görünüm almıştır. Tanrıların yerini mevsimler ve nehirler almış gibidir.

Bu aynı zamanda sonu gelmeyecek bir dil paradigmasıdır. İsmin yalın hâli, seslenme durumu, tamlayan durumu, -e hâlinin yanı sıra aktif/pasif, tekil/ikili de görülen değişimdir. Yüklem, töz, sıfat, fiil, tümleç, öyküden yoksun bir isim, bütün edebi yükü tek başına sırtlamaktadır. Tanrının bütün isimlerinin gövde sözcük hâline getirilmesi demek aşkın bir bütünselliğin, kusursuz şekilde paramparça edilerek sona ermesi, ölmesi demektir.

Hölderlin gibi Nietzsche'de tarihe ait tüm isimleri kendine atfetmektedir: Diyonizos, Çarmıha gerilmiş gibi. Onlarla kesinlikle özdeşleşmediği gibi (bu deliliktir), boy ölçüşmeye, kendini onların eşiti saymaya da kalkışmıyor (bu da bir tür paranoya/ ubris ve ölçüsüzlüktür). Tanrılar, Kahramanlar ve Nehirlere dönüşüyor, gövde sözcük hâline geliyor, biçimsel dönüşüme uğruyor.

Burada ruhsal bir arınma ya da özdeşleşme çılgınlığından çok biçim, figür ve isimlerin zincirleme gidişatı söz konusudur.

Her isim dünyayla ikili bir ilişki içinde olduğu gibi, her ayrıntı ve her fragman da bütünle ikili bir ilişki içindedir.

Bu fragmanın söylevden intikam almasıdır.

Dünyanın sırrı ayrıntı, fragman, aforizmada –sözcüğün yazılı anlamında *aphorizein*: yalıtmak, ayırmak, çevresini boşaltmaktır– gizlenmektedir. Biçimsel deformasyon ve dönüşme ayrıntılar aracılığıyla gerçekleşirken; bütün, bu oluşum sürecine bütünsel anlam ve yapı süreciyle kısa devre yaptırmaktadır.

Dildeki gövde sözcükler için de aynı şey söylenebilir. Tanrının ismi şiirin içine yayılmakta ve paramparça, bölük pörçük bir görünüme bürünmektedir.

Tanrının ismi asla açık bir şekilde dile getirilemeyecektir.

Varlığın bir amacı olmalı türünden bir tuzak, Tanrının olması gereken şey hâline gelmesini engellemektedir. Tanrı burada varlığını bir görünümden diğerine, bir sözcükten diğerine geçerek ve görünümlerdeki ayrıntılar aracılığıyla sürdürmektedir.

Ayrıntılar düzeyinde ele alındığında dünya her zaman kusursuz bir yer olmuştur.

Birisi: Her şey hakiki, doğru olan bir şey yok diyordu.

Ben bunun tersini: Hakiki bir şey yok, her şey doğrudur diyorum.

Bu anlamda dünyaya özgü herhangi bir imge, bir eylem, bir olay, bir ayrıntının birbirine teğet, birbirinden yalıtılmış, ayrı, dağınık olması –ya da gövde sözcük hâline getirilmiş olması, deforme edilmesi, "aforizma" özelliği taşıması onun doğru olduğunu göstermektedir.

Genelde, doğal dünyadan çekilip kopartılmış bir toprak parçasına benzeyen fragman gibi gösterge de, her şeyi kapsamaya çalışan gerçek ve anlamla ilgili bir söylev örneği, dışa vurulduğu anda yıkıcı bir etkiye sahiptir.

Düşünce de parçalara bölünmeli ve dağınık bir görünüm arz etmelidir.

Düşünce bir hayalete benzemektedir. Adına hakikat denilen bir şey varsa, bu, kendini ancak düşünce hayaletinin içinde gövde sözcükler şeklinde gösterebilir.

Herkesin çok basit bulduğu bir düşünceyi yüz farklı şekilde ifade edebilirdi. Tıpkı bir cam prizmanın güneş ışığını birbirinden güzel renklere bölerek yansıtması, daha sonra da o beyaz

gün ışığını yeniden oluşturabilmek için bin bir çeşit ışığı bir araya getirmesi gibi (G.C.Lichtenberg).

Rothko'nun ânında oluşan ve kesinlik kazanan bir biçim ürettiği dönemle; daha önce yapmış oldukları arasında hemen hiçbir ilişki yoktur.

"Yapmış olduğum resimlerin iki özelliği var: Ya her yöne doğru dağılıp giderler ya da kasılıp, büzülür ve bu durumda kapılarını bir anda bütün yönlere kapatırlar. Ben söyleyeceklerini bu iki kutup arasına yerleştirmiş biriyim."

Sanat tarihine adını yazdırmış bir sanatçıyken, o güne kadar yapmış olduklarından inanılmaz bir şekilde koparak bir mutasyon geçiren Rothko, o günden sonra dışavurumculuk ya da soyutlamayla bir ilişkisi olmayan çok basit bir biçime hâkim araç konumuna gelmiştir.

Gördüğümüz biçimin yalınlığı insanı şaşkına çevirmektedir. İşin belki de en şaşırtıcı yanı, yeryüzünde yaşadığımız süre boyunca, –kişiliğimizle birebir örtüşen bir düşü andıran– çelik bir şeritle sarılıp sarmalanmış olan beyinlerimizi, değişiklik olsun diye basit bir zihinsel sarsıntıya tâbi tutup, ne zincire vurduğumuz düşüncelerimizi özgürleştirebildik ne de ona sahip olabileceği son zekâ kırıntısını verebildik (Vladimir Nabokov).

Her birimizde bu potansiyel mutasyon ve kendini değiştirme gücü yok mu?

Her birimizde bulunan bu özgünlüğe hiçbir çaba sarf edilmeden sahip olunabilir. Bu dahiyane özgünlük, içine hapis olduğumuz bireysel varlık tarafından üretilen bir biçimdir.

Önümüzde bu değişikliği gerçekleştirmemizi engelleyecek bir şey yok, çünkü hakikat defterini kapatmış bulunuyoruz.

Mevcut hâliyle dünyanın da bir eksiği yok. Kendisini yorumlama konusunda dayatılan tüm girişimlere karşı direnmeyi sürdürüyor. Dünyaya özgü hakikatten söz etmek şaka yapmak ya da komik bir hikâye anlatmak gibidir.

Şiir dilinin de bir eksiği yoktur. Şiirle ilgili yorumlar onu berbat etmekten başka bir işe yaramamaktadır. Şiirin eksik

bir yanı olmadığı gibi, kendi dışındaki bütün söylev biçimlerini de yüzeyselleştirmektedir.

Şiir ve düşünce yazınsal anlamda ele alınmalıdır, yoksa hakikat düzeyinde değil. Hakikat şeyleri berbat etmekten başka bir işe yaramamaktadır.

Dilyetileri gereksizdir, çünkü sessizliği yalnızca biçimler ifade edebilir ve dilyetisini peşimizi bırakmayan ve bizim dışımızda olup biten bir şeye dönüştürebilir.

Şiirsel dilyetisine ait gövde sözcük olayında, sözcükler sanki hem bir başka gezegene ait olup hem de izlerini silmiş görünmekle birlikte, yine de oradan hiç ayrılmamış gibidirler. Pek çok özgün niteliğe sahip dilyetisi sanki ilk baştan bu yana varlığını sürdürmüş gibidir. Hattâ daha da ileri giderek bizden çok önce dünyaya gelmiş ve bizi biçimlendirmiş gibidir.

Bir dilyetisinin özgünlüğü, geçmişi ve kökeninden çok başlangıçtan bu yana mevcut hâlinin her an yenilenebilmesi ve kendi kendini yeniden yaratmasına bağlıdır. İşte bu anlamda bizler dilyetisini bir tür alınyazısı gibi görüyor ve bunu uğurlu bir alınyazısı olarak kabul ediyoruz.

Geleceğe doğru gidişatın durması, herhangi bir erekliğin kendini dayatması, bir son, bir ereklik demektir.

İnsanlığın yaşaması ve hayatta kalmasının nedeni belki de bir ereklik ve özellikle de böyle bir dünyaya dönüşme gibi (yani kendi kendini yaratıp, kendi kendisiyle özdeşleşme gibi) bir ereklikten yoksun olmasıydı.

Bütün insanlığa, işin genetik boyutuna kadar giden ve ne pahasına olursa olsun onu kendi amaçlarına boyun eğmeye zorlayacak bir ereklilik kazandırma gibi umutsuzca bir çaba harcadığımız şu sıralarda bu çaresiz strateji belki de sıfırı tüketmek üzeredir.

Birey için de aynı şey geçerlidir. Yaşamını sürdürmenin tek yolu herhangi bir amaç, ideal ya da başka bir çözüm yolu üretmemektir.

Kendi bıraktığı izleri silmeye çalışan düşünce ise dünya ve nesnelerin edebî görünümüne dokunmamakta ancak anlamlarına bir son vermektedir.

Shadowing the world –dünyayı gölgesi gibi izleyerek, ardında bıraktığı izleri yok etmek ve kendi koymuş olduğu sözde hedeflerin gerisinde gidilecek bir yer (ulaşmak istediği bir hedef) olmadığını göstermek.

Düşünce, dünyadaki yaşamın olaysal boyutunu ancak bu şekilde açıklayabilir yoksa oluşturulması mümkün görünmeyen bir bütünselliğe ait anlamsal boşlukları doldurmaya çalışarak değil. Düşünce, öngörülmesi olanaksız boşluklar sunan mevcut dünyanın bir yansıması olabilir.

Dünyanın edebî görünümünü yakalayabilmek ve onu kafada maddi bir şekilde canlandırabilmek ancak bu şekilde mümkündür, bir başka deyişle, imge ve bakış arasındaki her türlü engelin ortadan kaldırılmasıyla.

Gündelik yaşam yıpranıp, sıradanlaşarak, karşılıklı etkileşime benzer bir şeye dönüştükçe, bu gidişata, karmaşık ve öğreti özelliklerine sahip oyun kurallarıyla karşı çıkmak gerekmektedir.

Gerçeklik, bir nesneden yoksun, genel geçer bir gerçeklik kavramıyla uzlaştığında, bu durumda öğretisel ilişkiye son verilmesi ve duruma illüzyon gücüyle karşı çıkılması lazımdır.

Dünyayı arzularımızın nesnesine dönüştüremiyorsak, en azından, –bizim arzularımızın dışında kalan– daha üst düzey bir sözleşme nesnesi hâline getirebiliriz.

Her türlü illüzyonla her türlü öğreti biçimi katı bir kurala tâbidir.

İster görsel isterse analitik, ister kavramsal isterse fotografik olsun, yaratılan her nesne oyunu alegorik, temsil edici (*mimicry*), agonal (*agôn*), rastlantısal (*aléa*) ve şaşırtıcı (*ilinx*) tek bir boyuta indirgemek durumundadır.

Hayaletin yeniden oluşturulması gerekmektedir.

Bir yapıt, bir nesne, bir mimarî, bir fotoğrafın yanı sıra bir suç ve bir olay da bir şeylerin alegorisi, bir şeylere karşı bir meydan okuma biçimi, devreye rastlantının sokulduğu şaşırtıcı bir şey olmalıdır.

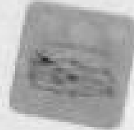

Yüzünü her zaman ustalıkla maskeleyebilmiş Şeytan, modern uygarlıkta yine kendine yakışan kusursuz kıyafeti seçiyor.

Şeytanın bu sefer bizlere hazırladığı tuzak, çektiği son numara, gerçekle kurduğumuz hayali ilişkiler ağında aranmalıdır. Sadece bir dakikalığına coşkuyla kendimizden geçiyoruz, fakat ardından benliğimizi kötülüğün mutsuzluk sarmalına dolayan "gerçekler" yığını, tepetaklak edilmiş bir dünyayı gözler önüne seriyor. İnsan benliği dünya adlı dev ekrana yansıyan zavallı görüntüsünü izlemekten mutsuz! Bu görüntüler arasında kendi ölümünün peşinde koşan modern sanat, sinema, fotoğraf, bilgi, iletişim, internet ve her türlü politik cambazlık, şeytanın kazdığı çukuru daha da derinleştiriyor. Şeytan, her şeyi verirmiş gibi yaptığı sırada aslında her şeyi alıp götürüyor. Bu oyunda kimse özgür değildir, herkes akıldışı bir performansla aynı anda hem köle hem de efendidir. İnsanı gönüllü bir köle olarak seyretmek şeytanı mutlu kılıyor. Efendilik mücadelesinde bir an olsun taviz vermeyen Şeytan, en çok bu oyunu seviyor...

Baudrillard, bu kitabında şeytanın avukatlığını üstleniyor. En azından bu tehlikeli mesleğe soyunacak kadar cesur ve kaleyi içten yıkacak kadar sarsıcı... Baudrillard'ın son kitabını okurken vahşi bir kültürsüzleşme ortamında muhalif bir zekânın nasıl ayakta durduğunu görüyoruz.

Son yıllarda düşünce dünyamızın zenginliği için şevkle çalışan Oğuz Adanır'ın katkısıyla...

ISBN 975-8717-13-8

